

Tizen Nyolczadik Rész¹⁴⁹⁵
A Negyedik Parancsolatrol.

Első Articulus

Az Aláb valoknak a fellyeb valokhoz valo köteleségekről.

K Mellyik a negyedik parancsolat?¹⁴⁹⁶ [208b:]

F. Tisztelleyed Atyádot, és Anyádot. hogy hoszszu életü lehess e földön.
mellyet ate urad Istened ád tenéked:

K Mít foglal magában ez a parancsolat?

F Az aláb valoknak. a fellyeb valokhoz. és a fellyeb valoknak az aláb
valokhoz valo köteleségeket. 5

K Miért szól csak az atyákról, és az anyákról?

F Mert az atyák, és az anyák nevek alatt, minden fellyeb valok
értetnek. mivel ezeknek az aláb valojokat ugy kel szeretniek valamint
a gyermekeket., az aláb valoknak is ugy kel szeretni, félni és tisztelni 10
a fellyeb valokat. valamint az attyokat. a sido nyelven. az atya név. a
gazdákra. mesterekre is illik. ez így lévén ez a parancsolat mind azokat
is tekinti. a kik fellyeb valok másnál. az atyákat, anyákat, az edgy házi
pásztorokat, a földes urakat. birákat, kereszt atyákat, tutorokat., a
gazdákat. gazda aszszonyokat. az öregeket, erre valo nézve. a fiu név 15
alá¹⁴⁹⁷ számlálatnak mind azok., kik mások kezek alatt vannak

K. Micsoda a fiaknak, az atyokhoz, és anyokhoz valo kötelesség.?

F. 1 Hogy őket tisztelleyék és becsülleyék. 2 hogy őket szeresék. 3.
tanácsokon járjanak. 4 nekik engedelmeskedgyenek 5 őket segittsék
szükségekben, betegségekben, mind testi, mind lelki segittségel legye-
nek hozzájuk a menyiben töllök lehet. 6 fogyatkozásokat el szenved-
gyék. 7. imadkozanak érettek, 8. jó erkölcsöket¹⁴⁹⁸ kövessék. 9 őket
el temessék. 10. az utolso. akarattyokat végben vigyék. [209a:] 20

K Hogy ha az atyák, vagy anyák. vagy más fellyeb valok ellenkezöt
parancsolnának az Isten parancsolattyával. az aláb valoknak kellé 25
ollyankor engedelmeskedni?

F Nem, mert inkább kel engedelmeskedni az Istennek. mint sem az
embereknek., mondgya szent péter. act. 5. 20.

¹⁴⁹⁵ Tizen Nyolczadik Rész [Utána beírt egy 9-est. Vö. a 1384.,
1443., 1476., 1506., 1522., 1527., 1747. sz. jegyz.]

¹⁴⁹⁶ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások és töredékes beírások:
Ez E Elet A b]

¹⁴⁹⁷ alá<t> számlálatnak mind azok., kik [kik – beszúrás.]

¹⁴⁹⁸ erköl<cs>csöket [Törlés elválasztás után, a sor elején.]

K Mellyek a népnek, a pasztorokhoz valo köteleségi?

F I Hogy őket halgassa,¹⁴⁹⁹ és oktatásokat tisztelettel fogadgya, 2 a szenttségeket töllök fel vegye., 3. aző tartások iránt rendelést tegyen.

K Mellyek a népnek köteleségi, királyokhoz. fejdelmekhez.?

F. A nép tartozik az ő fejdelmének. szolgálattal. hűségel, engedelme-
ségel, adoval., imádkozni üdveségiért. országának, lelki és testi boldo-
gulásáért. és tsendeségiért. matth 22. 21. rom 13. 1.

K Micsoda a népnek kötelesége. a fő¹⁵⁰⁰ Ispányokhoz, és a törvény
szolgáltatokhoz.?

F Tisztelettel. becsülettel, és engedelmeségel tartozik nékik.

10 K Micsoda az iffiaknak köteleségek az öregekhez.?

F. A tisztelet, engedelmeség. és hogy gyengeségeket könnyen szen-
vedgyék,

K micsoda a szolgálknak köteleségek az urokhoz?

F. hogy őket hűségel szolgállyák. mint az Istent szolgálván. az ő
15 személyekben, az ő jóságokot meg tarttsák. és kiméllýék, haragra ne
indítsák.

K Micsoda a mester embereknek, munkásoknak köteleségek,¹⁵⁰¹
azokhoz; kik őket dolgoztattyák.? [209b:]

F. Hogy hiven dolgozzanak. a napot a dologban tölttsék, ne fogad-
20 gyanak olyat fel. amit nem akarnak végben vinni.

K Micsoda az Aszszonyoknak a férjekhez valo köteleségek?

F. A szivesen valo szeretet. engedelmeség, hűség, segittség. vigasztal-
lás.

2 Articulus

A fellyeb valoknak., az alattokhoz valo köteleségekről.

K Micsoda a fellyeb valoknak, az alattok valojokhoz¹⁵⁰² a kötelesé-
25 gek?

F. A szeretet., vigyázás. oktatás. parttyok fogás. segittség. jó példa
adás. érettek valo imádság.

K Az Atyák. és Anyák. mivel tartoznak a gyermekeknek.?

F Hogy őket szeresék Istenért. és Isten szerént., őket táplállyák.
30 ruházzák, és valamely jó rendben tegyék. őket tanítsák. vagy tanittas-

¹⁴⁹⁹ halgassa, <k> [Szóvégi a-á-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

¹⁵⁰⁰ fő [Ékezethiba.]

¹⁵⁰¹ köteleségek, <azokhoz kik őket dolg> azokhoz; kik őket dol-
goztattyák.? [<azokhoz> – <kik> fölé írva, a sor végén; a lap alján
tollpróbaszerű tollvonások és betűk: A A A]

¹⁵⁰² alattok valojokhoz [v-j-ből javítva.]

sák. vigyázanak reájok. őket meg inttsék. szelidséggel. némelykor keménységgel; jó példát adgyanak nékik, érettek imádkozanak.¹⁵⁰³

K Micsoda a pásztoroknak a néphez való kötelesség?

F Jó példát adgyanak nékik. őket segítsék, oktassák. és imádkozanak érettek., 1 tim 4 12. tit. 2. 7. act 6. 4.¹⁵⁰⁴ 5

K Micsoda a fejedelmeknek és a törvény szolgáltatóknak, a néphez való kötelesség?

F Hogy anépet békeségben tarttsák, igasságot szolgáltassanak néki, a vétket meg büntessék., abotránkoztatásokat meg tilt-**[210a:]**tsák, az Isten, az anyaszent egy ház. és az ország törvényeit véle meg tartassák. 10 anépnek attyai legyenek.,

K Micsoda a Gazda embernek kötelessége. tselédihez, és a munkás emberekhez?

F Hogy híven meg fizese amiben meg alkudot vélek. sokára ne halasza bérek meg fizetését. viseljen gondot reájok egésségekben. és 15 betegségekben.. vétkekről meg fedgye. vigyázon az ő magok viselésekre., oktassa szeretettel; bányék velek mint attyafiaival. házánál azt ne szenvedgye. ki sok intesi után. feslet életit meg nem akarja jobbitani.

K Micsoda a férjek kötelességek a feleségekhez?

F A szeretet., hűség, reájok való gondviselés. segítség. kegyeséggel 20 való bánás. és vigasztalás.

K Mire kel vigyázni a fellyeb valoknak tiszttségekben?

F Az Isten dicsőségre., a magok, és az alattok valojok üdvéségre.

K Micsoda elmével kel parancsolni?

F Alázatos elmével, félelemel, meg emlékezvén arról hogy emberek 25 vagyunk, és hogy mennél felyeb emeltetünk. annal több számadásal tartozunk Istennek

K Micsoda jutalmat ígér Isten azoknak, kik ezt a parancsolatot végben viszik?

F Örök életet., a melyet jelentette a hoszu élet a melyet az Isten ígért 30 a sidoknak. s. ambr. libr. de Benedict patriarch.¹⁵⁰⁵ cap. 1. **[210b:]**

K Miképpen büntettetnek meg azok kik el mulattyák. azokat akötelességeket a melyekről szollottunk a kétt articulusban?

F Azon kívül. hogy a kárhozatra vetik magokat., ezen a világon is 35 nagy büntetésekben esnek gyakorta

¹⁵⁰³ [Utána beírta: *heja vagon*]

¹⁵⁰⁴ act 6. 4. [4.–2-ből javítva; a latin utalást utólag írta be.]

¹⁵⁰⁵ patriarch. [A második r – beszúrás; a lap alján tollpróbászertű tollvonások.]

K Mellyik az ötödik parancsolat?

F *Ne ölly.*

K Mitt tilt¹⁵⁰⁷ ez a parancsolat?

F Hogy meg ne öllyük felebarátunkot a magunk¹⁵⁰⁸ hatalmából,
5 se néki rosztat ne kívánnyunk. se ne árttsunk.

Azt¹⁵⁰⁹ mondám. hogy felebarátunkot. meg ne öllyük, mivel szabad
meg ölni az oktalan állatokat szükségünkre, azt is mondám. a magunk
hatalmából, nem szabad meg ölni, mivel az ölés akkor nem véték.,
amidőn igazságos hadakozásban arra közönséges hatalom adatik. vagy

10 a mikor a birák törvény szerént meg öletnek valakit.

K szabadé valakinek magát meg ölni?

F Nem, és azok kik akarattal.¹⁵¹⁰ magokat meg ölik, ezen parancso-
lat ellen vétének.

K Hány féle képen lehet felebarátunknak véteni személyében.?

15 F Két féle képen. árthatunk, vagy testének. vagy lelkének.

K. Mikor ártunk felebarátunknak testiben?

F. Mikor ötett meg öllyük,¹⁵¹¹ meg sebesittyük, [211a:] meg át-
kozuk. vagy káromollyuk avagy mikor reszesülünk azoknak vétkiben. kik
ezeket mivelik.¹⁵¹²

20 K Mikor ártunk. felebarátunk lelkiben?

F Mikor ötet meg botránkoztatnyuk. vagy néki rosztat példát adunk
K Micsoda a botránkozás?

F. Az olyan beszéd. vagy cselekedet., a mely rosztat. vagy rosztat
tettzik. leni.¹⁵¹³ és a mely azért. alkalmaságot adhat másoknak. hogy

25 az Istent meg banttsák. tertul. libr. de vela virg. cap. 3

K Meg botránkoztatnyuk hát felebarátunkot ha szinte rosztat
nem tselekeszünk is.?

¹⁵⁰⁶ Tizen kilencedik Rész. [Utána beírt egy 10-est. Vö. a 1384.,
1443., 1476., 1495., 1522., 1527., 1747. sz. jegyz.]

¹⁵⁰⁷ tilt [Beszúrás.]

¹⁵⁰⁸ a magunk <szabadságából>., hatalmából [Törlés a sor végén és
új sor elején; a javítás a törlés fölé írva részben a sor végére, részben
új sor elejére.]

¹⁵⁰⁹ <K> Azt mondám.

¹⁵¹⁰ akarattal. [Első a-m-ből javítva.] magokat

¹⁵¹¹ meg öllyük, [ö-ű-ből javítva.] meg sebesittyük, <meg öllyük>
[211a:] meg átkozuk.

¹⁵¹² [Utána beírta: *héja vagyon*]

¹⁵¹³ leni. [Beszúrás; a. m. *lenni.*]

F Ha olyat cselekeszünk, a mi csak¹⁵¹⁴ láttzik is rosznak akkor meg botránkoztatathatjuk felebarátunkat; ámbár az a cselekedet rosz ne legyen is magában, és akoron el kel magunkot attol vonni, mert a cselekedet roszá válnék. abotránkoztatásért. ezt szent pál tanította. 1 Cor. 8. 2. ¹⁵¹⁵ thess. 5. 22.

K Hát ha felebarátunk meg botránkoznék vagy tudatlanságból, vagy hamiságból, az olyan dolgon¹⁵¹⁶ mely magában jó volna. szükségese azt el hadni?

F Hogy ha a cselekedet nem csak¹⁵¹⁷ jó, de még szükséges, és hasznos az Isten dicsőségire. végben kel vinni, és nem kel hajtani a botránkoztatásra. valamint akristus cselekedet, a ki is nem hajta arra hogy¹⁵¹⁸ a farisaeusok az ő cselekedetin meg botránkoznak vala matth 15. 14. hogy ha pedig a cselekedet, jó de nem szükséges., ugyanakkor arra kel vigyázni a mi leg hasznosab.¹⁵¹⁹ **[211b:]** az Isten dicsőségire. és a felebarát üdvességére., sz.pál azt mondgya hogy soha inkább húst nem ennék. hogy ha azzal meg botránkoztatná atyafiát, szabad volt néki a hús étel. de azt el is hagyhatta, nem vétvén azal az Isten dicsősége, se a felebarátja üdvessége ellen. 1 Cor. 8. 13.

K Tartozunké helyre hozni abotránkoztatást.?

F Igen is. igyekeztvén azon. hogy a rosztol el fordítsuk. azt akit meg botránkoztatunk. és jó példát adgyunk néki. más képpen félhetünk arettentő itélettől. a kristus azt mondgya hogy jobb atengerben vettettni,¹⁵²⁰ mint sem aleg kissebet is meg botránkoztatni. matth 18. 6.¹⁵²¹

K Mit parancsol az Isten az ötödik parancsolatban?

F Hogy felebarátunkat szeresük. néki jó példát adgyunk, minden jót kívánnyunk és szerzünk néki. tehetségünk szerént. békeséges tőrök legyünk. tsendesek. és mindenkor készek a meg bocsátásra.

¹⁵¹⁴ csak <rosznak> láttzik is rosznak

¹⁵¹⁵ 1 <tim.> thess. 5. 22.

¹⁵¹⁶ dolgon <meg> mely magában [mely <meg>] fölé írva.]

¹⁵¹⁷ csak [a-ó-ból javítva.]

¹⁵¹⁸ hogy [h-a-ból javítva.]

¹⁵¹⁹ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

¹⁵²⁰ vettettni, [vettettni.-ből javítva.]

¹⁵²¹ [Utána beírta: héja vagyon]

- K Mellyik ahatodik parancsolat?
 F. *Ne paráználkodgyál.*¹⁵²³
 K. Mit tilt az Isten ebben a parancsolatban?
 F Minden tisztátalan vétket. és mind azt, ami arra vihet.
 5 K Micsoda állapotok véhetnek a tisztátalanságra? **[212a:]**
 F. A henyélés, a lágy. és tunya élet. a torkosság. a tancz. a roszt
 könyvek, énekek, a szemérmetlen öltözet. a kendőzés, és más egyéb
 haszontalan ékeségek, a melyek tsak a tettzésért. vannak két féle szemé-
 mélynek. egy másal valo nagy nyájaságok.
 10 K Mit hágy nekünk az Isten ebben a parancsolatban?
 F Hogy tisztaságban éllyünk, és azt kövessük a mi arra vezethet
 K Micsoda a tisztaság?
 F Ez olyan jó erkölcs. mely el távoztatt minket ahelytelen szeretet-
 től.
 15 K Vagyoné egy néhány féle. tisztaság?
 F Vagyon. ugy mint a szüzek tisztasága. az özvegyek. és a házasok
 tisztasága.
 K Miben áll. a szüzek tisztasága?
 F A minden kori tisztaságban valo életben.
 20 K Miben áll¹⁵²⁴ az özvegyek tisztasága?
 F Hogy a tisztaságot meg tarttsák. és meg tartzkodásban éllyenek,
 mind addig valamég özvegyességben maradnak.
 K Miben áll. a házasok tisztasága?
 F Hogy szentül éllyenek a házasságban, és annak szabadságával.
 25 Isten szerént éllyenek, ne hadgyák magokban uralkodni a roszt kívánsá-
 got.¹⁵²⁵
 K Hogy lehet minden féle renden lévönek a tisztaságban élni,
 F El kel a vétkekre vivö alkalmatoságot kerülni. az imádságot és a
 böjtölést szeretni., gyakorolni a szenttségeket, gondolkodni¹⁵²⁶ a halál-
 30 rol, és örökké valóságrol, **[212b:]**

¹⁵²² Husadik Rész [Utána beírta a *11*-est. Vö. a 1384., 1443., 1476., 1495., 1506., 1527., 1747. sz. jegyz.]

¹⁵²³ *Ne paráználkodgyál.* [*a-á*-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

¹⁵²⁴ áll [*és* -ből javítva.]

¹⁵²⁵ [Utána beírta: *héja vagyon*]

¹⁵²⁶ gondolkodni [Az első *n* helyén *l* betűt kezdett.]

Huszon egyedik Rész.¹⁵²⁷
A hetedik parancsolatrol.

Első Articulus

Hogy hány féle képen lehet a más jóságát el foglalni

K Mellyik ahetedik parancsolat?

F *Ne orozz. ne lopj.*,¹⁵²⁸

K Mit tilt az Isten nekünk ezen parancsolat által?

F Hogy el ne vegyük. se meg ne tarttsuk a más. jóságát. igasságtalanul. se kárt. ne tegyünk felebarátunknak¹⁵²⁹ jóságában. 5

K hány féle képen lehet amását el venni igasságtalanul?

F Azt el lehet venni¹⁵³⁰ lopva., tsalárdságál., erőszakal., ez avétek sokal közönségeseb, mint sem gondollyák. és minden féle renden lévők között. kevesen vannak¹⁵³¹ olyanok kiknek részek nem volna ebben a vétékben 10

K Az aszszonyok a gyermekek és a tselédek, miben vétkesek rendszerént. a lopás iránt. a gazda emberek házainál?

F mikor a gazda hire nélkül,¹⁵³² a házhoz tartozando valami jóságot el vesznek., vagy másnak adnak

K A kalmárok. kereskedők mikor. vétkesek¹⁵³³ a lopás iránt? 15

F Mikor hamis mértékel és fontal élnek. mikor ros portékát adnak el a jó¹⁵³⁴ helyet; mikor a vévőnek látván szükségít, vagy tudatlanságát. drágábbban tarttyák árujokot mint sem a mint kellene., mikor valamely tsalárdságál élnek. [213a:] mikor monopoliumot tsinálnak.

K Mit hívz monopoliumnak? 20

F Azt. mikor valaki egy féle. árút. vagy portékát. mind meg veszi, hogy azt azután. drágán adhassa el.¹⁵³⁵

K A törvény szolgáltatok mikor vétkesek alopás iránt?

F Mikor nem szolgáltatták. jól. és gyorsan az igasságot.,¹⁵³⁶ mikor azt fizetésért szolgáltattták. mikor csak az ajándéket tekintik., mikor 25

¹⁵²⁷ Huszon egyedik Rész [Utána beírta a 12-es számjegyet. Vö. a 1443., 1476., 1495., 1506., 1522., 1747. sz. jegyz.]

¹⁵²⁸ ne lopj., [Utólag írta be.]

¹⁵²⁹ felebarátunknak [b-j-ből javítva.] jóságában.

¹⁵³⁰ el lehet venni <p> lopva.,

¹⁵³¹ vannak [Az első n helyén felfelé húzott szárú betűt kezdett.]

¹⁵³² nélkül [Beszúrás.]

¹⁵³³ vétkesek [Szóvégi k-s-ből javítva.]

¹⁵³⁴ jó helyet; [A j előtt h betűt kezdett.]

¹⁵³⁵ [Utána beírta: heja vagon]

¹⁵³⁶ igasságot., [ss-zs-ből javítva.]

hamis birságot vetnek valakire., mikor az alattok valo tiszteteknek meg engedik hogy a szegényekkel igazságtalanul bánnyanak.¹⁵³⁷

K A törvénykezők. mikor vétkesek alopás iránt?

F. Mikor hamisan törvénykednek., mikor valamely tsalárdságból a
5 törvénykezést meg hozsabittyák.

K A prokátorok és más igazság szolgáltato tisztetek. mikor vétkesek a lopás iránt?

F Mikor több fizetést kérnek mint sem kellene. mikor a kétt részt. szükség nélkül nagy költségben¹⁵³⁸ vetik. mikor tanácsokal. valamely
10 káros állapotban ejtik. luk. 3. 13. st aug. epist 54 ad macedo.¹⁵³⁹

K A mester emberek közül. kik veszik el a másét hamisan.?

F Azok kik drágán fizettetik munkájokot, azok kik. a napot egészen munkában nem töltik, kik el titkollyák. vagy el cserélik. a mit kezekben adtanak

15 Hogy pediglen. a más joszágának. annyi sok. féle hamisan valo el vételiért ezen vétékben ne essünk, emlékezünk meg minden tselekedetinkben. ezekről. a drága szokrol. ne tse-¹⁵⁴⁰[213b:]lekedgyed azt másokal. a mit nem akarnád. hogy mások cselekedgyenek veled. tob. 4. 16. matth.¹⁵⁴¹7. 12.

2. Articulus

Az usorárol.

20 K A gazdagok mikor vétenek¹⁵⁴² az lopás iránt?

F Mikor a szegényeket le nyomják. mikor usorára¹⁵⁴³ költsön adnak.,

K Micsoda usorára. költsön¹⁵⁴⁴ adni?

F Mikor valaki költsön ad valakinek, hogy a költsönt haszonnal
25 vegye viszá. st aug. supr ps 36. 5. 3. n. 6.¹⁵⁴⁵

K Az usora meg vagyóné tiltva?

F A meg vagyón tiltva. a természetnek. az Istennek., és az anyaszent egy háznak törvényetöl: deut. 23. 19. ps. 14. 1. 5. luk. 6. 14. Conc. niceae. Can. 18.

¹⁵³⁷ [Utána beírta: *heja vagyón*]

¹⁵³⁸ költségben [*ben* – beszúrás.]

¹⁵³⁹ [A latin utalást utólag írta be.]

¹⁵⁴⁰ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások és beírás: *A torve*]

¹⁵⁴¹ matth. <4.> 7. 12.

¹⁵⁴² vétenek [*n-k*-ből javítva.]

¹⁵⁴³ usorára <p> költsön adnak.,

¹⁵⁴⁴ költsön adni? [Íráshiba.]

¹⁵⁴⁵ [A latin utalást utólag írta be.]

K Soha sem szabadé interest venni a költsön adot pénzért.?

F Az egyébkor nem szabad, hanem a mikor a költsön valamely kárt okozhat,¹⁵⁴⁶ vagy valamely hasznot vesztenek el. azért.

K szabadé olyankor interest venni, mikor a Capitális summa veszedelemben forog? 5

F A meg vagyon tiltva, hogy ha a veszedelem együtt jár a költsönnel, és ha az adás. adosan marad; de szabad olyankor hogy ha az ados magára. veszi és felel a veszedelemről.

Magyarázat.

Vaygon olyan veszedelem, mely edgyüt jár. a költsönél. példának okáért. én költsön¹⁵⁴⁷ adok egy olyan embernek a kinek a dolgai nem jó renden folynak. vagy is egy sze-[214a:] génynek. valo hogy veszedelemben forog a pénzem,¹⁵⁴⁸ hogy ha ez a veszedelem elegendő ók volna az interes vévésre., ugy lehetne usorat venni a szegényektől is. a mely mind meg vagyon tiltva, mind égre kiáltó véték volna, tehát a mind usora, mind pedig véték. azért kívánni az interest hogy a pénzem veszedelemben forog. mivel soha ugy költsön ki nem adhattuk pénzünket, hogy azt ne lehesen félteni eVilágon lévő sok változo¹⁵⁴⁹ és bizonytalan dolgok miat. 10 15

K Mit kel tekéntenii a költsön adásban? 20

F Azt hogy eleget tehessünk a felebaráti szeretetnek. és a barátságii kötelességnek, valóságos usorás az, aki csak. a gazdagulást tekinti a költsön adásban. szabad viszá kérti a koltsönt, és a kárt. melyet azért szenvedtek. de nem annál többet, akár mely szép szint adgyunk az usorázásnak az emberek előtt. de az Istent meg nem lehet tsalni. 25

3 Articulus.

A más ember jóságának igasságtalanul valo meg tartásáról.
és más egyéb károkrol melyeket másoknak okozhatnak

K Kicsodák¹⁵⁵⁰ azok. kik a más jóságát igasságtalanul meg tarttyák?

F. 1. Azok kik meg nem fizetik adóságokat, de a mi még nagyob, kik tselédeknek., és a munkásoknak fizetéseket meg tarttyák. 2 azok kik hejában valo költségek miat, a költsönt meg nem fizethetik. vagy 30

¹⁵⁴⁶ okozhat, [hat – beszúrás.]

¹⁵⁴⁷ költsön [s (hosszú j) o-ból javítva.]

¹⁵⁴⁸ a pénzem, <de> hogy [hogy <de> fölé írva.]

¹⁵⁴⁹ változo [zo – beszúrás.]

¹⁵⁵⁰ Kicsodák [ák – utólag írta be a szóközbe, sötétebb tintával.]

annak meg fizetésit sok időkre halogatták. sok hamis álnokságokal.,
3. Azok kik azálogat meg tarttyák. 4. Azok. kik minek¹⁵⁵¹[214b:]
utánna valamely jországát, birták. volna másnak, vagy annak gondvise-
lői lettek volna., valamint a tutorok. udvarbírák, tisztartok. igazán
5 arrol számot nem adnak.¹⁵⁵² 5. Azok kik midőn valamely el veszet
jországot találnek, azt viszá nem adgyák. nem is tudakozodnak felöle.
hogy kié lehetett.

K kicsodák azok. kik másoknak kárt tésznek.?

F Három féle képen lehet másnak kárt tenni. 1. mikor a másét el
10 veszük, vagy meg tarttyuk., 2. mikor kezünkben lévén a más jországa,
azt el hagyuk pusztulni, vagy veszni. vagy el rontani., 3. mikor részesü-
lünk a lopásban, vagy a kártevésben.

K Miképpen részesülünk. a másnak tett kárban.?

F két képen lehet abban részesülni. 1. mikor¹⁵⁵³ azt okozuk. 2.
15 mikor azt meg engedgyük: noha azt meg gátolhatnok.,

K Miképpen okozunk kárt másnak?

F Mikor parancsolatot, segítséget, tanácsot adunk akár tévésre.
mikor ellene állunk annak. a ki akár tévést meg akarna gátolni.

K kicsodák, azok. kik meg engedven a kárt; a kár tevésben részesül-
20 nek?

F A cselédek, kik látván az uroknak károkat. azt néki tudtára nem
adgyák. a bírák. kik meg engedik a lopást. huzást, vonást, és mind
azok. kiknek a közönséges jora kellene vigyázniok,¹⁵⁵⁴ és akik a kár
tételeket el szenvedik, és el halgattják.

4. Articulus

A más jországának viszá adásárol. [215a:]

25 K Mikor felebarátunknak valamely kárt tettünk. mivel tartozunk
néki?

F Hogy azt néki meg fizessük. vagy viszá adgyuk.

K Micsoda jországot kel meg fizetni vagy viszá adni?

F Azt a mellyet el vettünk. és meg tartottunk, ugy a kárt is amelyet
30 néki okoztunk,

K Tartozunké viszá adni ugyan azt amit el vettünk?

¹⁵⁵¹ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások és töredékes beírások:
In te Az eg soha sem szaba A I Int A soh Tom ne]

¹⁵⁵² nem adnak. <4.> 5.

¹⁵⁵³ mikor [*kor* – beszúrás.]

¹⁵⁵⁴ vigyázniok, [*Az o* betű fölött törölt ékezet van.]

F. Igen is, hogy ha az olyan állapot hogy visza lehesen adni. hogy ha pedig az nem lehet, meg kel fizetni. igazán.

K. Elegendőé azt viszá adni amit el vettünk.?

F. Még azon kívül. le kel néki tenni mind azt a kárát. a melyet érettünk szenvedet. 5

K. Hát ha abban nincsen modunk hogy viszá adhasuk. a mit el vettünk.

F. Azt adgyuk viszá ami lehet.

K. Hát ha semmink nincsen.?

F. Tegyük fel magunkban hogy mindent viszá adunk, mihent abban 10 modunk léssen.

K. Kinek tartozunk viszá adni azt. a mit el vettünk,

F. Annak akitől elvettük, vagy holta után. annak maradékinak.,

K. Hát ha nem találhattuk meg a joszágnak urát. vagy annak maradékit. mit kel csinálni? 15

F. A szegényeknek kel osztogatni az el vett joszágot., hogy had imádkozanak azért a kijé volt de először¹⁵⁵⁵ értelmes emberektől kel tanácsot kérni.¹⁵⁵⁶ [215b:]

K. Mikor kel viszá adni a másét?

F. Mindgyárt mihelyt lehet., mert másképpen vétkeznek. 20

K. Mit parancsol az Isten nekünk a hetedik parancsolatban.?

F. Hogy ugy bánnyunk felebarátunkal valamint magunkal. és hogy jól tegyünk véle szükségiben..

Huszon kettődik Rész

A Nyolczadik parancsolatrol.

Első Articulus

A hamis tanu bizonyáságról. és a hazugságról.

K. Mellyik a nyolczadik parancsolat.?

F. *Ne mondy felebarátod ellen hamis tanu bizonyáságot.* 25

K. Ebben a parancsolatban. mit tilt nekünk az Isten?

F. A szoval, vagy gondolattal valo igasságtalanságot.

K. Hány féle képpen árthatunk felebarátunknak?

F. Ött féle képpen, 1 hamis bizonyáságal. 2. hazugságal. 3 gyalázásal.

4. hízkelkedésal. 5. bal itelettel. 30

K. Micsoda a hamis tanu bizonyáságal?

¹⁵⁵⁵ először [e-l-ből javítva.]

¹⁵⁵⁶ [A lap alján két tollpróbaszerű tollvonás van.]

F Mikor a törvény szék előtt. az igazság ellen¹⁵⁵⁷ bizonyitnak valamit.

K Mitt kell cselekedni, mikor hamis bizonytságot tettek valaki ellen?

F Helyre kel hozni akárt. melyet tettek felebaráttyok [216a:] nak,
5 de sött még. vizzá is kel mondani a mit mondtok. ha másképpen nem lehet.

K Micsoda a hazugság?

F A gondolat ellen valo beszéd.

K szabadé némelykor hazudni?

10 F Nem. ahazugság mindenkor vétek., akár micsoda féle állapotban.
sött még nem is szabad el szinelni a hazugságot, valamely két értelmű szokal.

Magyarázat

A Aequivocum. olyan szó. a melynek két értelme vagyon., a mellyel
15 mást akarok meg értetni, nem azt a mit gondolok, nem is azt a mint más érti., a szónak bé vett szokása szerént., a restrictio mentalis: mikor az elmémben olyan értelmet teszek fel. a melyet meg nem magyarázom., azért hogy a beszédben meg tsalhassak mást, ugy mint. azt kérdik töllem, ha halgattamé misét. azt felelem hogy halgattam., én azt értem
20 azon. hogy halgattam de tegnap.. holot azt akarják meg tudni töllem. ha ma halgattamé. én azt jól látom hogy a feleletem¹⁵⁵⁸ meg tsalta azt aki kérdezet; ezt hiják tehát restrictio mentálisnak., mind e. mind az aequivocum vétek, mert hazugság. mert valamikor mást akarnak meg értetni másal. nem azt a mit gondolnak.,¹⁵⁵⁹ a hazugság. st aug. de
25 mendacio Cap 3.¹⁵⁶⁰

K Hát ha jóvára akarjuk meg tsalni felebarátunkot a hazugság szabadé olyankor?

F Nem. mert nem kel roszat cselekedni. hogy abból jó következék. ezt szent pal el végezte. rom¹⁵⁶¹ 3. 8. s. aug. ibid. [216b:]

¹⁵⁵⁷ ellen [Második e-o-ból javítva.]

¹⁵⁵⁸ felele<m>tem [tem <m> fölé írva.]

¹⁵⁵⁹ gondol<dol>nak.,

¹⁵⁶⁰ [A latin utalást utólag írta be, részben a sor alá.]

¹⁵⁶¹ rom <38.> 3. 8. [A lap alján tollpróbászertű tollvonások és töredékes beírások: In te de A ele Hát ha]

2. *Articulus*
A Rágalmazásról.

K Micsoda a rágalmazás?

F Midőn rosztat mondanak valakirol.. amely gyalázattýára igyekezik.

K Micsoda nevet adnak még arágalmazásnak.?

F Ha a nem igaz amit más ellen mondunk, a káromlás. ha pedig igaz. 5
az ember szollás. de az ember szolláson; minden féle. rágalmazást is értenek.

K Hány féle képen lehetünk ember szollok?

F Ött féle képen. 1. a midőn a más roszt tselekedetit nagyra terjeszük. 2. mikor azt ki nyilatkoztattyuk, ha titokban volt. 3 mikor a más jó 10
tselekedetit. rosztára magyarázunk, 4. mikor azt kedvetlenül dicsérjük. 5. még halgatásunkal is lehet mást meg szollani; mikor csak azért halgatunk, hogy mások felebarátunk kissebségire magyaráza halgatásunkat.¹⁵⁶²

K Nagy vétéké. a rágalmazás., vagy az ember szollás? 15

F Mind ezek igen nagy vétkek, mert meg foszttyák. felebarátunkot becsületitől. és a mennyeknek kapuját előttünk bé zárják. 1 Cor 6. 10.

K Nagy vétéké arágalmazást. vagy az ember szollást halgatni?

F Igen is.¹⁵⁶³ hogy ha azt hamiságat vagy gyönyörűségat halgatttyák

K Mit kel tselekedni mikor mást hallunk rágalmazni? [217a:] 20

F Azt, meg nem kel engedni ha lehet. a pedig két keppen lehet meg, 1. az ember szollást félben kel hagyatni, ha arra hatalmunk vagyon 2. abeszédet másra kel fordítani. 3. nem kel ollyankor szolni. és szomorú ábrázatot kel mutatni., 4 el kel onnét menni ahol rágalmaznak, ha lehet

K Mivel tartoznak az ollyanok, kik másokra bestelen hirt költenek? 25

F Hogy őket meg kövessék, szavokat viszá mondgyák. becsületeket helyre hozák.

K Hát mikor az ember szollásban igazat mondottak,?

F ollyankor. nem kel viszá vonni szavokat, mert. a hazugság nem szabad. de tartoznak, minden jó uton modon, becsületeit viszá hozni 30
másnak,

K szabadé. azokat rágalmazni, és meg szollani, a kik felöllünk rosztat beszéletek

F soha nem szabad, rosztért. rosztal fizetni. jót kel kívánni és tselekedni azokkal. kik velünk rosztal bánnak., és imádkozni kel azokért. kik minket gyaláznak, és üldöznek. matth. 5. 44. 35

K Mindenkor vétéké mikor rosztal beszélünk más felől?

¹⁵⁶² halgatásunkat. [Szóvégi a-o-ból javítva. Vö. a 1455. sz. jegyz.]

¹⁵⁶³ Igen is. <hamiságat> hogy ha azt hamiságat

F Lehetnek olyan alkalmosságok, melyekben nem véték, sött még a felebaráti szeretet kötelez arra. 1. mikor a dolog bizonyos és nyilván való. akkor nem rosz arról beszélni. tsak hamiság al ne legyen a beszéd. és legyen valami haszonra. 3. mikor másnak valamely rosz szándékát.,⁵ vagy tselekedetét meg mondgyuk¹⁵⁶⁴ valakinek. azért hogy attol magát meg őrizze, mivel¹⁵⁶⁵ [217b:] nem kel avétkesnek becsületit. meg tartani, az ártatlannak kárával. 3 mikor okoság al meg mondgyuk másnak rosz tselekedetit. egy olyannak, aki azt meg orvosolhattya, és arról tehet

3 Articulus

A hizelkedésről. és a vakmerő itéletről

- 10 K Micsoda a hizelkedés?
 F Ez olyan dícséret. mely nem igazán való. szines. és mód nélkül való.
 K A hizelkedés vétéké?
 F. Igen is, mert olyan hazugság, mely másnak kárt téssen.
- 15 K Miben téssen kárt másnak ahizelkedés?
 F¹⁵⁶⁶ Abban hogy neveli kevésységit. rosz erkölcsit, fogyatkozásit táplállya, erősitti.
 K Micsoda a vakmerő itélet?
 F Az olyan itélet. mely másnak ártalmas, és a melynek helyes oka
- 20 nincsen.
 K Micsoda külömbség vagy on agyanakodás, és a vakmerő itélet közöt?
 F Roszul itélni más felöl. a, mikor elménkben bizonyosnak tartjuk hogy fele barátunk roszat cselekedet, agyanakodás. a. mikor aroszról
- 25 kételkedünk, azt bizonyosnak nem tartjuk
 K vétéké mindenkor. roszul itélni, és gyanakodni másról?
 F véték., hogy ha azt vakmerő képpen Cselekeszik;¹⁵⁶⁷ de jó. hogy ha igasság al. és szeretettel cselekeszik. matth 7. 1. luk. 6.¹⁵⁶⁸ 7.
 K kicsodák azok, kik jó végre roszul itélnék, vagy gyanakodnak más
- 30 felöl?
 F. A fellebb valok., akik tartoznak az alattok valojokra¹⁵⁶⁹ [218a:] vigyázni, akik is tarthatnak attol hogy valamely rosz állapotban ne

¹⁵⁶⁴ meg mondgyuk <másnak> valakinek. [Törlés a sor elején.]

¹⁵⁶⁵ [A lap alján tollpróbászterű tollvonások.]

¹⁵⁶⁶ F <M> Abban

¹⁵⁶⁷ Cselekeszik; [C-/-ből javítva.]

¹⁵⁶⁸ luk. 6. <3> 7. [A latin utalást utólag írta be.]

¹⁵⁶⁹ [A lap alján őrszó: vigyázni]

legyenek, akik azért gyanakodnak alattok valójokról, hogy jobban meg
üsmérjék. őket, vagy hogy ne árthassanak másoknak, de igen kel
vigyázni, mert sokszor ahamiség, irigység, a felebarati szeretetnek pa-
lástya alá veszik magokat.

K Mit parancsol az Isten ebben a nyolczadik parancsolatban? 5

F Hogy mikor beszélünk, mindenkor igazságot mondgyuk. aztot
szeresük is. mert az Isten igazság. 2. Mikor a Birák. vagy más fő tisztek
előtt vagyunk, igazságal. és világosan kel meg felelni arra, a miről
kérdznek.,¹⁵⁷⁰ 3 jora kel mindenkor magyarázni. amenyiben lehet
másoknak beszédit. és cselekedetit. s. aug. supr ps 147. 10

Huszon harmadik Rész
A kilenczedik parancsolatrol.

K Mellyik a kilenczedik parancsolat.?

F *Ne kívánnjad a te felebarátodnak feleségét.*

K Mit tilt eza parancsolat?

F A házasaág törésre valo gondolatokat., kívánságokat, és más egyéb
tisztátalan vetkeket., a melyekről szóllottunk a hatodik parancsolat-
ban. 15

K Vagyoné valami külömbség a tisztátalan cselekedetnek gondo-
lattya, és kívánsága között?

F vagyon. agondolat az elme eleiben terjeszti a tisztátalan dolgot.
akivánságot pedig követi az akarat, avégben vitelre 20

K A rosznak kívánsága véteké mindenkor?

F Igen is, mert magaban foglallya a rosz cselekedetre hajlando¹⁵⁷¹
[218b:] akaratot., ugyan ez is tselekeszi avétket. mivel a szivből, az az,
az akaratnak valo engedelemből. származik minden vétek, mondgya a
kristus. matt 15. 19. 25

K A rosznak gondolattya véteké?

F Vétek hogy ha az akaratnak. abban része vagyon

De ha arosz gondolatokat nem hogy kedvelnök, de még utálljuk,
és ha azokra alkalmatoságot nem adunk, söt még elménkből is ki
vettyük, olyankor nem hogy vétek volna. de söt még érdemet okoz. 30

K szabadé a más feleségit házasaágra kívánni. hogy akkor el vegye
mikor özvegségre jut?

F Ez a kívánság vétek, mert rend ellen valo. és igen veszedelmes,
mert vagy az házasaág törésben. vagy valamely¹⁵⁷² tisztátalanságban
ejti azt. a ki ilyen kívánságot tart magában. 35

¹⁵⁷⁰ kérdeznek., <jo> 3 jora

¹⁵⁷¹ [A lap alján tollpróbászertű tollvonás és beírás: *in te do*]

¹⁵⁷² valamely [v-a-ból javítva.]

Huszon negyedik Rész
A Tizedik Parancsolatrol.

K Mellyik a tizedik¹⁵⁷³ parancsolat?

F *Ne kívánnyad ate felebarátodnak se házát, se szolgáját. se szolgáló leányát. se ökrét, se szamarát. se semminému marháját.*

K Mit tilt eza parancsolat.?

5 F A hetedik parancsolatban az Isten tilttya igasságtalanul. el venni vagy meg tartani a más jóságát. ebben tilttya hogy azt csak kívánnyuk is felebarátunk kárával.

K Miért mondad felebaratunk kárával?

F Mert a nem tilalmas felebarátunknak jóságát kívánni: és magun-
10 kéva tenni. igaz és jó uton modon. és az ő akarattyából, mivel **[219a:]** mikor valamely házat. vagy földet. vagy más féle állapotot veszünk, a nekünk meg tetzvé. meg kívánnyuk. és ugy veszük meg.

K kik vétének¹⁵⁷⁴ ezen parancsolat ellen.?

F A kalmárok, kereskedők, kik a drágaságot kívánnyák. hogy meg
15 gazdagodhassanak, 2. A hadi emberek, kik a hadakozást kívánnyák. nem a haza jóváért, hanem hogy foszthassanak, prédálhassanak, 3. a doktorok kik a betegségeket kívánnyák. 4. a prokátorok kik a perlekedést kívánnyák. 5. a fiak, kik oly nyomorultak. hogy attyoknak halálát kívánnyák, azért. hogy a jóságot birhassák,¹⁵⁷⁵ egy szoval mind azok.,
20 kik a mások szerencséjít., becsületit., érdemit. iriglyik és kívánnyák.

K Mit parancsol az Isten ezen utolsó parancsolatban?

F Hogy minden kívánságinkban. ahített tekinttsük, és az okoságot

K Miből erednek a rossz kívánságink?

F. A testnek kívánságából, a szemnek bujálkodásából, és az életnek
25 kevélységéből. az az. agyönyörüsegnek, tiszteletnek.¹⁵⁷⁶ gazdagságnak, szeretetitol¹⁵⁷⁷

K Mit kel cselekedni hogy meg lehesen zabolázni a kívánságot?

F Az Istenhez kel kapcsolni magunkot mert ő adgya az örökös és
valóságos jót. csak egyedül. ötet kel szeretni. és mindent ő érette.

30 K Az Isteni szeretetből áll tehát¹⁵⁷⁸ az egész vallás.?

F Igen is., a kereszténységben, minden csak az Isteni szeretetre vigyáz. mert nem lehet, se hinni, se reménleni az Istenben amint kell.,

¹⁵⁷³ tizedik parancsolat [*d-p*-ből javítva.]

¹⁵⁷⁴ vétének [*n* – megkezdett hosszú szárú betüből, valószínűleg megkezdett *k*-ből javítva.]

¹⁵⁷⁵ birhassák, [*a-á*-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

¹⁵⁷⁶ tiszteletnek. [Szóvégi *t-g*-ből javítva.]

¹⁵⁷⁷ [Utána beírt egy keresztet.]

¹⁵⁷⁸ tehát [Elírás.]

ha ötet nem szeretik., a hit, reménség. és a szeretet, mindent magában foglal.

K Miért akarta Isten törvényével rendben venni az emberek¹⁵⁷⁹ [219b:] kívánságait?

F. Három fő okból, 1. hogy meg mutassa azzal. hogy ő látta és vizsgálta a sziveket, és hogy azö törvénye fellyeb valo az emberek törvényénél. a mely csak a külső dolgokot tehet rendelést. 2 hogy még a kezdetiben irtsa ki avétket, mivel a kívánság. kezdete a véteknek.. 3. hogy senki magának nehizelkedgyék. azzal hogy ártatlan, amidön vét-kes cselekedeteket nem cselekeszik., mivel csak egyedül. a kívánságo-kért is. avétekben, és az Isten haragjában eshetünk. rom. 8. 27. matth 15. 19. matth 5. 28.

Huszon ötödik Rész.

Az Anyaszent egy háznak parancsolatirol. közönségesen.

K Az Anyaszent egy háznak vagyone arra hatalma hogy nekünk valamit parancsollyon?¹⁵⁸⁰

F A kristustol vette azt a¹⁵⁸¹ hatalmat. és tartozunk neki engedel-¹⁵meskedni. matth 18. 17.

K Nem elégé az Istennek engedelmeskedni?

F Az Isten azt parancsollya hogy engedelmeskedgyünk. az anya-szent egy háznak., tehát az Istennek nem engedelmeskednék az., az ki. az anyaszent egy háznak nem engedelmeskednék. ²⁰

K kicsodák. azok kik törvényt szabnak az anyaszent egy házban?

F A kristus pásztorokot rendelt az anyaszent egy ház igazgatására, tehát nekik kel törvényt csinálni, és a hiveknek, engedelmeskedni kell. act 20 28 hebr 23 17¹⁵⁸² [220a:]

K Meg bizonyithatodé azt az Evangyéliumbol? ²⁵

F Igen is meg. a kristus azt mondotta az apostolinak. és az apostoli-ban.,¹⁵⁸³ minden pásztoroknak, hogy *aki titeket halgat, engem halgat. a ki titeket meg vett, engemet vett meg.* luk 10. 16.

K Láttjuké azt. hogy az apostolok az Isten parancsolatin kívül. más parancsolatokat is adtanak volna.? ³⁰

F Igen is. Az apostolok esze gyülvén. jérusálemben. meg tilták ahiveknek. a vérnek, és a fulva holt állatnak ételét, *Tetszék a szent*

¹⁵⁷⁹ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

¹⁵⁸⁰ parancsollyon? [//–n-ből javítva.]

¹⁵⁸¹ a [Beszúrás.]

¹⁵⁸² [A latin utalást utólag írta be.]

¹⁵⁸³ az apostolinak. és az apos-〈tolinak〉toliban., [Törlés elválasztás után, a sor elején.]

léleknek,¹⁵⁸⁴ és *minékünk*. mondák az Apostolok. hogy. &c. act. 15.
28

K Mitt hosz ki ebből?

F. Azt hozom, hogy az anyaszent egy háznak szava. a szent Léleknek szava. és hogy az anyaszent egy házon áll olyan törvényt szabni.
5 amicsodást szükségesnek láttya lenni. eki tettzik mind annyi sok Conciliumokból., a protestánsok is meg egyeznek azon hogy az anyaszent egy ház tehet rendelést. amelynek engedelmeskedni kell.

K Nagy vétéké az anyaszent egy háznak nem engedelmeskedni.?

10 F Igen is. mivel akristus azt mondgya. hogy ugy fognak azokal bänni. kik az anyaszent egy háznak nem engedelmeskednek. valamint. apogányokal. és a publikánusokal. matth. 18. 17.

K Az anya szent egy ház miért ad parancsolatot fiainak?

F. Azért. hogy az¹⁵⁸⁵ áitatoságnak némely külső cselekedetit rend-
15 ben vévén. az Isten parancsolatit. az által. könnyebben¹⁵⁸⁶ [220b:] végben¹⁵⁸⁷ vihessék. 2. hogy meg mutassa idejét, és modgyát. az Isten parancsolatinak végben vitelire.¹⁵⁸⁸

Magyarázat

Hogy jobban meg lehesen érteni ezt a feleletet. két vagy három
20 példát hozok elő.

Mi tartozunk azal hogy gyakorta elő számlállyuk elménkben. az Isten jó teteményeit. hogy az örök életnek kívánását. magunkban fel gerjesszük, hogy a szentek dicsőségit meg tekintvén, őket kövessük. ugyan ezen okokból is rendeltettek az innepek. amint ezt még jobban
25 meg láttyuk.

Tartozunk az Isten parancsolattya szerént. hogy ő néki külső tiszteletet adgyunk, és minden héten egy napot meg szentelni. és azt az Isten szolgálattyaiban tölteni., az anyaszent egy ház, hogy ezt a köteleiséget végben vitesse velünk, azt parancsoltya. hogy vasárnapokon. és innep
30 napokon. a szent misét¹⁵⁸⁹ el ne mulasuk, mivel ez a szent áldozat. leg fővő része avallás béli cselekedetnek

Tartozunk, Kommunikálni. és halálos vétkeinket meg gyonni. a mint ezt¹⁵⁹⁰ meg fogjuk mutatni. mikor az oltári szentségről, és agyo-

¹⁵⁸⁴ léleknek., [l-I-ből javítva.]

¹⁵⁸⁵ az [Beszúrás.]

¹⁵⁸⁶ [A lap alján tollpróbászertü tollvonások.]

¹⁵⁸⁷ végben [véghezből javítva.]

¹⁵⁸⁸ vitelire. [A második i-e-ből javítva.]

¹⁵⁸⁹ misét [l-re-ből javítva.]

¹⁵⁹⁰ ezt <f> meg fogjuk

násrol. fogunk szollani. az Anyaszent egy ház időtt szab b ezekre. azért. hogy a hívek végben vigyék ezeket a kötelességeket

Végűre, tartozunk azal. hogy a testet sanyargasuk, és a szolgálat alá vessük. szent pal mondása szerént., némelykor [221a:] tartozunk böjtöl-
ni is. valamint a kristus mondá.¹⁵⁹¹ a farisaeusoknak., hogy az ő
tanítvánni böjtölni fognak menyben menetele után., hogy pediglen
ezeket anagy kötelességeket végben vigyük. az anyaszent egy ház né-
künk, böjtököt és abstinenciákat parancsol tartani:

Ezekből meg láthatni tehát. hogy az anyaszent egy ház parancsolati.
csak arra. valok. hogy időt. és modot szabjanak. az Isten parancsolati-
nak végben vitelére.

K Mellyek az anyaszent egy ház parancsolati?

F. Rend szerént. csak hat parancsolatot. számlálnak. a mellyek
közönségesen minden renden lévő híveket illetik.

Az Első azt parancsollya, hogy meg szenteljük, a bé vett Innepeket. 15
A második. hogy Misét halgassunk vasárnapokon, és innep napokon.
A harmadik., hogy leg aláb. egy szer esztendőben a magunk pásztorá-
hoz gyonni el mennyünk. A¹⁵⁹² negyedik. hogy leg aláb. egy szer
esztendőben. husvét napján az ur testét. magunkhoz vegyük. Az ötödik,
hogy a kántort. vigiliákat, és a nagy böjtöt. meg böjtöljük, A hatodik, 20
hogy pénteken. szombaton hust ne együnk.

Rend szerént. ezen versekél mondgyák el a hat parancsolatokat.

1. Innepeket meg szenteljed,
Dolgot, s' henyéllést kerüllyed.¹⁵⁹³ [221b:]
2. Misét halgass vasárnapon. 25
Ugy az több innep napokon.
3. Esztendőben. egy szer menni.
El ne mulasd vétkeid gyonni,
4. Teremtődnek testét vegyed,
Buzgon husvétkor azt egyed. 30
5. Cantort, vigiliát, meg böjtöllyed,
Nagy böjtben a hust kerüllyed.
6. Péntekeken, hust ne edgyél.
Ugy szombaton. cselekedgyél.

¹⁵⁹¹ mondá. <h> a farisaeusoknak., hogy

¹⁵⁹² A [a-ból javítva.]

¹⁵⁹³ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások és beírások: *Innepeket
hogy cs inn*]

Huszon hatodik Rész
Az Anyaszent egy ház Első parancsolatgyáról.

Első Articulus.
Közönségesen az Innepekről.

K Mellyik az anya szent egy ház első parancsolatgya
F *Innepeket meg szenteltyed. dolgot, henyélést kerüllyed.*

K Mit parancsol ezek által. az anyaszent egyház?

F Hogy meg szenteltyünk bizonyos innepeket. valamint a vasárna-
5 pot

K Miképpen kel meg szentelni az innepeket?

F A szolgálat béli munkát el kel kerülni. fő képpen a vetket. 2. nem a henyélésben. hanem az Isteni szolgálatban kel tölteni azokat a szent napokat [222a:]

10 K Meg tiltani az innep napokon valo dolgozást. nem ellenkezik ez, az Isten parancsolatgyával aki azt mondgya, hogy hat napon dolgozál, a hetedikén meg nyugodgyál.?

F Nem. mert ezek a szok nem tesznek egyebet hanem hogy, a rend szerént valo hétben. hat nap rendeltetet a munkára. és egy a meg szentelésre. de ezek azok. nem rekesztik¹⁵⁹⁴ ki aköteleséget., amelyel tartoznak a szolgálat béli munkától meg szünni. az innep napokon. a melyek rend kívül vannak a hétnek folyásában.

K Miért magyarázod eszerént ezeket a szokot?

F Az Isten maga magyarázta eszerént. e kitéttzik az Exodusbol., 12.
20 16. 23. 14. Mivel azt láttyuk ebben a könyvben. hogy a midön valamely héten innep napok estenek,¹⁵⁹⁵ azokon a napokon: ugy meg volt tiltva a munka. valamint a szombat napján. Mojses sok innepeket hagyot a sidoknak a melyeken a dolog meg volt tiltva. levit 23. deut 16.

K Az anyaszent egy háznak vagyoné hatalmában. hogy olyan inne-
25 peket rendeltyen, amelyeken ne legyen szabad dolgozni?

F Ha a sidó anyaszent egy háznak volt arra hatalma. a keresztény anyaszent egy haznak nagyob vagyon

K Honnét mutatod azt meg hogy a sido anyaszent egy háznak volt arra hatalma

30 F A szent irásbol. a melyben láttyuk hogy egy néhány inne-
¹⁵⁹⁶[222b:]peket rendelt volt a törvény ki adása után. az Evangyéliumbol láttyuk. hogy a kristus el ment a templomban. az olyan innepre. ugy mint a templom dedicatiojára, melyet a synagoga rendelte vala a

¹⁵⁹⁴ rekesztik [Első k-sz-ből javítva.]

¹⁵⁹⁵ estenek, <azon> azokon [Törlés a sor végén.]

¹⁵⁹⁶ [A lap alján tollpróbászertü tollvonások.]

makabaeusok idejében. 4.59. joan 10.22. Ester. Cap 9. judith. 31. 2. makab. 15. 36. 37.

K Az anyaszent egy házban kiknek. illik.az innepek szentelésit meg parancsolni.?

F A Pápának., a püspököknek, akiket az Isten arra rendelte. hogy 5 az anyaszent egy házat igazgassák. valamint szent pál mondgya, act 20. 28.

K kik rendelték azokat az innepeket amelyeket mostanában üllenek?

F Némellyeket az apostolok rendelésiből. vettük. ilyenek leg többi- re. akristus innepei, némellyeket azutan rendelte. vagy vette bé az egész 10 anyaszent egyház. némellyeket pedig¹⁵⁹⁷ apüspökök. rendelték a magok püspökségében.

K Tartozunké ugy meg szentelni ezeket az utolsokat.¹⁵⁹⁸ valamint az elsőkö?

F Igen is tartozunk, mind egyikét, mind a másikat meg szentelni. és 15 ahoz arendhez alkalmaztatni magunkot, a mely rend tartatik abban a püspökségben, a melyben vagyunk

K Miért tartozunk abban apüspökségben lévő szokáshoz alkalmaztatni magunkot a melyben találkozunk.?

F Mert akár hol. legyünk. mindenüt jó példát kel adni, a több 20 hívekkel. egyenlő szokást kel tartani., és engedelmeskedni [223a:] a pástoroknak., akiknek illik, kinek¹⁵⁹⁹ kinek a maga püspökségében. el rendelni az Isteni szolgálatnak modgyát. és idejét. hebr. 13. 17. s.aug.epist. 119. ad janua.

K Miért rendelték az innepeket? 25

F Az Isten tiszteletire. és hogy a hiveket oktassák.

K Az anyaszent egy ház miképpen tiszteli az Istent az innepekel.?

F A vallásnak leg fővebb titkainak szentelésivel. a Boldogságos szüz., vagy a szentek.¹⁶⁰⁰ emlékezetinek meg ujjításával., akikben az Isten leg inkább mutatta ki ajándékot. és amelyekért az Istennek hálákat 30 ád az anyaszent egy ház.

K Az anyaszent egy ház. miképpen oktattya a hiveket az innepek által?

F Elméjekre adván. a hitnek leg fővebb titkait. vagy leg nevezeteseb cselekedetit a szenteknek. 35

K Mellyek azok a külömb féle innepek., mellyeket az anyaszent egy ház parancsollya ülleni?

F Az anyaszent egy ház. némely innepeket szentel. a szent háromság-

¹⁵⁹⁷ pedig [d megkezdett betüből javítva.]

¹⁵⁹⁸ az utolsokat. <u> valamint [Törlés a sor végén.]

¹⁵⁹⁹ kinek <ne> kinek

¹⁶⁰⁰ a szentek. <m> emlékezetinek meg ujjításával.,

nak tiszteletire. akristus tiszteletire., a Boldogságos szüz az Angyalok., és a szentek emlékezetire. és a templomok meg szentelésinek emlékezetire.

K Miképpen lehet hasznosan szentelni azokat az innepeket?

- 5 F Elmélkedni kel azokról atitkokról a melyeket tisztel azokon a napokon az anya szent egy ház., vagy is a szenteknek azon jó erkölcsiről. a melyeket előnkben adgya hogy kövessük, azokon a szent napokon., szent dolgokban foglalatoskodgyunk.¹⁶⁰¹[223b:]

2 *Articulus.*

Különösön az innepekről. leg előbször. a szent Háromságnak Inneperől.

- K Mikor szenteli az anyaszent egy ház. a szent Háromságnak inne-
10 pét?

F Minden napon. de fő képpen vasárnapokon., és ugy szolván. a szentek innepei, a szent háromságnak tiszteletére szenteltetnek., mind azon által. mint egy ött száz esztendőől fogvást. az anyaszent egy ház. bizonyos napot rendelt ennek a titoknak.¹⁶⁰² tiszteletére, a mely nap
15 szent Háromság vasárnapjának neveztetik. némely anyaszent egy házakban, kétszer üllik ezt az ünnepet. ugy mint pünkösöd után valo első. és utolsó vasárnapon.

K Miért mondád azt. hogy mindenik nap a szent Haromságnek tiszteletére rendeltetett?

- 20 F Azért hogy akár mely napon. akár mely innepen. tsak egyedül. az Isten, három személyében imádtatik. és dicsőitetik.

K Mit kel tsinálni a szent háromság napján?

F Az Istent a három személyben imádni kel, meg kell magunkot aláznunk az ő hatalma alatt. és gondviselése alá kel magunkot ajánlani.

3 *Articulus*

A kristus Jesus fogantatásának inneperől. melyet gyümölsz óltó Boldog Aszszony napjának nevezik.

- 25 K Mellyek a kristus Innepei? [224a:]

F. Aző fogantatása. születése. környülméletése. epiphania. a templomban valo bé mutattatása. szenvedése. temetése, menyben menetele, a szent Léleknek le szállása, és Ur napja.

¹⁶⁰¹ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

¹⁶⁰² a titoknak. [k – későbbi beszúrás.]

K Mikor szentelik az ő fogantatásának innepét?

F Martiusnak huszon ötödik napján. gyümölcst őlto Boldog Asz-
szony napján. s. aug. libr. 4. de Trinit. Cap. 5.

K Miért nevezik ezt az¹⁶⁰³ innepet annunciationak?

F Mert ezen a napon küldték. Gabriel angyal a Boldogságos szüz-
höz. hogy néki meg jelentse a meg testesülésnek titkát, luk 1. 26.

K Miképpen fogadá a Boldogságos szüz ezt a követtséget

F Eleintén mindgyárt meg háborodék. nem tudhatván hogy ki volna
az, aki néki. olyan nagy dolgot mondana. érdemetlennek is itélé magat
arra, hogy az Isten Annyává¹⁶⁰⁴ lenne. ugyan azon alkalmasággal. 10
mutatá meg nagy szeretetét az tisztasághoz. az alázatosághoz., és az
engedelmeséghez., meg mutatá szeretetét atisztasághoz, mivel az an-
gyalnak meg vallá, hogy soha férfiat nem üsmért. és nem is akarna
üsmérni. Az ő alázatoságát abban, hogy magát az ur szolgálójának
nevezi, a midőn. az Isten Annyává választatik. Az ő engedelmeségét 15
abban. midőn azt mondá. légyen nékem ate mondásod szerént., és
mihelyt akarattját ki monda. azonnal szentséges méhében fogadá a
meg váltot. a szent léleknek munkája által. ezen a napon. mind a
kristus. mind a Boldogságos szüz. innepet üllik.¹⁶⁰⁵[224b:]

K Miképpen kell szentelni ezt a dupla innepet?

F. Imádni kel a meg testesült. öröktől fogva valo¹⁶⁰⁶ ígét. a ki magát
meg alázván. emberré lett. tisztelni, követni, és eszedzni kell a Boldog-
ságos szüznek, elmélkedni kell atsudákról melyek benne lettek ezen a
nagy napon., tekinttsük meg a kristushoz valo kötelességünket,¹⁶⁰⁷ és
utálljuk meg abünt. 25

4. Articulus.

Az Adventi napokrol.

K Miért nevezik adventnek a karátson előtt valo négy hetet?

F Mert az anyaszent egy ház azt akarja. hogy a hívek azon¹⁶⁰⁸ idő
alat készülyenek arra., hogy a kristus első eljövételének innepét. áitato-
sággal szentelhessék.,

K Mellyik akristus első el jövetelének innepe?

F A kristus születésinek innepe, melyet karátsonnak nevezik. 30

¹⁶⁰³ ezt az <napot> innepet [innepet <napot> fölé írva.]

¹⁶⁰⁴ Annyává [A-a-ból javítva.]

¹⁶⁰⁵ [A lap alján tollpróbászertü tollvonások és beírás: A tiszte]

¹⁶⁰⁶ fogva valo [Második v – megkezdett l-ből javítva.]

¹⁶⁰⁷ kötelességünket, [A második k – javítva.]

¹⁶⁰⁸ azon [Utólagos beírás a sorvégi margón:] idő alat [alat – beszú-
rás.]

K Miképpen kel akarátsoni innephez készülni?

F 1. Meg kel emlékeznünk. arról hogy micsoda nagy szükségünk
vagyon akristusra, meg tekintvén büneinket, és nyomoruságinkot. 2.
sohajtsuk a kristust. és kerjük hogy jöjjön el meg gyógyításunkra. 3.
5 szüntelen imádjuk a meg testesült igét. 4. penitentzia tartásal. és más
áitatoságokal, készülyünk akristust magunkhoz venni azon a szent
napon. A régi időkben. sok helyeken böjtöltek. az adventi napokon
valamint cselekesznek még a görögök. [225a:]

K Az anyaszent egy ház. nem teszené adventben emlékezetet a
10 kristus utolso el jöveteléről.?

F Igen is. mert ugyan az utolso el jöveteléről akristusnak, kezdi el
oktatásit, azon okból, hogy a penitentiára indíttson bennünket, meg
tekéntetvén velünk az Isten iteletit. 2. hogy ohajtsuk. a kristus utolso
el jövetelét., mint a büntöl valo meg menekedésünknek idejét.

15 K Mit cselekeszik még az anyaszent egy ház. hogy a penitentiára
indíttson minket azokban az időkben?

F Azokat az oktatásokat olvastattya nekünk, amelyeket ada a
sidoknak a kristus elől jároja, keresztelő szent jános. hogy őket a
penitentzia által. akristus fogadására készíttse.

5 Articulus

Karátson Napjáról.

20 K Micsoda napon szentelik a kristus születését?¹⁶⁰⁹

F Huszon ötödik decembris. karátson napján st aug lib 4. de trinitate
Cap 5.¹⁶¹⁰

K Mit kíván töllünk az anyaszent egy ház. azon a napon?

F. Hogy imádjuk a kristust: mint gyermeket, hozzája nagy háláadá-
25 sal legyünk. nagy figyelmeteséggel halgasuk az oktatásit mellyeket ad a
kristus születéséről.

K Mire kell figyelmeznünk. akristus születésében?

F Arra hogy ő utozásban jöt evilágra, éjfélt tajban., bethlehemben
egy istáloban, és az esztendőnek. leg keményeb idejében

30 K Miért volt utozásban a Boldogságos szüz. mikor a kristust evilág-
ra hozta.¹⁶¹¹[225b:]

F Mert kételenítették. Augustus¹⁶¹² Császár parancsolattjára. beth-
lehemben menni, az Isten azon pogány császár által. akarta bé tölteni

¹⁶⁰⁹ születését? [Első t-s-ből javítva.]

¹⁶¹⁰ [A latin utalást utólag írta be a sor végére és a sor alá.]

¹⁶¹¹ [A lap alján tollpróbászertü tollvonások.]

¹⁶¹² Augustus [A-a-ből javítva.]

a jövendöléseket. a melyék. meg mondták. hogy a Messiásnak bethlehemben kelletnék. születni. továbbá. a kristus. azt is akará ezzel. hogy nekünk. ez oktatásunkra lenne. mikae 5. 2.¹⁶¹³

K Micsoda oktatást akart akristus nekünk adni ezáltal?

F I. Hogy engedelmesek, alázatosak legyünk, és hogy úgy tekintsük magunkot eföldön mint idegeneket: és utozokat. 2 hogy szeresük a szegénységet. és meg vessük agazdagságot, becsületet., és az előmenetelt. 3. hogy szeresük a sanyaruságot, és meg győzük. a kényeségre való hajlandóságot tit. 2. 12.

K Miért akarta a kristus. utozásban. és sanyaruságban születését? 10

F Mert még születésekor ellene akara állani a test kívánságinak, a szemek bujálkodásinak. és az élet kevéséginek,

K Miért állot ellene a kristus ezen három kívánságnak?

F Mert még születésekor akará a vétket gyükeriből¹⁶¹⁴ ki irtani, hogy azután aző példája oktatásokra lenne az embereknek 15

Magyarázat

A kristusnak minden oktatása, és tselekedete¹⁶¹⁵ nem egyéb végre tzelezot, hanem hogy arosz kívánságoktól el távoztasson minket, és egyedül az Istent szerettesse velünk. nem is adhata ennél hasznosab oktatást. az embereknek. jaj annak a ki ezt nem követi, jaj annak aki azt becsüllli.¹⁶¹⁶ szereti és keresi a mit akristus meg vetett. 20

[226a:] K Miért mondanak három misét. karátson¹⁶¹⁷ napján?

F Ez még az Anyaszent egy haznak régi szokásától maradot. mivel az előtt. a nagy innepeken egy nehány miséket mondotanak. mert mindenek nem lehetneken volna jelen csak az edgy misén. ugyan egy pap is mondotta azokat amiséket. vagy pedig azt is el mondatni. hogy a három misében. akristusnak három féle születését tisztelik. 25

K Mellyek azok a három féle születési az Isten fiának?

F Az Isten fia öröktől fogva születet az ő Attyának kebelében. időben születet a Boldogságos szüz méhében. és minden nap születik 30 lelki képen az ő hiveinek szivekben, ahol lakozik kegyelme által. mond-gya szent pál. ephes. 3. 17.

K Mellyik születését szentelik az éjfélkori misében?

F Az ő időbéli születését. ugyan az oltáron is vagyon akristus éjfélkor. valamint¹⁶¹⁸ a jászolban volt bethlehemben ugyan azon tályban. 35

¹⁶¹³ [A latin utalást utólag írta be a sorközbe.]

¹⁶¹⁴ gyükeriből [g-b-ből javítva.]

¹⁶¹⁵ tselekedete [te – utólagos beírásnak látszik.]

¹⁶¹⁶ becsüllli. <és> szereti és

¹⁶¹⁷ karátson [ts-gy-ből javítva.]

¹⁶¹⁸ valamint [v-m-ből javítva.]

- K Micsoda lélekben kel jelen lenni az éjfélkori misén?
 F Imádnunk kel az¹⁶¹⁹ istáloban születet kristust.
 K Mellyik születésit tisztelik areggeli misekor?
 F A reggeli mise arra rendeltet, hogy tiszteljük. akristus születésé-
 5 nek ki nyilatkoztatását. a pásztoroknak., azért ebben a misében tisztel-
 hettyük. az ő¹⁶²⁰ hiveinek szivekben valo lelki születésit is.
 K Micsoda lélekben kel jelen lenni aregeli misén.¹⁶²¹ [226b:]
 F. Imádgjuk az ujjonan születet Jésust, a pasztorokal és az angyalo-
 kal együt. kik ének szoval dicsérék mondván. Dicsőség menyben Isten-
 10 nek. békeség földi népeknek. jó akaratu hiveknek.
 K Mellyik születésit tisztelik aharmadik misekor?
 F Mint hogy az anyaszent egy ház. a harmadik misekor a szent jános
 Évangéliumának. a kezdetit¹⁶²² olvastatta, ahol az Isten Fiának. az
 Attya kebelében öröktől fogva valo születése olly csudálatosan fel-
 15 vagon téve, és hogy azon misében a szent pál sidokhoz irt levelének
 első részit¹⁶²³ olvastatta. a melyben ugyan ezen igazság. nyilván ki
 tettik. ugy lehet tehát ezt a harmadik misét tekinteni., mint akristus
 Isteni születésének meg szentelését.
 K Micsoda lélekben kel jelen lenni ezen a misén.?
 20 F. Imádgjuk az Angyalokal. és a szentekel együt az Istennek fiát,
 és adgyunk hálákat néki az emberekhez valo jó téteményiért. mivel az
 angyalok imádák ötet. mihelyt születék mondgya szent pal. hebr. 1. 6.
 K Tartozunké három misét halgatni karátsonkor?¹⁶²⁴
 F valo hogy eleget teszünk az anyaszent egy ház parancsolattjának
 25 hogy ha ahárom közül edgyet meg halgatunk. mind azon által azt
 jovallya hogy mind a hármát meg halgassuk.

6 Articulus.

A kristus környülmételkedéséről

- K Micsoda napon illik a kristus környülmételkedésének inne-
 pét.?[227a:]
 F¹⁶²⁵ karácson után nyolczad napal. az esztendőnek első napján.
 30 K Micsoda a környül metélkedés?

¹⁶¹⁹ az </> istáloban

¹⁶²⁰ az ő <lelk> hiveinek szivekben valo lelki

¹⁶²¹ [A lap alján tollpróbászertü tollvonások.]

¹⁶²² kezdetit [Szóvégi t-k-ből javítva.]

¹⁶²³ első részit <részit> olvastatta.

¹⁶²⁴ karátsonkor? [ts-n-ből javítva.]

¹⁶²⁵ F [K-ből javítva.]

F Ez az ó törvénynek olyan Ceremoniája., a melyet követtek minden¹⁶²⁶ férfi gyermekekel. születések után nyolczad napal

K Miért rendeltetett vala ez a¹⁶²⁷ Ceremonia.?

F Hogy az Isten népe meg különböztessek. az egész földön lévő népektől.

K Mikor rendelteték ez a Ceremonia?

F Mikoron az Isten szövetséget tett ábrahámal. a környül metelkedés. jelül lett. ennek a szövetségnek.

K Mitt jelente kivált képen. a környül metelkedés?

F Azt hogy az emberi nemzetnek eredete tisztátalanná lett. az eredendő vétékért. s. aug. tract. 30. supr. s. joan.

K A kristus nem vala tehat alája vettetve ennek atörvénynek?

F. Igen is. nem. mert ő maga vala a szentség.

K Miért akará tehat az alá vetni magát?

F Mert avétkes embernek formáját vévén magára. a mi vétkeinkert akara szenvedni, hogy azokat el töröllye vérével. phil. 2. 7.

K Micsoda nevezetes dologra kel vigyáznunk a kristus környülméletkedésekor?

F A sidok szokása szerént. a környülméletéskor. nevet adnak vala azoknak kik környülméletettek, valamint a keresztényeknél nevet adnak a kereszttségben, ezen a napon adák a kristusnak a jésus nevet, a mely meg váltot. teszen.¹⁶²⁸ valamint Gabriel angyal meg mondotta volt a Boldogságos szűznek. hogy ezen a¹⁶²⁹ néven [227b:] neveztessek.

K Nagy névé a Jésus név?

F Szent pál azt mondgya hogy Jésus¹⁶³⁰ neve előtt, mind az égben, mind a földön, mind a pokolban, meg kel hajolni minden térdnek. phil. 2. 10.

K Miképen kell illenünk ezt az innepet?

F Az esztendő kezdetin meg kel magunkot ujitani az Isteni szolgálatban., magunkot arra kell szoktatni, hogy nagy tisztelettel hijuk segítségul. a Jesus szent nevét. és legyünk azon hogy lelki képen. környülméletkedtek lehesünk

K. Miben áll a lelki környülméletkedés?

F Abban hogy el távozunk arosz hajlandóságoktól. és ellene mondgyunk arosz kívánságoknak, egy soval, valamint szent pál mondgya, *meg tagadvan ahitetlenséget. és avilági kívánságokat, mértékletesen. és*

¹⁶²⁶ minden [en – beszúrás.]

¹⁶²⁷ ez a <törvény?> Ceremonia.?

¹⁶²⁸ teszen. [Beszúrás.]

¹⁶²⁹ a [Beszúrás; a lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

¹⁶³⁰ Jésus <ve> neve

szentül éllyünk. ejelen valo világon. várván azt a boldog reménséget, és ama nagy Istennek, és a mi meg tartonknak. a Jesus kristusnak dicsőséges meg jelenését. tit 2. 12.

7. *Articulus.*

A Kristus Epiphániájáról. melyet viz keresztnek nevezik.

- K Micsoda innepet szentelnek hatodik januárj?¹⁶³¹
- 5 F A kristus Epiphániáját.
K Mit téssen ez a szó Épiphánia?
F E görög szó. mely téssen. meg jelenést. vagy ki nyilatkoztatást.
s.aug.serm.¹⁶³²64. de diversis. [228a:]
- K Miért nevezik ezt az innepet Épiphánianak?
- 10 F. Mert azon az innepen három titkot szentelnek., a melyek által nyilatkoztatta ki¹⁶³³ az embereknek akristus aző dicsőségét,
1. A mágusok bethlehemben valo meneteleket a kristus imadására.
2. A kristus szent jános által valo kereszteltetésit., 3 a lakadalomban tett tsuda tételit a kristusnak. aviznek, borrá valo változtatását.
- 15 K kik valának a mágusok?
F Nap keleti pogány philosophusok., akiket közönségesen királyoknak nevezik. noha tellyeségel nem tudhatni micsoda renden¹⁶³⁴ lévők valának. de azt el hitethettyük magunkal hogy nagy urak valának, ugyan ezt is tarttyák sokan a szent irás magyarázok közül, hogy pedigen királyoknak nevezik. azt a prophétiákra valo nézve tselekeszik.
- 20 K Tudgyuké számát a mágusoknak?
F szent leo. azt tarttya. hogy hárman voltanak, de azt bizonyosan nem tudhatni.
- K A magusok neveit tudgyáké?
- 25 F A mit némely auctoroknak tettzet irni a mágusok nevek iránt, a bizonytalan, jób meg vallani hogy nem tudgyuk neveket
K Miért jövének¹⁶³⁵ imádni a kristust?
F Mert meg üsmérék az Isten sugarlásából. és az uj tsillagnak támadásából hogy ő volna a mennyeknek, és a földnek király.
30 ¹⁶³⁶lya.[228b:]
- K Hová menének a magusok akristust imádni?

¹⁶³¹ januárj? [u – javítva olvashatatlan betüből.]

¹⁶³² serm:64 [r–m-ből javítva.]

¹⁶³³ nyilatkoztatta ki <ak> az embereknek akristus

¹⁶³⁴ renden <valának> lévők valának.

¹⁶³⁵ jövének [n – megkezdett k-ból javítva.]

¹⁶³⁶ [A lap alján tollpróbászerű tollvonások.]

F. Bethlehemben ahol születet volt

K Honnét tudták ők azt hogy a kristus bethlehemben születet?

F Jerusalemben érkezhén. a papi fejedelmektől. meg tudák. hogy a Messiásnak bethlehemben kell születni a proféták szerént.

Magyarázat

5

Az Isten Jerusalemben küldé amágusokat, akarván azt. hogy a sidó papoktól tudakozák meg az igazságot, és azután mennyenek a kristus-hoz., ebből világosan ki tettik. hogy tsak az anyaszent egy ház szolgaitól akarja az Isten hogy az emberek. tanitassanak az üdvességnek uttyára.

10

2. A sidópapok¹⁶³⁷ meg tanították arra a magusokat hogy hól kellene keresni a messiást. de ő magok oda nem menének vélek., rettentő jele vala ez, annak a meg vettetésnek. a melyben esének. idővel. mikoron pediglen az urnak szolgálai azt nem tselekeszik a mit predikálnak, akor amágusokat kel követnünk., élven avilágositassal. melyet az urnak szolgálai adnak., de nem kel őket követni szokásokban mondgya a kristus. matt. 23. 2.

15

K Mi vezeté a magusokat bethlehemben?

F A mely tsillagot láttak vala nap keleten., ugyan azon tsillág vezeté őket jérusalemtől fogvást., mind addig a helyig ahol volt a kristus. és ót meg állapodék.

20

K Mit tselekedének a mágusok, mikor meg találák a ¹⁶³⁸ kristust?**[229a:]**

F Mindgyárást imádnák ötet, és nékie ajándékot adának. aranyat. temjént, és myrhát. aranyat mint királynak, temjént mint Istennek. myrhát. mint halando embernek.

25

K Micsoda lélekel kel szentelnünk ezt az innepet?

F. 1. Hálakot kel adnunk az Istennek, hogy minket pogányokot ingyen valo kegyelmeségéből a kereszténységre hívut, holt a sidokot. és annyi sok népet., az ő vakságokban el hadgya. rom. 9. 10. s. aug serm. 199. supr. epiph.

30

2 Imádnunk kel akristust. valamint a magusok, és áldozatul kel nékie ajánlani minden jovainkot., a melyeket jelenti az arany. az imádságinkot. mellyeket jelenti a temjén. és aldozuk fel rosz hajlandóságinkot mellyeket jelenti a myrha. a melynek keserüségé jedzi a szenvedést. s bern. serm 3. supr epiph.

35

¹⁶³⁷ sidópapok [Első p-k-ből javítva.]

¹⁶³⁸ a a kristust? [Sor végén és új sor elején.]

8. Articulus.

Gyerttya szentelő Boldog Aszszony Innepéről.

K Micsoda innepet illenek. 2. februáriusban.?

F A kristusnak a templomban való bé mutattatását., és a Boldogságos szűznek bé avattatását.

K ki által, és miért mutattatott bé a kristus a templomba. és micsoda
5 időben volt a.?

F A kristust, a Boldogságos szűz mutatá bé a templomba születése után negyven napal. hogy a mojses törvényének eleget tenne., a mely parancsolya a sidoknak, hogy az első fiak a templomban az Istennek bé mutattassanak a szülejek által, és ugyan azok [229b:] által meg is
10 váltattassanak.

K Miért adá az Isten ezt a törvényt?

F Hogy a sidok reá emlékezzenek, hogy a midön az attyokot meg szabadított egyiptumból., az egész egyiptum¹⁶³⁹ bélieknek. első szülöt-
teit meg ölé, és a sidokét mind meg tartá;

15 K Mít tselekedet akristus. mikor a templomban bé mutattatott?

F ő magát ajánlá az ő Attyának., az Istennek, áldozatul. hogy ötet meg engesztelné. hebr. 10. 6. 7.

K Micsoda nevezetes dolog történék még azon időben?

F Edgy szent öreg ember., és edgy szent özvegy aszszony, a kristus
20 Jésust, messiásnak üsmérék lenni.

K Mít tselekedék. simeon?

F A kristust ölében vévé. és nagy örömel áldá mondván, Mostan bocsátod¹⁶⁴⁰ el uram szolgadot békeségel. ate ígеред szerént, mert látták az én szemeim. ate udvezitődöt. &c.

25 K Mít tselekedék Anna?

F Jövendőöl lélek lévén ebben az özvegy aszszonyban a kristusrol beszéle mind azoknak, kik varják vala az Izraelnek meg szabadulását.

K Mít értesz a Boldogságos szűz bé avattatásán.?

F Értem azt a Ceremoniát amely alá akará magát vetni hogy a
30 mojses törvényének eleget tenne., a mely parancsollya az aszszonyoknak el menni a templomban tisztulásnak okáért. mihelyt a Gyermekek ágyból fel szabadulnak

K Miért volt ez a tisztulás?

F Ez olyan törvény béli szokás vala. a mely jelenté. hogy [230a:]
35 ami¹⁶⁴¹ születesünk. ádam esetitől fogvást. tisztátalanság, es átok.

¹⁶³⁹ egyiptum [i-e-ből javítva.]

¹⁶⁴⁰ bocsátod <el> el [Tollhiba.]

¹⁶⁴¹ a [230a:] ami születesünk.

K Ez a¹⁶⁴² törvény nem illeté hát a Boldogságos szüzet.

F Igen is nem, mert semmi tisztátalanság. meg nem illette¹⁶⁴³ a krisztus születését. se a Maria születését. s. bern. serm. de purifi.

K Miért veté hát ezen törvény alá magát a Boldogságos szüz.?

F Alázatoságból. és a jó példa adásnak kedvéért. 5

K Mit cselekesznek vala a sidó aszszonyok a templomban hogy meg tisztullyanak?

F A törvény azt hagyta nekik., hogy a gazdagja azon anapon az Istennek áldozék egy esztendős bárányt, egy galambot. vagy egy gerliczét: és a szegénye. két gerliczét. vagy két galambot. 10

K Mit ajánlot a Boldogságos szüz.?

F A szegények áldozattyát. mert szegény vala. luk. 2. 24.

K Micsoda lélekel kell szentelnünk ezt az Innepet?

F Ajánlanunk kel magunkat az Istennek, főképpen a Mise alatt hogy mindenkor az ő akarattyát követhessük. 15

2. kövessük Máriának alázatoságát. és engedelmeségét.

3 kövessük szent siméonak szorgalmatoságát, a melyel vala a krisztushoz. hogy tsak a krisztust ohajtsuk.

4. tekénttsük a krisztust ugy., mint világóságunkot.¹⁶⁴⁴ és dicsősé-
günket. és kérjük hogy világositson meg minket. 20

5. kövessük ajövendő mondó Annát., és szeresük valamint ő a templomban valo lételet., és a krisztusrol való beszélgetést.

K Miért szentelnek gyertytát azon a napon?

F Az anyaszent egyháznak. az a szokása, hogy meg szentellye [230b:] mind azt, amivel élni szokot Cérémoniájiban. ennek az okát másu
bővebben meg mondgyuk. amái innepnek egyik Cérémoniája a., hogy
a hiveknek égő gyertytát osztogatnak. azt a processio. és a Mise alatt
a kezekben tarttyák., hogy meg mutassuk azzal., szent siméonal öröm-
ben valo léteket. aki is akrisztust ölében tartván. monda. hogy eza
gyermek a népeknek világósága. és Izraelnek dicsősége. 30

K Miért járnak processiot ezen a napon?

F Annak az okát meg fogom mondani. hogy miért rendelte az Anyaszent egy ház. a processioikat vasárnapokon és innep napokon.,
a máj processioiban pedig előnkben tészí., a Boldogságos szüznek a¹⁶⁴⁵
templomban valo menetelét ölében vivén aző szent Fiát. 35

¹⁶⁴² Ez a <p> törvény

¹⁶⁴³ illetve [Szóvégi e-ó-ból javítva.]

¹⁶⁴⁴ világóságunkot. [v-a-ból javítva.]

¹⁶⁴⁵ a [Beszúrás a szóközbe, kissé magasabban.]

A Nagy hétről. először. virág vasárnapról.

K Az Anyaszent egy ház. mikor szenteli leg különösebben a kristus szenvedésinek titkait?

F Noha az Anyaszent egyház az egész böjton az üdvezítőnek szenvedésiben foglalatoskodgyék is; de leg inkább a nagy héten. szenteli azon 5 titkokat

K Miért nevezik ezen hetet nagy hétnek?

F Azért hogy ezen a héten tölt bé a mi válttságunknak nagy titka.

K Mit kel cselekedni. hogy ezt a szent hetet, szentül tölthesük?

F. szorosabban kel böjtölni. hogy ha lehet. 2. az imádságot [231a:]
10 inkább kel gyakorolni. 3. A kristus szenvedésiről minden nap kel elmel-
kedni. 4. A szenttségekhez kel készülni, 5 Az¹⁶⁴⁶ Isteni szolgálatokon
jelen kell lenni a mennyiben lehet

K Micsoda titkot szentel az anyaszent egy ház. virág vasárnapján.?

F A kristusnak, Jerusalemben dicsőségesen valo bé menetelét. szen-
15 vedése előtt hat napal.

K Mi formában lett az a bé menetel.?

F A kristus számára mene bé avárosban zakariás profetiája sze-
rént, a nép, és a gyermekek eleiben menván. ágakot hintének az utra.,
és köntösöket le terítették., nagy öröm szoval kísérek ötet. tartván agakot
20 kezekben zak. 9. 9. matth. 21. 1.

K A kristus miért üle számára.?

F Azon kívül. hogy a profetiákat bé akará tölteni. a számára ülvén,
azt is meg akará nekünk mutatni az által. hogy meg vetné az emberi
nagyságokat. és evilági dicsőségeket

25 K Mitől volt. hogy csak a köz nép mene a kristus eleibe?

F Hogy észre vehessük ez által. hogy a nagy renden lévők, és a
gazdagok, nem erdemlik kevélységek miat, hogy részt vegyenek a kris-
tus győzedelmében. és hogy az Isten szereti az edgyügyüket, és az
ártatlanok dicséret adásit.

30 K Micsoda kiáltást mond vala a nép utánna?

F. Hosánna. a Dávid Fiának. áldott légyen. a ki jött az¹⁶⁴⁷ [231b:]
urnak nevében, hosánna a magosságbeli Istennek. ez a szó hosánna.
tészi, légy segítségel. vág, üdvözlet.

K Miért szenteltet ágakot az Anyaszent egyház ezen a napon?

35 F Hogy meg emlékezzünk arrol, amit a sidok tselekedének a midőn
ágakkal menének akristus eleiben, hogy mi is tiszteljük a kristus

¹⁶⁴⁶ Az [A-a-ból javítva.]

¹⁶⁴⁷ az [231b:] az urnak [A lap alján tollpróbászterü tollvonások.]

gyözedelmesen való bé menetelét jerusálemben. hasonló Cérémoniákal., mivel a processiókor. mindennek ágg vagyon akezében.

K Midőn a processio vissza tér. miért ütök meg három szor akaput.¹⁶⁴⁸ és végtire a kapu meg nyílik?

F Hogy meg emlékezünk arrol. hogy a mennyeknek kapuja bé vala ⁵ zárva¹⁶⁴⁹ mind addig. valamég a kristus azt meg nem nyíttá nekünk. halálának érdeme által.¹⁶⁵⁰

10 Articulus

Nagy tsötörtökről és Nagy péntekről.

K Mitt cselekedék. a kristus nagy tsötörtökön?

F Az apostolinak lábokat meg mosá; a szenttséges Eucháristiát¹⁶⁵¹ rendelé és azon éttzaka későn a sidok meg fogák, és egész éttzaka sokat ¹⁰ szenvede

K Miért szentelik a szent olajakot ezen a napon?

F Mert a nagy szombaton való solemnis kereszttségekhez szükséges.

Magyarázat.

Hogy ezt a feleletet meg lehesen érteni. azt meg kel tudni, hogy ¹⁵ régenten mikor a püspök. Ceremoniával keresztelt. [232a:] elsőben. mindenkor meg szentelte. a szent olajakot, valamint mostanában meg szenteli apap a sőt. valahány szor keresztel., nagy szombat, és pünkösd előtt való szombat, a Ceremoniával való keresztelésekre voltak rendeltetve., nagy szombaton a Mise előtt kereszteltenek., valamint mostanában ²⁰ is cselekesznek, azért a Catecuménusok olaját nem lehet¹⁶⁵² meg szentelni azon anapon., se az előtt való napon, mivel miset nem mondtak nagy pénteken., most sem mondanak., szükséges volt tehát nagy tsötörtökön meg szentelni az olajakot az ótától¹⁶⁵³ fogvást. ez a szokás bé vétetődöt. hogy csak nagy tsötörtökön szenteljük meg a szent ²⁵ olajakot, egész esztendőre. és ez a szokás végtire törvényé lett.

K Miért nem harangoznak nagy tsötörtöktől fogvást.¹⁶⁵⁴ nagy szombatiig?

¹⁶⁴⁸ akaput. [k-p-ből javítva.]

¹⁶⁴⁹ zárva [v-a-ból javítva.]

¹⁶⁵⁰ [Utána beírta: heja vagyon]

¹⁶⁵¹ Euchá-<riát>ristiát [Törlés elválasztás után, a sor elején.]

¹⁶⁵² lehet [te - későbbi beszúrás.]

¹⁶⁵³ az ótától [Ezt idegen kéz törölte és keresztel jelölve a mikesi alak fölé beírta: azon időtől] ez a szokás <v> bé vétetődöt. [törlés a sor elején.]

¹⁶⁵⁴ fogvást [f-v-ből javítva.]

F Az anyaszent egyház. meg akarván.¹⁶⁵⁵ tartani ezt a régi szokást. olyan formán kívánnya. a hiveket ezen akét napon a templomba hini. valamint hitta őket. minek előtte még harang nem volt, hogy nem harangoznak, azt is mondhatni, hogy az által az anyaszent egy ház.
5 jelenti nagy szomorúságát.

K Miért járkák a templomokat nagy pénteken.?

F Annak emlékeztire. hogy a kristus különbözőféle helyeken szenvedet, úgy mint az olaj fák hegyén. Caiphásnál. pilátusnál., hërodesnél.¹⁶⁵⁶ a Cálvaria hegyén. és sokféle személyektől, úgy mint a maga tanítványtól, a sidoktól. a pogányoktól. a papoktól.¹⁶⁵⁷ a néptől. és avitézektől.¹⁶⁵⁸ [232b:]

K Miért tarttyák. meg más napra a szent sacramentumot?

F A Communióra. mert nagy pénteken az anyaszent egyház a Misének szent áldozattját nem ajánlya

15 K Miért nem ajánlyák. a Misének szent áldozattját nagy pénteken.?

F E még arégi szokástól maradt mivel az előtt nem volt szokás misét mondani böjt napokon., még mostanában is nem mondanak mediolánumban a nagy böjti péntekeken, és a¹⁶⁵⁹ görögöknél. nagy böjtben, tsak szombatokon. és vasárnapokon mondanak.

20 K Mit kel tsinalni nagy pénteken?

F A kristus szenvedéséről kel elmelkedni, ő réája valo nézve. szenvedni kell. és szorosabban böjtölni, az anyaszent egy házal együt imádkozni kel. minden emberekért., a kereszt imáadásra nagy tisztelettel el kel menni.

25 K Miért imádkozik az anyaszent egyház. ezen a napon minden renden lévő emberekért. még a sidok. és a hitetlenekért is?

F Meg akarja mutatni hogy a kristus minden emberekért holt meg, és meg akarja nekik. nyerni. halálának erdemit. 2. Cor. 5. 14. 15.

K Miért mondad hogy nagy tisztelettel kel akeresztet imáadásra menni.
30 nem bálványozásé akeresztet imáadni?

F Ez a szó *adoratio* a deák. nyelven. nem teszen egyebet hanem le hajolást. köszöntést. valo hogy ezen a napon le kel borulni a kereszt előtt, de nem azért hogy a fát imádgjuk, hanem a kristust¹⁶⁶⁰ a ki arra volt feszítve., ez az anyaszent egy ház tanítása. nem is lehet káromlás

¹⁶⁵⁵ meg akarván. <még> tartani

¹⁶⁵⁶ hërodesnél. [Az íráshibát idegen kéz javította *os*-ra *es*-t írva, halvány tintával.]

¹⁶⁵⁷ a papoktól. <és> a néptől. és

¹⁶⁵⁸ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

¹⁶⁵⁹ és a <nap keleti> görögöknél. [Törlés részben a sor végén, részben új sor elején.]

¹⁶⁶⁰ a kristust [Szóvégi *t* – utólagos beírás.]

nélkül neki más tanítást tulajdonít [233a:] tani, erről már szollottunk az első parancsolatban

K A három matutinum alatt. miért tesznek az oltár eleiben három szegeletű gyertyya tartót a melyen sok gyertyya léven, mindenik soltár után el oltanak edgyet? 5

F E még az anyaszent egy háznak régi szokásától maradot, mivel a nagy héten., sok régi szokásokat meg tartottak.

Régenten. az oltárookra gyertyya tartókat nem tettek. még most is¹⁶⁶¹ vannak olyan templomok, a hol soha sem tesznek, mind azon által. a templomokban., lámpást, és gyertyyát gyujtani; a legg elsőbb, és legg régieb szokás: az egész világon lévő anyaszent egyházban amint ezt meg fogjuk mutatni. 10

Az előtt. a lámpásokat vagy fel függesztették. vagy pedig a gerendákra rakták. a mely gerendák a Chorus felet végig értek. vagy pediglen az oltárhoz közel. magos gyertyya tartókra tették., a melyek mindenkor helyben maradtanak, ezek a gyertyya tartók sok féle formára valanak¹⁶⁶² tsinálva. némelyek. kereszt formára. némelyek három szegeletre., némelyeknek sok ágai valának, ezeket a gyertyya tartókat. és lámpásokat., az éttzakai Isteni szolgálatra gyujtyák vala meg. szűkségből. és napal meg nem gyujtották. hanem a nagy innepekben misekor. a nagy Innepekben pedig az éttzakai officium. viradtig¹⁶⁶³ tartot. mert nagy halkal énekeltek. és amint világosodni kezdet a templomban, az gyertyyákat is ahoz képest oltották el. 15 20

Tehát a régi szokásnak meg tartásáért teszik az oltár¹⁶⁶⁴ [233b:] eleiben. a három szegeletű gyertyya tartót a sok gyertyyával. és hogy azokat lassanként oltyák el. 25

Nemelyek pedig ezt a Ceremoniát lelki értelemre magyarázák. mondván. hogy az egymás után el oltot gyertyyák az apostolokat, és akristus tanítványait jelentik akiket is a kristus a világ világosságának nevezi., és akik el szaladván. el széledének. mikor akristust meg fogák. 30

K Miért szoktak zörgést csinálni az officium után. ezen ahárom napon?

F E még a régi szokástól maradot., mert apap, az officiumnak avégin. meg ütötte vagy a könyvet, vagy a széket., hogy azal jelt adgyon anépnek, hogy az Isteni szolgálatnak vége vagyon. és ki ki el mehet, de anagy innepekben mikor atemplom tele volt népel. egy néhány szor kellett meg ütni a széket., hogy mindenek meg hallhassák., a romai 35

¹⁶⁶¹ is [Beszúrás a sor végén.]

¹⁶⁶² valanak [valából javítva, *nak* beszúrásával.]

¹⁶⁶³ viradtig [g – megkezdett *k*-ből javítva.]

¹⁶⁶⁴ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások !]

breviárium. tsak egy kevés zörgést mondgya hogy tegyenek.,¹⁶⁶⁵ sit fragor, et strepitus aliquantulum, hogy pedig anép oly nagy zörgést tsinál. a bizonyos hogy nem régi szokás. Némellyek pedig azt tarttyák. hogy az a zörgés, azt a fel zendülést jelenti, a melyben volt. az egész föld⁵ akristus halálakor; eszép áitatos gondolat, tsak annyira ne mennyen, hogy meg engedgyék a templomban valo székeket. és padokat el törni a gyermekeknek [234a:]

K Miért fosztyták meg¹⁶⁶⁶ az oltárokot azokon a napokon?

F. Ez is még arégi szokástol¹⁶⁶⁷ maradat, mivel az előtt meg fosztot-¹⁰ták az oltárokot minden nap a mise után. de már régtől fogva vagyon hogy ennek a Cérémoniának lelki értelmet adtanak., mondván. hogy a kristus. akit az oltár jelent, meg fosztatot köntösétől szenvedésekor ugyan ezért is fosztyták meg az oltárokot és mondgyak el. a huszon edgyedik soltárt. a melyben ezek a szók vannak. Fel osztották magok¹⁵ közöt az én ruháimot. és az én köntösömrre. sorsot vetének.

II. Articulus Husvét Napjáról.

K Micsoda napon szentelik a kristus fel támadását?

F Vasárnapon. a mely mindgyárt követi a tizen negyedik napját a mártiusi holdnak

Magyarázat

²⁰ Nagy vetekedések voltanak az előtt az anyaszent egy házban a husvét napja iránt, a Nicaei Concilium generále 325. esztendőben. el végezé¹⁶⁶⁸ hogy a Romai anyaszent egyház szokása szerént. mindenüt husvét¹⁶⁶⁹ napja lenne az első vasárnapon.¹⁶⁷⁰ mely mindgyárt követi a tizen negyedik napját. aholnak a tavaszi aequi noctium után. de²⁵ hogy el kerüllye a sok féle változást. mely származhatnék., az ástronomiai Calculusokbol. az aequinoctium iránt, a Szent Concilium. martiusnak huszon egyedik napjára rendelé az aequinoctiumot, ugyan ettől is vagyon, hogy a husvéti Innep, és a több innepek mellyek attol fuggenek. és a melyeket változo¹⁶⁷¹ [234b:] Innepeknek nevezik. né-³⁰melykor hol éléb. hol hátráb esnek.

¹⁶⁶⁵ tegyenek., <fiat> sit [sit <fiat> fölé írva a sor végén.]

¹⁶⁶⁶ meg [Beszúrás.]

¹⁶⁶⁷ szokóستol [Az ó íráshiba á helyett.]

¹⁶⁶⁸ el végezé <a R> hogy a Romai

¹⁶⁶⁹ husvét [u-ü-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

¹⁶⁷⁰ vasárnapon. mely [v-m-ből javítva.]

¹⁶⁷¹ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

K Miért nevezik ezt az Innepet husvétnek¹⁶⁷² páschának?

F Tsak éppen ami nyelvünkön hogy husvétnek hívják. azért hogy már szabad hust enni azon a napon,¹⁶⁷³ mivel más nyelveken nevezik, páscha, az az által menetel, a sidoknak meg kellett emlékezni ezen anapon, hogy az angyal meg ölé egész egyiptumban az első szülötteket,⁵ által menvén pedig a sidok kapuja előtt, nem bántá őket., azután az egyiptumból való¹⁶⁷⁴ ki menetelekről, és a farao rabságából való meg szabadulásokról.

A keresztények pedig a kristus¹⁶⁷⁵ fel támadásának emlékeztetivel szentelik azon a napon, az az. ahalálból. az életre való által menetelit.¹⁰ a mely által menetel meg győzé az ördögöt, minket az örökös haláltól meg mente. és nekünk. meg nyitá a mennyeknek kapuját.

K Miért illik ezt az innepet olyan nagy Cérémoniákkal?

F Mert a mi váltságunknak. és az Istennel¹⁶⁷⁶ való meg békeltetésünknek. munkája. azon anapon tellyesedet bé., *a kristus a mi bűneinkért halálra adatot., és fel támadot ami meg igazulásunkért.* rom. 4. 25. ezt az innepet három nap szokás illeni, hogy meg mutassák, avigasságot, mind pedig hogy meg¹⁶⁷⁷ hálállyák a jó téteményt. melyet meg érdemlet nekünk a kristus fel támadásával, régenten egy hétig illeték..

K Mit kel tselekedni. hogy jól. és az anyaszent egyház akarattya²⁰ szerént. lehessen szentelni ezt az innepet?

F. Nem a hus ételnek kel örülni. hanem a fel támadot kris-**[235a:]**tusnak, ötet imádni kel., és néki hálákot¹⁶⁷⁸ adni. annyi jó téteményiért, és annyi sok szenvedésiért., és fel kel támadnunk akristusal. Coloss. 3. 1.²⁵

K Hogy kel a kristusal fel támadni.?

F Ugy valamint a kristus. vegyünk mi is új életet magunkra, hogy többé meg ne halyunk. rom. 6. 9.

K Miben áll. az az új élet?

F. Hogy ellene mondgyunk avéteknek, és tsak egyedül az Istennek³⁰ éljük.

¹⁶⁷² húsvétnek <?> páschának?

¹⁶⁷³ [Ez a mondat Mikes magyar vonatkozású betoldása. Vö. alább a 1709 sz. jegyz.]

¹⁶⁷⁴ valo <meg sz> ki menetelekről[...] meg szabadulásokról.

¹⁶⁷⁵ kristus [k-I-ből javítva.]

¹⁶⁷⁶ Istennel [l-k-ből javítva.]

¹⁶⁷⁷ meg <hall> hálállyák [Törlés a sor végén;] a jó téteményt. [a második t-r-ből javítva.]

¹⁶⁷⁸ hálákot <addi> adni. [A második d-t n-re javította a törölt szóban.]

- K Honnan tudhattuk meg mi azt. hogy ellene mondtunk avéteknek?
- F Akor ellen mondtunk avéteknek mikor azt nem szerettük, és az arra való alkalmatosságot is kerülyük.
- 5 K Honnan tudjuk mi azt. hogy tsak az Istennek élünk?
 F Akor az Istennek élünk. mikor meg vettyük azokat, a miket avilági emberek szeretnek. és keresnek, ugy mint, améltóságokat gyönyörűsegeket. tzifraságokat, és mikor tsak az oda fel valokat ohajttuk. Coloss. 3. 1.
- 10 K Micsoda a menyei dolgokat ohajtani?
 F Tsak egyedül az Istent kel szeretni, az imádságokat: a jó olvasásokat., az Isteni szolgálatot. a prédikációt. és avalóságos áitatoságot
 K Miért imádkoznak fent álva. a husvéti időkben.
 F. Azzal az örömet akarják meg mutatni: és a jelenti a¹⁶⁷⁹ kristus
 15 fel támadását. Can 20. Conc. Nicae..¹⁶⁸⁰ [235b;]

12. Articulus

A kristus Menyben meneteléről.

- K Mikor szenteli az anyszent egy ház. akristus menyben menetelét.
 F Negyven napal husvét után. mivel akristus fel támadása után. negyven napig marada eföldön.,
 K Miképpen kel szentelni a kristus menyben menetelét?
 20 F Imádni kel akristust, mint közben jaronkot. és szószóllonkot hozzája kel emelni szivünket., tekinttsük az eget. ahová a kristus dicsőségesen fel ment., valamint hazánkot., és a földet ugy mint bujdosásunknak helyit. és készülyünk az apostolokal együt., hogy alázatos szivel vehesük a szent lelket.

13. Articulus

A Pünkösöd Innepéről.

- 25 K Micsoda nap szentelik a szent léleknek le szállását?
 F Pünkösöd napján. ötvenedik napon husvét után. ez a szó pentecos-tes. téssen. ötvenedik¹⁶⁸¹ napot
 K Mely tályban szälla le a szent Lélek az apostolokra?
 F. Kilencz ora tályban reggel. act 2. 15.

¹⁶⁷⁹ a a kristus [Sor végén és új sor elején.]

¹⁶⁸⁰ [A lap alján tollpróbászertű tollvonások.]

¹⁶⁸¹ ötvenedik </> napot [A törölt vonal valószínűleg a p kezdő szára.]

K Hol valának akkor az apostolok?

F Mind edgyüt valának imádságban, a Boldogságos szüzel. és más több szent Aszszonyokal., és több jérusalemben lévő atyafiakal. act. 1. 14.

K Miképpen szálla le reájok a szent lélek? [236a:] 5

F Igen nagy zugás hallaték, és látának mint egy tüzes¹⁶⁸² nyelveket., a mely le szálla mindenikére közüllök, azonnal bé töltetvén szent Lélekel, minden féle nyelveken kezdének szollani. és tsudákat tettenek, egy szoval uj embereké lettenek. tellyesek böltseségel. világóságal. és buzgoságal. 10

K A sidok veveké észre ezt a nagy tsudát?

F Igen is. mert éppen abban az időben jérusalemben gyülekeztenek vala a sidok. a világnak minden részeiről. pünkösöd napjára. és azon igen tsudálkoznak, hogy ki ki a maga nyelvén hallaná szolni az apostolokat., és sokan meg is térének közüllök. 15

K Micsoda napon volt a sidok pünkösödge?

F valamelyen a miénk. husvét után ötven napal. ez nálok igen nagy innep vala.

K miért vala ez olyan nagy innep a sidoknál?

F Mert azon a napon, az az. ötven nap után; az első husvét.¹⁶⁸³ vagy 20 is egyiptumból való ki menetelek után., a sinai hegy alatt, a meny dörgés, és villámás¹⁶⁸⁴ között. adá ki nékik az Isten Mojses által. akő táblákra írot törvényt, ugyan ezen a napon szoktak vala ujj buzából¹⁶⁸⁵ sütot kenyeret az Istennek ajánlani.

Ez az ő pünkösögyök, a mienket jelentette mert. 1. ugyan azon 25 anapon szálla le a szent lélek, hogy az Istennek törvényét, nem a kő táblákra, hanem az apostoloknak, és ahiveknek. szivekben írja., és hogy őket bé¹⁶⁸⁶ tölttse, nem félelemel hanem Isteni szeretettel. 2. Az apostolok is ujj lelki gyümölsöt ajánlának azon a napon az Istennek., mivel a szent péter. első predikálására. harom ezer ember tére meg. act. 30 2. 41.¹⁶⁸⁷ [236b:]

K Micsoda elmével kel szentelni ezt az innepet?

F. Elmélkednünk kel ezekről a nagy dolgokrol., 2. Imádnunk kel a szent lelket; és kérnünk, hogy bennünk is azt a kegyelmét tselekedgye. valamint az apostolokban., az az. hogy szivünkben írja, az Isten törvé- 35

¹⁶⁸² tüzés [Ékezethiba.]

¹⁶⁸³ husvét <után>. vagy is [Törlés a sor elején.]

¹⁶⁸⁴ villámás [a. m. villámlás]

¹⁶⁸⁵ buzából [u-ú-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

¹⁶⁸⁶ bé <tolt> tölttse. [Tollhiba.]

¹⁶⁸⁷ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások és beírások: *j lelki Oh én Szerete tettel.*]

nyit, azt velünk szeretesse, és követtesse., 3. gondoljuk meg hogy ezen a napon formálta. akristus az ő anyaszent egy házát. teljesítette bé az ő¹⁶⁸⁸ titkait. és végezte el az ő nagy munkáját. s. aug. serm. supr. pentec. et s. leo..

14. Articulus

Ur napjáról

- 5 K Mikor szentelik a szentséges Eucharistiának Innepét?
F Szent Háromság napja után. valo első tsötörtökön.
K Miért nem szentelik ezt a napot nagy tsötörtökön. mivel azon anapon rendeltetett aszent Eucharistia?
F Noha az anyaszent egy ház szentelnye az Eucharistiának rendelését
10 nagy tsötörtökön, de mint hogy azon anapon az urnak szenvedéséről valo dolgokban foglalatoskodik. annak okáért más tsötörtököt választot hogy különösön szentelhesse ennek a nagy titoknak emlékezetét, azért is választotta pünkösd. hete után valo első tsötörtököt., mert pünkösdkor, az anyaszent egy ház fel állításának innepét szentelvén.
15 illendő volt mindgyárt. pünkösd után. szentelni ennek a nagy titoknak emlékezetit, a mely táplállya,¹⁶⁸⁹ erősíti. és élteti az anyaszent egy házát.
K Miért rendelte az anyaszent egyház ezt az innepet? [237a:]
F Hogy ellene állyon azoknak. kik a szent Eucharistia ellen támadának.
20 nak.

Magyarázat

- Negyedik Orbán pápa rendelé ezt az innepet. 1264 esztendőben. hogy ellene allana azoknak., kik tagadák a kristusnak az Eucharistiában valóságosan jelen valo létit. ezeket a káromlásokat. meg ujították
25 mi időnkben zuinglius, kalvinus. és más több sacramentariusok. Baronius. supr. an. 1004. 1028. 1035. 1059. 1079. 1088.
K Miért rendelte az anyaszent egy ház ezen anapon. a nagy Ceremoniával valo processiot. ahol a szent Eucháristiát hordozzák
F Hogy meg szentelnye azt a gyözedelmet., a melyet a kristus vétetett.
30 az ő anyaszent egy házával. azokon, kik ez ellen a titok ellen tanítottak.
K Micsoda elmével kel jelenlenni azon aprocession?
F Tsendeségel. és alázatoságal kel lenni., imádni kel akristust a szentségben.. örülni kel gyözedelmeségén. hálákot kel néki adni a hitért. és az ajándékiért., melyeket nekünk adot.¹⁶⁹⁰

¹⁶⁸⁸ ő titkait. [ö-t-ből javítva.]

¹⁶⁸⁹ táplállya, <és> erősíti. és

¹⁶⁹⁰ [Utána beírta: *héja vagyon*]

15 Articulus

A szentek Innepeiről. leg először. a Boldogságos szüz.
fogantatásáról.

K Mit hívsz a szentek¹⁶⁹¹ innepeinek?

F E szerént nevezik azokat a napokat, a melyeket az anyaszent egy ház. az Istennek szenteli a szentek¹⁶⁹² emlékezetire. s. aug. lib 2. faust. Cap. 21.¹⁶⁹³ [237b:]

K Régi szokásé az anyaszent egy házban. a szentek innepeit szentelni? 5

F A martyrumok innepeit szentelni, a még apostoli traditio. a több szenteknek pedig innepeit azoknak. példájára rendelték. de ezek nem olyan régiek. tertul. de coron. cap. 3. s hier. supr. cap 4. epist ad gal. s. aug. supr. ps. 63. et 88. 10

K Mit kíván mi töllünk az anyaszent egyház az innepekben?

F Hogy az Istennek hálákat adgyunk. a szentekkel tett kegymeségi-ért., hogy kövessük az ő példájokat, és hogy nékik esedezünk. s. aug. libr. 10. de civit dei cap. 4. serm. 115. de diversis.

K Micsoda szenteknek az innepeit illi az anyaszent egy ház? 15

F. A Boldogságos szüzét, az Angyalokét. keresztelő szent jánosét, az apostolokét, az Évangyélistákét, a martyrumokét. a szent püspökökét. a szent Confesorokét. a szent szüzekét., a szent házas Aszszonyokét., vagy özvegyekét. vagy penitentzia tartokét.

K Mellyek a Boldogságos szüznek innepei, a mellyeket tartozunk meg szentelni? 20

F¹⁶⁹⁴ Fogantatása, születése. meg tisztulása. látogatása. és fel emeltetése. már szollottunk az annunciációról., és ameg tisztulásról

K Mikor szenteli az anyaszent egyház. a Boldogságos szüz fogantatását? 25

F. Decembernek. nyolczadik napján.

K A Boldogságos szüz. eredendő bün nélkül fogantatotté. és makula nélkül volté fogantatása.?

F. Ezt így tarttyák közönségesen de az anyaszent egy ház. erről a kérdésről nem végezet. Bulla.Grave nimis. sixt. 4. pap. anno. 14. 83. 30
Conc. trid.. sess. 5. supr peccatum origi.¹⁶⁹⁵ [238a:]

Midön avétekről. vagyon a szó. szent agoston azt akarja hogy

¹⁶⁹¹ szentek innepeinek?

¹⁶⁹² a szentek<tek> emlékezetire.

¹⁶⁹³ [A lap alján tollpróbászertü tollvonások és töredékes beírások:
Izrael. szent Az Is. Em de jó Eu Uram adgy eszet néki ez]

¹⁶⁹⁴ F <születése,> Fogantatása, születése.

¹⁶⁹⁵ [A lap alján őrszók: midön a vétékről vagyon a]

semmiképen ne beszéljenek a Boldogságos szüzről., azért mert nagy tisztelettel tartozunk az ő Fiának, mi urunknak s. aug. libr. de natura. et de gracia. cap. 36.

K Azok kik azt tarttyák. hogy a¹⁶⁹⁶ Boldogságos szüz. eredendő vétek nélkül volt. nem ellenkezneké a szent írásal. mely azt mondgya. hogy minden emberek vétkeztek Ádamban:

F Ki tettik a szent írásbol, hogy az ilyen közönséges propositioknak mint e, lehet exceptioja. és nem lehet vakmerőnek mondani azt. aki valamely exceptioval áll., hogy ha azt az anyaszent egy háznak engedel-méből tselekeszi.

K Hogy ha a Boldogságos szüz. vétek nélkül fogantatott. a kristus tehát néki nem meg váltoja?¹⁶⁹⁷

F A kristus igen is az ő meg váltoja, mert tsak egyedül a kristus kegyelme¹⁶⁹⁸ oltalmazhatta meg a vétektől., a mely alá vettetett volna.

K Miképpen kel szentelni ezt az innepet?

F Nagy tisztelettel¹⁶⁹⁹ kel lennünk. az Isten annyának fogantatásakor valo meg szenteltetéséhez, hálákot kel adnunk az Istennek a Boldogságos szüz fogantatásáért. a kitől születet a kristus. bellarmin. de
20 Cult sanctr.¹⁷⁰⁰ libr 3. Cap 16.

16 Articulus.

Kis Aszszony Napjáról.

K. Mikor szentelik a Boldogságos szüz¹⁷⁰¹ születésének innepét?
[238b:] F. Nyolczadik septemberben.

K A Boldogságos szüz vétekben születetté. valamint a több emberek.?

25 F Isten ne adgya hogy ilyen gondolatunk legyen,¹⁷⁰² kétség nélkül. az Isten több kegyelmét adta az ő szent Annának. mint sem keresztelő szent jánosnak, a ki is. meg vala szenteltetve még az anyja méhében.. s.¹⁷⁰³ ambr. supr. cap. 2. s. luc.

¹⁶⁹⁶ a [Beszúrás.]

¹⁶⁹⁷ a kristus tehát néki nem meg váltoja? [Ezt a mondatot a lap közepére írta.]

¹⁶⁹⁸ kegyelme [Beszúrás.]

¹⁶⁹⁹ tisztelet [Elírás.]

¹⁷⁰⁰ sanctr. [Az r fölött rövidítésjellel.]

¹⁷⁰¹ szüz <nek Innep> születésének innepét.?

¹⁷⁰² legyen, <akinek> kétség nélkül. [Törlés a sor végén.]

¹⁷⁰³ s. <abr> ambr.

K A Boldogságos szüz. vétek nélkül élt?

F Igen is. ő soha semmi vétekben nem esett. még tsak bocsánando vétekben is. és tellyes vala malasztal. Conc. trid. sess. 6. Can. 23. s. aug. libr. de natura. et de gracia. Cap.36.

K Micsoda életet élt a Boldogságos szüz?

5

F. Igen nagy szenttségben élt. nagy alázatoságban., mindenkor tsak az Istenben. és a maga kötelességben foglalatoskodot. s. ambr. libr. 2. de virgin.

K Mellyik leg nevezeteseb. a Boldogságos szüz. jó erkölcssei közöt?

F A fogadás melyet tett volt meg gyermek korában Istennek., szüzességének. meg tartásáról., holot a példa nélkül valo volt abban az időben. ezt mindnyájan a szent Atyák is tsudályják.

K Kik valának a Boldogságos szüz szüléi.?

F Közönségesen azt tarttyák hogy leánya volt., szent Annának. és szent jóáchimnak.

15

K Micsoda Nemzettségéből. vala?

F Dávid. király nemzettségéből.. matth. 1. luc. 1.

K Mire int az anyaszent egyház. ezen az innepen.? [239a:]

F Hogy tisztellyük. és kövessük a Boldogságos szüzet, és igyekezünk azon valamint. ő. hogy érdemesek lehesünk a kristust magunkban venni serm s. bern.supr nativ. B. v.

17 Articulus

Nagy Boldog Aszszony Napjáról

K Micsoda nap szenteli az anyaszent egy ház a Boldogságos szüz halálát?

F Tizen ötödik napján augustusnak.

K Mit téssen ez a szó. Assumptioja a Boldogságos szüznek?

25

F Tészi a Boldogságos szüznek. halálát. és menyben¹⁷⁰⁴ vitetésit mivel az anyaszent egy ház. sokszor nevezi a szentek halálát is assumptionak, mivel halálok utan menyben vitetnek a foldról¹⁷⁰⁵

K A Boldogságos szüz testestől lelkestől vitetetté menyekben?

F¹⁷⁰⁶ közönségesen ezt így tarttyák. és ez áitatos tráditioja egy 30 néhány anyaszent egyháznak..

K Mire kell leg inkább vigyázni ezen az innepen?

¹⁷⁰⁴ menyben <vitélét.> vitetésit [A javítás a törlés fölé írva, a sor végén.]

¹⁷⁰⁵ mivel halálok utan menyben vitetnek a foldról [Ezt a mondatot utólag írta be.]

¹⁷⁰⁶ F <Sokan> közönségesen [közönségesen <Sokan> fölé írva.]

F Arra hogy a Boldogságos szüz fel emeltetett. alázatoságáért és a mint az anyaszent egy ház éneke. az angyaloknál fellyeb emeltetett. s. bern.serm. de assumpt. B. v.

K Alázatos volté eföldön¹⁷⁰⁷ létekor?

5 F leg alázatosab, és leg tekéleteseb volt. minden teremtett állatoknál.

K Mire int minket az anyaszent egyház ezen az innepen?

F Hogy bizodalomal legyünk aboldogságos szüz esedezéséhez. az ő gondviselése alá ajánlyuk magunkot., nagy Cérémonia¹⁷⁰⁸[239b:]val
10 valo processiók vannak mindenüt a mai napon, mivel szent István király a Magyar nemzetet gondviselése alá ajánlotta.¹⁷⁰⁹

K Miképpen érdemelhettyük meg. a Boldogságos szüz gondviselését.?

F Hogy ha követtyük. az ő jó erkölceit. fő képpen alázatoságát.
15 tisztaságát. és az Istenhez valo ragaszkodását.

18. Articulus.

A Szent Angyalok Innepéről.

K Micsoda napon szenteli az anyaszent egyház az angyalok Innepét.?

F Huszon kilencedik napján septembernek. második octobris. az örző angyalok innepét szenteli., de enem illő innep.

20 K Miért nevezik ezt az innepet szent mihály innepének.?

F Mert szent Mihály első lévén az angyalok között. aző innepével. atöbb angyalokét is szentelik.

K Miért szentelik az angyalok innepét?

F Mert az angyalok az anyaszent egyházhoz tartozván. a kristus az
25 ő fejek valamint nekünk., azon boldogságban élnek. mint a melyet mi remélyük. az anyaszent egy ház. hálákot ad Istennek azon¹⁷¹⁰ anapon hogy őket győzedelmeské tette. tob. 12. 15 luc. 1. 19. matth. 16. 27. ök viszik¹⁷¹¹ az Isten eleiben imádságinkat. tob. 12. 12. apoc. 8. 4.

30 K Mit kel cselekedni azon a napon hogy jól lehesen szentelni az angyalok innepét?

F I. Hálákot kel adni az Istennek, hogy minket társoká [240a:] tett

¹⁷⁰⁷ éföldön [Ékezethiba.]

¹⁷⁰⁸ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

¹⁷⁰⁹ nagy Cérémoniaival [...] ajánlotta. [A mondat Mikes magyar vonatkozású betoldása. Vö. itt előbb a 1673. sz. jegyz. is.]

¹⁷¹⁰ azon [a-e-ből javítva.]

¹⁷¹¹ ök viszik <végben> az Isten

az angyaloknak. 2. követni kel az angyalok alázatoságát, szeretetét. engedelmeségét. és vigyázását. úgy hogy¹⁷¹² részesülhesünk boldogságokban. 3. hálállyuk meg az Istennek. hogy angyalokat rendelt örzésünkre., 4: tisztelettel legyünk. aleg aláb valohoz is ahivek közül, mivel azö angyalok szüntelen láttják. az Istennek színét. 5. tiszteljük a mellettünk lévő angyalokat¹⁷¹³ meg ne szomorítsuk őket avétekel., 6. kérjük a szent angyalokat. hogy mutassák bé imádságinkat az Istennek széke eleiben., valamint a jó illatu temjént. apoc. 8. 4. s. bern. serm. de fest s. mich.

19 Articulus

Keresztelő szent János Innepéről.

K kicsoda vala keresztelő szent János.? 10

F Ő az Istentől. küldetet volt. hogy meg üsmértesse. asidokal a messiást., akinek is el jövetelére. készitené az embereket. ugyan ezért nevezik elől járonak

F Micsoda innepeket szentel az anyaszent egyház: szent jános tisztességére? 15

F Azö születésének, és halálának innepét¹⁷¹⁴ s. aug. serm. 287. de nati Joan bapt.. et serm. 307. de decolat.

K Miért szenteli az Anyaszent¹⁷¹⁵ egyház a szent János születését?

F Mert meg volt szentelve még az anya méhében, és egy néhány csudák is történtek. születésekor. luk. 1. s. bern. serm. de nati. Joan. 20 bapt

K Miért tsinálnak tüzet ezen a napon?

F Hogy az angyal mondása bé tellyesedgyék. mondván. hogy sokan fognak örülni az ö születésin.¹⁷¹⁶ [240b:]

K Micsoda oka lehet ennek az örömnnek? 25

F A hogy a kristus eljövele közelgetet, akinek elől jároja volt szent jános, midön a setéttségben jár valaki, örül a hajnalnak mert tsak hamar meg láttya a napot, mint hogy pedig az emberek setéttségben valának, méltán örülhetének a szent jános el jövetelin. a ki is hajnali tsillaga vala a világ világosítójának. de ennek az örömnnek, nem kell. 30 hogy valakit babonaságra. vigyen szent János éttzakáján.

K Miért nevezetik szent János keresztelőnek?

¹⁷¹² úgy hogy <boldogolhasunk> részesülhesünk boldogságokban.
[Törlés a sor végén.]

¹⁷¹³ angyalokat [o-t-ből javítva.]

¹⁷¹⁴ innepét <?> s. aug.

¹⁷¹⁵ Anyaszent [sze-ny-ből javítva.]

¹⁷¹⁶ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások és betűk: A k M]

F Mert oly boldog volt, hogy meg keresztelte a kristust, és mind azokat, kik hozzája menének.

K Miképpen élt¹⁷¹⁷ szent jános?

F A pusztában lakot, rettenetes sanyaru és penitentzia tarto életet
5 élt. tsak vizet ivut. az ő eledele tsak sáskából állot.

K Miképpen hala meg szent János?

F Tömlöczben tétetvén. hérodes őt fejét véteté: azért hogy botrán-
koztato életéről. ez a szent gyakran meg feddé.

K Mit kell tanulunk, szent Jánostól?

10 F Hogy a világot kerülyük, a sanyargatást, és az ártatlanságot
szeresük. az Isten törvényét. életünk vesztésével is meg tarttsuk. aláza-
tosak legyünk.¹⁷¹⁸ a kristust szeresük., amenyiben lehet másokat ok-
tassunk

20 *Articulus*

Az Apostolok. Martyrumok, Confessorok, püspökök, a
szent szüzek, házas. vagy penitentzia tarto aszszonyok
Innepeiről [241a:]

K Kik az apostolok.?

15 F Azok, akiket a kristus választot hogy el küldgye az egész világra.
az Évangyélium predikálására. és az emberek meg térítésére. marc. 16.
15.

K kik az Évangyelisták?

F Azok. kik a kristus életét írták.

20 K Míkepen kel az apostolok és az évangyelisták innepeit szentelni?
F 1. Hálákat kel adni Istennek, hogy velünk meg üsmértette az
igasságot ő általok. 2. kérnünk kel. hogy végig meg tarttson¹⁷¹⁹ abban
a hitben melyet ökk prédikálottak 3. hogy adgyon olyan pásztorokot
nékünk. mint az apostolok valának. s aug. serm s. leo. s. bern de fest
25 apost.¹⁷²⁰

K kik azok a szentek.. a kiket martyrumoknak¹⁷²¹ neveznek.?

F. Azok, a kik akristusban valo hitért meg ölettek. kik az igazságért.
a vallásért. kinokat szenvedtek

K Miképpen kell szentelni a Martyrumok innepeit?

30 F Hálákat kel adni Istennek az erőért. és a jutalomért mellyet nékik
adot., 2. kérjük az Istent hogy adgya meg nekünk is azon kegyelmét.

¹⁷¹⁷ élt [t-et-ből javítva.]

¹⁷¹⁸ legyünk. [g-sz-ből javítva.]

¹⁷¹⁹ meg tarttson <abban> abban [Törlés a sor elején.]

¹⁷²⁰ [A latin utalást utólag írta be a sor végére és a sorközbe.]

¹⁷²¹ martyrumoknak [n - javítva.]

esedezések által. serm. s gregor. nazian. s. chrysost. s aug. defest¹⁷²² martyr.

A szent püspökök innepein. hasonló képen kel cselekedni valamint az apostolokén.

K. Kik azok, akiket Confessoroknak neveznek? 5

F A régi időkben csak azokat hívták Confessoroknak a kik az igazságért. tömlöcöt, üldözést, és kinokat szenvedtek. de meg nem ölettek, ezeket Confessoroknak. nevezték.¹⁷²³[241b:] mert nyilván tettek vallást a krisztus hitéről. de edgy néhány saeculumoktól fogvást. Confessoroknak nevezik azokat a szenteket. kik se apostolok, se évangyelisták. se martyrumok nem valának azért nevezetnek pedig eszerént, mert mindnyájan. vallást tettek a krisztus hitéről. és bizonyoságot az igazságról., leg aláb szent élettyekei.

M Miképpen kel szentelni a szent Confessorok innepeit?

F szolgállyuk az Istent nagyob buzgoságal; igyekezünk meg gyözni 15 avilágot., az ő rosz kívánságival.

K Mikeppen kel szentelni a szent szüzek innepeit?

F Elmélkedgyünk. az ő jó erkölcsökről, kérjük az Istent hogy esedezések¹⁷²⁴ által követhesük jó erkölcsöket. és példájokat.¹⁷²⁵ melyeket adtanak nekünk azok a szent leányok oly gyenge testben valo létekkor. 20

K Miképpen kel szentelni a szent házias, és özvegy aszszonyok innepeit?

F Adgyunk hálágot Istennek, aki minden renden levő személyeket a szentségre hivat., és igyekezünk szentül hivatalunkat¹⁷²⁶ végben vinni, valamint ezek a szent aszszonyok. 25

K Mikeppen kel szentelni a penitentzia tarto szentek innepeit?

F kövessük őket alázatoságokban., és penitentzia tartásokban. reméllyük hogy az Isten velünkis hasonló irgalmaságot tselekeszik. és erre valo nézve, minden rosz hajlandóságinkot igyekezük meg gyözni.

21. Articulus

Minden szentek napjáról. [242a:]

K Micsoda Innepet szentel az anyaszent egy ház. első novemberben. 30

F A minden szentek innepeit.

K Miért szenteli az anyaszent egyház ezt az innepet?

¹⁷²² defest [f-s-ből javítva.]

¹⁷²³ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások és beírások: *Mert Mes*]

¹⁷²⁴ esedezések [Szóvégi e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

¹⁷²⁵ erkölcsöket. [Ékezethiba;] és paldájokat. [Íráshiba.]

¹⁷²⁶ hivatalunkat [Szóvégi t – utólagos beírás.]

F 1. hogy tisztelje azokat aszenteket, a kikről emlékezet nincsen az esztendő forgása alatt, 2. hogy minket¹⁷²⁷ az Isteni szolgálatra fel indíttson annyi sokféle renden lévő szenteknek példájokra, 3. hogy halálot adgyon az Istennek. az egész boldog lelkekért.

5 K Miért szenteli az anyaszent egy ház ezt az innepet oly nagy Ceremoniával?

F Mert ez az innep magában foglalja mind atöbb innepeket, és képviseli azt az örökké való innepet, melyet az Isten szentel maga, az mennyekben az egész szentekkel. s. aug. serm. 256. de¹⁷²⁸ temp.

10 K Micsoda gondolat vihet minket a szentek példájok követésére.?

F. Meg kel azt gondolni, hogy a szentek. hasonló gyarłoságát valának meg környékeztetve valamint mi., azon kísértetek alá valának vetetve., mi is azon testnek vagyunk tagjai valamint ők, azon lélek vezet minket, ugyan azon mester tanít minket. valamint őket., és ugyan azon jutalomra vagyunk hivatalosok., a melyre ők voltak s. bern. serm. de festo omnium sanct. ezt az innepet 3 dik gergely pápa rendelé 737. esztendőben.

22 Articulus

A halottak napjáról.

K Miért rendelt különös napot az anyaszent egy ház. ahalottakért való imádságra?

20 F Hogy könnyebülest nyerhesen nekik.

K Miért rendelé arra minden¹⁷²⁹ szentek másod napját?

F Hogy meg mutassa azzal, az anyaszent egy ház tagjai között való egyeséget.¹⁷³⁰ [242b:]

Magyarázat

25 A menyekben. purgárotoriumban. és eföldön lévő hivek. mindnyájan tagjai az anyaszent egy háznak, mindnyájan az örökké való boldogságra hivattak., ez a három anyaszent egyház csak edgy. fejek is tsak edgy vagyon. a kristus Jesus.¹⁷³¹

K Régi szokásé az anyaszent egy házban. aholdakért imádkozni.?

30 F Igen is, mert az anyaszent egy ház. mindenkor imádkozot aholdakért., ez apostoli traditio. nézd meg mit mondottunk apurgárotoriumrol.

¹⁷²⁷ minket [k-d-ből javítva.]

¹⁷²⁸ de temp. [d-te-ből javítva.]

¹⁷²⁹ minden szentek [mind szentből javítva; en és ek – későbbi beszúráások világos tintával.]

¹⁷³⁰ [A lap alján tollpróbászertű tollvonások.]

¹⁷³¹ [Utána beírta: heja vagyon]

K A holtakért való imádságot meg leheté bizonyítani a szent írásból?

F meg lehet ezt a szokást. bizonyítani. mind az ó. mind az új testamentumból. 2. makab. 12. 46. 1 cor 15. 29. 2 tim. 1. 18.

K kik azok ahalottak akikért kel imádkozni? 5

F Azok. akik fölöl gondolhatni hogy a lelkek purgátoriumban vagy, mert tsak ugyan ezeknek is használhat az imádság, mivel a szenteknek arra szükségek nincsen. és haszontalan volna¹⁷³² a kárhózzattaknak.

Magyarázat 10

Ez okáért a martýrumokért. nem imadkozunk., mivel meg bánatunk őket azal. mondgya szent agoston., sőt még esedeznünk kel nékiek, mondgya ezen szent libr 22 Contr. faust Cap. 21. A több szentek fölöl is, a kiket az anyaszent egy ház közönségesen azoknak üsméri leni. hasonlot kel mondani. ugy a keresztség után meg holt kisedek fölölis. 15
st aug de cura mort. Cap. 1.¹⁷³³

Nem imadkozunk pedig a hitetlenekért., eretnekekért. schismaticusokért. a hittől szakadtakért, akik exComunicáltattak, hanem imadkozunk közönségesen a hivekért. kik az anyaszent egyháznak kebeliben holtak meg. ha szinte jó. és szent életüek voltak is; mert mindenkor 20 lehet őket félteni az Isten ítéletitől, vagy ámbár vétkes eletet éltenek is, de remenleni kel hogy az Isten meg irgalmaz nekik, az anyaszent egy ház az illyen kétséges dologban, jobban szereti az ollyanokért imadkozni, a kiknek arra szükségek nincsen., mint sem el vonni ezt a segít-[243a:]tségét azoktól., akiknek arra szükségek volna 25

K Micsoda holtakért kel imádkozni ahalottak napján.?

F Az anya szent egy ház szándéka a, hogy az egész purgátoriumban lévő lelkekért kérjük az Istent, és hogy más napra hadgyuk a szüléinkért, atyánkfiaiért való különös imádságot. mert ez a nap a közönségesen való imádságra nagyon rendeltetve. 30

K Tsak az imádságal leheté könyökséget nyerni a purgátoriumban lévő lelkeknek.?

F Az imádságon a szent Misének áldoztátját is érttyük. de¹⁷³⁴ ezen kívül is lehet az alamisnával., és más jó tselekedettel. ez az innep 998 esztend. rendeltetett. 35

¹⁷³² volna⟨k⟩ a kárhózzattaknak.

¹⁷³³ [A latin utalást később írta be.]

¹⁷³⁴ de ⟨v⟩ ezen kívül

A templom Dedicatiojának innepéről.

K Micsoda a templomnak dedicatioja?

F Az olyan Cérémonia. a melyel a püspök. valamely épületet meg szentel. hogy csak az Isteni szolgálatnak., és az imádságnak háza legyen.

⁵ K Miért vagyon eza Ceremonia olyan nagy solemnitásal?

F Mert e figurája. és képe, annak a¹⁷³⁵ szentekből álló élő templom dedicatiojának. mely a menyekben léssen meg

Magyarázat

- Nagy hasonlatosság vagyon a matériális épület közöt. melyet a
¹⁰ püspök. szenteli meg., és a lelki épület közöt; melynek dedicatioja az mennyekben leszen meg. ezen alelki¹⁷³⁶ épületen pedig, azt a gyülekezetet kel érteni. mely aszentekből fog állani. az égben, melyet nevezik gyözedelmes anyaszent egy háznak, menyei jérusálemnek. az Isten városának. Ez pedig ahasonlatosság: minek előtte pedig egy épülethez
¹⁵ kezdgyenek., a fő köfarago aköve-¹⁷³⁷[243b:]ket meg választtja. és meg faragtattya. és azután ugy téteti mindenikét a maga helyére., és mind ezekből az öszve szedet kövekből,¹⁷³⁸ áll az épület, melyet apüspök. meg szentel, és a melynek a fundámentumbéli. első kövét. a püspök teszi a földben. nagy Cérémoniaival. E pedig ennek a lelki
²⁰ értelme: Az emberek. élő kövei a lelki épületnek. és az Isten a fő áts mester., hogy ha pedig az Isten érdemek szerént bálnék azokkal a kövekkel. edgyik sem tétetnek az épületben., mert arra a nagy kegyelemre érdemetlenek avétekért., az Isten némellyeket el hádgy a véteken. igasságára valo nézve. némellyeket pedig irgalmaságából. az épületben helyhezsetti; ezeket a köveket pedig a földön faragja. és simittyta
²⁵ meg a szenttségekel, oktatásokkal., kegyelemel. és ostorozásokal., Ennek alelki épületnek pedig akristus a fundámentum béli., szegelet köve. ezeket az élő köveket.¹⁷³⁹ pedig a szeretett fogalllya. esze., de mint hogy a szeretet csak a mennyegben léssen tekéletes., ugyan tsak a világ
³⁰ végin is foglaltatnak öszve, ezek a kövek. akoron. a fő pap. akristus Jésus. meg fogja szentelni az épületet. mely örökké fent marad; tudni

¹⁷³⁵ annak a <dedicácionak. mely a mennyekben léssen. a> szentekből álló élő templom<nak.> dedicatiojának. [é-á-ból javítva.] mely a menyekben léssen meg

¹⁷³⁶ alelki [Második I – beszúrás.]

¹⁷³⁷ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

¹⁷³⁸ követből, [Íráshiba.]

¹⁷³⁹ köveket. [k-sz-ből javítva.]

illik. a kristus, a mint szent pál mondgya, az Istennek bé mutattya, az ő tiszta, és makula nélkül való Anyaszent egy házát, hogy örökké dicsérje nagyságát. és irgalmaságát a minden hatonak. ephes. 2. 27. s. aug. de Civ. Dei. libr. 27. Cap. 8¹⁷⁴⁰

K Miért gyujtanak annyi sok gyertytát azon az innepen?

5

F Hogy meg mutassuk az örömet, remélvén¹⁷⁴¹ azt hogy még a lelki épületben helyheztetünk. és hogy fel fogadgyuk az Istennek hogy ugy akarunk égni az ő szolgálattyában. valamint azok a gyertyták. a apostolokat¹⁷⁴² is jelentik a gyertyták., kik a világ vilagosítottai, és akik fundamentumi az anyaszent egyháznál., ephes. 2. 20. ¹⁷⁴³[244a:]

10

K Mikepen lehet jól szentelni ezt az innepet?

F Tisztelni kell a templomot mely az Istennek lako helye. és annak fel ékesítettését el ne mulassuk, amennyiben töllünk lehet, szeresük.,¹⁷⁴⁴ a templomban való el menetelt. a könyörgésre, meg emlékeztvén arról, hogy¹⁷⁴⁵ az Istennek templomi vagyunk., ne tselekedgyünk azért semmit is olyat, a mi azt a templomot tisztátalanná. tehetné. kérjük az Istent hogy akár mint bányék velünk eföldön, itt vágjon., égessen. nyomorgasson, tsak irgalmaságából, helyheztesen minket. a menyei épületben. s. aug.¹⁷⁴⁶ serm 336. s. bern. serm. 1. de dedi.

15

K A templom szentelésének. Ceremoniája. régi szokásé.?

20

F. Az Isten maga parancsolá a salamon templomanak deditióját. az anyaszent egy háznak. mihelyt aza szabadsága lett., hogy templomokot építhet., ezt a Ceremoniát mindgyárt követte.

Huszon hetedik Rész¹⁷⁴⁷

Az Anyaszent egy háznak. második parancsolattyáról

K Mellyik az anyaszent egyháznak második parancsolattya.?

F. *Miséét halgass. vasárnapon. ugy az innep napokon*

25

K Mit parancsol az anyaszent egyház nekünk ezzel.?

¹⁷⁴⁰ [Utána később beírta: *heja vagon*]

¹⁷⁴¹ remélvén [*l-n*-ből javítva.]

¹⁷⁴² apostolokat [*a-p*-ből javítva.]

¹⁷⁴³ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

¹⁷⁴⁴ szeresük., sze<resük> a templomban [A sze részt a sor végén nem törölte.]

¹⁷⁴⁵ hogy az [*h-a*-ból javítva.]

¹⁷⁴⁶ <s. ag> s. aug.

¹⁷⁴⁷ Huszon hetedik Rész [Utána beírta: 14. Vö. a 1384., 1443., 1476., 1495., 1506., 1522., 1527. sz. jegyz.]

F Hogy vasárnapokon. és innep napokon. a szent Misere el mennyünk.

K. Régi parancsolaté ez?

F Még az első saeculumtól fogvast való parancsolat., szent lukás. 5 azt mondgya. hogy a hivek a hétnek első napjan esze gyűlnek vala a szentséges kenyérnek meg szegésére act 20. 7. s. justin. apolog. 2.

K Miképpen kell jelen lenni a szent Misén?

F. Egészen meg kell halgatni a Misét. figyelmeteséggel. és áitatosággal.¹⁷⁴⁸[244b:]

10 K Miért kívánnya az anyaszent egy ház. hogy a szent misére. el mennyünk azokon a napokon.?

F Mert a szent Mise halgatása leg szentebb, és leg hasznosab dolog.

K Miképpen lehet áitatosággal halgatni a misét, az anyaszent egy ház akarattya szerént.

15 F Alázatossággal. tisztelettel. és figyelmetességgel kel azt halgatni. nem is lehet jobbat tselekedni, mint a papal edgyüt el mondani azon imádságokat, és ő véle edgyüt ajánlani a szent áldozatot.

K Hová akarja az anyaszentegyház. hogy el mennyünk. misére vasárnapokon. és az innepeken.?

20 F Az anya szent egy ház. azt kívánnya. hogy a hivek a magok parochiájokban halgasanak misét vasárnapokon, és innep napokon Conc. trid. sess. 22. et sess. 24. Cap 4.

K vétéké el mulatni a parochiális misét?

F véték, hogy ha tsak valamely helyes akadály azt meg nem gátol- 25 lya¹⁷⁴⁹

K Mire vagyon építve eza köteleség?

F Arra hogy az anyaszent egyház., arégi Conciliumokban az ex Communicátiora méltoknak ítélte lenni azokat. kik helyes ók nélkül. három vasárnapon egy más után. a parochiális misét el mulattyák.

30 Conc. sardi. Can. 14.

K Micsoda ókból köteledzi az anyaszent egyház a hiveket arra hogy a parochiális misére el mennyenek.?

F. két fő ókbol. 1. hogy a hivek mindnyájan esze gyűlvén. és a pástzorokal meg edgyesülvén.. véle edgyüt könyörögjenek., és aján-

35 lyák. a szent áldozatot. s. justin. apolog. 2: 2. Azért, hogy mindnyájan a hivek jelen legyenek a¹⁷⁵⁰ pástzorjok oktatásin. [245a:]

¹⁷⁴⁸ [A lap alján és feljebb is, a lap szélén tollpróbászertű tollvonások.]

¹⁷⁴⁹ [Utána beírta: *heja vagyon*]

¹⁷⁵⁰ a hivek jelen legyenek a <hivek> pástzorjok

Huszon nyolczadik Rész

Az Anyaszent egy háznak harmadik parancsolattjáról.

K Mellyik¹⁷⁵¹ az anyaszent egy háznak harmadik parancsolattya?

F *Esztendőben. edgy szer menni. el ne mulasd vétkeid gyonni.*

K Mire kötelez ez a parancsolat?

F Hogy meg gyonnyunk leg alá egy szer esztendőben

K Hány¹⁷⁵² esztendő korában tartozik agyermek el kezdeni agyo- 5
nást.?

F Mihellyen anyi idős hogy halálosan vétkezhetik.

K kinek kel meg gyonni?¹⁷⁵³

F A püspöknek, a parochusnak. a püspöktől rendeltet papnak. Ezt
az olyan hivekről értem., a kiknek parochiájok vagyon. mert a szerze- 10
tesek, a magok papjokhoz gyonnak., azért mondgya a latera. Conc
Can. 21. omnis utriusquae.. *proprio sacerdot.*

K vétkezneké hogy ha¹⁷⁵⁴ a husvéti gyonásra a parochiában nem
mennek.

F Igen is hogy ha ameg lehet, vagy ha arra szabadságot nem kérnek 15
a parochustól., nézd meg a fellyeb valo citatiot.

K Miért kötelez az anyaszent egy ház ahiveket arra. hogy leg alá
edgy szer meg gyonnyanak esztendőben?

F Azért hogy a vétekben elne merüllyenek, és az urhoz meg térjenek.,

K. Tsak egy szer kellé meg gyonni esztendőben? 20

F Azt tapasztallyuk, minden nap hogy akik tsak egy szer gyon-
¹⁷⁵⁵[245b:]nak, tellyeségel keresztényi életet nem élnek., erre valo nézve
is inti arra a hiveket hogy gyakortáb is meg gyonnyanak., de a paran-
csolat, csak az egy szerire. kötelez mindeneket

Huszon kilenczedik Rész

Az Anyaszent egy ház negyedik parancsolattjáról.

K. Mellyik az anyaszent egy háznak negyedik parancsolattya? 25

F *Teremptődnek testét vegyed. buzgon husvétkor azt egyed.*

K Mire kötelez eza parancsolat.?

F Hogy a Communionora el mennyünk leg alá egy szer esztendőben.,
a nagy héten. vagy a husvét hetin., Can. omnis utriusque sexus.

¹⁷⁵¹ Mellyik [y-l-ből javítva.]

¹⁷⁵² Hány [H-h-ből javítva.]

¹⁷⁵³ [Utána beírta: *heja vagyon*]

¹⁷⁵⁴ ha a [h-a-ból javítva.]

¹⁷⁵⁵ [A lap alján tollpróbászertű tollvonások és beírás: *A Im*]

- K Hány esztendő korbán tartoznak Communicálni?
 F Mikor a pásztor arra alkalmasnak itéli lenni. és ahöz elegendő képen oktattatott
 K Hól kel fel¹⁷⁵⁶ venni a Communionot?
 5 F A parochialis templomban.
 K Hát ha valaki beteg talál lenni a husvétii napokban?
 F Tartozik a husvétii Communionot fel venni vagy az ágyban. vagy ha jobban kezd lenni
 K Hat ha a gyontato pap el halasztattya a penitentzia tartoval. a
 10 husvétii Communionot. mit kel néki tsinálni?
 F Az anya szent egyház azt parancsollya a gyontato papoknak hogy fel ne adgyák. a Communionot azoknak, kik ahöz elegendő képen nem készültek., azért a penitentzia tartanak meg kel tellyeséggel térni., a Communionhoz kel valóságosan készülni, penitentiát tartani, és a
 15 Communionora menni, mikor agyontato [246a:] pap azt meg engedii.
 K Micsoda büntetést parancsol az anyaszent egy ház az ellen aki¹⁷⁵⁷ a husvétii Communionot. el mulattya szán szándékal.
 F Annak egész életében nem lesz szabad a templomban menni. és holtok után. ugy el nem temetgetnek. mint a több keresztények. Can.Omnis
 20 nis utriusque sexus.

Harmintzadik Rész

Az Anyaszent egy ház ötödik parancsolattjáról

Első Articulus

Közönségesen a böjtről.

- K Mellyik az anyaszent egyháznak ötödik parancsolattya?
 F Cántort, vigiliát,¹⁷⁵⁸ meg böjtölyed, nagy böjton hust¹⁷⁵⁹ enni kerüllyed.,
 K Mit parancsol az anyaszent egyház nekünk ez által?
 25 F Hogy a negyven napi böjtöt, a kántort. vigiliakot meg böjtöjüek.
 K Micsoda a böjtölés?
 F A hus ételt el kel kerülni. és napjában tsak egy szer kel enni.
 K Miért tiltyák a hus ételt.?
 F Hogy sanyargassák atestet., mivel a hus étel. táplálob. mint sem
 30 a más féle étel.

¹⁷⁵⁶ fel venni [f-v-ből javítva.]

¹⁷⁵⁷ aki a <ki> husvétii [<ki> – beszúrás.]

¹⁷⁵⁸ vigiliát, [g-l-ből javítva.]

¹⁷⁵⁹ hust enni [u-e-ből javítva.]

K Nem ellenkezik ez a parancsolat a szent pál mondásával., valamint a mészár széken árulnak meg egyétek?

F. Szent pál itt a korintusbélieknek abálványoknak áldoztatot husról beszél., mert a korintusbéli hívek közül némelyek minden tartozkodas nélkül. meg eszik vala az ilyen hust, némelyek pedig, nem tsak meg nem eszik vala. de még a mészár széken. hust sem mérnek vala venni, tartván attól. hogy atöb hus közöt, ne légyen¹⁷⁶⁰ olyan [246b:] mellyet a bálványnak áldoztak volna, szent pál hogy ezt meg orvosollya. meg irá nékik. hogy bizvast ehetnek abbol a husbol mellyet a mészár széken árulnak. arrol nem is kerdezkedvén. hogy ha áldoztatot volté abálvány-¹⁰ nak., vagy sem. de ha azt meg tudgyák. hogy valamely hus abálványnak áldoztatot, akoron nem kel abbol enni, hogy másokat meg ne botránkoztassanak.. I. Cor. 10. 19 mind végig el kel olvasni ezt a részt., de itt nem arrol vagyon a kérdés. mivel azt jól tudgya az anyaszent egyház hogy a hus étel jó; és meg lehet, ha pedig némely napokon azt meg¹⁵ tilttya a sanyargatásnak., és a penitentzia tartásnak kedviért tselekeszi. eszerént is tselekedet annyi saeculumoktól fogvást., a böjtöt a kristus jóvá hagyá. dicsérvén szent jánost, aki tsak sáskával. és mézel élt.

K Hány orakor kel enni böjt napokon.?

F. A régi idökben, nagy böjtben csak estve felé ettenek., és más böjti²⁰ napokon, három ora felé¹⁷⁶¹ dél után; igen dicséretes dolog volna most is ezt követni. noha az anyaszent egyház. meg engedi mostanában. hogy böjti napokon délben egyenek. s. bern serm. 3. de quadra.

K A Collátot meg engedié estve.?

F Mikor még a régi szokás tartatott; akor nem volt szabad többször²⁵ enni napjában egy szernél., de mostanában. hogy a déli étel szabad; az anyaszent egy ház az estvéli Collatit is meg engedi., de ugy, hogy igen kevésből állyon. tsak éppen sükségre valot egyenek. enni nem kel. se halat, se tyuk tojást., se vajast, se tejest

K Böjti napokon idöközben leheté innya?

F Böjti napokon sanyargatni kel magunkot. az italban is [247a:] ugy³⁰ valamint az ételben. szomjuságot. és éhséget kel szenvedni apenitentzia tartásnak kedviért. de ez iránt a theologusok egymás közöt meg nem edgyeznek, ha idő közben, egy ital vizzel a böjtöt meg szegiké vagy sem. az anyaszent egyház is erröl semmit nem végezet s. thom. 2: 2: quaes. 147. art. 5. ³⁵

K kicsodák. azok kik böjtölni tartoznak.?

F Mind azok valakik a husz esztendöt meg haladták.

¹⁷⁶⁰ légyen [e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával; a lap alján toll-
próbaszerű tollvonások.]

¹⁷⁶¹ három ora féle [Ékezethiba.]

K kicsodák azok, akiknek¹⁷⁶² engedelmeK vagyon hogy ne bñjtñje-
nek.¹⁷⁶³

F A dajkák. a terhes aszszonyok, abetegek, azok, akiknek nagy
nehéz munkákot. kel dolgozni., az öreg emberek, egy szoval. azok,
5 akiknek a bñjtñlés egésségeK meg romlására lenne.

K Mít kel cselekedni,¹⁷⁶⁴ mikor olyan állapotban vagyon valaki
hogy nem bñjtñlhet.?

F¹⁷⁶⁵ Minek elñtte meg szegje a bñjtñt, tanácsot kel kérni. mástol.
és ha lehet szabadságot a pásztortol., leg aláB amenyiben lehet meg kel
10 tartani., vagy más penitentzia tartást kel cselekedni. mert a penitentzia
tartást senki el nem kerülheti.

K Miért rendeltetett abñjt?

F. hogy a testet¹⁷⁶⁶ sanyargasuk., és eleget tegyñnk az Istennek
apenitentziával. serm. s. basil. s. chrysost. s. aug. s. leo. de jejun.

15 K Mít kel csinálni hogy a bñjt érdemes legyen?

F A bñjtñléshez, az imádságot, és más jó cselekedeteket is kel tenni.,
fñ képpen az alamísánát;

K kicsodák azok., kik a bñjtnek parancsolattya ellen véteneK?

F I. Azok. kik hust esznek szükség nélkül, 2. azok, kik idñ köz-
20 ben¹⁷⁶⁷ [247b:] esznek, vagy isznak, 3. azok kik ebédkor. sokat esznek,
a Collation is hasonló képen. 4. a gazdák. a kik szükség nélkül. a
tselédeket dolgoztattyaK. olyan kemény. munkán. a melyért a bñjtñt
meg kel szegni. serm. s. aug. s. basil. s. leo. de jejun.

2 Articulus

A Nagy bñjtñrñl.

K kicsoda rendelte a nagy bñjtñt?

25 F Ez Apostoli traditio. a melyet minden idñben meg tartották az
anyaszent egy házban., az apostoloktol fogvást s. aug. serm.¹⁷⁶⁸208
supra jejun

K Miért rendeltettet a negyven napi bñjt?

¹⁷⁶² akiknek <eg> engedelmeK

¹⁷⁶³ bñjtñjenek. [Valószínñleg ejtés utáni íráshibából / nélkül; alább
többször *bñjtñlés* alakban.]

¹⁷⁶⁴ cseledni, [Elírás.]

¹⁷⁶⁵ F <Mm> Minek

¹⁷⁶⁶ testet [Íráshiba.]

¹⁷⁶⁷ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

¹⁷⁶⁸ s. aug. serm. <207.> 208 supra jejun [A latin utalás utólagos
beírás.]

F 1. Hogy kövessük. a kristus negyven napi böjtét. 2. azért, hogy a hivek a penitencia tartásal., és a negyven napi böjtölesei., készüljenek. a husvét innépéhez. s. aug. s. basil. s. leo. serm. de quadra

K Miért nevezik az első napját hamvas szeredának?

F Mert azon anapon hamvat hintenek a hivekre.

K Ez a Ceremonia régié az anyaszent egyházban.?

F Igen régi szokás., és azokért rendeltetett volt, a kik nyilván tartottak penitenciát, a püspök, vagy a penitentiárius. hamvat tett azoknak fejekre., a Ninivébéliek példájára., az anyaszent egy ház mostanában. az egész hivekhez meg tarttya ezt a szokást. mivel a negyven napi böjt. az egész hiveknek penitencia tartására rendeltetett idő. s. bern. serm. in Capite jejunii.

K Micsoda elmével kel a hamu vételre menni?

F Alázatos és töredelmes elmével., és olyan igazan való¹⁷⁶⁹ szándékkal. hogy a nagy böjtöt penitencia tartásban akarják el tölteni.

K Mint kel cselekedni. hogy a nagy böjtöt. szentül lehesen eltölteni, az anyaszentegyház akarattya szerént?

F Böjtölni¹⁷⁷⁰ és alamsinát kel adni. az Isteni szolgálatot., a predikációt. [248a:] el nem mulatni. 2. a tánczot, a mulatást, és fő képpen avétket, el kel kerülni. 3. az imádságot inkább kel gyakorolni, az Isteni szolgálatokra gyakrabban¹⁷⁷¹ kel elmenni. 4 a husvét Communionia készülni. serm. s. aug. s. leo. s. bern. s. basil. s. Chrys.¹⁷⁷² de jejun. quadra

K Nagy böjtben. miért mondgyák regel avecsernyét?

F. A régi időkben. nagy böjtben. csak este felé ettenek. és avecsernyét is szokás szerént mondhatták el., mint egy ött, vagy hat orátályban. de a hiveknek gyengeségére való nézve, az ételnek idejét lassanként eleb eléb vitték. a vecseryét is ahoz képest eleb kezdék mondani; hogy el lehesen leg aláb mondani. hogy vecserye után szegik meg a böjtöt. szent thomás Aquinus idejében. tudni illik. a¹⁷⁷³ tizen harmadik saeculumban, nagy böjtben három orakor végeznek vala el a vecseryét., ugyan akkor is kezdettenek az ételhez, de azon időtől fogvást. az ebédnek orája. mindenkor elebb elebb vitetett; egy szóval. a miolta a szokás béjött. hogy délben szegik¹⁷⁷⁴ meg a böjtöt a vecseryét is az előtt mondgyák el., hogy el mondassák., hogy vecseryéig böjtöltek, ugyan ez a régi szokás is hányta a hiveknek szüntelen a szemekre, gyengesége-

¹⁷⁶⁹ való [Beszúrás.]

¹⁷⁷⁰ Böjtölni [ni – utólagos beírásnak látszik.]

¹⁷⁷¹ gyarabban [Elírás.]

¹⁷⁷² s. Chrys. [h-r-ből javítva.]

¹⁷⁷³ a <13> tizen harmadik

¹⁷⁷⁴ szegik <a> meg a böjtöt

ket, és lágyságokat, ugyan erre való nézve. kellene tehát. nagyobb szorongással meg böjtölni azt a böjtöt., a mely az ő régiségiért. oly méltó a tiszteletre., és oly hasznos bűneinkre való nézve.

3 *Articulus.*

A kántorok. és a vigiliákról

K¹⁷⁷⁵ Micsoda a kantori böjt?

5 F Az anyaszent egyháztól rendeltetett. minden harmadik holnapban való böjtök. [248b:]

K Régi szokásé ez, az anyaszent egyházban?

F Ez a szokás. még az ötödik saeculum előtt vétetett volt bé a romai anyaszent egy házban. és szent Leo. a ki abban az időben élt, azt mondgya hogy ezek a böjtök. még apostoli traditio.

10 K Miért rendeltettek ezek a böjtök?

F. 1.¹⁷⁷⁶ Hogy egy néhány napi böjtet. meg szentellyük. az esztendőnek¹⁷⁷⁷ mindenik részit. 2. hogy az Istennek áldását kérjük a földnek gyümölcsére, és hogy meg hálállyuk azokat, a melyeket már meg adott. 3. hogy az anyaszent egy háznak jó pásztorokat adgyon. mivel azon időkben szoktak lenni az egy házi rendelések.

15 K Miért imádkozik. és böjtöl. az egész anyaszent egy ház, a jó pásztorokért.?

F Mert rend szerint a népnek üdvesége a jó pasztorokon függ. a 20 jokat az Isten adgya irgalmaságából. és amás féleket. meg engedi haragjában.

K Micsoda a vigiliáknak böjttye?

F Ez olyan böjt. mely a nagy innepek előtt való napokra rendeltet. ¹⁷⁷⁸

25 K Miért rendelte az anyaszent egy ház ezeket a böjtököt?

F Azért hogy a hivek penitenzia tartásal készüllyenek az innepek szentelésihez.

K Miért nevezik ezeket a napokat vigiliáknak. ? vagy virasztásnak?

F Azért mert a régi időkben ezeken a napokon., éttzakákon a 30 templomban virasztottak, az éttzakának nagyobb részit az imádságban töltötték., valamint most is cselekesznek a görögök. [249a:]

K Miért nem virasztanak mostanában a templomokban?

¹⁷⁷⁵ K Micsoda [K-M-ből javítva.]

¹⁷⁷⁶ F. I. Hogy [I. – utólag beírva a szóközbe.]

¹⁷⁷⁷ esztendőnek [t-s-ből javítva.]

¹⁷⁷⁸ rendeltettet. [Szóvégi t-k-ből javítva.]

F Az anyaszent egy ház ezt a szokást el törölte. mivel sok féle rendeletlenségek következtek abból. hanem csak. a karácson és a husvét éttzakáját tartotta meg, a husvét éttzakáját sem tarttyák mindenüt.

Harmintz egyedik Rész

Az Anyaszent egy ház. hatodik parancsolattyáról.

K Mellyik az anyaszent egy ház hatodik parancsolattya?

F *Pentekeken hust ne egyél. ugy szombaton cselekedgyél.* 5

K Mit akar ez a parancsolat?

F Hogy pénteken. és szombaton magunkot meg tartoztassuk a hus ételtől.

K Miért választotta az anyaszent egy ház, pénteket és szombatot?

F Azért. hogy pénteken holt meg az üdvezítő, és szombatot, el temetésinek emlékezetire, és hogy penitentzia tartásal. készülyünk a vasárnap szentelésihez. 10

K Régi szokásé az abstinentiára valo napok.?

F Ez a szokás még az anya szent egy ház kezdetekor jött bé. de az előtt, a böjtött is hozzája¹⁷⁷⁹ tették. és némely anyaszent egy házban, 15 szombat helyet, szeredát tarttyák.

Magyarázat.

Sokan vannak olyanok, kik a böjt, és¹⁷⁸⁰ az abstinencia közöt semmi külömbözést nem tesznek, holot¹⁷⁸¹ nagy külömbőség vagyon., mivel a böjti napokon délig nem szabad enni., akkor is csak szükségre 20 valot, időközben. semmit estig nem kel innya, és estve csak száraz¹⁷⁸² [249b:] ételt enni., péntekeken. és szombatokon., mint hogy csak abstinencia vagyon. az az. csak a hustol valo meg tartozkodás., kétszer napjában szabad föttet enni., és idő közben innya. szükségre valot.

K vannak még más abstinentiára valo napok.?

F vannak, a rogátiok., és szent márk napja, de sok helyeken ezekben a napokban abstinentiát nem tartanak, hanem processiók vannak, a melyekről. fogunk szollani. 25

¹⁷⁷⁹ hozzája [z-j-ből javítva.]

¹⁷⁸⁰ és az [é-a-ból javítva.]

¹⁷⁸¹ holot [t-g-ből javítva.]

¹⁷⁸² [A lap alján tollpróbaszerű tollvonás és egy betű: A]

Ennek az első Szakasznak bé fejezése.

A keresztyéni életnek tekéltetéséről, és az Evangyéliumi
jovallásokrol

K Már azt eddig meg magyaráztad: hogy miben ályon a keresztyéni élet, meg mutattad külön. külön. hogy micsoda kötelességel tartozunk avétektől. el távozni., a jó erkölcsöt követni. az Istennek. és az anyaszent egy háznak engedelmeskedni, azt is meg mutattad hogy miben.
5 és mi formában. kel el jární azokban a külömb féle kötelességekben., nincsené még több is ez iránt a mit tudni kellene.?

F Még egy igen nagy dolog hátra vagyon, a melyet meg kel magyarázni., tudni illik, hogy miben ályon. a keresztyéni életnek tekéltetésége.

K Miben áll tehát a keresztyéni életnek tekéltetésége.?

10 F. Az Isteni szeretetnek tekéltetésében., mert mentől inkább kapcsoljuk magunkot az Istenhez., és el távozunk a világtól. annál tekéltetesebbek leszünk. [250a:]

K Micsoda uton lehet a keresztyéni életnek. tökéltetésége jutni?

F A kristus meg tanított. arra az utra. a melyen el érhettyük. azt, az
15 az út, nem egyéb, hanem az Évangyéliumi jovallásoknak követése.

K Mit értesz, az Évangyéliumi jovallásokon. vagy tanácsokon.?

F Azokon értek némely szép dolgokat, a melyeknek követésit jovallálya nekünk a kristus., és azokra int.,¹⁷⁸³ de azokra nem kötelez.¹⁷⁸⁴ ez így lévén. az Évangyéliumi jovallás. és parancsolat között. az a
20 külömbözés vagyon., hogy a parancsolatot tartozunk végben vinni. kötelesség alatt., nem is lehet üdvezülni. ha azt nem követik. akár. micsoda féle renden légyen is valaki., de üdvezülni lehet, ha nem követik is az évangyéliumi tanácsokat, hanem tsak azok kötelesek tartozás képen azokat követni. a kik azokra kötelezük magokat fogadás tételrel. s. aug. manuale. ¹⁷⁸⁵ ad laurent. Cap. 12.

K Mellyek az Évangyéliumi jovallások?

F A leg főveb azok¹⁷⁸⁶ között. a tisztaság, szegénység. az engedelmeség. matth 19.12.21. 1 Cor.7. luc.9.23.

Az Évangyéliumi. tisztaságon értem, a hazasagnak,¹⁷⁸⁷ szabad akaratból való ellene mondását., mikor valaki egész életét atisztaságban akarja töltetni, 1 Cor 7. s. athan. s. ambr. s. aug. de virginitate.

Az Evangyéliumi. szegénységen. értem. a gazdagságoknak, és a

¹⁷⁸³ int [Beszúrás.]

¹⁷⁸⁴ [Sor végén:] kö- [új sor elején:] [íráshiba kötelez helyett]

¹⁷⁸⁵ manuale. [u - beszúrás.]

¹⁷⁸⁶ azok<ot> között. a <szegénység>, tisztaság [A javítás a törlés fölé írva:] <a tisztaság>. szegénység [javítás a törlés fölött.]

¹⁷⁸⁷ hazasagnak, [f-g-ből javítva.]

világi joknak szabad akaratbol valo ellene mondását., mikor valaki a kristust szegénységiben akarja holtig követni. maga aka-¹⁷⁸⁸[250b:]ratyából., matth. 19. 21. luc. 14. 33. s. aug. serm 49. de diversis. s. bern. serm. Ecce nos reliquimus omnia.

Az Evangyéliumi¹⁷⁸⁹ engedelmeségen értem. mikor valaki ellene⁵ mond a maga akarattyának, hogy a fellyeb valo akarattyát kövesse, alája vetvén magát. szabad akaratbol, matth. 17. 24 luc. 9. 23.

K Mint hogy ezek nélkül lehet üdvezülni. miért adta hát a kristus ezeket a tanácsokat?

F. Ugy adta minékünk ezeket. mint igen jó tselekedeteket magokban., a mellyek a tekélleteségre vezethetnek, és a mellyek nagy könnybséget adnak a parancsolat bé töltésére.

K Mutasd meg azt nékem, hogy az Évangyéliumi¹⁷⁹⁰ tanácsok igen jó tselekedetek magokban?

F Nincsen semmi jobb, mint az Istennek áldozni testünket, jószá-¹⁵gunkot és akaratunkot, ugyan ezeket cselekeszik, a kik az Évangyéliumi tisztaságban, szegénységben. és engedelmeségben élnek. matth. 16. luc. 9. 23.

K Mutasd meg azt, hogy az Évangyéliumi tanácsok. atekélleteségre²⁰ vezetnek.?

F A keresztényi tekélleteség abban áll. hogy ellene mondgyunk minden rossz kívánságoknak, és egyedül az Istenhez ragaszkodgyunk, hogy pediglen ebben a szándekben lehesünk, semmi nem alkalmasab minket arra vezetni., mint a tisztaságban, szegénységben, és az¹⁷⁹¹ engedelmeségben valo élet, mert atisztaság el távoztatt minket atesti kívánságoktól. a szegénység a szemeknek bujálkodásától. és az engedel-²⁵meség. az élet-[251a:]nek kevéségétől. ezek is egyedül okai. hogy ugy nem kapcsollyuk magunkot az Istenhez¹⁷⁹² amint kellene. s. thom. 2. 2. quaest 186. art. 7. in Corp.

K Mutasd meg azt, hogy az Evangyéliumi tanácsok könnyebbé¹⁷⁹³ 30 tészik. a parancsolat bé töltésit.?

K Igen könnyü azt meg mutatni; mert a parancsolat. hogy el ne oszszuk szívünket a teremptő. és a teremttett állat között. matth. 6. 24. sokal könnyeb¹⁷⁹⁴ egyedül az Istenhez ragaszkodni mikor tisztaság-

¹⁷⁸⁸ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

¹⁷⁸⁹ Evangyéliumi [a-á-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

¹⁷⁹⁰ Évangyéliumi <ts> tanácsok igen jó tselekedetek

¹⁷⁹¹ az [Beszúrás.]

¹⁷⁹² Istenhez [h-k-ból javítva.]

¹⁷⁹³ könnyebbé <p> tészik. a parancsolat

¹⁷⁹⁴ könnyeb <az> egyedül az Istenhez <az> ragaszkodni [hez – beszúrás.]

ban. és a házaságon kívül él valaki. mint mikor. a házaságnak¹⁷⁹⁵ köteliben vagyon. 1 Cor. 7. 32. 33.

A parancsolat hogy ne ragaszkodgyunk avilági jókhoz. luk. 14. 23. sokal könnyeb azokat meg vetni, mikor tellyeségel el hadgyuk., mint 5 mikor azokat¹⁷⁹⁶ birjuk

Az is parancsolat, hogy a magunkhoz valo szeretetet meg kel sanyar-gatni. és magunknak meg kel halni. matth. 16. 24. luc. 9. 23. sokal könnyeb ezt végben vinni., mikor valakinek parancsolattya alá vettyük magunkat., mint mikor. a magunk akarattján járhatunk

10 K Miképpen kel követni az Evangyéiumi tanácsokat.

F. Három féle szándékban kell lenni. a melyek nélkül nem használ-hatnak az üdveségre. 1. tiszta igyekezettel., keresvén egyedül az Isten dicsőségét. 2. nagy alázatoságal. magunkat nem tartván jobnak annál. a ki azokat nem követi., 3. hogy a parancsolatokat végben viszi, ugyan 15 azokon is kel el kezdeni., mert azok nélkül az¹⁷⁹⁷ Evangyéiumi taná-csokat végben vinni. csak ha-¹⁷⁹⁸[251b:]szontalan volna s. aug. libr. de. s. virginitate. cap. 31.

K Nem történhetiké a meg hogy azok kik a parancsolatokat köve-tik. el hagyván a tanácsokat., tekéltesebbek, mint sem azok. kik a 20 tanácsokat követik.?

F Azok kik a világi rendekben élnek, ha ámbár az évangyéiumi tanácsokat nem követik is. de ha avilágtol. és annak rosz kívánságitol inkább. el távoznak., az Istenhez magokat inkább kapcsolják. és a parancsolatokat inkább végben viszik. mint sem azok kik az Evangyéiumi. tanácsokat követik., (a mint e történik sokszor). ilyen formában. 25 tökéltesebbek ha nem követik is az evangyéiumi¹⁷⁹⁹ tanácsot, mint sem azok. kik követik. s.aug. lib 16. de civ Dei Cap. 36.

Mivel a¹⁸⁰⁰ tekéltesség nem áll tellyeségel. a tanácsokat valo köve-tésben., hanem a tekéltességel¹⁸⁰¹ valo Isteni szeretetben, és avilág meg vetésiben, azt meg nyerhették.¹⁸⁰² noha nehezebben, és ha az Evangye-30 liumi tanacsokat nem követik¹⁸⁰³ is. s. thom 2. 2. quaest. 184. art. 3.

VÉGE Az Első SZAKASZNAK.

¹⁷⁹⁵ házaságnak [f-g-ből javítva; l. 1716. jegyz.]

¹⁷⁹⁶ azokat <az> birjuk

¹⁷⁹⁷ az <par> Évangyéiumi tanácsokat [az-z betűje utólagos betol-dás az írás idején.]

¹⁷⁹⁸ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

¹⁷⁹⁹ az evangyéiumi [e-a-ból javítva.]

¹⁸⁰⁰ a <tell> tekéltesség

¹⁸⁰¹ tekéltességel [Második t-s-ből javítva;] valo Isteni szeretetben, [ben, – utólagos beírás a szóközbe.]

¹⁸⁰² meg nyerhett<yük>.ik [ik – <yük> fölé írva.]

¹⁸⁰³ [A sor végén:] követik is. [ik is. – későbbi beírás világosabb tintával; a sor elején:] <tyük> is. [az is fölösleges, de nincs törölve.]

[252a:] A Tridentinumi Conciliumnak Symbolumja.

A mely hitt Agazatokat hinni kel az egész hiveknek. és amelyekről. vallást kel tenni azoknak. kik az Anyaszent egy házban jönnek.

Erős hittel hiszem, és vallom. azokat a hit ágazatokat melyek, a hitnek smybolumjában vannak. és a mellyeket előmben ad. a romai Anyaszent egy ház. ugy mint.

Hiszek egy Istenben. mindenható Atyában. menynek, földnek, és minden látható. s'láthatatlan állatoknak teremtőjében., Es az egy ur⁵ Jesus kristusban. Istennek egyetlen egy Fiában, ki az Atyától született, minden időknek előtte, Istentől Istent, világoságtól világoságot. igaz Istentől való igaz Istent., A ki született, nem teremtett, Az Atyával egyenlő természetű, ki által mindenek alkodtattak, ki mi érettünk emberekért. és ami üdvességünkért. Mennyekből alá szálla: és meg¹⁰ testesüle.¹⁸⁰⁴ a szent lélek által. szüz Máriától: Es emberré lön, Meg is feszítették. mi érettünk, poncius pilátusnak alatta, kint szenvede. és eltemették: és fel támada harmad napon. az írások szerént, és fel mene Mennyekbe. ül az Atya Istennek jobján. Es ismét. eljövendő dicsőségben. hogy meg ítélje. az eleveneket., [252b:] és holtakat., a kinek¹⁵ országának vége nem lészen, Hiszek az elevenítő szent Lélek Urban. ki az Atyától.,¹⁸⁰⁵ és Fiutól származik: ki az Atyával., és Fiuval, egyenlőül imádtatik. ki a proféták által szóllót: Es egy, szent, közönséges, és Apostoli gyülekezett., Vallom az egy kereszttséget; bünöknek bocsánattyára.,¹⁸⁰⁶ Es várom a halottak fel támadását. és a jövendő boldog-²⁰ ságnak életét. Amen. Eza nícaei symbolum.¹⁸⁰⁷ A mi következik: atridentinumi Conciliumé.

Tartom. és vallom. az apostoli. és az Anyaszent egy házi tráditioikat. és a több tartásit. és rendelésit. ugyan azon anyaszent egy háznak.

Tartom a szent írást. ugyan azon értelem szerént. a melyet annak ad.²⁵ és adot az anyaszent egy ház., a kinek illik egyedül, a szent írásoknak. valóságos értelméről. és magyarázattyáról ítéletet tenni. és soha azokat. se nem értem. se magyarázni nem fogom más képpen. hanem a mint a szent atyák. értették és magyarázták.

Vallom azt is. hogy az új törvénynek. hét valóságos szentségi van-³⁰ nak, amelyeket a kristus rendelte. az emberi nemzet üdvességére. noha

¹⁸⁰⁴ meg tetesüle. [Íráshiba; második t-s-ből javítva.]

¹⁸⁰⁵ az Atyá(=val), tol és Fiu(=val)tol [Mindkét tol – a törlés fölé írva, világosabb tintával.]

¹⁸⁰⁶ bocsánattyára.: [bocsánattyát.,-ből javítva.]

¹⁸⁰⁷ symbolum(a). A mi

nem¹⁸⁰⁸ mindenik szükséges mindenikének úgy mint. A kereszttség. a bérmlás. az oltári szenttség. a penitencia., az utolsó kenet., a pápi rend, és aházáság., ezek mind kegyelmet osztogatnak, és ezek közül, [253a:] a kereszttséget. a bérmlást. és a pápi rendet¹⁸⁰⁹ többször egy-
5 személ fel nem vehetik szenttség törés nélkül., bé veszem, és tartom az anyaszent egy háznak. mind azokat a szokásit; a mellyeket. tart. és bé vett. a fellyeb említett szenttségeknek ki szolgáltatások iránt.

Bé veszem. és tartom. közönségesen, és különösen mind azokat a dolgokat a melyeket a tridentinumi szent¹⁸¹⁰ gyűlés végezet. és ki adot
10 az erendő vétekről; és a meg igazulásról.¹⁸¹¹

Vallom hasonló képpen, hogy a valóságos. meg kegyelmező áldozat,
15 ja¹⁸¹² A szent Misében. ajánlyák. az élőkért, és a holtakért, és hogy a szenttséges Eucharistiában., valóságos teste, vére, lelke., és Istensége vagon a kristus Jésusnak, és hogy a kenyérnek állattya. substantia-
15 ja¹⁸¹³ az ő testévé változik. és abornak állattya, substantiaja¹⁸¹⁴ az ő vérévé, a mely változást. a közönséges anyaszent egy ház. transzsubstantiationnak nevezi., vallom azt is. hogy a kristus¹⁸¹⁵ Jésust egészen. valósággal. veszik., a kenyérnek., vagy a bornak színe alatt.

Tartom hogy vagon purgatorium. és hogy a lelkek. kik őt vannak.,
20 meg segitnek, a hűvek imádsági által,

Hasonló képen a szenteket,¹⁸¹⁶ kik a kristus Jéusnal uralkodnak tisztelni. és segítségül kel hini. és hogy ők az Istennek ajánlyák. imádságokat éretünk. és hogy tisztelni kel az ő¹⁸¹⁷ reliquiájakat. [253b:]

Tartom keményen, hogy a kristus. Jesus, a Boldogságos szűz. és a
25 szentek kepeit. meg¹⁸¹⁸ kel tartani., és azokhoz illendő tisztelettel, és becsülettel kel lenni.

Bizonnyittom azt is.¹⁸¹⁹ hogy az indulgentiákat a kristus hagyván az

¹⁸⁰⁸ nem [Beszúrás világosabb tintával:] mind.enik <nem> [enik – beszúrás:] szükséges mindenikének [második é – beszúrás.]

¹⁸⁰⁹ rendet <többet> többször

¹⁸¹⁰ szent <C> gyűlés

¹⁸¹¹ igazulásról. [f-r-ből javítva.]

¹⁸¹² áldozat,ot, [ot, – utólag írta a szóhoz.]

¹⁸¹³ substantiaja [Beszúrás.]

¹⁸¹⁴ substantiaja [Beszúrás.]

¹⁸¹⁵ kristus<t> Jésust

¹⁸¹⁶ a szenteket, [et, – utólagos beírásnak látszik.]

¹⁸¹⁷ az ő <le> reliquiájakat. [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

¹⁸¹⁸ meg kel tartani., [g-t-ből javítva.]

¹⁸¹⁹ azt is. <az> hogy

anyaszent egy házban., és hogy igen üdveséges azokal élni a keresztényeknek

Vallom és üsmérem. a Romai közönséges és apostoli anyaszent egy házat; annyának, és aszszonyának lenni a több anyaszent egy házaknak, és esküszöm, és fogadom. valóságos¹⁸²⁰ engedelmeséggel lenni a romai pápához: a kristus vicariusához., szent péternek., az apostolok fejedelme. sucesorához.,

Vallom, és bé vészem, minden kételkedés nélkül mind azokat a dolgokat, a melyek a traditioból maradtak. a melyeket rendelték. és kiadták. a szent generale Conciliumok, és főképpen. a szent tridentinumi Concilium.

Ugy¹⁸²¹ hasonló képen, kárhoztatom., meg vetem, és anathematizálom, minden ellenkező dolgokat., és minden féle. eretnekségeket, a melyeket. kárhoztatot., meg vetet, és anathematizált az anyaszent egy ház.

Ugyan ezt a¹⁸²² valóságos. és közönséges hitet., a melyen kívül nincsen üdveség. vallom¹⁸²³ mostanában szabad akaratomból., és tartom valósággal. esküszöm, fogadom, és ígérem. hogy [254a:] ezt fogom tartani. és vallani. álhatatosan., az Isten segítségével. életemnek fogytáig.

Es hogy minden tehettségem azon lések. amenyiben töllem lehet, hogy ez,¹⁸²⁴ prédikáltassék. tanitassék. és meg tartassék. mind azoktól. kik töllem fügnek, vagy a kik gondviselésem alá adattak

Az Isten így segélyen engemet. és ezek a szent Evagyéliumi Istennek¹⁸²⁵

Azoknak. a kik vallást. tesznek, a szent évagyéliumra kel tenni kezeket.*

¹⁸²⁰ valóságos [os-al-ból javítva.]

¹⁸²¹ <És> Ugy

¹⁸²² a [Beszúrás.]

¹⁸²³ vallom <és tartom> mostanában[...és tartom

¹⁸²⁴ hogy ez, <hi> prédikáltassék.

¹⁸²⁵ [Utána egy hullámos vonal.]

* [A szöveg vége utáni második üres levél (256b) felső jobb szélén tollpróba és beírás: *En Istenem mindenem loranfi susanna* – A Lorántffy Zsuzsanna nevével előforduló fohászra vonatkozólag vö. előbb a 1085. sz. jegyz., valamint a II. szakaszban a 709. sz. jegyz.]

CATECHISMUS

Formájára való közönséges.

OKTATÁSOK

Melleyekben rövideden meg magyaráz-
tatnak, A Szent Írásból, a Traditioból, a
vallásnak hitt ágazati, a kereszteni tu-
dományok, A Szenttségek, Imádságok, Céré-
niák, Az Anyaszentegy háznak rend tartási
és szokási, mind ezeket szükséges meg tudni
minden keresztenynek

Második. Szakasz

[3a:]¹ Hogy micsoda modon.² kell Élni az Embereknek,
e földön, hogy az örök életett el érthessék

Harmadik könyv³

Első Rész
A Kegyelemről.

Első Articulus.
Hogy mi légyen. a kegyelem és a hány féle.

Kérdés. Lehető mi nekünk a magunk erejével. keresztényi életett élni
eföldön?

Felelet. Nem. mert arra szükséges az Isten kegyelme és segittsége.

K Mit térszen ez a szó. kegyelem.? Gratia.

⁵ F. Ez a szó. közönségesen térszen. ajándékot. irgalmaságot, és olyan
adományt, mely nem tartozás képpen valo.

K vagyoneg egy néhány féle kegyelem?⁴ [3b:]

¹⁰ F. vagyon. ugy mint. természet szerent. és természet felett valo
kegyelem. vagyon. belső. és külső kegyelem., vagyon olyan kegyelem,
mely minket kedvesekké térszen Isten előtt. vagyon olyan kegyelem,
mely annak üdveségire adatik, aki azt veszi. vagyon olyan is. mely a
más üdveségére valo nézve adatik., vagyon még habituális., és actualis
kegyelem. végtire. az actualis, vagy sufficiens. vagy efficax. a jó tseleke-
detre.

¹⁵ K Mit értesz. a természet szerent valo kegyelmen.?

F. Értem azokat az ajándékokat. a melyek tisztán. természet szerent
valok, ugy mint, az egészségét, atesti erőt. a jó elmét. és értelmet. és több
efféléket, a melyek meg adatnak, ahitetleneknek, valamint a kereszté-
nyeknek, a roszaknak, valamint ajóknak, ezeket a kegyelem közti szám-
²⁰ lálom. mert az Isten ezeket. senkinek nem tartozik., és ezeket ugy
adgya. amint néki tettzik.

K Mit értesz a természet felett valo kegyelmen?

* A fedőlap belsején és az első két számozatlan levélen található
különféle mikési bejegyzésekre vő. a tárgyi jegyzeteket és a róluk ké-
szült fotokópiát.

¹ [1b, 2a–b: üres.]

² modon. [Beszúrás.]

³ Harmadik könyv [Utólag írta be; fölötte lapszélességű aláhúzás.]

⁴ [A lap alján, bal oldalon beírás: *comencé. le 21 mars.*; jobb oldalon
tollpróbaszerű tollvonások.]

F Értem az Istennek azt a⁵ jó téteményit. melyet reánk hint az üdvösségre való nézve.

K Mit hisz külső kegyelemnek

F. Azokat az ajándékot. Istennek. amelyek kívül vannak rajtunk, úgy mint. az Igének meg testesülését., halálát. a prédikációkat. intéseket. tsudákat. 5

K Mitt hisz belső kegyelemnek?

F. Azokat a belső segítségéket, melyeket az Isten ad., úgy mint. a jó gondolatokat., a hitnek, reménségnek, és a szeretetnek [4a:] ajándékát. 10

K Mellyek azok a kegyelmek, mellyek kedvesekké téznek minket Isten előtt?

F Hogy a szoknak, valóságos értelmek szerént szollyak., tsak éppen ameg szentelő. sanctificans, kegyelem. téssen minket kedveseké az Isten szemei előtt., de a théologusok szerént, a⁶ kegyelmek melyek minket kedveseké. téznek. Isten előtt. *Gratiae gratum facientes*, azok., a melyek nekünk adatnak,⁷ fő képpen ami magunk üdvösségére., eképpen neveztetnek azért., hogy meg különböztessenek azoktól., a melyek adatnak, a felebarátunkra való nézve., és a melyeket a theologusok⁸ nevezik. *Gratiae gratis datae*. azért tettem fel ezeket az iskola béli²⁰ terminusokot, hogy meg érthesse akárki mikor a könyvekben olvassa. vagy is a prédikatio közben halya. de magyarázás nélkül⁹

K Mellyek azok a kegyelmek. amelyeket az Isten főképpen a mi magunk¹⁰ üdvösségére ad?

F. A jó gondolatok, és indulatok., de leg inkább a meg szentelő²⁵ kegyelem.

K Mellyek azok a kegyelmek, amelyeket az Isten ad. főképpen. felebarátunkra való nézve.?

F A tsuda tételeknek ajándéka, a sokféle nyelven szollásnak. jövendősnek., prédikálásnak ajándéka., az Isten ezeket a kegyelmeket azért³⁰ adgya, hogy a hitetleneknek, vagy más bünösöknek. meg térésekre fordíttassanak., a hiveknek oktatásokra., egy¹¹[4b:]szoval. a felebarátunk üdvösségére. I Cor. 14.

⁵ azt a [a névelőt utólag írta be, szorosán a t mellé.]

⁶ a <m> kegyelmek melyek

⁷ adatnak, <an> fő képpen ami

⁸ theologusok [Elírás.]

⁹ de magyarázás nélkül [Utólag írta be.]

¹⁰ magunk [k-d-ből javítva.]

¹¹ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások és fohászszerű beírások: *Mond Dieu Seigneur sauvez Az Isten sanctus Deus sanctus* – vö. a variáns első szakaszában az 1391. sz. jegyz.]

K Mit értesz a habitualis kegyelmen.?

F Értem az Istennek olyan kegyelmét. a mely bennünk lakván. minket meg szentel., és ő előtte. kedvesekké téssen., ezt meg szentelő kegyelemnek is nevezik.

⁵ K Micsoda az actualis kegyelem?

F Ez olyan világosság. és olyan jó indulat, melyet az Isten ád; hogy a rosztat el kerüllyük. és jót tselekedgyünk.

K Micsoda¹² külömbség vagyon a habitualis, és az actualis kegyelem között?

¹⁰ F A habitualis kegyelem. meg maradando ajándék. a mely bennünk lakik., és minket igazakká téssen., az actualis kegyelem nem meg maradando¹³ segittség. és ha ezt veszük is. azal igazak nem vagyunk¹⁴

K. Micsoda az excitans, vagy a sufficiens kegyelem.?

F ez olyan actualis kegyelem, mely minket a jora indit. erőtt is ád
¹⁵ annak meg tselekedésére., de a mely azt meg nem tselekedtetit velünk.

K Micsoda az efficax kegyelem?

F Ez olyan actualis kegyelem, mely ajora indit. és azt meg is tselekedtetit velünk..

2 Articulus

Hogy kinek érdemiért adatik a kegyelem

K Az Isten ki érdemiért adgya nekünk a kegyelmet?

²⁰ F. A hitt ágazattya. hogy ádam esetétől fogvást. va[5a:]lamenyi kegyelmet adot az Isten az embereknek. az ő üdvésegekre, azokat mind a kristus¹⁵ erdeme által adta. és adgya., mert a vétektől fogvást. az emberek menyben nem mehetnek., se Isten előtt kedvesek nem lehetnek, hanem tsak a kristus által. joan 14. 6. act. 4. 12. azok. kik kedvesek valának Istennek. a Messiás el jövetele előtt,¹⁶ tsak ő általa lehetének
²⁵ kedvesek. s. aug. libr. 10. Conf. Cap. 43.¹⁷

K A mely kegyelmet adot Isten az angyaloknak. teremtetések után. és az embernek esete előtt, akristus által adtaé?

F Ez olyan kérdés. melyen a Catholicus theologusok egy másal meg
³⁰ nem egyeznek; az anyaszent egyház is. ez iránt, semmit nem végezet.

K A kegyelem, melyet az Isten adot. az angyaloknak. teremtetések

¹² Micsoda <kegyele> külömbség

¹³ maradando [Első *d-n*-ből javítva.]

¹⁴ vagyunk [*n* – beszúrás.]

¹⁵ kristus [*is-ri*-ből javítva; először *krritis* volt.]

¹⁶ előtt, [*e-o*-ból javítva.]

¹⁷ [Utána beírta: *heja* vagyon]

után. és az embernek. esete előtt., valaé olyan erős: mint a mellyet ád akristus által. a bünös embereknek?

F Nem., mert a mely kegyelemre a bünös embernek vagyon szüksége., és amelyet az Isten ád néki. akristus által., hogy ötett miveltesse., a sokal erősebb. és hatalmasab; mint a melyet adott az angyaloknak, 5 és az ártatlan embernek., oka ennek a külömbségnek a, hogy az embernek ereje igen meg gyengült a véték által., és hogy sokkal erősebb, és hatalmasab segítség kívántatik néki a mivelésre; hogy sem mikor még az ő lelke egész erejében vala; az olyan embernek aki gyenge. és minden felől üldöztetik, inkább vagyon szüksége. az erős segítségre., mint az 10 olyannak, a ki maga erejében vagyon., Az ártatlan embernek, nem valának rossz kívánsági., annyi gyengeségi, sem annyi akadályok¹⁸[5b:] az üdvésre, de a vétékben eset ember meg gyengült, tudatlan, a rosra hajlando. minden felől a sok kísértetek, és minden ellenzi boldogságát., el is kellene veszni, hogy ha erősebb segítséget nem venne. az ártatlan 15 embernél. s. aug. libr. de correct. et de gracia. Cap. 11.

3 Articulus.

A kegyelemnek szükséges voltárol. és a bünös embernek. szabadságárol.

K. Tselekedhetünké valami jót a kegyelem nélkül?

F. A nélkül semmi jót nem tselekedhetünk olyat; a mi hasznos lenne az üdvésre. hogy ha arra kegyelmet nem veszünk a kristus által., joan 15. 5. mi magunktol. se a parancsolatokat. végben nem vihettük, se nem imádkozhatunk., se idveséges jó gondolatunk nem lehet, hogy ha ezekre a kristus kegyelmit nem adgya. s aug. lib 10. de Conf. Cap. 29.

K Végben vihettüké a parancsolatokat a kegyelemel?

F. Igen is. mert ámbár magunktol semmit ne tselekedhessünk is, de mindent tselekedhetünk abban. aki minket erősitt. Az Isten semmi 25 lehetetlent nekünk nem parancsol., hanem azt akarja hogy végben vigyük parancsolatját; amenyiben töllünk lehet; és a mi az erönköt¹⁹ meg haladgya. arra kérjük segítséget tölle., és meg segitt hogy azt végben vihessünk²⁰ philip. 4. 13 Conc. trid. sess. 6. Cap. 11. s. aug. libr de natura. et de gratia. cap. 43

K A külső képen valo kegyelmek elégségeseké. a jó tselekedetre? 30

¹⁸ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások és imaszerű beírás: *A Mindenem En Iste* – vö. a variáns első szakaszában a 675. sz. jegyz. és alább a 635., 1355., 1388. sz. jegyz.]

¹⁹ erönköt [n – megkezdett k-ból javítva.]

²⁰ vihessünk <philip> philip.

F. Nem. mert a jó tselekedetre; szükséges. a mi szívünkben²¹ [6a:] öntetett krisztus kegyelme, a mely őtt is munkálodgyék²²

K A krisztusnak belső képpen való kegyelme. szükségesé különösön mindenik jó tselekedetre?

5 F Igen is. mert az emberek semmi jót nem mivelhetnek az üdvéségre, hogy ha az Isten irgalmaságából őket nem segíti mindenik jó tselekedetre. s. aug. epist. 107. ad vital.

K Az igazaknak vagyóné szükségesek a kegyelemre. különösön mindenik jó tselekedetre.?

10 F Igen is. mert szükséges hogy akristus az igazakat is segítse kegyelmével minden tselekedetekben. mert másképpen vétékben esnének. 2 Cor. 3. 5.

K A kegyelem szükségesé. az igasságnak. és a jó erkölcsnek meg üsmérésére. és szeretetire?

15 F Igen is. mert kegyelem nélkül nem lehet meg üsmerni az igazságot. vagy a jó erkölcsöt. sem azt szeretni olyan szeretettel. a mely hasznos legyen az üdvéségre. mert magunktól. semmi jó nem lehet bennünk az üdvéségre., mivel minden valami az üdvéséghez tartozik. az Istentől jó akristus által. s. aug. de dono persever Cap 12.

20 K Honnan vagyon hogy olyan nagy szükségünk vagyon a kegyelemre?

F onnét. hogy szüntelen. a Teremptőtől kel függeni ateremptett állatnak. és attol a gyengéségtől. amelyben estünk, avétek miat. s. aug. de dono perseverantiae. Cap.²³ 12

25 K Nem vagyunké szabadok a jó vagy a rossz tselekedetre?²⁴[6b:]

F. Igen is szabadok vagyunk., de ezt a szabadságot igen meg gyengítette a véték, és az oltatol fogvást. mindnyáján hajlandok vagyunk a rosszra, és nem adhatnok magunkot a jóra, hogy ha a krisztus nem segítetté kegyelmével szabadságunkat s. aug. de gratia. et libe. arbitrio.

30 K Az Isten kegyelmének ellene állhatunké. és azt meg vethettyük?

F Feletéb is gyakorta történik. hogy ellene állunk akegyelemnek és azt meg vettyük. ez iránt minden nap veszedelmes próbát teszünk. a szabadságunkrol. nincsen is olyan kegyelem. melyet meg nem vethetünk. *meg lássátok hogy valaki az Isten kegyelmétől el ne szakadgyon*

35 mondgya szent pál. hebr 12. 15.

²¹ [A lap alján elmosódott beírás: *kegy*]

²² munkálodgyék <?>

²³ Cap. 12 [C-p-ből javítva.]

²⁴ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások és beírások: *talam talam M m Mert hogy Croire faut Ceque on ne n n m On ne ne peut pas Croir*]

4. Articulus

A mi tselekedetinknek érdeméről. és a krisztus
kegyelmének erejéről.

K Meg érdemelhettyüké az Isten kegyelmét?

F Hogy ha azt meg érdemelhetnők; nem volna kegyelem. hanem igasság tétel. és adóság. holot az Isten nekünk. semmivel sem tartozik. rom. 11. 6.

K Miben áll tehát. a vétkes embernek érdeme?

5

F Abban. hogy ha jól áll a kegyelemel,²⁵ mely a krisztustól jö. mivel ha azal jól áll., ezért újjab kegyelmet nyerhet., és így kegyelemről. kegyelemre. az ember. az örökké való életre jutt. a krisztus által. Conc trid. sess. 6. Cap. 16.

K A kegyelem nélkül tett tselekedetek nem érdemeseké?

10

F Semmit nem érdemelnek a tselekedetek az üdvességre [7a:] hogy ha azok nem származnak a krisztus által való kegyelmétől az Istennek, azok a tselekedetek pedig melyek örök életet érdemlenek. a krisztus kegyelmének erejétől vannak, ez így lévén, az örök életet ha meg érdemelyük is jó tselekedetinkért., de az az érdemlés. mindenkor, tsak. a krisztus által való kegyelmétől vagyon az Istennek rom. 6. 13. s. Celest epist. 1. Cap. 12

15

K Az első kegyelmét. az Istennek., melyet térszen valamely bünösel. hogy ki végye abbol az állapottyából. nem érdemletteé meg azt a bünös.?

20

F. Nem, mert a tisztán a krisztus által való irgalmasága az Istennek, mikor pedig azt nekünk adgya az Isten., akor tsak vétket., és nyomorúságot talál bennünk. Conc. trid. sess. 6. Cap. 5.

K Micsoda grádicsokon érkezhettünk a kegyelemhez. mely minket. igazaká teszen?

25.

F Az anyaszent egyház. azt el végezte. hogy a meg állapotot idejük. kik véteken esnek., hat féle gráditson érik el a meg igazulásnak kegyelmét., leg első kegyelme Istennek valamely bünöshöz. a, hogy fel nyittya elméjének szemeit., hogy hidgye mind²⁶ azt. valami kí vagyon nyilatkoztatva. A 2. hogy²⁷ félye az Isten iteletét. A 3. hogy²⁸ az Isten

30

²⁵ a kegyelemel, <az is> mely a [A javítás a törlés fölé írva;] akrisztustól [a javítás miatt itt fölösleges az a betű, de nincs törölve;] jö. [ö-ó-ból javítva az ékezet módosításával;] mivel [sor alatti beszúrás.] ha azal jól áll., <de> ezért

²⁶ hidgye mint azt. [Íráshiba;] valami kí vagyon nyilatkoztatva [első t-z-ből javítva.]

²⁷ hogy [g – megkezdett hosszúszerű betűből javítva.]

²⁸ hogy <reménséget adgyon neki,> az Isten irgalmaságában való reménséget adgyon néki,

irgalmaságában való reménséget adgyon néki, akristus szenvedésinek érdemi által. A 4 hogy Isteni szeretetett oltson beléje. Az 5. hogy meg utáltassa véle abünt, A 6. hogy olyan szándékot oltson beléje, mely a szenttségekhez vezesse., bünei bocsánattyának vételére., hogy új 5 életet élvén., meg tarttsa mind az Isten. s', mind az anyaszent egyház parancsolatit. Conc. trid. sess 6. cap. 6²⁹[7b:]

K Miben áll. ameg igazulásnak kegyelme? *justificatio*

F Hogy meg ujjítván lelkünknek belső részeit. az Isten előtt kedvesek lehesünk.

10 K Miben áll. abelső képen valo meg ujjítás.?

F A bünöknek bocsánattyában. és a jó erkölcsöknek bé óltásában.

K kicsoda ennek a meg ujjításnak a kezdete.?

F A szent lélek. aki is szívünkben jövéen lakni. abban helyhezteti meg maradását.³⁰

15 K Miképpen veszszük. a meg ujjulásnak kegyelmét.?

F A kereszttségben. vagy a penitentzia tartásnak szenttségiben., és némelykor az utolsó kenetkor. Conc. trid. sess. 6. Cap. 7.

5 Articulus.

Azokrol. a kiknek a kegyelem adatik.

K kiknek adgya Isten kegyelmét.?

F A mit leg bizonyosabban tudhatunk ez iránt. ezek azok.

20 1. Az Isten azt akarja. hogy minden emberek üdvezüllyenek és az igazságnak üsméretire jussanak, mondgya szent pál 1. tim. 2. 4.

2 Ezen a közönséges akaraton kívül. hogy mindenek üdvezüllyenek, vagon még az Istenben hathato akarat, hogy némellyeket közüllök üdvezittsen., ugy annyira hogy valóság nem minden ember üsméri 25 meg az igazságot, se nem üdvezülnek mindnyájan. nem is adgya mindennek üdvezítő kegyelmét. ugy mint, a jóban. végig meg maradando kegyelmét. donum perseverantiae. 3. Az Isten annak adgya ezt³¹ a kegyelmét. és közönségesen minden kegyelmit akinek akarja., és olyan formában a mint néki tettzik., mert [8a:] ő szabad ajándékival. de mikor 30 kegyelmit nem adgya: vagy azt viszá veszi, mindenkor tsak a véteknek büntetéséért tselekeszi.

4. Az Isten több kegyelmit adgya a hiveknek mint a hitetleneknek., de a hivek között is. némellyeknek többet ad, mint másoknak. 1 tim. 4. 10. joan. 14. 2.

²⁹ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások és beírások: *Azok a tse*]

³⁰ [Utána beírta: *heja*]

³¹ ezt [aztból javítva.]

K Az Isten miért nem adgya mindennek egyaránt. üdvezítő kegyelmét., holot azt akarja, hogy mindennek üdvezüllyenek?

F Az Isten azal. fényeséget. mutattya ki igasságát némellyeken. és irgalmaságát másokon.

Magyarázat

5

Ámbár az Istenben, az a közönségessen valo akarat légyen, hogy mindennek üdvezüllyenek, de aza különösön valo akarat³² is vagyon, hogy meg büntesse a gonoszokat. mindnyájan tehát vétkesek lévén az emberek az eredendő vétékért., meg érdemlették az örök kárhozatot, az Isten érdemek szerént bánik tehát vélék. mikor meg bünteti; némellyeknek meg is kegyelmez irgalmaságából., adván nékik azután. ameg igazulásnak., és a végig meg maradásnak kegyelmét, hogy az örök életet. el érhessék. másokot pedig el hágy. igasságából a vétkekben. és meg engedi abban lévő halálokat. a melyért. el³³ is kárhoznak. s. aug. epist. 105. ad sixt.

15

K Mint hogy az emberek mindnyájan vétkekben születnek, mindnyájan vétkesek az eredendő vétékért. miért tehát az Isten egyikével. inkább tészén irgalmaságot. mint a másikával.?

F *oh! Ember. te kicsoda vagy, Isten ellen versengesz.? [8b:]* mondgya szent pál. rom 9. et 11. mindnyájan vétkesek lévén. tehát senki sem 20 panaszkodhatik. az Isten semmivel sem tartozik nékik., ő szabad mindennel., hogy ha ő inkább választtya az egyikét, mint a másikat., ez olyan titok. a melyet nem lehet meg fogni., hanem azt imádnunk kel szent pálal., mondván. *oh! Isten bölcseségének, és tudományának mélyeséges gazdagsága.! ki mehetet végére az ur akarattyanak, vagy ki volt néki tanátsossa,*³⁴ *mely igen meg tudhatatlanok az ő itéleti, és meg foghatatlanok az ő utai* rom. 11.

K leheté el veszteni a meg igazulásnak kegyelmét?

F Igen is: és ez gyakorta történik.

K leheté azt azután viszá nyerni?

30

F lehet, de nem kel magunknak ez irányt hizelkedni. mert sokszor történik. hogy azt visza nem nyerhetni, igen ritkán tesznek ugy penitentziát. amint kellene. hebr. 6. 10.

K Mikor veszi el az Isten ezt a kegyelmet az embertől?

F A meg igazulásnak kegyelmét. akor veszi el, mikor az ember 35 halálos vétkekben esik. mert az Isten el nem hadgya az embert, hogy ha ő elsőben el nem hagyatik. Conc. trid. sess 6. Cap. 11. s. aug. libr de natur. et de gratia. Cap. 26.

K Mitt hozzunk ki mind ezekből.?

³² aka<t>rat [rat <t> fölé írva.]

³³ el is kárhoznak. [el-is-ből javítva.]

³⁴ tanátsossa, <meg> mely [mely <meg>föle írva.]

F Azt hogy, félelemel. és rettegésel, munkálkodgyunk. üdveségin-
kért, az Istenben, nagy bizodalommal. legyünk, foglallyuk³⁵ magunkot
szüntelen, a jó tselekedetekben., az imádságokban., vigyázzunk min-
denkor magunkra., és legyünk nagy aláztatósággal. az Istennek keze alatt.

⁵ Conc. trid. sess. 6. Cap. 13. [9a:]

K Miért kel félelemel munkálodni üdveségünkért.?

F *Mert az Isten az, aki tselekszi bennetek. mind hogy akarjátok.,
mind hogy véghez vigyétek, az ő ingyen valo jó kedvéből.* mondgya szent
pál 2. 13. *és hogy azt senki nem tudgya.. ha a szeretetre é meltó.* vagy
¹⁰ *aharagra.* mondgya salamon. Eccles 9. 1.³⁶ és hogy a végig meg mara-
dando kegyelemel. az Isten senkinek sem tartozik. mondgya a trid.
Conc. sess. 6. Cap. 13.

K Mit hívsz. végig meg maradando ajándéknak.? donum perseve-
rantiae.

¹⁵ F Ez olyan kegyelem mely végig meg maraszt az igasságban. a
melyet tsak azoknak adgya Isten., a kik szentül hálnak meg. s aug. de
dono. perseverantiae.

K Rend szerént kinek adgya Isten. a végig meg maradando ajándé-
kát. vagy a szent halált?

²⁰ F Azoknak kik jól éltek., hogy ha azt meg adgya másoknak is., de
a ritka tsuda, és azzal nem kel magunkot biztatnunk hanem remél-
lyünk. az Isten irgalmaságában. Conc. trid sess. 6. Cap. 13

K Mit kell. közönségesen tudnunk az³⁷ kegyelemről?

F 1. Hogy a nélkül, semmit nem tselekedhetünk az üdveségre. 2.
²⁵ hogy az el nem veszi az embernek szabadságát., 3. hogy azal nekünk
nem tartoznak 4. hogy az Isten azt meg nem vonnya soha senkitől. hogy
ha ugy kéri azt. amint kell. 5. hogy a minket nem illet. hogy az
Istennek ez iránt valo titkait vizsgállyuk

K Rend szerént micsoda modal. veszük az Isten kegyelmét?

³⁰ F. A szenttségek. és az imádság modgya által.³⁸[9b:]

Azok akik. bővebben. és mélyebben akarnak tudni a kegyelemről.
el olvashattyak, szent agostonnak. a pelagiánusok ellen valo irását. a
6 sessióját a³⁹ tridentinumi ConCiliumnak., a szent pápák. leveleit.
Innocentius. 1. Bonifacius 2.

³⁵ foglallyuk [a-á-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

³⁶ Eccles 9. 1. <Conc. trid. sess. 6.> és hogy[...].trid. Conc. sess. 6.
Cap. 13.

³⁷ az <Is> kegyelemről?

³⁸ [A lap alján két tollpróbaszerű tollvonás.]

³⁹ a <Conciliu> tridentinumi ConCiliumnak.,

Második Rész.
A Szentségekről. közönségesen.

Első Articulus.
Hogy mikk legyenek a szentségek.

K. Micsoda a szentség?

F Ezen a szón közönségesen olyan látható jelt értenek, a melyet a kristus ami meg szentelésünkre rendelt

K Miért mondad hogy a szentségek látható jelek?

F Mert azok olyan dolgok, vagy tselekedetek, a melyeket. mi láthattuk, és halhattuk., mi látjuk mikor apap keresztel, halljuk is mit mond; ez a tselekedet, és ezek⁴⁰ a szók. kegyelmet oltanak annak szivében akit keresztel, noha mi azt nem látjuk

K Mikor szentek. és kedvesek az emberek, az Isten előtt?

F Midőn vétkek el töröltetik., és a meg igazulásnak kegyelmet veszik.

K A szentségek mi formában szentelik meg az embereket?

F Olyan szentségek vannak melyek az embereket meg szentelik. a kegyelemnek életét adván nekik., némelyek pedig, meg szentelik őket., meg szaporitván. és erősitvén benne, akegyelmet, az elsőket. a halottak szentségének nevezik., az utolsókat., az élők [10a:] szentségének.

K Melyek azok a szentségek, a melyeket a halottak szentségének nevezik?

F A kereszttség., és a penitentzia tartás, és némelykor az utolsó kenet⁴¹

K Melyek az élők szentsége?

F Mind atöbb szentsége., mert hogy haszonnal lehesen azokat venni. kegyelemben kell. lenni.⁴²

K Mind azok kik a szentségeket veszik. vesziké azoknak hasznait.

F A szentségeknak kegyelme azoknak adatik meg. kik azokat illendő készüllettel veszik. de a kereszttségnek⁴³ bérmálásnak. papi rendnek., Caractere meg marad. ha szinte azokat roskészülettel veszik is

⁴⁰ ezek [azokból javítva, vagy fordítva? Az első és harmadik betű helyén szétfutott a tinta.]

⁴¹ és némelykor az utolsó kenet [Utólag írta be.]

⁴² [Utána beírta: *heja vagon*]

⁴³ a kereszttségnek <Caractere meg marad., ha szinte azokat roskészülettel veszik is.> bérmálásnak.

2 Articulus

A szentségek számairol. rendeltetésekrol. ki szolgáltatásokrol.

K Hány szentség vagyon?

F Hétt. a kereszttség. bérmálás. az oltári szentség. penitentzia⁴⁴ tartás. utolsó kenet, papi rend, és a házasság.

K A krisztus rendeltéé mind a szentségeket.?

⁵ F Igen is. ezt az apostoli tráditiobol tudgyuk. de más képpen is, tsak az Isten rendelheti a szentségeket, mert tsak egyedül ő adhat azokhoz. természet felett való kegyelmet.

K Miért rendelte a krisztus ahétt szentségeket?

F Hogy az anyaszent⁴⁵ egy háznak lelki⁴⁶ szükségeiről tenne.

¹⁰ A kereszttségben lelki képen születünk, a bérmálás neveltett, és erősített. az ur vacsorája minket táplál. a penitentzia tartás.⁴⁷ [10b:] meggyógyít. az utolsó kenet. a jó halálra. segít, a papi rend. egy házi. szolgákat. és pástorokot ad az anyaszent egy háznak. a házasság. pedig. szaporitnya a hiveket

¹⁵ F kiknek vagyon hatalmok a szentségek ki szolgáltatására?

F Ollyan szentségek vannak mellyek tsak a püspököket illetik, némelylek apapokat, és szükségben minden keresztelhet.⁴⁸

K Hogy ha a pap halálos vétekben vagyon. igazán ki szolgáltatathatyaé. a szentségeket?

²⁰ F Igen is: noha az ollyan pap. aki halálos vétekben⁴⁹ lévén. szentséget osztogat. (szükség nélkül): ujonnan vétekben esik. mert meg szeplősitti a szent dolgot

K Az ollyan a ki halálos vétekben osztogattya ki a szentséget, kegyelemben nincsen hogy osztogathat tehát kegyelmet?

²⁵ K A ki a szentséget osztogattya, a tsak eszköz. a krisztus ő általa adgya a kegyelmet. a krisztus kegyelme pedig nem függ az eszközne, jó, vagy rossz voltától. s. aug. libr de Bapt. Contra donatis.⁵⁰

⁴⁴ penitentzia ⟨,⟩ tartás,

⁴⁵ anyaszent [A második *t* utólagos betoldásnak látszik a szóközb. Mikes a szót általában egy *t*-vel írja.]

⁴⁶ lelki ⟨szentségeiről⟩ szükségeiről tenne. [szükségeiről ⟨szentségeiről⟩ fölé írva; utána később világosabb tintával beírta: *héja*.]

⁴⁷ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

⁴⁸ [Utána beírta: *heja vagyon*]

⁴⁹ vétekben [*ben* – későbbi beszúrás.]

⁵⁰ [Utána beírás: *heja vagyon*]

Harmadik Rész
A keresztségről.

Első Articulus

Hogy mi legyen a keresztség.

K Mellyik az első szentség? [11a:]

F A keresztség.

K Mit térsen ez a szó baptismus?

F Ez a szó a görögből vétetett. a mely térsen. mártást, mosást,
tisztulást. 5

K Miért neveztetik eszerént.

F Mert meg mossa, és tisztította a vétekből alelket.

K Micsoda a keresztség?

F. Ollyan szentség. mely el töröli az egész vétet, és a vétekhez
tartozando büntetést. és így az Istennek, és az anyaszent egy háznak. 10
fiaivá térsen.

K Mit értesz az egész vétkeken. a melyeket el töröli a keresztség?

F Azokon értem az eredendő bünt. és mind azokat. a melyeket tett
valaki keresztsége előtt, akár mely nagyok legyenek is azok. de a
keresztség azokat el töröli. 15

K Mit értesz. avétekhez tartozando büntetésen?

F Értem abüntetést., melyet kell szenvednünk. avétekért. vagy ezen.
vagy a más világon., ideig, vagy örökké., hogy eleget tegyünk az Isten
igasságának.

K Nem tartoziké hát már eleget tenni az Isten igasságának akit meg 20
kereszteltek?

F Nem mert ebben a szentségben minden meg bocsátatot néki.
mind a bün. mind a büntetés.⁵¹ valamég uj vétekben nem esik. rom. 8.
1. s aug libr 2. de merit: et de remissi peccatr.⁵² Cap. 28

K Miképpen lészen meg, ez az egészen valo bocsánat?⁵³ [11b:] 25

F. Mert az Isten irgalmaságából., egészen reánk⁵⁴ fordította. a kris-
tus érdemeit a keresztségben. és egészen meg bocsátatnak bünneink⁵⁵

K Miért nem teszi az Isten az embert akeresztség által, abban az
állapotban, a melyben ádam volt esete előtt?

F Mert a néki úgy nem tettzet. öszabad mindenel., az Isten azt 30

⁵¹ a büntetés. <rom> valamég [...] rom. 8. 1.

⁵² peccatr. [r fölött rövidítésjelszerű vonal.]

⁵³ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások és beírás: *Es mind*]

⁵⁴ reánk [k – utólagos beszúrás.]

⁵⁵ és egészen meg bocsátatnak bünneink [Utólag írta be; utána beírás:
hejavagyon]

akarja, hogy az ember meg emlékezék. arról, a mitől el eset, azt is akarja, hogy ezen a földön. szám ki vetésben, bujdosásban, alázatoságban, és félelemben élyen.

K Miképpen tézsen minket a kereszttség Isten fiaivá.?

5 F Az ujj élet által, melyet ád akristusban, a mely⁵⁶ ujj élet. olyan állapotban tézsen, hogy az Istent atyánknak nevezhettyük, és a menyet ugy tekinthettyük., mint örökségünket., ez az ujj élet, a kegyelemnek élete. mely minket az⁵⁷ Istenhez kapcsol., a hitt. reménség. és a szeretett által. Conc. trid. sess. 6. Cap. 7.

10 K Miért mondog azt hogy ez az uj élet a kristusban adatik nekünk?

F 1.⁵⁸ Mert tsak ő általa., és az ő érdemiért vehettyük az uj életet.

2 mert a kristus lelke, melyet a kereszttségben veszük. hogy bennünk lakjék., kezdete ennek az életnek. 3 mert a kristus lelkének bennünk valo lakása, a kristusal ugy meg edgyesit. hogy ugy mondván. egyek

15 vagyunk véle., vagy is inkább ő éll mi bennünk, és mi az ő tagjai vagyunk galat. 2. 10. ephes. 5. 30.

K Miért tézsen minket olyan állapotban ez az ujj élet., hogy az Istent atyánknak nevezhettyük. és amenyet ugy tekénthettyük mint örökségünket?

20 F Mert meg edgyesitvén minket akristusal., azért az Isten minket fiainak fogad. örökösinek tézsen. és a kristusnak örökös társaivá.

1 joan 3. 1. rom. 8. 17.⁵⁹[12a:]

K Miképpen tézsen a kereszttség az anyaszent egy ház fiaivá?

F Mert a több hivek közé. számláltatván, szabadságot ád a szenttség-
25 gekel valo élésre, és részeseké tézsen az anyaszent egy ház lelki hasznai-
ban.. ephes. 2.

K Mit okoz még más egyebet is bennünk a kereszttség.?

F A lelket olyan lelki bélyegel belyegezi meg, a mely soha el nem töröltethetik. ez okáért is vagyon hogy tsak edgyyszer adgyák fel a

30 kereszttséget, és töbször nem. Conc. Trid. sess. 7. Can. 11.

⁵⁶ a mely [a -beszúrás.]

⁵⁷ az [z betűt utólag írta be a javítás után.] <kristus> Istenhez

⁵⁸ 1. [Beszúrás.]

⁵⁹ [Utána beírás a lap alján: *heja vagyon*]

2 *Articulus*
A kereszteleőről.

K Miképen adgyák fel a keresztséget?

F Háromszor természet⁶⁰ szerint valo vizet öntenek kereszt formára. arra, akit keresztelnek, mondván ezeket a szokot, Én tégedet kereszteltek, Atyának. † és⁶¹ Fiunak † és szent † lélek. Istennek nevében.

Még más két féle képpen is lehet keresztelni...

1. Háromszor természet szerint valo vízben kel mártani azt akit keresztelnek., mondván a mártáskor ezeket a szokot, Én tégedet kereszteltek Atyának † és⁶² Fiunak. † és szent † lélek Istennek nevében.

2. Háromszor:⁶³ természet szerint valo vizet hintvén a gyermekre., mondván ezeket a szokot az első hintéskor. Én tégedet kereszteltek Atyának. † és Fiunak; † a második hintéskor; és szent † lélek Istennek nevében, a harmadik. hintéskor.

K Honnét tudgyuk hogy ez a három féle kereszteleés jó?⁶⁴[12b:]

F A traditiokból., mert a szent írás. a mártásal⁶⁵ valo kereszttségről teszen emlékezetet.⁶⁶ rom. 6. 4. Coloss. 11. 12. S. Cypr: epist 76. ad magnum.

K Mellyik közönségeseb ezen három féle kereszteleés közzül?

F Az elöt a mártásal valo kereszteleés közönségeseb volt, mostanában pedig az a szokás. hogy vizet öntenek annak fejére akit keresztelnek.

K. Miért mondád. hogy kereszt formára kel három szor vizet önteni, vagy három szor. mártani, vagy háromszor vizet hinteni arra a kit keresztelnek.?

F Mert az anyaszent egy ház. mindenkor eszerént tselekedet az apostoloktól fogvást. a szent Háromságnak emlékezetire., de nem tenti ugy azt a szokást.,⁶⁷ mint ha azon állana a kereszttségnak igazán valosága., mivel ha tsak egy szor töltenék is avizet. és nem. kereszt formájára. a kereszttség jó volna

K Micsoda⁶⁸ vizele kel keresztelni?

F olyan vizele, melyet arra avégre szenteltek. de szükségben minden féle viz jó; tsak természet szerint valo legyen., ugy mint a folyo viz,

⁶⁰ természet [Ékezethiba.]

⁶¹ és [Utólag írta be a kereszt és F közé.]

⁶² és [Beszúrás a szóközbe.]

⁶³ Háromszor: <ſ> természet szerint

⁶⁴ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

⁶⁵ mártásal [l-s-ből javítva.]

⁶⁶ emlékezetet. [Második e-o-ből javítva.]

⁶⁷ a szokást., <h> mint ha

⁶⁸ Micsoda [o-d-ből javítva.]

forrás. kut viz. esső, tó viz. emind jó. tsak olyan viz nelegyen, mely.⁶⁹
tsinált viz volna. joan. 3. 5. act. 8. 16.

K Mikor keresztelnek. micsoda részire kel a gyermeknek avizet
tölteni?

5 F A fejére a mennyiben lehet, de a kereszttség jó lesz.. ha más részire.
töltik is avizet.

K leheté két személynek keresztelni., hogy edgyik avizet tölttse. a
másika ezeket a szokot mondgya. Én tégedet kereszttelek.&c.

F Nem, a ki avizet tölti, annak is kel ezeket a szókót mondani. [13a:]

10 K leheté elsöben avizet tölteni, és azután mondani ell a kereszttség-
hez valo szókót?

F Nem lehet. mert mikor avizet töltik, a szokot is akor kell a
töltéskor el mondani. másképpen a kereszttség nem volna jó.

K kellé különösön meg nevezni a szent haromságban lévő személyt.?

15 F Igen is, különösön kell meg nevezni az. Atyát, a Fiat, és a szent
Lelket., a három személynek, nevében kel keresztelni., matth. 28:19 s.
just. apolog. 2.

K kicsodák azok. akik keresztelhetnek.?

F A püspökök, papok., és némelykor a diáconusok is. ezek keresztel-
20 hetnek egyedül. az anyaszent egy házi Cérémoniákal. de szükségben,
minden ember, és aszszony keresztelhet akár mely⁷⁰ keresztényi vallá-
son legyen keresztelhet. tsak hogy valóságál tselekedgye ezt a szent
dolgot.

K Honnét tudgyuk azt., hogy minden ember., aszszony, és eretnek.
25 keresztelhetnek.?

F Azt a tráditióból. és az anyaszent egy ház szokásából tudgyuk.
a szent irás erről nem szól:

K Az Isten miért akarta. hogy mindenek keresztelhesenek.?

F Az Isten mindenben elköveheti akarattyát., és olyan eszköz által
30 adhattya kegyelmit. a mint néki tettzik.

2. Az Isten joságából tselekedte. azt. hogy minden keresztelhesen,
azért hogy minden könnyen fel vehesse. ezt a szenttséget. a mely nélkül
lehetetlen üdvezülni.⁷¹ [13b:]

K Mikor szükségben egy néhány féle személy találkozik. a kereszt-
35 lésre, mellyikét kell arra inkább választani.?

F Az egyházi renden valokot inkább kel választani. mint sem avilágia-
kot, a Catholicusokot. inkább, mint sem az eretnekeket. a ferfiakot⁷²
inkább. mint az aszszonyokot.

⁶⁹ mely.<et> tsinált viz volna.

⁷⁰ akár mely <v> [vagy <a> ?] keresztényi valláson

⁷¹ [A lap alján két tollvonás.]

⁷² ferfiakot [e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

K Edgy atya, vagy anya; meg keresztelheti a maga gyermekét?

F Igen is meg, de igen nagy szükségben lehet a meg., más képpen nem lehet, a kereszttségben valo lelki szövetség miatt. és úgy, hogy ha nálokön kívül. őt más Catholicus nem találkoznék.

Magyarázat.

5

Az anyaszent egy ház törvénye szerint., lelki szövetségben esik az, aki keresztel., azzal. akit keresztelt., úgy hogy a ki keresztel,⁷³ meg nem házasodhatik azzal. akit keresztelt. sem annak atyával, vagy anyjával. hogy ha pedig az atya, vagy anyja nagy szükség nélkül. meg keresztelik gyermekeket., erre a lelki szövetségre valo nézve, a melyik a kettő 10 közül meg keresztelte. a gyermekét., a püspök engedelmé nélkül, a nem kívánhattya a másikatól azt, a mire kötelezdi a házasság. noha azt nem kel egy mástól meg tagadni. Conc. trid. sess. 24. de refor. matrim. Cap. 2.

K A szent irás mondgyaé hogy meg kel keresztelni a gyermekeket? 15

F Azt nem mondgya tellyeséggel, nem is tudgyuk másként. hanem atráditóiból, és az apostoloktól fogvást. az egész anyaszent egy háznak szokásiból.⁷⁴ [14a:]

3 Articulus.

A kereszttségnek szükséges voltárol. és akereszttség nélkül meg holt gyermekekről.

K A kereszttség. tellyeséggel szükségesé az üdveségre?

F Igen is. ezt a tráditóiból. és akristus szavaiból tudgyuk., a ki is azt 20 mondgya, *ha valaki nem születendik víztől. és szent lélektől., nem mehet bé az Isten országában.* joan. 3. 5.

K Ez a szükség. úgy tekéntié agyermekeket. valamint atöbb embereket?

F Igen is. az anyaszent egy ház. mindenkor így értette. és tanította, 25 és ezeken a szokón agyermekeket is érti. valamint atöbb embereket. *Ha valaki nem születendik: & s. Cypr. epist. 59 ad fidum*

K Mi okozza a kereszttségnek ezt a nagy szükségesé voltát?

F A, hogy a kereszttség egyedül valo orvosága⁷⁵ az eredendő vétéknek. mivel míg az ember az alat vagyón, az ördög hatalma alat vagyón., 30 amenyekben nem mehet.

K A kereszttség nélkül meg holt gyermekek el kárhoznaké?

⁷³ keresztel, <t>

⁷⁴ [A lap alján beírás: *héja vagyón; j-v-ből javítva.*]

⁷⁵ orvosága <abotsánando> az eredendő [az *eredendő*-t a törlés fölé is, alá is leírta.]

F Örökül el vannak rekesztve az Istentől. ez is leg nagyob kinnyok. a kárhozot lelkeknek, de az anyaszent egy ház semmit nem végezet ez iránt. hogy miképpen szenvednek, sem a szent írásból. sem atrádióiból ez iránt bizonyost nem tudunk., atheologusok is eziránt edgymásal meg
5 nem edgyeznek

Magyarázat.

A kristus azt mondgya az Evangyéliumban., hogy minden emberek az ő itelő széki eleiben mennek az itéletre. a jók. aző jób keze felől léznek. és a gonoszok a bal keze felől. azok. akik ajob keze felől⁷⁶
10 [14b:] léznek, az örök boldogságban. mennek., abal keze felől valok pedig az örökké valo tűzre, az ördögökel. matth. 25. 32. a kereszttség nélkül meg holt gyermekek meg itéltetnek valamint a töb emberek. mivel nem láttyuk. hogy a kristus különös helyt rendelt volna nékik. a mely, se job keze. se bal keze felől nem volna., ugy tettzik hogy szent
15 János mond valamit erre a kérdésre az ő látásinak⁷⁷ 21 résziben. vers:27. hogy tsak azok mennek bé. menyekben, kik bé irattatak. az életnek könyvében, és másut: valaki nem találatot bé irva az életnek könyvében, atüznak tavában vettetik. 20. 15. tehát amely gyermekek⁷⁸ meg nem kereszteltettek. az élet könyvében sem irattak. szent ágoston
20 erre valo nezve azt mondgya hogy a mely gyermekek keresztletlenül hálnak meg. a⁷⁹ tűznek büntetésit szenvedik, de nem oly keményen mint mások.,⁸⁰ *omnium mitissimam.* a mi bizonyos ebben a dologban a, hogy az ilyen gyermekek nincsenek aboldogságban, és hogy az Istentől valo el rekesztések, nékik elég kin.

25 K Hány féle kereszttség vagyon.?

F. Harom.,⁸¹ vizel valo kereszttség. kívánásal valo kereszttség, és vérel valo kereszttség.

K Mít értesz avizel valo kereszttségen.?

F Értem azt a kereszttséget, amint szoktak közönségesen vizel keresztelni.
30

K Mít értesz a kívánságal valo kereszttségen?

F. Értem azt a buzgo kívánságot., a melyel⁸² kívánná valaki fel venni a kereszttséget., és a mikor a tellyeségel nem lehet. [15a:]

K Ez a buzgo kívánság, elegendőe az üdveségre?

35 F. Az olyan ember aki meg nem keresztelkedhetvén. ezel a buzgo

⁷⁶ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

⁷⁷ látási⟨ba⟩nak [Törlés elválasztás után, a sor elején.]

⁷⁸ gyermekek [r-k-ból javítva.]

⁷⁹ a ⟨b⟩ tűznek büntetésit

⁸⁰ mások., [Utána beszúrás világosabb tintával: *heja vagyon*]

⁸¹ Harom., [H-h-ból javítva.]

⁸² a melyel ⟨fel⟩ kívánná valaki fel venni

kivánsággal meg hal., hogy ha ez a kívánság. szeretettel. és igazán valo., az olyan, mint ha a kereszttséget fel vette volna. üdvező, az anyaszent egy ház. mindenkor eszerent hitte, és tanította. s. aug. libr 4. de bapt Contr. donatis. Cap 2. Conc. trid. sess. 6. de justifi. Cap. 4.

K Mit értesz a vérel valo kereszttségen.?

5

F Értem a martyrságot. mikor valaki halált szenved akristusért. kereszttsége előtt. ezt vériben valo keresztelésnek nevezik tertul. de bapt.. Cap. 16. s.aug. libr 13. de Civitate.Dei Cap 7.

K Az olyan kisdedek kik halált szenvedtek a kristusért. kereszttsége előtt üdvezőlteké.?

10

F Az anyaszent⁸³ azokat tiszteli mind martyrumokat., erre valo nézve mindenkor szentelte az apro szentek inepét, amint⁸⁴ ki tettzik szent ágoston irásiból. serm. 66. de diversis.

K leheté többször egyszernél fel venni a kereszttséget?

F Nem lehet., igen nagy vétek is meg keresztelni azt. aki az anyaszent 15 egyház szokása szerént már meg volt keresztelve.

K Mit kel hát tselekedni mikor kételkednek valaki kereszttségiben?

F Mikor⁸⁵ nagy ók lehet a kételkedésre., akkor meg lehet keresztelni ilyen formán. hogy ha te meg nem vagy keresztelve: Én tégedet meg keresztellek Atyának..&c.

20

Régenten meg keresztelték Conditio nélkül. az ollyat akinek kereszttségéről semmi bizonyság nem volt, a Conditio alat valo keresztelés nem régi szokás.

K leheté el veszteti a kereszttségnak kegyelmit?

F Igen is lehet a halálos vétekel. a melyet el veszteti nagy nyomoru- 25 ság⁸⁶ [15b:]

K Mit kell tselekedni mikor azt el⁸⁷ vesztették.?

F Nincsen más orvosága annak. hanem a penitentzia tartáshoz kel folyamodni.

4. Articulus.

A kereszt Atyákról. és Anyákról.

K Miért adnak. kereszt Atyát. és Anyát, annak. akit keresztelnek? ³⁰

F. 1 Hogy a templomba bé mutassák azt, akit meg kel keresztelni.
2. hogy nevet adgyanak, és bizonyági legyenek meg kereszteltetési-

⁸³ [Itt valószínűleg íráshibából maradt ki az *egyház*]

⁸⁴ amit [Helyesen: *amint*]

⁸⁵ Mikor <nagy> nagy

⁸⁶ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

⁸⁷ el<f>vesztették.?

nek.⁸⁸ 3 hogy helyette felellyenek atemplomban, és mint egy felellyenek⁸⁹ arról is, hogy végben viszi az ígereteket, melyeket tésznek helyet-
te. tertul.lib. de bapt. Cap. 18. s.aug.epist. 98. ad bonifacium.

K Lehető minden féle személy. kereszt atya, vagy anya.?

- 5 F A kereszt atyának, vagy anyának., jó Catholicusnak kell lenni., avallást jól kel tudni, jó erkölcsűek legyenek., és ne légyen közüllök. valamellyik. se atya, se anya. annak a személynek. akit akerszt viz alá tartanak.

- K Miért kell. Catholicusoknak lenni a kereszt atyáknak, és anyák-
10 nak?

F Mert azok kik az anyaszent egy házon kívül vannak, nem ajánl-
hatnak néki fiakot, és nem is felelhetnek helyettek. mert az anyaszent
egy ház. nem közösül az eretnekekel imádságiban.

K Mit kel tudni a kereszt atyáknak, és anyáknak.?

- 15 F kell nekik tudni ahitnek ágazatit., az Isten, és az anyaszent egy
ház parancsolatit, azt is, hogy ő magok micsoda igé-[16a:]retekertettek
volt kereszttségekkor. mert azokra tartoznak meg tanítani kereszt fio-
kat, hogy ha pedig magok azokat nem tudgyák. hogy taníthatnak
azokra másokat

- 20 K Miért a kereszt atyáknak., és anyáknak, jó erkölcsűeknek kel⁹⁰
lenni.?

- F Mert az anyaszent egy ház. bé nem veszi az olyan felelőköt, kik
botránkoztato életet élnek, mivel nem lehet másokért jól ellene monda-
ni az ördögnek, az ő pompáinak, és szolgálattyának, hogy ha ő magok
25 elsőben., ezeknek ellene nem mondanak tselekedetekel.

K Miért hogy az atya. és az anya, nem⁹¹ lehet kereszt atya, vagy
anya. a magok saját gyermekeknek.?

- F Azért a lelki szövetségért, a melyben esnek a kereszt atyák. és
anyák. a kereszt fiokal. vagy leányokal., és azoknak. attyokal, és An-
nyokal., ettől is vagyon hogy a kereszt atya. vagy anya., meg nem
házasodhatik a kereszt fiával. vagy leányával., se azoknak. attyokal.
30 vagy annyokal., még sokan azt is tarttyák., hogy ha edgy atya, vagy
anya. a kereszt viz alá tartaná a maga gyermekét szükség nélkül, hogy
a házaságbéli szabadságal nem elhetnének. engedelem nélkül. Conc-
35 trid. de reforma.matrim. sess. 24. Cap. 2

⁸⁸ meg kereszt<telésinek>teletésinek. [Törlés elválasztás után a sor
elején.]

⁸⁹ felellyenek [Második e-l-ből javítva.]

⁹⁰ kel [Beszúrás.]

⁹¹ nem lehet [nem előtt l betűt kezdett.]

K A kereszt atyák. és anyák., ebben a lelki szövetségben esnek⁹² akkor. mikoron a kereszttségnek tsak a Ceremoniait adgyák. fel.?

F Nem. hanem tsak. akkor. mikor a kereszttséget céréoniával adgyák fel.

K Mítsoda a kereszt atyák. és anyák, hivatallyok. a kereszt fiokhoz, és leányokhoz?⁹³ [16b:]

F 1. A⁹⁴ kereszt fiokat. vagy leányokot. szeretni kell valamint lelki gyermekeket, 2. vigyázanak neveltetésekre., és ha szüléjektől meg válnak. ő magok nevellyék. 3. annak idejében. meg béráltassák. 4. meg magyarázzák nékik. azigéretet. mellyet tettek helyettek kereszttségekor., és azt vélek meg tartassák. 5. imádkozanak érettek.

5. *Articulus.*

A kereszttségnek. Céréoniáirol.

K. Miért állítja meg a pap atemplom ajtaja előtt azt, akit keresztelni visznek?

F Azért hogy nem érdemes abé menetelre. az eredendő vétekért., a melyért. a sátánnak birodalma alat vagyon

K Miért. fu reája a pap.?

F Hogy az ördögöt el üze, a szent léleknek erejével., a melyet az Isten fuvallásának nevezik., kereszt formára. fu a gyermekre. azért. hogy azal meg mutassa, hogy a meg feszített kristusnak érdeme által. kell el üzni az ördögöt.

K Miért vett keresztet apap a gyermek⁹⁵ homlokára?

F Azért. hogy nem kell⁹⁶ meg pirulni. hanem dicsekedni, a kristus keresztében.

K Mit tésznek ezek a szók. dicsekedni a kristus keresztében. vagy meg pirulni a kristus keresztieért?

F A kristus keresztiben valo dicsekedés. a, hogy meg vallyuk nyilván. hogy keresztények vagyunk, és hogy a keresztényi tselekedeteket is. félelem nélkül mivellyük. meg pirulni pedig akristus keresztieért a, midőn szégyenellyük keresztényeknek mu[17a:]tatni magunkat, és annak tselekedetét is szégyenellyük.

K Miért tsinál keresztet a pap a gyermek⁹⁷ melyére.?

⁹² esneké [Első e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

⁹³ fiokhoz, és leányokhoz? [Utólag írta be a lap aljára; a jobb sarokban két tollvonás.]

⁹⁴ 1. A [Beszúrások: 1. a szóközben, A fölötte.]

⁹⁵ a gyermek [g-h-ből javítva.] homlokára?

⁹⁶ kell [Beszúrás.] meg pirulni. <kell,> hanem

⁹⁷ gyermek [g – megkezdett hosszú szárú betűből javítva.]

F Azért hogy szeresse a keresztet, és minden reménségit. ameg
feszítettett kristusban vesse.

K Mit téznek a több kereszttek is a melyeket vett a pap agyermekre?

F Azt teszik, hogy a kereszttség. minden erejét. akristus keresztétől
5 veszi, és azö szenvedésének, érdemetől.

K Miért adgyák a gyermekre. valamely szentnek anevét.?

F Azért hogy annak a szentnek példáját kövesse., és a kristus mellet
valo gondviselőjének. tarttsa.

K Miért exorcizállya anyit apap agyermeket?⁹⁸

10 F Hogy el üze tölle agonosz lelket., akinek hatalma alat volt az
eredendő vétekért. S.Cypr epist. 76. s aug.lib. 1. de nupt. et de concu-
pis. Cap. 9.

K Miképpen nevezi az anyaszent egyház. azokat. kiket keresztelni
visznek.?

15 F Azokat⁹⁹ catechuménusoknak nevezi.

Magyarázat.

Ez a szó¹⁰⁰ catechuménus, görög szó, a mely olyan személyre
értődik. akit tanitanak,¹⁰¹ Catechizálnak., az elöt az anyaszent egy
házban. hoszas oktatásokal készítették a kereszttségre. a keresztelni
20 valokat., azok sokan is valának. azokat catechistáknak, vagy Catechu-
menusoknak nevezték. mostanában is eszerént nevezik mind azokat kik
keresztelni valok. noha a gyermekek ne legyenek is alkalmasok ata-
nulásra¹⁰² [17b:]

6 Articulus

Ismét a kereszttség Cérémoniáirol.

K Miért teszen söt apap a gyermek szájában?

25 F A jelenti a bölttséget. melyet néki kér az anyaszent egyház.
s.aug.Conf. libr 1. Cap. 1.

K Miért tesznek néki nyálat, az orrában, és fülében?

F Ezzel a kristus példáját akarják követni. a ki nyálával gyógyittá
meg a némat és siketet. az anyaszent egy ház azt kéri az Istentől. hogy

⁹⁸ agyermeket? [g – megkezdett hosszú szárú betüből javítva.]

⁹⁹ Azokat <Cathecu> catechuménusoknak [catechu <Cathecu> fölé
írva.]

¹⁰⁰ a szó <Cathecumenus>, catechuménus [A javítás a törlés fölé
írva.]

¹⁰¹ tanitanak, <cathe> Catechizálnak.,

¹⁰² [A lap alján tollpróbászertü tollvonások.]

a Catechumenusoknak nyitva legyenek fülei az igazságra. és hogy érezze¹⁰³ annak kedveségit.

K Miért mondatták el a Hiszek egy Istent a kereszt¹⁰⁴ atyákal. és anyákal.?

F Azt a gyermek helyet mondgyák el. a melyet magának kellene el mondani, ha arra alkalmas volna., mivel az anyaszent egy ház tsak azokat kereszteli meg, akik akristusban hisznek s.aug. de symb. ad catech.

K Miért viszik bé atemplomban a gyermeket, midön ahiszek egy Istent mondgyák.?

F Meg akarják azal mutatni., hogy tsak az igazán valo hitt tétel által érdemellyük bé menni a szent egy házban.

K Micsoda ígéretekét tétetnek a gyermekekkel.?

F Arra kénszerittik hogy ellene mondgyon a sátánnak., az ő pompáinak. és tselekedetinek, és hogy fogadgya fel. akristust követni. ezeket az ígéretekét a kereszt atyák. és anyák. teszik a gyermek¹⁰⁵ helyet, de ha nagyot keresztelnek. magának kel felelni.¹⁰⁶ [18a:]

K Miért kívánnák ezeket az ígéretekét?

F Mert a kereszttség. az Isten, és az ember közöt valo szövetség. a melyben az Isten örök életet ígér. azoknak. kik meg keresztelkedvén. hűségel meg tarttyák ígéretekét. az ember is arra igéri magát hogy ellene mond a sátánnak. pompáinak. és tselekedeteinek, és hogy a kristust igyekezik követni.

K Mitsoda az értelme, ezeknek az ígéreteknek.?

F *Ellene mondok a sátánnak*, az az, hogy aző birodalma alol el álok, és azt el hagyom. *az ő pompáinak*. az az. evilág hejában valóságinak. *az ő tselekedeteinek*. az az. a vétéknek., *hiszek* a kristusban &c. az az. hogy tsak egyedül. a kristushoz akarom magamot kapcsolni. minden ki nyilatkoztatot titkait hinni akarom, tudományát. és példáját követni akarom., az ő tanítványi közöt akarok lenni. ötet is veszem mesteremnek.

F szükségesé némelykor meg ujitani a kereszttségben tett ígéretekét?

F Gyakorta szükséges. azért hogy meg láthassuk. miben mulattuk el azokat., de főképpen ilyen állapotokban szükséges. 1. Mihelyt annyira valo esze lehet a gyermeknek hogy arrol gondolkodhatik. 2 minek előtte a bérmlást fel venné. 3 az első kommunio előtt. 4. husvét,¹⁰⁷ és

¹⁰³ érezze [Első e fölött áthúzott ékezet.]

¹⁰⁴ kereszt [Utána a kezdővonal a sor végén; új sorban:] atyákal.

¹⁰⁵ a gyermek helyet, [g-h-ból javítva.]

¹⁰⁶ felelni. <K Miért kívánnák ezeket az ígéretekét?> [18a:] K Miért kívánnák ezeket az ígéretekét?

¹⁰⁷ husvét, <és> és

pünkösöd előtt való napokon minden esztendőben., 5 a keresztségnek minden esztendőnként való elő fordulásokor. és halála oráján

K Tartozunké meg tartani azokat az ígereteket melyeket tettek helyettünk. a kereszt atyák. és anyák. a keresztségben?

- 5 F Igen is tartozunk. mivel azon ígéretekre való nézve adta az Isten a keresztségnek kegyelmét.¹⁰⁸ [18b:]

A keresztségben tett ígéretek meg ujitásának formulája.

- Hiszek egy Istenben. mindenható Atyában. menynek. és földnek
10 teremtményében. és a krisztus Jézusban. ő egy Fiában, Isten. s' emberben. ki a kereszt által az embereket meg váltotta. Es a szent Lélekben. hiszem a közönséges anyaszent egy házat. a szenteknek edgyeségét. a bűnöknek bocsánatját, a testnek fel támadását. és az örök életet. szívemből ellene mondom az ördögnek. az ő pompáinak. és tselekedetei-
15 nek. az az. avilági hejában valóságoknak. és a véteknek. a krisztushoz akarom egyedül magamot kapcsolni, és őtet követni., és egyedül ő érette. akarok élni, és halni Atyának. Fiának. és szent Lélek Istennek nevében. Amen

7 Articulus.

Ismét a keresztség Cérémoniáiról.

K Mit jelent a. hogy agyermeknek vallát és melyét meg kenik?

- 20 F Ez a kenet jelenti a kegyelmet., mely a keresztyént. a lelki életben való munkáiban és hartzáiban meg erősíti. és neki kedvessé. s' könnyűé teszi akristus terhét., s Cyrill. hierosoli. catechis. 2.

K Miért kérdezik a Cátéchuménustol. hogy ha akaré meg keresztelkedni?

- 25 F Mert az anyaszent egy ház. tsak azokat kereszteli meg, a kik azt kérik. és kívánnyák

K Hiszem a gyermekek azt nem kérhetik?

F Ugyan azért is rendeli az anyaszent egy ház. a kereszt atyát. és anyát. hogy azt kérjék,¹⁰⁹ és felellyenek is helyette [19a:]

- 30 K Mit jelent a. mikor a keresztség után. meg kenik a gyermek fejét?
F Az a kenés jelenti, hogy a keresztség valamenyiben. őtet pappá. és királya teszi.

Magyarázat

- Szent Péter. azt mondgya a keresztyények felől., *Ti pedig választott*
35 *Nemzettség. királyi, papság., szent nép vagytok.,* 1 petr. 2. 9. A mely edgyeségben vagyunk akristusal., a részesít minket. az ő papságában.

¹⁰⁸ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonás.]

¹⁰⁹ kérjék, <helyette> és felellyenek is helyette

és kiralságában., más képpen is el lehet mondani. hogy papok vagyunk, mivel tartozunk. az Istennek szüntelen ajánlani magunkot. valamint szent pal mondgya.. rom 12. 1. Edgy szoval arra rendeltetünk. hogy a kristusal örökké uralkodgyunk. és hogy véle edgyüt örökké ajánlyuk az Istennek a magunkbol álló áldozatot menyekben 5

K Mít jelent a fejér ruha, melyet adnak agyermekre., a kereszttsége után.?

F Jelenti a kereszttségnak ártatlanságát., a melyet meg kel néki holtig tartani.

Magyarázat

Régenten. fejér ruhát adtanak azokra akiket meg kereszteltenek., hogy jelentse a kereszttség ártatlanságát, és hét napig kellett azt viselni.. ezen idő alatt az Isteni szolgálatokon jelen voltanak és minden nap Kommunikáltak a mise¹¹⁰ alatt., a melyet is ő ertettek mondták. valamint eki tettik arégi imádságokbol., a melyeket mostanában is mondyák. azért is hivat az a vasárnapot. amelyen le tették a fejér ruhát. és rend szerént való köntöst vettek magokra.¹¹¹ Dominica post albas. és még mostanában is azt nevezik [19b:] Dominica in albis. fejér vasárnap. a mely fejér ruhát teritene mostanában. a gyermek fejére. a fejér köntös helyet vagyon s.aug serm. 81. de diversis. 20

K Miért adnak egő gyertyyát. annak kezében. akit meg kereszteltek?

F Hogy azal meg mutassák néki, hogy a fénylő jó erköltsök, és a buzgo Isteni szeretet által. mint egy, égő világosságnak kell néki lenni ephes 5. 8. matth. 5. 16.

K Mind ezek a kereszttség előtt, és a kereszttség után valo Cérémoniák, régieké az anyaszent egy házban? 25

F El lehet itélni. azoknak régiségeket, mivel mind azokat a szent Atyák írásiban meg találhatni. és még ők is azt tarttyák. hogy az apostoloktól maradtanak.. tertul. de Corona milit. Cap. 3. s.basil. libr. de spiritu sancto. Cap. 27. akik pedig erről bővebben akarnak tudni. 30 meg talállyák. a josephus¹¹² vicecomes auctor könyvében a melynek titulusa. observationes¹¹³ Ecclesiasticae. de antiquis. baptismi¹¹⁴ ritibus et caeremoniis.

¹¹⁰ a mise alatt., [Az e-t / betűvel akarta folytatni, de csak félig írta le.]

¹¹¹ magokra. <Domina> Dominica [A javítást a törlés alá írta, a lap alján; c-s-ből javítva;] post <albis>. albas [albas <albis> alá írva világos tintával; néhány tollvonás is van a lap alján.]

¹¹² a josephus <vicem> vicecomes

¹¹³ observationes [A második e-o-ból javítva.]

¹¹⁴ baptismi [p-b-ből javítva.]

Negyedik Rész
A Bérálásról.

Első Articulus
Hogy mi légyen a bérálás.

- K. Melyik a második szenttség?
F A bérálás
K. Micsoda a bérálás? [20a:]
F. Ez olyan szenttség, a mely szent lelket ad a meg kereszteltettek.,
5 hogy őket. meg erősítse a hitben. és tekéletes keresztényeké tégye.
K Miért monddod hogy a bérálás szenttség?
F Mert ez olyan látható jell. melyet a kristus rendelt, a mi meg szentelésünkre.
K Honnét tudgyuk. hogy a bérálást, szenttségül rendelte a kristus?
10 F. Azt mi a szent írásból. és a tráditioból tudgyuk, mert senki más akristuson kívül. nem rendelhetet ujj törvénybéli szenttséget
K Micsoda látható jell. vagyon a bérálásban.?
F A kézel való illetés, a szent olajjal való meg kenés. és a püspök szavai.
15 K Honnét tudgyuk hogy a kézel való illetésel, és a szent olajjal való meg kenésel. szent lélek adatik?
F Azt a szent írásból, és a tráditioból tudgyuk., mivel a szent írás egy nehány helyt mondgya, hogy a kereszttség után. az apostolok szent lelket adtanak azoknak, akiknek fejekre tették kezeket act 8. 15 hebr. 20 6. 2.
K A szent írás teszené emlékezetet., a szent olajjal való meg kenésről. a bérálásakor.?
F szent pál erről téssen emlékezetett. 2 Cor. 1. 21. de ezt leg inkább atráditioból tudgyuk., mivel az anyaszent egy ház mindenkor ugy
25 tartotta, hogy a püspökök az apostolok hel¹¹⁵[20b:]lyekben következ-
vén. hatalmok vagyon a szent lelket osztogatni. az ujjonnan meg kereszteltetteknek., vagy a kezekel való illetés által. vagy a szent kenet által, vagy mind a kettő által egy szersmind. tertul. libr de bapt. Cap. 7. s.Cypr. epist 70. ad janua. s.leo.serm. 4. de nativi. J.Ch. s aug.libri.
30 15. de trinitate. Cap 26. libr 3. de bapt. Cap. 6.
K Miért nevezik ezt a szenttséget Confirmationak.?
F Mert meg erősíti a hiveket a kereszttség által vett ujj életben.

¹¹⁵ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

2 Articulus

A bérmálásnak hasznairol és a szent Lélek ajándékirol.

K Micsoda hasznot¹¹⁶ szerez a lélekben a bérmálás?

F Először azt, hogy, a szent léleknek kegyelme. meg erősíti a lelket. akülső, vagy belső. kísértetek ellen. és minden¹¹⁷ ajándékiba. közössé teszi, másodsor olyan bélyeget nyom a lélekben, valamint a kereszttség. a mely soha el nem töröltethetik. ugyan azért is nem szabad többször egy szernél. fel adni ezt a szenttséget Conc. trid sess. 7. Can. 9. de¹¹⁸ sacram. 5

K Mit hisz külső kísérteteknek?

F Az üldözéseket, gyalázatot., bestelenséget. és mind azokat, valamint az ördög indíthat. és szenvedtethet a keresztényekel., hogy meg tántorithassa hitekben, és jó erkölcsökben. 10

K Mit hisz belső kísérteteknek? [21a:]

F Azokon értem a rossz kívánságokat, melyek gyarloságunk miatt bennünk fel támadnak, és a melyeket az ördög neveli incselkedésivel és a világ rossz példa adásával. 15

K Mikeppen ad nekünk a szent lélek erőt. hogy ellene állhassunk ezen kísérteteknek.?

F Neveli, és tekéltetésé¹¹⁹ teszi bennünk az Isteni szeretetett.

K Mellyek a szent lélek ajándéki?

F A szent írás hetett nevez. úgy mint, a bölcsesség. értelem, tanács, 20 erő., tudomány, buzgoság., és Isteni felelem Isai. 11. 2.

A bölcsesség.¹²⁰ a szent léleknek. olyan ajándéka, a mely, el vonván minket evilágtól., csak egyedül az Isteni dolgokat szereteti velünk s. aug manual. ad laurent Cap. 1.

Az értelem olyan ajándéka., a mely meg érteti velünk avallásnak igasságit. és titkait. s. aug. tract 27. supr. s. joan. et libr de agone Christiano. Cap 13. 25

A tanács olyan ajándéka, mely mi velünk mindenkor azt választatya. a mileg inkább szolgálhat az Isten dicsőségére. és ami üdveségünkre. s. aug libr 1. de sermone Domini¹²¹ in monte. Cap. 4. 30

Az erő olyan ajándéka. a melyel meg gyözüik azokat az akadályokat, mellyek támadnak a mi üdveségünk ellen, s. aug. supr ps. 141.

¹¹⁶ hasznot [t-k-ből javítva.]

¹¹⁷ minden [den – beszúrás a sor elején, elválasztás után.]

¹¹⁸ de <saram> sacram.

¹¹⁹ tekéltetésé [Második t-s-ből javítva.]

¹²⁰ A bölcsesség. [Az aláhúzások (összesen 7) későbbiek, világosabb tintával.]

¹²¹ Dñi <supr> in [in <supr> fölé írva.] monte<m>. Cap. 4.

A *tudomány* olyan ajándéka. mely meg mutattya azt az utat. a melyen¹²² menyekben mehetünk. és velünk el kerülteti aveszedelmet. s. aug. libr 5 de Conf. Cap. 4.¹²³[21b:]

A *buzgoság* olyan ajándéka., mely mi velünk. örömet. és könnyen
25 végben viteti mind azt, ami az Isten szolgálattára valo. s. aug. libr 10. de Civit Dei Cap. 3.

Az *Isteni félelem* olyan ajándéka mely szívünkben Istenhez valo tiszteletet ólt. eleyesen szeretetel, és a mely felelemben tart minket, hogy valamiben az ő kedvetlenségében ne essünk. s. aug. supr. ps. 127.
10 lib 14 de Civit Dei. Cap. 9

K vagyoné valamely külömbség, a kereszttség. és a bérmlás belyegi között.?

F. A¹²⁴ kereszttségben. az Isten fiának bélyegét veszük. a bérmlás-
ban az ő vitézinek belyegét, az első tselekeszi hogy az Istené vagyunk.,
15 a másika. hogy érette vitézkedünk tertul libr. de praescriptionibus. Contra hereticos. Cap 40.

3 Articulus

Hogy ki adgya fel a bérmlást. annak szükséges voltárol.
és hogy micsoda készülettel kel ahoz járulni.

K kinek vagyon hatalma abérmlást ki szolgáltatni?

F Tsak egyedül a püspöknek, ezt a szent Irásbol,¹²⁵ atráditibol., és az anyaszent egy ház el végezéséből tudgyuk. a szent irásbol láttyuk.
20 act. 8. v. 15 hogy az apostolok szent lelket adának azoknak, akikre kezeket tévék. a kik már a kristus nevében meg valának¹²⁶ keresztelve.

A tráditibol azt láttyuk, mivel mindenkori szokása [22a:] volt ez, az anyaszent egy háznak, és a szent Atyáknak, erről valo bizonyság tételit bővön láttyuk. szent Cyprianus, arany száju szent jános. szent 25 hieronimus. szent innocentius pápa. az anya szent egy ház ezt elis végezte a tridentinumi Conciliumban sess. 7. Can. 3.

K kicsodák azok. kik fel vehetik a bérmlást?

F Mind azok., kik meg kereszteltettek, és meg nem bérmlattak.

K A gyermekek kik még az okoságnak idejére nem jutottak meg
30 bérmlatthatnaké.?

F Az előtt. meg bérmlták. még a kisdedeket is., és midön a püspök

¹²² a melyen [n-l-ből javítva.]

¹²³ [A lap alján tollvonás.]

¹²⁴ A [Beszúrás.]

¹²⁵ Irásbol, <és> atráditibol., és

¹²⁶ meg valának [n – megkezdett k-ból javítva;] keresztelve. [r helyén felhúzott szárú betűt kezdett.]

keresztelt. a bérmálást is mindgyárt fel adta., de ezt a szokást már most nem tarttyák. a nap nyugoti anyaszent egy házban. a görögöknél, még most is a kereszttség után. mindgyárt meg bérmályák a gyermekeket, a Romai anyaszent egy ház. noha jóvá hadgya ezt a szokást. de nem követi. s. greg. libr. 3. epist 9. ad janua. 5

K Micsoda idejében kel annak lenni a kit meg bérmálnak a mostani szokás szerént.

F szükséges hogy az okoságnak idejét el érje, azért hogy nagyob hasznal vegye fel ezt a szenttséget. 2. mivel abban az időben kezdődnek a kísértetek., az erő vételre is akkor vagyon nagyob szüksége. 3. mert 10 üsmerettségel vévén fel ezt a szenttséget. arra reá emlékezik, és kétszér fel sem veszi.

K Lehető meg bérmálni. a haldoklo embert. a ki bérmálatlan.¹²⁷[22b:]

F Igen is lehet. eszerént tselekedet mindenkor az anyaszent egy ház. 15 az olyan helyeken. a hol püspökök vannak

K Mitsoda készülettel kel fel venni ezt a szenttséget?

F. kegyelemben kel lenni. az az, a kereszttségnek ártatlanságát megkelletet tartani., vagy is leg aláb azt helyre hozni a penitentzia tartásal. kel tudni a hitnek fő agazatit: és ehomra kel azt fel venni. 20

K szükségesé a bérmálás az üdveségre?

F A bérmáltatás¹²⁸ nélkül is lehet üdvezülni.¹²⁹ de vétkeznek., hogy ha¹³⁰ azt fel vehetnék. és fel nem veszik. vagy azt semminek tarttyák. mert olyankor. az Istennek. és az anyaszent egy háznak nem engedelmekednek, akinek is az, az akarattya hogy minden keresztény meg²⁵ bérmáltassék. de ezen kívül is nagy segittségtől fosztanak meg magokat az¹³¹ üdveségre. ha azt el mulatnák.

4. *Articulus.*

A bérmálás. Cérémoniainak magyarázattya

K Miképpen adgyák fel a bérmálást?

F A püspök a fejére tészí a kezét annak. akit bérmálni akar., és azután. az olajban mártván a hüvelykét. keresztet tsinál azzal. annak 30 hémlokára. és az imádsagot el mondgya pontifical. rom.

K Mit téssen ez a szó Chrisma?

¹²⁷ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

¹²⁸ bérmáltatás [ta – ás-ból javítva; először *bérmálás* volt.]

¹²⁹ üdvezülni. [Ékezethiba.]

¹³⁰ ha azt [h-a-ból javítva.]

¹³¹ az [z-d-ből javítva utólag, világosabb tintával.] üdveségre

F E görög szó lévén. kenetet téssen
K Mitsoda a szent Chrisma?¹³²[23a:]

F. Ez olaj magból. való olaj. balsamumal elegyes. ezt a püspök.
Céréoniával szenteli meg.

5 K Az olajnak. és abalsamumnak, vagyoné valamely titkos értelme.?

F Az olaj természet szerent lágyító. és erősítő. ezel azt akarják
velünk meg értetni. hogy a szent léleknek kegyelme. meg enyhíti azt,
a mi a parancsolatban nehéz volna., meg is erősít. annak végben
vitelére. a balsamum pedig az ő jó illattyával, meg sem engedi a rotha-
10 dást. ezel azt akarják velünk meg értetni. hogy a szent lélek kegyelme.
meg oltalmaz minket a vétectől.

K Miért keni meg a püspök. a homlokot?

F Azzal meg akarja mutatni., hogy nem kel meg pirulnunk az
évangeliumért., és hogy ez a szenttség bátorságot is ád. arra, hogy
15 vallást tegyünk a kristus hitéről. életünk el vesztésivel is.

K Miért keni meg kereszt formára?

F Azzal azt akarja velünk meg értetni, hogy a kristus keresztében.
dicsekedjünk. mely eszköze volt válttságunknak

K. Miért tsapja meg egy kevesé a püspök. az orczáját annak a kit
20 meg bérmált?

F Hogy néki békeséget kíványon ugyan azért is mondgya *pax tecum*
békeség legyen teveled; azt is el mondhattuk, hogy az által azt akarja
velünk meg értetni az anyaszt egy ház., hogy mindeneket békeségl
kell el szenvedni a kristusért¹³³[23b:]

25 K leheté a bérmáláskor kereszt. atyát. és anyát választani?

F Igen is lehet. és önék¹³⁴ kel a püspök eleiben vinni azokat akiket
meg kel bérmáltatni. és az ő kötelességek. olyan a bérmálásban. vala-
mint a kereszttségben.

Ötödik Rész

Az Eucharistiáról.

Első Articulus

Hogy mi Légyen az Eucharistia.

K Micsoda az Eucharistia?

30 F. A kristus Jésum testének. és vérének szenttsége. és áldozattya
melyet ajánlanak., és osztogatnak. a kenyér. és a bór szine alatt.

¹³² [A lap alján őrszók: *ez olaj magból* –]

¹³³ [A lap alján tollvonások.]

¹³⁴ önék <kik.>kel

E szentség. mert látható jell alatt magában foglalja az eucharistia. a krisztus Jesust., minden kegyelemnek kut fejét.

Áldozat. mert a krisztus testét. és véré. abban valóságát ajánlják. és osztogatják.

K Mit térszen ez a szó Eucharistia?

5

F. E görög szó léven. hála adást térszen, eszerént nevezik a krisztus testének. és vére. áldozatját. és szentségét. mert ajánlván, vagy véven. a krisztus testét. és véré. a kenyér. és a bor szine. alatt, az Istennek. az által legg kedveseb hálaadást adunk. 1 Cor. 11. 24.

K Az Eucharistiát neveziké még más képpen is?

10

F. Nevezik: ugy mint. Oltári szentségnek., szent ostyának,¹³⁵ [24a:] Communionnak. szent asztalnak., viaticumnak., szent vacsorának. a gyermekek kenyérének. és az angyalok kenyérének.

1 Oltári szentségnek., mert az oltáron áldoztatik,¹³⁶ és szenteltetik. a mint szent pál mondgya. vagy on oltárunk, a melyről nem szabad enniek azoknak akik szolgálják. az ó¹³⁷ testámentumban valo sátorban. hebr. 13. 10.

4 szent ostyának. mert magában foglalja a krisztust, a ki is ostya. az az, érettünk fel áldoztatot áldozat. hebr. 10.

6 Communionnak, mert meg edgyesitti a hiveket az ő fejekel. a krisztus Jésusul: 1 Cor .10.¹³⁸17.

2 Szent asztalnak, mert a, lelki vendégség. amelyre hívja a krisztus a hiveket. hogy őket. maga tulajdon testével, és vérevel táplálja. prov. 9. 2.

7 Viaticumnak. mert meg erősíti a hiveket. uttyokban., és ez életnek szárandóságában, és eföldről. a menyekben vezet. joan 6. 50. 52. 55.

3 szent vatsorának. mert a krisztus az utolso vatsorán rendelé. 1 Cor 11. 25.

5 A gyermekek. kenyérének, mert a hivek az Isten fiai léven, a krisztus testével. és vérevel táplálatnak. az Eucharistiában.

30

Az Angyalok kenyérének. mert magában foglalja¹³⁹ [24b:] akristust. a ki valóságos kenyere¹⁴⁰ az angyaloknak. valóságosan is le szállott

¹³⁵ ostyának, [nak. – utólag írta a lap aljára.]

¹³⁶ [Föleje beszúrás világos tintával: heja vagy on]

¹³⁷ az ó [ó-ö-ből javítva az ékezet módosításával.] testámentum<bé-
li>ban

¹³⁸ 1 Cor. 10. <27.> 17.

¹³⁹ [A lap alján tollvonások.] a [24b:] akristust. [Íráshiba.]

¹⁴⁰ kenyere [y-r-ből javítva.]

menyekből. valamint a mannát, mely jelenté. az Eucharistiát.¹⁴¹ angyalok kenyérének¹⁴² nevezték. azért, hogy az égből. hullot az Izraélitákra.¹⁴³

2 Articulus

Az Eucharistianak rendeléséről.

K kicsoda rendelte az Eucháristiát?

5 F A krisztus rendelé halála előtt, az apostolokkal valo utolso vacsorája után.

E szerént rendelé. az évangyélisták. és szent pál szerént. *A krisztus minék utánna vatsorált volna az apostolokkal., fel kele asztaltol. hogy meg mosná lábokat, azután ismét asztalhoz üle. és mikor ök ennének,*
10 *vevé a kenyeret., hálákat ada. meg áldá. meg szegé., és adá atanitványinak mondván. vegyétek és egyétek. ez az én testem mely ti érettetek adatik. (a görög fordítás szerént, mely ti érettetek adatot.) tselekedgyétek ezt az én emlékezetemre.,¹⁴⁴ hasonló képpen. minék utánna vatsorált volna.,*
15 *vevé a pohárt. halakot ada. meg áldá. és nékik adá mondván. Igyatok ebből mindnyájan, mert ez. az én vérem. mely az új testámentumnak¹⁴⁵ vére. mely sokaknak bünök bocsánattyára. ki ontatik., (a görög fordítás szerént. ki ontatot). tselekedgyétek ezt az én emlékezetemre. matth. 26. marc 14. luk 22 joan 13. 1 Cor 11.*

K közönséges kenyér valaé az. amelyet meg álda a krisztus mikor a
20 szent Eucháristiát¹⁴⁶ rendelé.? [25a:]

F A krisztus pogátságát. álda meg, az az kovásztalan kenyeret., ezt lehet tudni., mivel az Évangyélisták azt tanítták. hogy a krisztus a szent Eucharistiát, a husvétii bárány étele után rendelé; és olyan kenyeret álda meg, a micsodás találkozik az asztalon., annak a kenyérnek pedig
25 pogátságának kellett lenni. mert a Mojses törvénye szerént meg vala tiltva, halálnak büntetése alatt, kovászos kenyeret enni. vagy tsak tartani is a háznál azon a napon. Exod 12. 18. Matth. 26. 17. marc. 14.

K A krisztus meg parantsoláé az apostolinak, és azoknak kik ő utánnok következnek, hogy a szent Eucharistiában tsak pogátságát szent
30 tellyenek.?

F Azt láttyuk atráditiból., hogy a krisztus szabadságokra hagyá az apostoloknak, akár kovászos kenyeret. akár pogátságát szentellyenek

¹⁴¹ Eucharistiát. [E-e-ből javítva.]

¹⁴² kenyérének [kenyérénekből javítva az ékezet áthúzásával.]

¹⁴³ Izraélitákra [I-i-ből? javítva.]

¹⁴⁴ [Sor végén:] em [új sor elején:] emlékezetemre.,

¹⁴⁵ testámentumnak [Első m-t-ből javítva.]

¹⁴⁶ Eucháris<s>tiát [s (hosszú f) a-ból? javítva.]

Magyarázat

A bizonyos hogy mostanában a Romai anyaszent egy ház. pogását szentel. a görög anyaszent egy ház pedig kovászos kenyeret, mindeniknek a szokások jó, és mindenik anyaszent egy háznak meg kell tartani a maga szokását.

5

De hogy azt meg lehessen tudni. ha a Romai anyaszent egy ház. mindenkor pogását szentelté. és kovászos kenyeret nem, és ha a görög anya szent egy ház. mindenkor csak kovászos kenyeret szentelté, és pogását nem., erre igen nehéz volna meg felelni. leg aláb arra a mi a Romai anyaszent egy házat illeti. ez iránt a Catholicus theologusok¹⁴⁷ 10 egymással meg nem egyeznek Cardina. bona. liturg. libr 1. Cap 22.

K Mivolt a pohárban mikor meg áldotta?¹⁴⁸ [25b:]

F Bór. vazel elegyítve. ezt minden saeculumokban valo tráditiokból tudgyuk. és az anyaszent egy háznak mindenkori szokásiból. s. justin. in 2 apolog. s. Irenaeus. libr. 4. Cap. 57. s. Cypr. epist. 63. ad Caecilium. 15 Conc. in trullo. Cap. 32.

Magyarázat

A szent Irás nem mondgya hogy bór vagy viz lett volna a pohárban, hanem csak azt mondgya, hogy akristus vévé a pohárt., és meg áldá: ebből világosan ki tettzik., hogy tellyeséggel szükséges. a tráditiokhöz 20 folyamodni; mert ha edgy részint a szent irás eziránt semmit nem szól., más részint az anyaszent egy háznak mindenkori szokása, mely szokásnak bizonyosági valának az első saeculumbeli szent Atyák., meg bizonyította nekünk, hogy a pohárban bór vala vazel elegyes. valo hogy azt mondá akristus, *Nem iszom ez időtől fogva. eszöllő tőnek gyümölcseben mind a napiglan. mellyen ti veletek ujjat iszom az én Atyámnak országában.* 25 ugy tettzik tehát. mint ha ez mutatná. hogy bort szentelt volna meg. és hogy a szent irás szerént., bornak kell lenni a pohárban., de arra kel vigyázni, hogy a kristus minck előtte a szent Eucharistiát rendelné. az apostolival¹⁴⁹ vatsorált. és azon a vatsorán bort ivut vélek. és így 30 ezek a szavai, *Nem iszom ez időtől fogva e szőlő tőnek gyümölcseiből. &c. abört tekintik melyet vatsorán ivut. a szent irásból meg nem bizonyithatni hogy ezen szavaival¹⁵⁰ azt a bort értette volna a melyet meg áldot, hogy vérvé változtassa, ebből ki [26a:] tettzik tehát. hogy nem tudgyuk mit tett a kristus a pohárban hanem csak a tráditioból.. 35*

¹⁴⁷ theologusok [u-o-ból javítva.]

¹⁴⁸ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

¹⁴⁹ apostolival [i-o-ból javítva.]

¹⁵⁰ szavaival [Második v – megkezdett l-ből javítva.]

3 Articulus

Az Eucharistiáról való ígéretnek magyarázattya
a mint szent Janosnál vagyon a hatodik részben.

K Az apostolok nem ütközéneké meg azon. mikor a kristus mondá nékik, hogy a maga testét adgya nékik. hogy egyék. és a vérit hogy igyák.

F lehet hogy meg ütköztenek atitoknak nagyságán. de ök már azt.
5 többször is hallották vala., mivel a kristus el készítette vala őket¹⁵¹ erre azon ígérettel, melyet tett volt nékik., amint szent Jánosnál. a hatodik részben vagyon, *a kenyér. melyet néktek adok az én testem., melyet én adok, a világ életéért.* joan. 6. 51.

K Hát azok kik ezeket a szokot hallák mitsoda gondolatban leheté-
10 nek?

F Midőn a kristus ezeket mondá., a sidok ezen meg ütközvén. egy mástól kérdezék. *hogy adhattya nékünk a maga testét ededelül.,* de a kristus meg annál nagyobb bizonyítással bizonyította. mondván. *bizony, bizony mondom néktek. hanem eszitek az ember Fiának testét. és nem*
15 *iszszátok az ő vérit. nem léssen élet ti bennetek, Aki eszi az én testemet, és iszszá az én véretem. örök élete vagyon annak, és fel támasztom azt az utolsó napon, mert az én testem. bizonyal. étel, és az én vérem. bizonyal ital., A ki eszi az én testemet, és iszszá az¹⁵²[26b:] én véretem.¹⁵³ az én bennem lakozik. és én is öbenne, Ez amaz kenyér. a ki menyekből jött*
20 *alá., A ti atyáitok mannát ettenek, és meg holtak. de aki ekenyeret eszi, áll mind örökké, ezekre való nézve, sokan a tanítványok közül meg ütközvén, meg is botránkoznak, és mondák., kemény beszéd e, kitsoda halgathattya őket, A kristus mondá nékik: E bántaé meg titeket., ha azért látandgyátok az embernek fiát fel menni oda, a honnan le szállot,*
25 *mit mondatok.?*

K Mitsoda az értelme. ennek a feleletnek.?

F Ezt a feleletet három féle képen lehet érteni. 1. hogy a kristusnak menyben való menetele., a melynek bizonyossági lésszenek a tanítványi.,
meg bizonyittaná nékik ezt a mondását,¹⁵⁴ hogy az égből szállot volna
30 alá., és egy szers mind ígéretinek valóságát is

2 hogy midőn a tanítványok látni fogják. mestereket az égben fel menni, a koron meg üsmérik, hogy nem darabonként. akarja nékik

¹⁵¹ őket [e-o-ból javítva.]

¹⁵² [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

¹⁵³ véretem. <örök élete vagyon.> az én bennem

¹⁵⁴ mondását, [a-o-ból javítva, ékezethibával.]

adni eledelül a maga testét., nem is olyan formán. a mint ök magyaráz-
ták. a krisztus beszédét. s. aug. tract 27. supr. s. joan.¹⁵⁵

3. hogy ha azon az ígéreten meg botránkoztak hogy nékik adgya
eledelül magát., azon még inkább meg ütköznek., a midön meg láttyák,
hogy ha a menyekben fel megyen is de mind azon által., a hiveknek 5
adgya magát. eledelül. világ végezetig.

K A krisztus nem adae még valamit ehez a felelethez?

F Igen is. mondván. *A lélek az, a mely meg elevenit, atest nem használ
semmit. a beszédek melyeket én szóllók néktek, lélek, és élet.* az az. hogy
a krisztus teste egyedül nem elevenit. [27a:] az ő lelke és Istensége nélkül,
és hogy nem kel az ő beszédit, oly durván. és testi képen magyarázni,
hanem azoknak lelki értelmet kel adni. s. aug. tract. 27. supr. s. joan.

K Micsoda durva és testi értelmet adának a sidok akrisztus beszédi-
nek.

F Ök azt gondolák hogy a krisztus darabonként fogja osztogatni a 15
maga testét., és a verit. olyan formában., valamint a sebből szokot ki
folyni. ezt tsak meg gondolni is irtozás. s. aug. tract 27. supr. s. joan.
et libr 3 de doctrina Christiana. Cap 13.

K Miképpen akará tehát akrisztus. hogy az ő ígérete értesség?

F Azt akará vélek meg értetni., hogy ámbár valójában adná is 20
eledelül. a maga testét. és italul vérit. mind azon által. annak étele. és
itala. olyan formában léssen. hogy azt tsak alélek érezheti meg. s. aug.
tract 26. et 27. supr. s. joan

K A krisztus beszédének értelmét meg foghatáké az apostolok.?

F Meg nem foghaták mind addig. valamég nem láták. az ígéretnek 25
bé tellyesedésit. tsak a midön az Eucharistiát rendelé.

K Mit mondának tehát az apostolok mivel meg nem foghaták. a
krisztus beszédinek értelmét?

F Azt meg vallák. hogy a krisztusnál volna. az örök életnek beszéde.
erre valo nézve. el hitték a mit monda nékik. ha szinte meg nem 30
foghaták is.

K A tanítványok közül. hitteneké mindnyájan. a krisztus beszédinek,
és igeretinek.?

F Nem., mivel sokan meg háborodván. a krisztus beszédin, hogy¹⁵⁶
[27b:] a maga testét. és verét. akarná nékik adni. erre valo nézve. sokan 35
el is hagyák. ötet. s. joan Cap. 6.

A Catholicusok hasonló képpen tselekesznek mostanában. valamint
akor tselekedének. az apostolok, mivel a krisztus szavainak hisznek., jól
lehet azokat meg nem foghatták, hiszik azt hogy a krisztus teste igazán
valo étel. és az ő vére. igazán valo ital. mivel azt ő ugy mondotta. ámbár 40

¹⁵⁵ s. joan. <3> [Új bekezdésben:] 3.

¹⁵⁶ [A lap alján tollvonások és halvány beírás: 65]

azt meg ne foghassák is. hogy mitsoda formán lehessen az, azt is hiszik. hogy ő nála legyen az örök életnek beszéde., és őket meg nem tsalhatya, enéik elég.

A réformátusok pedig azokat követik. kik a kristust el hagyák. meg
5 botránkozván. ők is azon, valamint amazok, hogy lehetne enni aző testét. és innya az ő vérit., azt is mondgyák; hogy a kristus az égben lévő. hogy adhattya a földön valóságos testét? igen kemény beszéd is azt mondani., hogy valóság kell enni az ő testét., azért ezt nem is halhattya. erre valo nézve. inkább szeretik, a kristusnak. és a hiveknek
10 társaságát el hadni, mint sem azt hinni amit meg nem foghatnak. mint ha a több titkai-is a hitnek nem volnának meg foghatatlanok.

4. Articulus.

Az Eucharistiáról. ugy mint Szenttségről. és a transzsubstantiáról.

K Mitsoda az Eucharistia, ha ugy tekénttyük. mint szenttséget?

F. Olyan szenttség., mely magában foglallya. igazságal. és valóság alkristus testét., és vérét. lelkét. és Istenségét. a kenyérnek. és a bornak
15 színe alat. Conc. trid. sess. 15. Cap. 1. [28a:]

K Hát ugyan azon Jébus kristus vagyóné. az Eucharistiában aki az égben legyen. és a ki a Boldogságos szüz mehében fogantatott.?

F. Igen is. a kristus olyan valóság legyen az Eucháristiában. a mely valóság az égben legyen, és a Boldogságos szüznek méhében
20 volt., mindenüt azon Jébus kristus. azon teste és vére.

K A kristusnak teste és vére. mitsoda képpen legyen jelen az Eucháristiában a két szín alatt?

F. Azt hiszük. és tudgyuk, hogy valóság jelen vannak., noha azt lehetetlen meg mondani szoval. hogy mitsoda képpen, mert az Isten azt
25 ki nem nyilatkozattatta.

K Hogy tudgyuk mi azt. hogy a kristus valóság jelen legyen az Eucharistiában?

F Mi azt tudgyuk., mert a kristus azt világosan meg mondotta., és annyi saeculumtol fogva valo tráditioból is tudgyuk., hogy az anyaszent egy ház. mindenkor hitte a kristus testének jelen való létit, mivel
30 a kristus a kenyeret vévén., mondá. *Ez az én testem.* a pohárt vévén mondá. *Ez az én vérem.* mi lehet világosab ezeknél a szoknál.

K A kristus tehát. egy szers mind, az égben, és az Eucharistiában jelen legyen?

F. Igen is. a krisztus. mind az égben. mind az Eucharistiában egy szers
mind jelen vagyom¹⁵⁷[28b:]

K. Hogy hogy lehessen e?

F. Ezt mi meg nem foghattuk., etitok, nintsen is külömben, nekünk
ezt hinnünk kell., a krisztus így hagyta. a nekünk elég. 5

K. Tartozunké azt hinni a mit meg nem foghatunk.?

F. Mi a titkokban meg nem foghattuk, tudni illik, a szent Háromsá-
got, a krisztus meg testesülését. és a fel támadást. ezek mind olyan meg
foghatatlan titkok, a melyeket a protestánsok is hiszik. valamint a
krisztus testének az Eucharistiában való jelen létele., a melyet ők nem 10
akarják hinni, mi pedig ezeket hiszük. mert az Isten mondta.

K. A mi engedelmesgünknek, nem kellé. okoságal lenni. a mint szent
pál mondgya? rom. 12. 1.

F. Nincsen okosab állapot. mint az Isten beszédi alá vetni magunkat,
ollyan dolgokban is. amelyeket meg nem foghatunk 15

K. Nem volnaé helyesebb ezeknek a szoknak, *Ez az én testem*, ilyen
értelmet adni. *Ez az én testemnek bélyege.*?

F. Ez az értelem. éppen helytelen volna. 1. mert ellenkeznek az Isten
mondásával. 2. mert ez a magyarázat. ellenkeznek az értelemmel. a
melyet adot az anyaszent egyház anyi sok saeculumoktól fogvást ezek- 20
nek a szoknak.

Magyarázat

Valahányszor a szent írás emlékezetet téssen a szent Eucharistiáról,
akár szent jánosnál. a hatodik részben, akár a több Evangyelistáknál. 25
akár szent pálnál., de mindenkor a krisztusnak, valóságosan jelen való
lételéről. és az ő testének valóságos való ételéről beszél, a bélyeget, vagy
pétsé-[29a:]tet sohult fel nem találhatni, sőt még tellyeségal ki is vagyom
rekesztve a szent írásokból., mivel a mely testet adot enni az apostolok-
nak., ugyan.¹⁵⁸ azont adta mondása szerént. a kereszten való váltsá-
gunkra. Manichaéus volna. az ollyan. aki azt merné mondani hogy az 30
Isten Fia. nem a maga valóságos testét adta ahalálra. hanem tsak
figuráját. vagy bélyegét.

Az apostoloktól fogvást. a mái napig az egész anyaszent egy ház.
mindenkor hitte. hogy a krisztus teste. valóságos jelen vagyom az áldozat-
ban és hogy a híveknek osztogattatik valóságosan. erről pedig világo- 35
sabban nem lehet szólni., valamint a szent Atyák irtanak. ez íránt.

K. Mit értesz a kenyér. és a bőr színén. mivel azt mondád hogy az
alatt vagyom a krisztus?

F. Értem azt. amit az érzékenység érezhet, vagy láthat a kenyérben,
és a borban. úgy mint, annak színét, formáját. és ízét, 40

¹⁵⁷ [A lap alján tollpróbászertü tollvonások.]

¹⁵⁸ ugyan. [an. – beszúrás sötétebb tintával.]

K Mikor a krisztus az Eucharistiában vagyon. nintsené őt már kenyér. és bór?

F őt már nintsen se kenyér. se bór. egyéb. őt nem marad tsak a mit a szem látt. ugy mint. a színe. a formája. és az ize.

5 K Hová léssen. hát a kenyér. és a bór?

F A kenyér. a krisztus valóságos testivé változik. és abór. valóságos vérivé. Conc. trid. sess. 13. Can 2.

K Miképpen¹⁵⁹ nevezik ezt a változást?

F. Transsubstántiátionak.¹⁶⁰[29b:]

10 K Ez a terminus régié az anyaszent egy házban.?

F sokkal régieb mint sem gondollyák., de akár minémü régisége legyen., abizonyos hogy a mit ez a szó téssen, azt az anyaszent egy ház mindenkor hitte, holot a transsubstántiátionak, és a jelen valo lételnek tanítását. az apostoloktól vettük. mindenkor is. ebben az értelemben
15 értették a krisztus szavait.

K szabadé ilyen ujj terminusokot hozni az anyaszent egy házban?

F Az anyaszent egy házban szabad, hogy jobban meg érthesse a régi. tanításokat; de főképpen akoron tselekeszi ezt, midön valaki¹⁶¹ valamely hitt ágazattya ellen fel támad., erről nagy példát látunk., mivel
20 midön az áriánusok. az krisztus Istenségét kezdék tagadni., az anyaszent egyház. a Consubstántiális terminust bé vevé, azért hogy meg mutassa, hogy Isten a Fiu. és edgy az Atyával. symbol. Nicae.

K A substántiának változása, miképpen léssen az Eucharistiában.?

F A Jesus krisztus mindenható szavainak ereje által. melyeket a pap
25 mond az üdvezítő nevében.

K A szent írásban látunké hasonló változásokat?

F Igen is; a loth felesége. sová változék. a Mojses páltzája kigyová. a ki mind ezeket a változásokat tselekedte., a kenyeret¹⁶² is maga testévé változtathattya, a mint meg is tselekedte, s' tselekeszi., a szent
30 Atyák igen éltek ezeket a példák. mikor valakit, az első Communio [30a:]ra oktattak, s. Cyril. hierosolim. Cathez. 5. mist.

K tsak a test vagyoné, a kenyér színe alatt, és a vér. a bor színe¹⁶³ alatt.?

F A krisztus egészen vagyon mind a kétt szín alatt. Conc. trid. sess.
35 13. Can. 3.

K Mint hogy a krisztus azt mondotta. *Ez az én testem* a kenyeret meg

¹⁵⁹ Miképpen <változ> nevezik ezt a változást?

¹⁶⁰ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

¹⁶¹ valaki [k-m-ből javítva.] valamely

¹⁶² kerenyeret [Elírás.]

¹⁶³ színe <színe> alatt.?

áldván, ez az én vérem a bort meg áldván. tehát csak a testnek kellene lenni a kenyér színe alatt. és a vérnek. a bor színe alatt.?

F A krisztus teste az Eucharistiában élő,¹⁶⁴ és lelkes test, hasonló képen az ő vére is, atest pedig úgy élő. ha lelke és vére legyen, a vér is úgy élő. ha együtt legyen a lélekkel a testben. ebből következik tehát, hogy a krisztusnak teste¹⁶⁵ vére. és lelke edgy szers mind legyen a kenyérnek., és a bornak színe alatt.

K Miért monddod, hogy a krisztusnak Istensége mindenik szin alatt legyen?

F Mert a krisztusnak. teste, vére, és lelke nem lehet az Istenség nélkül. és attól el válhatatlanok. Conc. ephes.

K Mikor a kenyeret két felé szegik., a krisztus testét két felé oszttyáké akkor.

F Nem, mert akkor csak a szentséget oszttyák kétfelé; tudni illik. csak azt. a mit a szem láthat., de a krisztus teste meg marad egészen, mindenik¹⁶⁶ darabocskában. Conc. trid sess 13. Can. 3.¹⁶⁷[30b:]

K Edgy kis oszttya alatt. annyi legyen., mint¹⁶⁸ a nagy darab alatt?

F A leg kisebb oszttya. vagy annak leg kisebb része, a krisztust szintén úgy egészen magában. foglallyá., valamint a leg nagyobb oszttya. Conc. trid sess. 13. Can. 3.

5 Articulus

A szentséges Eucharistiának. imádásáról.

K. szabadé a krisztust imádni az Eucharistiában?

F Nem csak szabad, de nagy vétek volna abban nem imádni, s. ambr. libr. 3. de spiritu sancto. Cap. 12. s. aug supr ps. 98. mivel a krisztust mindenüt imádni kell. hebr. 1. 6. a protestánsok okoskodása,¹⁶⁹ kik azt mondgyák. hogy a szent írásban nincsen, hogy a krisztust az Eucharistiában kellene imádni, méltó a szanakodásra.,¹⁷⁰ mert mivel hogy ő őtt jelen legyen, már imádnunk kell., erre nem kellett új parancsolatot adni., ezt¹⁷¹ magok is a kalvinisták. meg vallyák a lutheránusok ellen

¹⁶⁴ élő, és [t-s-ből javítva.]

¹⁶⁵ teste<és> vére. és [Törlés a sor elején.]

¹⁶⁶ mindenik <szin alatt> darabocskában.

¹⁶⁷ [A latin utalás későbbi beírásnak látszik a lap alján; a jobb sarokban két tollvonás.]

¹⁶⁸ mint [t-d-ből javítva.]

¹⁶⁹ okoskodása [kodása – beszúrás a sor elején, elválasztás után.]

¹⁷⁰ szanakodás-<d>ra., [Törlés elválasztás után és a sor elején.]

¹⁷¹ ezt [azt-ből javítva.]

valo irásokban., a mint e kitettzik. a theodorus Beza könyviből, a melyet irt. az ur vacsorájáról, egy lutheránus ellen:

K A szenttséget. vagy a külső jelt kellé imádni?

F Nem a szenttséget imádják. hanem a kristust el rejtve a szenttségben., midőn a kristus eföldön volt nem aköntösét hanem magát imádták.

K szabadé a templomban. el zárva tartani az Eucharistiát?

F Igen is. mert ez a szokás az apostoloktól maradt, és az egész világon lévő anyaszent egyház. mindenkor követte, és követi, tsak az eretnekek nem követik. tert. ad suam Conjugem.¹⁷² lib. 2. Cap 5. s. Cypr.lib. de lapsis. [31a:]

K Mi okra valo nézve tarttyák?

F 1. Hogy minden órában lehessen a betegnek utra valo lelki eledelt adni., mivel emindenkor meg volt az anyaszent egyházban. 2. hogy az a vigasztalások lehessen a hiveknek., hogy a templomban, menvén, imádják ötett. s. justin. apol. 2. s. hier. libr. 4 ad rusti.

K Miért tészik ki bizonyos napokon a szent sacramentumot?

F 1. Hogy azzal buzgoságra inditván a hiveket., el mennyenek¹⁷³ imádni a kristust. 2 azt a közönségesen valo szükségekben. és veszedelmekben tselekeszik, azért hogy az Istennek ajánlyák. az ő hozánk valo szeretetének zálagját., ugy hogy az ő szerelmes szent Fiára tekintvén. nekünk érette meg irlalmazon,

K Miért hordozák. a processioiban a szent sacramentumot?

F 1. Azért. hogy amennyiben lehet, azzal ő néki nagyob dicsőséget. és tiszteletet adgyunk. 2 azért hogy az által helyre hozhassák. azokat a rendeletlenségeket., a melyekel minden nap meg bántodik sok féle képpen. 3. azért, hogy a kristus meg áldgya jelen¹⁷⁴ valo létével. a helyeket. a hol el megyen.

6 Articulus

Az Eucharistiának hasznairol

K Miért rendelte a kristus az Eucharistiát?

F Azért hogy nekünk adgya., hozánk valo nagy szeretetének zálagját. 2. hogy a nekünk lelki¹⁷⁵ eledelül. legyen. és mi bennünk tsudálatos hasznot tselekedgyék.

K Az Eucharistia. micsoda hasznot mivel mi bennünk?¹⁷⁶[31b:]

¹⁷² Conjugem. [j-g-ből javítva.]

¹⁷³ el mennyenek [nek n-je megkezdett k-ból javítva.]

¹⁷⁴ jelen <I> valo létével.

¹⁷⁵ lelki [Későbbi beszúrás világosabb tintával.]

¹⁷⁶ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

F. Öt főképpen. valokat, I. meg edgyesit bennünk a kristusal., ugy annyira. hogy ő mi bennünk lakozik, és mi ő benne. joan. 6. az ő bennünk valo lakása tselekeszi, hogy mi, ugy szolván. egy testé. és lélekké leszünk a kristusal., az ő¹⁷⁷ szent testében. és lelkében valo részesülésünk által. s. Cyril.¹⁷⁸ hierosol cathec. mist. 5. s. Cyrill. alexand. libr 4. supr. s. joan.

2. A hiveket edgy másal meg¹⁷⁹edgyezteti. ugy annyira. hogy tsak egy sziveknek, és edgy lelkeknek¹⁸⁰ kel lenni, a kristusal valo edgyeségek által. I Cor. 10. 17. s. aug. tract. 26. supr. s. joan.

3. Meg tarttya, neveli, és erősitti mi bennünk. a lelki életnek kegyelmét. mellyet vettünk a kereszttségben. és a több szenttségekben. s Cyril. alexand. libr 4. supr. s. joan

4. Meg gyengítti. és kissebitti. a rosra valo hajlandóságinkot. és a ros kivánságoknak buzgoságát., és erőtt ad nekünk., hogy elő mehesünk a keresztényi jó erkölttsőkben.

5. Nékünk a Zálogia a üdveségnek. és a dicsőséges fel támadásnak, *a ki észí. az én testemet, és iszsa véremet.*, mondgya a kristus. *annak örök élete vagon. és azt fel támasztom az utolso napon.* joan. 6. 55.

K Az Eucháristia.. edgy aránt mivelé mind azokat a hasznokat.¹⁸¹ kik azt veszik?

F Mindenekben ezeket a hasznokat mivelí, a kik azt méltán veszik., de ellenkezöt mivel azokban, kik azt [32a:] méltatlanul veszik.

K Mikor veszik méltatlanul az Eucharistiát?

F Midön ahoz nem azzal a készülettel járulnak. a mellyet a kristus kíván mi töllünk.

K Azok kik a szent Eucharistiát méltatlanul veszik a kristus testét vesziké valamint mások?¹⁸²

F Igen is. mivel a kristusnak az Eucharistiában valo létele nem függ¹⁸³ annak hititől aki Communicál; azok. pediglen kik olyan vak merők. hogy méltatlanul Communicálnak. *a magok itéleteket eszik. és iszák*,¹⁸⁴ a mint szent pál mondgya I. Cor 11. 29. szent pálnak ezen

¹⁷⁷ az ő <testében.> szent testében.

¹⁷⁸ s. Cyril. <jeru> hierosol

¹⁷⁹ meg <erősitti> edgyezteti.

¹⁸⁰ lelkeknek [Második k-d-ből javítva.]

¹⁸¹ hasznokat [Első a-o-ból javítva.]

¹⁸² [Utána beírás: *heja vagon.*]

¹⁸³ nem függ <att> annak hititől

¹⁸⁴ [Az aláhúzás későbbi, világosabb tintával; *itéleteket* alá beírta a sorközbe: *heja vagon*]

mondásából bizonyosan ki tettzik, a krisztus jelen való létele¹⁸⁵ az Eucharistiában, az is, hogy abban valósággal eszik, az ő testét.

K Micsoda állapotokat okoz a méltatlanul való Communio a lélekben?

- ⁵ F Az Istennek el hagyását, a léleknek vakságát., a szívnek meg keményedését, a veszekedő elmét., a jóval. és az igazsággal való ellenkezést., mindenféle vétet, penitentia¹⁸⁶ tartatlanságot. és az örök kárhozatot, mivel semmi úgy meg nem boszonttya az Istent, mint az ő testének. és vérének. szentség töréssel való meg szeplősítése. 1 Cor. 11. 10 30.¹⁸⁷

7. Articulus

A Communiohoz való készületről.¹⁸⁸[32b:]

K Micsoda készülettel kel venni az Eucháristiát?

F kétféle készület vagyon. némely a lelket tekinti, a többi a testet.

K Miben áll a lelki készület?

- F Hogy a lélek tiszta legyen. tudni illik, hogy meg tartotta legyen a keresztségnél ártatlanságát., vagy hogy azt helyre hozta a penitentzia tartásal. ezt is jelenti. az evangéliumban. a menyegzői ruha matth. 22. 12.¹⁸⁹

K Midőn halálos vétékben vagyon valaki. mit kel annak tselekedni, minek előtte Kommunikályn

- ²⁰ F A penitentia¹⁹⁰ szentségihez kel járulni.

K Elegendő készület az, a Communiora. midőn halálos vétékben vagyon valaki, ha először a penitentzia tartásnak szentségihez járul?

- F A bizonyos, hogy ha azt el hihetyük. hogy igazán való töredelmességel kértük az Istent, a penitentzia tartásnak szentségében. akkor bizodalomal¹⁹¹ lehet Kommunikálni. de ez iránt sokan meg tsallyák magokat, és sokan szentség törésben esnek., gondolván azt, hogy az Istenhez meg tértenek. mert meg gyontanak, noha még a vétékben maradnak. az Isten szemei előtt. hogy pediglen ezt el lehesen kerülni.

¹⁸⁵ létele [le-t utólag írta léte mellé a sor végén, világosabb tintával.]

¹⁸⁶ penitentia [Alább többször is így; másutt gyakrabban *penitentzia*] tartatlanságot. [*lan* – későbbi beírás a sorvégi margóra;] és az örök kárhozatot, [*k-h*-ból javítva.]

¹⁸⁷ [Utána későbbi beírás világosabb tintával: *heja vagyon*]

¹⁸⁸ [A lap alján tollpróbászertű tollvonások.]

¹⁸⁹ [Utána későbbi beírás: *heja*]

¹⁹⁰ penitentia [L. a 186. jegyz.]

¹⁹¹ bizodalmason [Alája utólag, világosabb tintával beírta:] bizodalomal. [az egyik szó fölösleges, de nincs törölve.]

1. okos, és bölts gyontato atyát kel keresni. és annak oktatása alá adni magát. nem is kel sietni a Communioval. 2. jól meg kel tanulni azt, a mi a penitentia¹⁹² tartásnak szenttségét illeti, és azt kell követni. [33a:]

K Miképpen kell a Communiohoz járulni?

F Élő hittel, erőss reménségel. buzgo Isteni szeretettel. nagy alázato-⁵ ságál hálá ado szível, erőss kivánságál., hogy meg edgyesüllyön a kristusal. s. aug tract. 25. supr. s. joan., et supr ps. 33.

K Mitsoda testi készüllettel kell járulni a Communiohoz?

F Ehomra kell lenni. ugy mint. éjféltől fogvást. semmit nem kell enni, vagy inya, tsak egy tsep vizet is el nyelni. hanem a beteg, a kinek¹⁰ lelki uti eledelt adnak, szükségben Communicálhat étel után is.

K Mint hogy a kristus az Eucharistiát étel után. rendelé. miért nem lehet étel után Communicálni?

F Az előtt egy néhány anyaszent egy házban. nagy tsötörtökön, este étel után Communicaltanak., de tsak ezen a napon., már pedig¹⁵ ez iránt az anyaszent egy ház. régen meg változtatta szokását., mivel az éhomra valo Communio, még az apostolok rendelése. ezis volt mindenkor az anyaszent egy háznak szokása., engedelmeségel is kell követni ezt a szokást, tertul. lib 2. ad Conjugem. Cap. 5. s. Cypr. epist 63. s. aug. epist, 18. ad janua.²⁰

K Gyagone még más külső, és testi készüllet. a jó Communiohoz?

F A Communiora, nagy tsendeségel, és tisztelettel kell járulni. ahog²⁵ igen jó készülni böjtölésel. és a házások. a magokot valo meg türkötzetésel, de annak egy aránsu akaratbol kel lenni 1 Cor. 7.¹⁹³[33b:]

8. Articulus.

A gyakorta valo Communiorol.

K. Hasznos és jó dologé. gyakorta Communicálni? ²⁵

F Nem lehet semmi jób, se hasznosab, tsak érdemesen legyen.

K kellé jovallani a hiveknek agyakorta valo Communiot,?

F Lehet azt jovallani mind azoknak kik jó életet élnek, ez az anyaszent egy ház kivánsága, a¹⁹⁴ többinek pedig azt kel jovallani hogy penitentziát tarttsanak. hogy azután. gyakrabban Communicálhassanak. s. Cyril. d'alexandr. libr. 3. supr. s.joan.

K Micsoda állapotban kel lenni hogy gyakorta lehessen Communicálni?

F szükséges. hogy tiszta lelki üsmérettel legyen., minden féle halálos

¹⁹² penitentia [L. a 186., 190. jegyz.]

¹⁹³ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

¹⁹⁴ a <j> többinek

vétektől ment légyen., sőt még abotsánando vétkeknek is ellene mond-
gyon., és nagy kivánságal kell kivánni, a kristusal táplálni magát.

K Miért mondád hogy még a bocsánando vétkeknek is ellene kell
mondani.?

- 5 F Azért. mert a lankadság, a melyel ez iránt vannak, meg gátollya
a hasznal valo Communiot., és nem hogy több kegyelmet nyernének
a Communio által., de azt is el veszítik. amely volt. s. basil¹⁹⁵ libr 1. de
bapt Cap 3. s. chrysost. hom. 83. supr s. matth.

K Azok kik a mulattságban, atunyaságban. ajátékban töltik élettey-
10 ket; és akik avilági szokás szerént élnek. kellé ezeknek gyakorta Com-
municálni?

F Mind ezek vétkes életet élvén az Isten előtt. és ellenkezöt az
Evangyéliumal., azért ezeknek nem kell Communicálni addig, még meg
nem jobbittyák életüket. s. Chrysost. serm 7. supr. s. matth. s. franc.
15 de sale. epist. 18. libr. 2. [34a:]

K Az olyanok kik gyarloságbol gyakorta bocsánando vétkekben
esnek.¹⁹⁶ noha abbol kívánnak meg térni, Communicálanaké gyakor-
ta?

F Igen is, mert a Communio nagy orvoság a gyarloság meg gyógyitá-
20 sára. s.¹⁹⁷ aug. epist 118. ad janua.

K Az ilyen személyek jól Cselekednék., hogy ha némelykor el
vonnák magokat alázatoságbol a Communiotól.?

F. Igen is tsak sokára ne halaszák, és azért, hogy a penitentzia tartás
által, még a szentebbül valo Communiohoz készülhessenek., mivel
25 tunyaságbol., és az alázatoságnak színe alatt el vonni attól magát, a
nyomoruság volna s. aug. epist 118 ad janua.

K Mít kell tselekedni. mikor a Communiotól el rekesztetik valaki?

F Munkálkodni¹⁹⁸ kell a penitentzia tartásban. és magára nagyon
kell vigyazni. hogy érdemesé tehesse magát a Communiora.

9 Articulus

Az Edgy szín alatt valo Communiolor.

- 30 K szükségesé mind a két szín alatt Communicálni?

F A papok mikor misét mondanak, tartoznak mind a kétt szín alatt
Communicálni, de ezen kívül, az anyaszent egyháznak. mostani szoká-
sa szerént, csak az egy szín alatt Communicálnak., Conc. trid. sess. 21

¹⁹⁵ s. basil <d> libr 1. de bapt

¹⁹⁶ esnek. [ésnek.-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

¹⁹⁷ s.<a> aug. [Tollhiba.]

¹⁹⁸ Munkálkodni [lk – javítva.]

Cap. 2 mind azon által eza szo¹⁹⁹[34b:]kás nem közönséges. mivel bizonyos napokon. és innepeken nem tsak a papoknak. hanem meg másoknak lehet a két szín alatt Communicálni. romában, mikor a pápa. Cérémonialis misét mond. az oltárnál szolgáló diaconusok mind a két szín alatt Communicálnak. talám még másut is lehet eza szokás. 5

K Mitsoda volt az előtt. ez iránt valo szokása az anyaszent egy háznak?

F szabad volt a hiveknek mind a kétt szín alatt Communicálni. vagy akár tsak az egy szín alatt, s. leo. serm. 4. de quadrag.

K Az anyaszent egy ház. parancsoltaé valaha az hiveknek. hogy mind a kétt szín alatt Communicállyanak.? 10

F. Az anyaszent egy ház. azt soha sem parancsolta. hogy közönségesen az egész világon lévő anyaszent egy házakban két szín alatt Communicállyanak., sok olyan féle alkalmatoság is volt. a melyekben tsak egy szín alatt Communicáltak 15

1. Az előtt. a kis gyermekeket addig is meg Communicáltatták. még minek előtte, az okoságnak idejét el érték volna. de akor, tsak a bornak színe alatt Communicáltatták s. Cypr. epist. 63. s aug epist. 107. s. Cypr. de lapsis.

2. Némely anyaszent egy házakban a kenyérnek színe alatt Communicáltatták. az olyan gyermekeket, a kik már az okoságnak idejéhez²⁰⁰ közelgettek. Evagrius. lib 4. de histo Eccles. Cap 36.

3. Az előtt a hivek el vitték a magok házokhoz az ur testét, hogy szükségben Communicálhassanak, fő képpen mi-²⁰¹[35a:]dön üldözésekben valának, a bor színe alatt pedig, a kristus vérit soha meg nem engedték nekik el vinni. tertul. lib 2. ad conjugem Cap. 5. s. Cypr de lapsis.

4. Az apostoloktól maradván ez a szokás. hogy a betegeknek vigyék az Eucharistiát, emindenkor meg is volt az anyaszent egy házban, de a betegek számára tsak a kenyérnek színe alatt tartották meg az Eucharistiát Euseb histo Eccles. lib 6. Cap 44. paulinus de vita s. ambr. 30

5 Az előtt. noha bizonyos napokon misét nem mondtak is., de Communicáltak azokon a napokon, de tsak akenyérnek színe alatt, a melyet annak előtte valo napon szentelték vala meg. mivel soha más naprá. meg nem tartották. a kristus vérit. a bór színe alatt. tartván 35 mindenkor valamely rendeletlenségtől. Cardi. bona. libr 1. de liturg. Cap 15. num 5.

Még mostanában is meg tarttyák. ezt a régi szokást. nagy pénteken., a mely napon a papok tsak a kenyérnek színe alatt Communicálnak.,

¹⁹⁹ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

²⁰⁰ idejéhez [Szóvégi e-o-ból javítva.]

²⁰¹ [A lap alján tollvonások és beírások: *En ma pors*]

a melyet. az előtt valo napon szenteltek volt meg, a régi időkben azon a napon még a nép is Communicalt. a kenyérnek színe alatt, a görög anyaszent egy házban ezt mostis követik. nagy böjtnben. a böjti napokon., a melyeken noha misét nem mondanak is; de Communicálnak
5 vasárnapokon meg szenteltetett kenyérel. Conc in trullo.²⁰² Can. 51.

K Az anyaszent egy ház. nem tartotta tehát soha is a két szín alatt valo Communiot. a kristus parancsolattjának.?

F A papoknak mikor misét mondanak a két szín alatt valo Communiot. az anyaszent egy ház. a kristus parancsolattjának²⁰³[35b:]nak tartotta, de ezen kívül. az anyaszent egy ház úgy tekintette. és tekinti ezt a szokást., mint a mely neha meg változtathatik.²⁰⁴ Conc. trid. sess. 21. Cap. 1. Még a protestánsok is kételenek ezt így tartani, mivel az ő disciplinájok Cap 12. art. 7. meg engedi azoknak kik a bort nem szenvedhetik. hogy ne igyanak a pohárból. luther de Captivitate²⁰⁵
15 babilonica tsinált könyvében. meg valya. hogy olyan parancsolat nincsen mely kénszerítsen a két szín alatt valo Communióra.

K A kristus a pohárt adván az apostolinak. nem mondottaé hogy igyatok ebből mindnyájan?

F A kristusnak ezek²⁰⁶ a szavai az apostolokat illették., a kik is
20 mindnyájan ittak abból. matth. 13. 23.

K Az anyaszent egy ház. miért tarttya a²⁰⁷ a disciplinához tartozandó résznek, akét., vagy az egy szín alatt valo Communiot?

F Azert mert tudgya. hogy a kristus egészen vagon mindenik szín alatt., és hogy annyit vesznek egy szín alatt. valamint kettő alatt, ezt már
25 meg mutattuk ide fellyeb, ez iránt valo hite, és szokása az anyaszent egyháznak, az szent irásra vagon építve. mivel szent pál azt mondgya., hogy *valaki ejendi a kenyeret, vagy ijandgya az urnak pohárát. méltatlahul., vétkezik. az urnak teste, és vére ellen.* (vigyáz erre a szóra.). vagy ijandgya²⁰⁸ 1 Cor. 11. 27.

30 K De szent pál nem mondgyaé. hogy ki ki próbállya meg magát., és úgy edgyék abból²⁰⁹ a kenyérből; és úgy igyék abból a pohárból.?
[36a:]

F valo hogy szent pál azt mondgya. mert az ő idejében a kétt szín

²⁰² Conc in trullo. <Cap 8.> Can. 5.

²⁰³ [A lap alján tollvonások.]

²⁰⁴ vál-<tozhatik.>toztathatik. [Törlés elválasztás után, a sor elején.]

²⁰⁵ Captivitate [v-t-ből javítva.]

²⁰⁶ ezek [Első e-o-ból javítva.]

²⁰⁷ tart<otta>tya [tya <otta> fölé írva.]

²⁰⁸ ijandgya [j-g-ből javítva.]

²⁰⁹ abból [l-r-ből javítva.]

alat valo Communio szokás volt, de azt nem mondgya hogy az ilyen Communio szükséges volna. sőt még más képpen érti. a mind ide fellyeb láttuk. 1 Cor 11. 27.

K A kristus nem mondgyaé. *hogy ha nem eszitek az ember Fiának testét., és nem iszátok az ő véréét. nem lészen örök élet tibennetek.?* 5

F Igen is. de azt is mondgya *a ki ebből a kenyérből eszik, örökké éll. a ki engemet eszen. éll én általam.* joan. 6. 58. 59. az edgy szín alatt valo Communioban ugy veszik tehát az ő vérit valamint az ő testét; mivel egészen vagyon mind a kétt szín alatt., ezt már meg mutattuk ide fellyeb.

K Mint hogy az előtt szabad volt a két szín alatt valo Communio 10 miért most meg nem engedi az anyaszent egy ház.?

F Az egy szín alatt valo Communio már szokásban vétetett volt. mikor az anyaszent egy ház. décrétumot tsinált az edgy szín alatt valo Communiolorol. 2. Az eretnekek. kényszerítették az anyaszent egy házat. ezen décrétum tsinálására. akarván. ellene állani. ez iránt valo tévelygés- 15 seknek. 3. Az anya szent egy ház nem tartana ellent a két szín alatt valo Communioban. ha nem²¹⁰ látna abban sok rendeletlenséget

Magyarázat

A pohárt tsak lassanként hagyák ell, az anyaszent egy ház parantso-
lattya nélkül, a mi pedig erre okot ada nem egyéb; hanem. 1. hogy a 20
betegeket rend szerent tsak az²¹¹ egy szín alatt Communicálttáák., 2.
a bornak szüksége miatt némely helylyeken. [36b:] 3. mert sokan valának
ollyanak. kik a bort utálták. és a szagát sem szenvedhették. 4. sok
ollyan tiszteletlenségek történtenek hogy a kristus vére a földre öntö-
döt. hogy ezt el kerülhessék. lassanként az edgy szín alatt valo Commu- 25
nio szokásban vétetődék közönségesen Cardin. bona. libr 2. de lyturg.
Cap. 19.

Ebben az állapotban vala tehát a tizen kettüdik²¹² saeculumban ez
a szokás. az anyaszent egy háznak minden decretuma nélkül., valamint 30
szent thamás. mondgya pars. 3. quaest. 80. art. 12.

A hivek abban ahitelben lévén. hogy a két. vagy az egy szín alatt valo
Communio. edgy volna, kétt száz esztendeig az egy szín alatt valo
Communioval meg maradának. de Huss János,²¹³ cseh országban fel
táadván. ez ellen, tanítani kezdé hogy a pohár tellyeséggel szükséges
volna, a Constantiai gyűlés. 1414. ellene alla ennek a tanításnak, és²¹⁴ 35
mindeneket jól meg vizsgálván, parancsolá hogy az akori bé vett szokast

²¹⁰ ha nem <látna> látna [Törlés tollhiba miatt.]

²¹¹ az [Beszúrás.]

²¹² tizen kettüdik [ü-e-ből? javítva.]

²¹³ Huss János. <Che> cseh ország

²¹⁴ és [é – javítva.]

meg kellene tartani az egy szín alatt való Communio iránt., atridentinu-
mi gyűlés. követé a Constánciainak böltsen tsinált decretumát., de
mind azon által a pápa bölcs ítéletinek szabadságára hagyá. hogy meg
engedhesse. a pohárt bizonyos helyeken., és bizonyos személyeknek az
5 anyaszent egy ház hasznáért., erre való nézve némely helyeken Német
országban apohárt meg engedék. de olyan formában. hogy a Commu-
nioban vallást tennének., hogy hiszik azt, hogy az edgy szín alatt annyit
vesznek, valamint akét szín alatt. de mint hogy ezt jól meg nem tarták.
azutan helyesebnek itélék. meg tartani tellyeséggel a Constanciai gyűlés-
10 nek decretumat.

10 Articulus

A Communio szükséges voltáról. [37a:]

K szükségesé az üdveségre a szent Eucharistia?

F. Igen is. eki tettik akristus szavaiból. *Bizony, bizony mondom
néktek, hanem eszitek az ember fiának testét. és nem iszátok az ő vérit.
nem léssen élet bennetek.* joan 6:

15 K A kristusnak ezek a szavai tekintiké közönségesen minden embe-
reket, sött még agyermekeket is?

F Ezek a szok tekintik minden embereket, lelki értelemel még a
gyermekeket is. s. aug. epist. 106. ad paulinum.

Magyarázat.

20 Lelki értelme ezeknek a szoknak a, hogy mi meg nem egyesülünk.
és testesülünk a kristusal. részünk nem lesz az üdveségben., ezt a
kegyelmet²¹⁵ a keresztségben veszük., a keresztség pedig szükséges
még a gyermekeknek²¹⁶ is. s. aug. epist 106. ad paulinum.

Betű szerént való értelme ezeknek a szoknak, a, hogy ha mi a szent
25 Eucharistiában²¹⁷ nem veszük. a kristus testét és vérét, nem leszen élet
mi bennünk., ezek a szók pedig ezen értelem szerént. tsak azokat illetik.
kik már meg haladták a gyermekségnek idejét., mert. 1. az Anyaszent
egyház. annyi saeculumtól fogvást ekképen értette, 2. tsak azokat
tekintik. kik azt az időt. el érvén. hogy ehez a szent eledelhez járulhas-
30 sanak., arrol különbözést tudgyanak tenni, amely tsak azoktól lehet
meg, kik az okoságnak idejét el érik. s. thom. pars. 3. quaest 73. art 3.
Conc. trid sess. 21. Cap. 4.

K lehető fel adni a Communiot a gyermekeknek.?

²¹⁵ a kegyelmet <pedig> a keresztségben

²¹⁶ a gyermekeknek [g-k-ból javítva.]

²¹⁷ Eucharistiában <ve> nem veszük.

F Az előtt az anyaszent egy ház. meg engedte, de már. nem szokás a nap nyugoti anyaszent egyházban.²¹⁸[37b:]

K Mitsoda idős korában kell meg engedni a gyermeknek a Communionot?

F. Akor mikor már jól tudgya ahit agazatit., midön magát meg próbálhattya, és meg különböztetheti a krisztus vérét. és testét. a közön-séges kenyértől. ⁵

K Hogy ha el vesztette a keresztségnak ártatlanságát. leheté ötet Communicaltatni?

F Addig ne Communicállyon, valamég azt helyre nem hozza a penitentzia tartásal., igen kell tehát. a gyontato atyáknak ezekre vigyázni. ¹⁰

Hatodik Rész

A penitentzia tartásnak szentségéről.

Első Articulus

A penitentzia tartásnak szükséges voltáról.

K Mitsoda a penitentzia tartás?

F A penitentiát úgy is lehet tekinteni vagy úgy mint jó erköltsöt, vagy úgy mint szentséget., a penitentzia tartásnak jó erkölttse a, mikor meg szánnyuk és bánnyuk vétkeinket.,²¹⁹ és magunkban fel teszük hogy többre azt nem tselekeszük. sött meg azt meg büntettyük. s. aug. epist. 54. ad macedonium. ¹⁵

A penitentzia tartásnak szentsége, olyan szentség, a melyet a krisztus rendelte., hogy meg botsássa a keresztség után tett vétkeket.²²⁰ Conc. trid sess 14. Cap 1. ²⁰

K Mitsoda külömség vagyon a penitentzia tartásnak szentsége; és a penitentzia tartásnak jó erkölce közet.? [38a:]

F A penitentzia tartásnak jó erkölce. szükséges volt mindenkor, és minden féle vétékért, de a penitentzia tartásnak szentsége. tsak a krisztustól fogvást kezdödöt. és rendeltettet., Conc. trid. sess. 14. Cap 1. ²⁵

2. a penitentzia tartásnak szentségihez értödik. a vétkeknek meg gyonása, a penitentzia tartásnak jó erkölcséhez a nem értödik.

K Miért mondod azt hogy a penitentzia tartásnak jó erkölce mindenkor szükséges volt. minden féle vétékért? ³⁰

F. Mert mindenkor szükséges volt. az Isten kegyelmiben viszá menni. a vétket meg utálni, meg banni, annak el hagyásáról. fogadást tenni,

²¹⁸ [A lap alján tollvonások és beírás: 89]

²¹⁹ vétkeinket., [n-t-ből javítva.]

²²⁰ vétkek.et. [Második k-t-ből javítva.]

és azt meg büntetni. ugyan ezt is nevezik penitencia tartásnak, s. aug serm. 351.

K Mikor kell penitenciát tartani.?

F Mindgyárast. a vétek után. azt nem halasztván másod napra. eccl.

- 5 5. 8. azok kik a betegségre,²²¹ vagy az öregségnek idejére halaszttyák. a penitencia tartást, és azonban a vétekben, és a gyönyörűségekben élnek, azok igazan esztelenek. és vakok. 1. mert azt nem tudhattuk ha el érhettyük az örekségnek idejét., mert meg halhatunk hirtelen halálal. abetegség pedig olyan állapotban tehet. hogy semmiről nem gondolkodhatunk, tsak nem minden embert meg lóp ahalál, ezt a kristus előre meg mondotta, és ezt minden²²² nap láttyuk. matth 24 marc. 13. luc 12.

2. A mely penitencia tartást kezdünk a betegségben., rend szerént. nem a szívnek meg térése viszen arra, hanem a félelem, tehát a rend
15 szerént. mind elégtelen. mind nem igazán valo. s. aug²²³ serm. 393.

[38b:]

3. A, mint egy az Istennel valo jádzás. mikor olyan időt halasztunk a meg térésre. a melyben már nem lehet vétkezni. az Isten is meg neveti az olyan bűnöst halála oráján, aki életében ő véle így bánt. prov. 1. 24.

4. A szent írásban az antiochus király példáján²²⁴ rettegni kellene.
20 mind azoknak.. kik halálok orájára halaszttyák meg téréseket és penitencia tartásokat, antiochus gonoszul élvén, az Istenre nem hajtót, a sidokot kegyetlenül üldözte, azután betegségben esvén. és halálához közelgetvén. magában szálla. sok szép dolgokat téve fel magában. hogy ha meg gyógyulhatna. külső képen buzgoságal is könyörge az Istennek.
25 a kitől, mondgya az írás., nem kellett néki irgalmaságot várni, *orabat autem hic scelestus Dominum. a quo non esset misericordiam Consecuturus*, 2. makab. 9. 13. Az Isten hasonló fenyegetéssel fenyegeti mind azokat kik az utolsó orára hadgyák. meg téréseket. prov. 1. 5.

- 30 K Hogy ha ez így vagon kettségben kell tehát esni halálok oráján azoknak a kik meg nem tértenek.?

F Nem, mert az Isten hasonló tsudát tehet érettek. valamitsodást tett a jó latoral., de ezzel magoknak ne hizelkedgyenek. mert ez, egyedül valo példa a szent írásban,

K Mit kell tehát ez iránt tselekedni?

- 35 F Jó idején meg kell térni, és hogy ha hirtelenséggel valo betegségben esünk. tarttsunk az Isten igasságotól, és hadgyuk magunkot az ő irgalmaságára. s. aug. epist. 54. ad macedonium. [39a:]

²²¹ a betegségre., [s (hosszú f) r-ből javítva;] vagy az öregségnek [n-r-ből javítva.]

²²² minden nap [d-n-ből javítva.]

²²³ s.aug <hom> serm 393. [r-m-ből javítva; a lap alján tollvonások.]

²²⁴ példáján <reg> rettegni [Törlés a sor végén.]

2 *Articulus.*

Hogy miben álljon a penitencia tartásnak szentsége.

K Miben áll a penitencia tartásnak szentsége?

F A töredelmeségben, a gyonásban, a penitencia tartásnak elég tételében. és apap absolutiojában.²²⁵

Magyarázat

Az az, hogy aki vétekben eset kereszttsége után, 1. azt meg bánnya, 5
2. azt meg gyonnya, 3. azért Istennek eleget kívánnyon tenni, 4. hogy
a paptol azért. fel oldozást kérjen.

K Honnan tudjuk mi azt hogy a kristus rendelte volna a peniten-
tazia tartásnak szentségét.?

F A szent írásból. és atraditioból. tudjuk. a szent írás azt mondgya 10
hogy a kristus az apostolinak adá ameny országnak koltsait., és hatal-
mot a meg kötözésre, és a fel oldozásra, atraditioból azt láttyuk hogy
a penitencia tartásnak szentsége. által követik azt a hatalmat a püspö-
kők és a papok. s Cypr. epist 54 ad Cornel pontif.

K. szükséges volté mindenkor²²⁶ a penitencia tartásnak szentségi- 15
hez járulni, a bün bocsánattyának vételére?

F szükséges mert a kristustol fogvást, a kereszttség után tett halálos
vétek, a penitencia tartásnak szentségiben bocsátattak meg.

K²²⁷ Az olyan keresztény aki fel nem veheti a penitencia tartásnak
szentségét. és meg hal halálos vétekben, el kárhoziké? 20

F. Nem, mert szükségben., ha nagy töredelmeséggel kívánnya fel²²⁸
[39b:] venni a penitenzianak szentségét; olyan, mint ha azt fel vette
volna Conc trid. sess. 14. Cap. 4.

K Honnan tudjuk mi azt. hogy a tekéleteséggel²²⁹ valo töredelme- 25
ség; a szentség fel vételének, kívánságával együt, a bünnek bocsánaty-
tyát. meg nyeri szükségben.?

F Ezt mi a traditioból tudjuk, holot evolt mindenkor az anyaszent
egy háznak tanítása., ettől is vagyon. hogy ha valamely penitencia
tarto, a penitencia tartásának. ideje alat absolutio nélkül meg holt, az
ollyannak üdvesége felől. mindenkor jó reménségben volt az anyaszent 30
egy ház. s. Cypr²³⁰ epist 12. Conc. 4. Carthag. Can 79.

K Mikor kell a penitencia tartásnak szentségéhez járulni?

²²⁵ absolutiojában. <K> Magyarázat

²²⁶ mindenkor [kor – beszúrás.]

²²⁷ K [Eléje egy nagy csillagot tett Mikes: *]

²²⁸ [A lap alján tollvonások.]

²²⁹ tekéleteséggel [Első e-ö-ből javítva az ékezet meghagyásával.]

²³⁰ s. Cypr [y-i-ből javítva.]

F Mindenkor, mikor valamely vétekben esnek. fő képpen ha halálos²³¹ vétekben: matth. 18. 22. Conc. trid. sess 14. Can. 1.

K²³² szükségese ahoz járulni. midön tsak botsánando²³³ vétekben érzik magokat.?

- ⁵ F Igen jó és hasznos akor is., de nem szükséges tellyeségel. mivel lehet más modal is bocsánatot nyerni, ugy mint a töredelmes szivel, alamisnával. böjtjel, és más jó tselekedeteket. s. aug. serm. 48. de diversis.

3. Articulus

A Töredelmeségről.

- K Mire vigyázon leg elsöben is az olyan aki a penitentzia tartásnak¹⁰ szenttségéhez akar járulni?

F valóságos töredelmeségel kell lenni vétkeiért.

K Mitsoda a töredelmeség?

- F. Az olyan keserüése a véteknek, a melyel a vétket meg [40a:] utálván. fel tész magában, hogy azt többé nem tselekeszi., Conc. trid.¹⁵ sess. 14. Can. 4.

K Mit téssen eza szó töredelmeség. Contritio?

F Ez a szó. mint egy meg törést téssen. eszerént nevezik., mert mint egy meg töri a szivet, és meg lágyittya. annak keménységét

- K Mitsodásnak kell lenni a töredelmeségnek, hogy igazán valo²⁰ lehesen?

F Annak belseinek. természet felet valonak. mindennél nagyobnak, és közönségesnek kell lenni.

- A töredelmeségnek belseinek kell lenni. azaz, hogy a szivnek belsei részében kel azt érezni, és nem tsak szájjal kell tenni a töredelmeségnek²⁵ tselekedetét. mivel a szivből ered a vétek, ugyan a szivett is kell meg törni, mert a szivből kel származni²³⁴ a meg térésnek, s. Cypr. de lapsis.

- A töredelmeségnek természet felett valonak kell lenni, az az hogy a hitt, és a szent lélek indította azt fel, és nem a természet szerent valo indulatok. Conc. trid. sess. 14: Can. 3. példának okáért, olyan ember³⁰ a ki a vetket sirattya, tartván. a gyalázattal. és az emberek előtt valo büntetéstől; az olyannak tsak természet szerent valo keserüése va-gyon. egy olyan ember pediglen aki bánnya vetkeit., mert²³⁵ azokért.

²³¹ halálos [Második l-s-ből javítva.]

²³² [A Kérdés előtt későbbi beírás: heja]

²³³ botsánando [ts-ből javítva.]

²³⁴ szarmázni [Ékezhiba.]

²³⁵ mert <al> azokért.

az Isten kedviből ki esett, meny országból ki rekesztetik. és kárhozatot érdemel. az ollyannak, természet felet valo keserüségé vagyon.

A keserüségnek, mindennél. nagyobnak kell lenni, az az hogy minden féle keserüségét fellyül haladgyon. s. Cypr de lapsis, mivel., a mely jött a vétek²³⁶ vesztett el velünk, nagyob min²³⁷[40b:]den féle jóknál.²³⁸ és nyomoruság. melyben a vétek ejt, nagyob minden nyomoruságoknál. szükseges tehát. hogy a keserüség is, melyet erzünk²³⁹ ezen nyomoruságért, nagyob légyen minden más keserüségéknél. s. thom. in 4. dist. 17 qu. 2. art. 3. De nem szükseges, hogy ez a keserüség, érzékenységgel legyen. mivel, nem az érzékenységből. kell azt meg vizsgál-
ni. vagy arról ítéletet tenni, hanem abból., mikor azt inkább bánnyuk, hogy az Istent meg bántottuk., mint ha el vesztettük volna mind azt., valami előttünk leg kedveseb evilágon. és hogy készebbek volnánk. mindent inkább el hadni, még életünket is. hogy sem az Istent meg bántani., valamint ezt a kristus parancsollya. matth. 10. 37. 16. 25. 15

végtére. a töredelmeségnek. közönségesnek is kell lenni. az az, hogy közönségesen az egész vétkeket meg kell szánni, és bánni, ki nem hagyván tsak edgyet²⁴⁰ is. mert ha még valamely vétkekhez. vagy személyhez ragaszkodással volnánk, ugy nem térnék meg egészen az Istenhez. és ollyan formában. akarattal maradnánk meg avétekben 20

K kitsoda olttya mi belénk a töredelmeséget?

F. A szent lélek. ő edgyedül lágyithattya meg szívünknek. keménységét, ő utáltattya meg velünk a vétket, és szereteti velünk a jó erkölcsöt. ő is keseregtett minket Isten előtt. vétkeinkért. ezt hiják töredelmeségnek²⁴¹ 25

K Mitt kell csinálni. hogy igazán valo töredelmeséggel legyünk a vétkekért.?

F. könyörögeni kell azért az Istennek. valamint Dávid. a nem jöhet mi töllünk, és az. a szent lélek ajándéka. ps. 50. [41a:]

²³⁶ a vétek <el> vesztett el velünk,

²³⁷ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

²³⁸ jóknál, [l-k-ből javítva.] és a <vétek> nyomoruság. melyben a vétek ejt,

²³⁹ erzünk <enn> ezen

²⁴⁰ edgyet is. [Második e-i-ből javítva.]

²⁴¹ ezt hiják töredelmeségnek [Későbbi beírás világosabb tintával.]

4. *Articulus.*

A Tekélleteséggel való töredelmeségről.

K Vagyoné edgy néhány féle töredelmeség?

F Két féle vagyon. az edgyike tekéletes, melyet nevezik. Contritio-
nak., a másika nem, tekéletes,²⁴² a melyet is atheologusok attritio-
nak nevezik.

5 A tekéletes töredelmeség, avéteknek meg szánása, és bánása, a
melyet, a tekéletes szeretett indittyá bennünk,

Az attritio pediglen, olyan meg szánása, és bánása a vétéknek. a
melyet rend szerént. abüntetésnek. félelme okozza mibennünk, és noha
még a szent lélek. nem²⁴³ lakozik is a szivben. de a kezdi indittani. és
gerjeszteni ajóra.²⁴⁴

10 K A félelemtől származo töredelmeség, elegendőe a bün bocsánat
meg nyerésére ebben a szenttségben.?

F Elegendő. hogy ha edgyüt vagyon a szánással és bánással. (és hogy
ha ezt az Isteni szeretett okozza:.) mas képpen nem elegendő. mert az

15 Isten akor bocsáttya meg a véték. mikor a sziv meg tért. a büntetés-
től valo félelem hogy ha magánosan vagyon, valo el kezdi a meg térést, de
el nem végezi., hogy ha edgyüt nincsen. az uralkodo Isteni szeretettel.
és az igasságnak szeretetével.

K Miért nem téritheti meg a szivet a büntetés-
től valo félelem,
20 hogy²⁴⁵ ha. az Isteni szeretettel. és az igasságnak szeretetével edgyüt
nincsen?

F. Mert a sziv tsak akor tért meg, mikor valójában meg utál²⁴⁶-
[41b:]lya a véték., a véték meg utálására pedig szükséges az igasságnak
szeretete, az olyan aki tsak. azért hadgya el a véték hogy tart az
25 örökké valo égéstől, nem a vétéktől tart mondgya szent agoston.,
hanem a tüztől, mivel vétkeznek, ha nem tartana a büntetés-
től, és így a véték mindenkor szereti, nem is az igasságnak szeretete²⁴⁷ tartoz-
tattyá meg., a vétéktől, hanem a büntetésnek félelme. tehát az olyan-
nak szive se meg nem tért, se meg nem változot s. aug.²⁴⁸ epist, 245 ad
30 anastas.

²⁴² tekéletes, [Utólagos sor alatti beírás világosabb tintával.]

²⁴³ nem [m – utólagos beírás ne mellé a szóközbe.]

²⁴⁴ [Utána későbbi beírás: *heja vagyon*]

²⁴⁵ hogy <a> ha. az

²⁴⁶ [A lap alján tollvonások.]

²⁴⁷ szeretete<te>

²⁴⁸ s. aug. </> epist, 245

K Miért mondod azt, hogy a büntetésnek félelme el kezdi a meg
térést, és arra készít?

F. Mert külső képen. el hagyattya a véteknek tselekedetét. és ez által.
a meg térésre készít.

Magyarázat

5

Ámbár a félelem egyedül meg ne változtassais a szivet. mind azon
által meg tartoztattya a vétektől,²⁴⁹ nehogy azért meg büntettessünk,
és lassanként, el is hagyattya velünk. a²⁵⁰ véteknek szokását, el hagyat-
ván pedig velünk a vétkes szokást, elis távasztattya tőlünk azt az
akadályt, a mely meg nem engedte, az Isteni szeretetnek, szivünkben¹⁰
valo menetelét, és ilyen formában készitti a szivet a meg térésre; ugyan
ezért is hasonlítja szent ágoston, a félelmet atöhhöz, a mely maga után
viszi a²⁵¹ materiában a selymet; a melyel esze todozák a materiát, de
mint hogy a selyem tö nélkül a materiában nem mehet; ugy a szivet is
tsak az Isteni szeretet teriti meg. és tészí igazán valo keresztényé. de¹⁵
rend szerént, ez a szeretett.²⁵² a büntetésnek félelme által mégyen a
szivben s. aug. tract sup. 1 epist, s. joan, [42a:]

K Miért mondod azt, hogy tsak az Isteni szeretet lehet kezdete a sziv
meg téréseinek.?

F Mert a szivnek meg térése nem egyéb, hanem egy olyan bünösnek²⁰
meg²⁵³ változása., a ki el hadgya a magában uralkodo vétket. és a
teremtett állatokhoz valo szeretetet. hogy az Istenhez ragaszkodhas-
sék. az Isteni szeretett nélkül pedig ez a változás meg nem lehet; mivel
szent János azt mondgya, *hogy a ki az Istent nem szereti. a halálban*
marad. valamég tehát. mindenek felett az Istent nem szerettyük. addig²⁵
mindenkor az Isten első parantsolattya ellen vétünk. és ilyen²⁵⁴ formá-
ban, mindenkor vétkes állapotban is leszünk. luk. 10. 27. 1 joan. 3. 14.

K A szivnek ez a változása, miért nem lehet meg. az Isteni szeretett
nélkül?

F Mert a sziv nem ragaszkodhatik az Istenhez. hanem tsak a szere-³⁰
tett által. valamint a szeretett által ragaszkodik a teremtett állathoz. ez
a két szó, szivbéli ragaszkodás, vagy szeretett, edgyet téssen.

²⁴⁹ a vétektől, <azért> nehogy azért

²⁵⁰ a [Beszúrás;] véteknek [é-a-ból vagy á-ból javítva.]

²⁵¹ a <ma> materiában [Tollhiba.]

²⁵² ez<t> a szeretett. [Kereszttel jelölt beírás a lap alján.]

²⁵³ meg <teres> változása.,

²⁵⁴ ilyen [e-a-ból javítva.]

5 *Articulus.*

A jóra való fel tételekről. a roszt szokásokról, és a vétékre vivő alkalmatoságokról.

K Elégségesé meg banni a meg tselekedett vétet?

F. Nem, mert azt is fel kell tenni, hogy többé azt nem tselekeszik.

Conc trid. sess. 14. Cap. 4. s. aug. hom. 51.²⁵⁵ [42b:]

K Miért szükséges ez a fel tétel.?

- 5 F Mert enélkül a meg bánás nem igazán való. mivel nem mondhatjuk hogy²⁵⁶ bánnjuk azt a mit tselekedtünk, hogy ha még azt tselekedni akarjuk.

K Miről lehet azt meg üsmérni, hogy igazán tettünk arról fogadást. hogy az Istent meg nem bánttuk.?

- 10 F Azt meg lehet üsmérni 1. abbol. hogy ha életünket meg változtatjuk, 2., hogy ha erőszakot veszünk magunkon roszt szokásinknak meg változtatására 3. hogy ha el kerüljük a vétékre vivő alkalmatoságokat s. aug. hom. 41

K Mit értesz a roszt szokásokon.?

- 15 F Értem azokat a vétéket, a melyekben könnyen esik valaki, és a melyekhez hozá szokot, ugy mint a tisztátalansághoz., a káromkodáshoz, részegeskedéshez, és az ember szolláshoz.

K Mit kell tselekedni hogy el lehesen hagyni ezeket a roszt szokásokat.?

- 20 F Nagy figyelmeteséggel kell magunkra vigyázni, gyakorta kell imádkozni. és el kerülni. a vétékre való alkalmatoságot

K Tartozunké el kerülni. avétékre való alkalmatoságot?

F. Igen is. más képpen. minden bizonyal el vesztjük magunkot. A ki a veszedelmet²⁵⁷ szereti. el vész abban. mondgya a szent lélek.

- 25 Eccli. 3. 27.

K Mellyek rend szerént. a vétékre vivő alkalmatoságok.?

F Azok kétt félek., némellyek, kik önnön magokban. a vétékre vivő alkalmatoságok. némellyek pediglen, tsak annyiban²⁵⁸ [43a:] a vétékre vivő alkalmatoságok., a mennyiben azokal rosztul élnek.

- 30 1. Az olyan képek., melyek helytelen állapotokat mutatnak. a tisztátalanságról való könyvek kétt féle személyeknek edgy másal gyakorta való létek, a mód nélkül való játék; mind ezek, magok. a vétékre vivő alkalmatoságok.

2. Az olyan bíró. a ki tudatlanságból, félelemből, vagy emberi

²⁵⁵ [A lap alján tollvonások.]

²⁵⁶ hogy <a> bánnjuk azt

²⁵⁷ veszedelmet [Első e-a-ból javítva.]

²⁵⁸ [A lap alján őrszók: a vétékre vivő alkalmatos]

tekéntetből., igasságot nem szolgáltatathat., az ilyen mind addig valamég hivatalyában marad, vétekre vivő alkalmatóságban vagyon, egy olyan ember, aki olyan helyre szokot járni. ahol ha tsak valamiben is az Istent meg szokta bántani., az olyan vétekre vivő alkalmatóságban vagyon és el kell hadgyni az olyan társaságot. s. Greg. hom. 24. supr 5
Evang.

K Mit kell annak tselekedni, a ki ezen kétt fële vétekre vivő alkalmatóságokban találkozik?

F El kell hadgyni avétekre vivő alkalmatóságot. akár micsodás légyen a, mert a nélkül nem lehet igazán valo töredelmeség. 10

K De ha annak el hagyásáért valamely kárban esnének, vagy bestelenségekre lenne., olyankor el kellé hadgyni a vétekre vivő alkalmatóságot?

F Akoron azt kell tselekedni a mit akristus mond, *Ha ate jobb szemed, és ate jobb kezed meg botránkoztat tégedet. vájld ki szemedet. 15 és vágd el kezedet; mert jobb fél szemmel, és fél kézzel. a mennyekben menni, mint sem a ge²⁵⁹[43b:]hennára. menni két szemmel. és kétt kézzel, matth. 5. 29. az Értelme ezeknek a szoknak, a; hogy ha valamely személy, vagy valamely dolog olyan drága, és szükséges volna is nélkülünk. mint a jobb szemünk. vagy a jobb kezünk., de ha a vétekre 20 vezetnek bennünket, meg kell azoktol válni. ha el akarjuk kerülni akárhozatot.*

K De ha tellyeségel el nem lehet se hadgyni, se kerülni avétekre vivő alkalmatóságot. a mint etörténik azokal kik mások hatalma alat vannak. mit kell olyankor tselekedni? 25

F. Olyankor nagy erött kell²⁶⁰ magunkon venni: nagy vigyázásban kell élni. és félteni kel magunkot. gyakorta kell imádkozni, és az alkalmatóságot ell kerülni amenyiben lehet, és valamely okos gyontato papnak atanátsán kell járni.

6 Articulus.

A Gyonásrol. és annak szükségés voltárol.

K Mitsoda a gyonás? 30

F. A penitentzia tartonak büneiröl valo vallás tétele. melyet meg vall a pap előtt, hogy tölle penitentiát, és büneiböl²⁶¹ valo fel oldozást nyerhessen,

K szükségésé avéteknek meg gyonása?

²⁵⁹ [A lap alján tollpróbászertü tollvonások.]

²⁶⁰ kell <vag> magunkon venni:

²⁶¹ büneiböl [Ékezethiba.]

F A keresztség után tett²⁶² halálos vétkeknek meg gyonása szükséges, hogy ha azokról bocsánatot akarunk nyerni, a mi pediglen a bocsánando vétkeket illeti, azokat [44a:] jó és hasznos meg gyonni, de nem szükséges, mivel más modok által is lehet azokert bocsánatot nyerni²⁶³ s. Chrysos. hom. 9. supr. epist. ad hebr. s. hier. supr. Cap. 10. de eccles. s.²⁶⁴ aug, supr. ps. 66.

K Honnan tudjuk mi, hogy szükséges ahalálos vétkek gyonása.?

F Azt a szent írásból, és atraditioból tudjuk.

A szent írásból, mivel a krisztus azt mondá az apostolinak *vegyétek*¹⁰ *a szent lelket., valakiknek meg bocsattjátok bűneiket.. meg bocsátatnak nékiek, akiknek meg tarttjátok, meg tartatnak..* joan. 20. 23. ezek a szók meg bizonyittják szükséges voltát a gyonásnak., mivel apapok meg nem tudhatták mitsoda vétket kell meg bocsátani, vagy meg tartani, hogy ha nékik meg nem vallyák, Conc. trid. sess. 14. Cap. 5.

15 A traditioból tudjuk azt; hogy akrisztus a fellyeb mondot szók által ada hatalmat a püspököknek, és a papoknak, hogy meg bocsássák, vagy meg tarttsák, a keresztség után tett vétkeket. erre valo nézve az anyaszent egy ház. mindenkor köteleiségnek tartotta a gyonást, s. Chrysos. libr 3. de sacer. Cap. 5. s. hier. epist 1. ad heliodorum. s. ambr libr 20 1. de penitentia. s. aug libr 20. de civitt Dei. Cap 3 s. Greg. hom. supr. Evang.²⁶⁵

7 Articulus

A Gyontato pap meg választásáról.

K Meg leheté akár mely féle papnak gyonni?

F Nem, mert nagy vigyázásal kell a gyontato papot meg vá²⁶⁶[44b:] lasztani, holot gyakorta, azon áll az üdveség, minden nap láttyuk azt,²⁵ hogy nagyob része a keresztényeknek azért vész el. hogy nintsen olyan okos és értelmes kalauzzok, a ki nékik meg mutassa veszedelemben valo léteket. hizelkedés²⁶⁷ nélkül.

K Nem leheté nyugodalomban a lelkünk üsméreti, hogy ha jó szándékból véghez viszük mind azt, a mit agyontato pap mond, nem visgál³⁰ ván azt. hogy ha ő okosé és értelmes?

F A krisztus azt mondgya, hogy *mikor edgy vak, más vákot vezet,*

²⁶² tett <vet> halálos vétkeknek

²⁶³ mivel más modok által is lehet azokert bocsánatot nyerni [Keresztlet jelölt későbbi beírás világosabb tintával, a latin utalások után.]

²⁶⁴ s. <aup> aug, supr. [A törlésben <p>-ből g-t próbált javítani.]

²⁶⁵ [Utána beírás világos tintával: *heja vagyon*]

²⁶⁶ [A lap alján tollvonások.]

²⁶⁷ hizelkedés [l-d-ből javítva.]

mind a ketten averemben esnek. a jó szándék meg nem ment az oda való eséstől. ilyen formában tarthatunk, hogy a gyontato pap tudatlansága miatt el ne veszünk, mind azon által, a jó szándék, a mely az edgyügyük követik, valamely tudatlan²⁶⁸ papnak. gyontatásában való oktatását., nem üsmervén tudosabat., az a jó szándék meg mentheti őket. 5
math. 15. 14.

K A hiveknek, nem kellé meg nyugodni apüspököknek értelmes voltokon, a kik választtyák. és rendelik a gyontato papokat.?

F Azt minden nap láttyuk. hogy a püspökök meg tsalatkoznak a választásban. a midön valaki beteg, azzal meg nem elégszik. hogy olyan doctort hívasson. akinek a doktori süveget meg adták. hanem, a leg tudosabbat igyekezik választani, sokkal drágabnak kel tartani a lelki gyógyulást. a testinél. jaj is annak, aki ez iránt, valamely hizelkedést keres magának 10

K Mitsodásnak kell tehát lenni edgy gyontato papnak.? 15

F Tudosnak, értelmesnek. felebarátytát szeretőnek. és titkosnak kell lenni, tudni, és érteni kell néki az anyaszent egy ház szabot rendeit, azután, állandonak, és okosnak, hogy azokat [45a:] követesse. és szere-tesse. a mi atitkot illeti, azt minden tudgya. hogy mitsoda keményen kell néki azt meg tartani. s. Greg. pastoral. pars 1. Cap. 1. 20

K Miképpen lehet az ilyen gyontato papra szert tenni?

F. Azt kérni kell az Istentől. és szorgalmatoságal keresni, igazán való meg térő szándékal.²⁶⁹ Catech. Conc. trid. pars. 2. sess. 73.

K Mitt kell tselekedni mikor ilyenre találtunk.?

F Hálákot kell adni azért Istennek., és annak gondviselése és oktatá- 25
sa alá kell magunkot vetni.

8. *Articulus*

A Lélek üsméret meg vizsgálásáról. és a gyonáshoz
való készületről.

K Miképpen kell a gyonáshoz készülni?

F szorgalmatoságal kell meg vizsgálunk alelkünk üsméretit. azaz, hogy figyelmeteségel. meg tekéntsük a lelkünk állapottyát., hogy azt meg üsmértethessük a gyontato papal. 30

K szükségesé ez a meg vizsgálás?

F Ez olyan szükséges, hogy ha edgy halálos vétket el hagyunk a gyonásban, azért hogy magunkot jól meg nem vizáltuk. a gyonásunk haszontalan, és szentség törés, de meg, nem kell minden kitsinért.

²⁶⁸ tudatlan [t-a-ból? javítva.] papnak. gyontatásában való <in> oktatását.,

²⁶⁹ szándékal. <Cathec> Catech.

kételkedni. avizsgálásban., hanem azon legyünk. hogy ilyen nagy dologhoz figyelmeséssel lehesünk, és ahhoz elegendő időt vegyünk.²⁷⁰ [45b:]

K Miképpen esmérhetjük meg a lelkünk állapottját?

5 F A²⁷¹ Szent léleknek segítségét, és világosítását. kell kérni, 2. A fő vétkekről., a jó erköltsökről., az Isten. és az anyaszent egyház parancsolatiról, edgy szóval, a²⁷² keresztényi hivatalainkról, meg kell jól magunkat vizgálni. mert edgy nap, ezekről ítéltetünk meg. meg kell tehát előznnünk a krisztus ítéletit, meg ítélvén magunkot. valamint szent pál mondgya hogy *ha mi meg itélnök magunkot, nem büntettetnénk*
10 *Istentől*, 1 Cor. 11. 31.

K Miről kell főképpen magunkot meg vizgálni.?

F A mi rendünknek kötelességeiről, a szokásban vett vétkeinkről, és a szívünkben uralkodo hajlandóságokrol.

K Tartozunké meg vizgálni külön külön minden vétkeinket?

15 F. Igen is, a mennyiben lehet, mert azokat tartozunk meg vallani a papnak, Conc. trid sess. 14. Cap. 5.

K Hogy lehet emlékeznünk minden vétkeinkre?

F Azt meg kell vizgálni hogy mitsoda helyen jártunk, mitsoda személyekkel társalkodtunk. mitsoda dolgokban fogalatoskodtunk. vizgályuk
20 meg kivánságinkot, hajlandóságinkot, szokásinkot,

K Mire kell vigyázni mind ezekben?

F. Meg kell tekinteni hogy mitsoda vétekben estünk, gondolattal. szóval. tselekedettel. és el mulatásal, meg kel tudni a halálos vétkeknek számát, azoknak környül alló dolgait. hogy mitsoda okok, és alkalmazóságok miat estünk mind azokban. mi következhetett mind azokbol, mi reánk, vagy másokra valo nézve,
25

K Mit kell tselekedni midőn jól meg vizgáltuk²⁷³ minden tett vétkeinket,? [46a:]

30 F. 1. Meg kell az Istent követni szívünköl, és botsánatot kérni, tölle vétkeinkért, 2. fel kel tenni magunkban hogy soha többé azokat nem tselekeszük, 3. azon kell igyekezni, hogy azokat el kerüllyük, és azokért magunkat meg büntessük.

²⁷⁰ [A lap alján tollvonások.]

²⁷¹ A [Beszúrás.]

²⁷² a [Beszúrás a szóközbe, kissé magasabban.]

²⁷³ meg vizgáltuk <minden> minden [Törlés a sor végén.]

9 Articulus

Hogy mitsodasnak²⁷⁴ kell lenni agyonásnak. hogy jó légyen

Az egész életünkről valo gyonásrol. és hogy mitt kell
tselekedni. midön apap előtt le térdeplünk.

K Miképpen lehet jól meg gyonnunk?

F. Ugy hogy meg kell vallani minden vétkeinket, apapnak, azt pedíg,
alázatoságal. edgyügységel. és okoságal.

K Mitt értesz azon, hogy meg kell vallani minden vétkeinket?

F Azt értem, hogy meg kell vallani legg alább az egész halálos ⁵
vétkeket., azoknak számát, azoknak, külömb féle minémüségeit, és
Circumstantiáit.

K Mit értesz a külömb féle minémüségü vétken?

F Azt értem, midön némelykor edgy vétek nagyob. mint mászor. ugy
mint, meg lopni atemplomot., a szenttség törés, emás féle vétek. mint ¹⁰
a közönséges lopás.. conc. trid. sess. 14. Cap. 5. Can. 7

K Mit értesz az aggravans Circumstantián?

F Értem²⁷⁵ azt. a mi egy szer a vétket sulyosabbá teszi, mint mászor;
példának okáért. egy embertől száz tallért loptak ell, a lópás nagyob,
mint ha tsak egy tallert loptak volna, de még azt valamely szegénytől ¹⁵
lopták ell. már a vétek nagyob. mint.²⁷⁶[46b:] ha azt. gazdagtol lopták
volna ell.

K Miért kell meg vallani a vétkeket, azoknak számaint, minémüsége-
it., és Circumstantiáit?

F Mert a nélkül. a pap nem esmérhetné meg. aléleknék állapottyát. ²⁰
és nem adhatna. ahoz illendő orvoságot.

K Hát ha nem emlékezhetünk. mindenről; minek utánna magunkat
jól meg visgáltuk volna?

F Az Isten nem kíván lehetetlent, az el felejtet vétket ugy meg
botsáttya., mint a melyet meg vallottunk, hogy ha, a²⁷⁷ feledékenység, ²⁵
nem a mi rozaságunktol vagon. Conc. trid. sess. 14.

K Hát ha a gyonás után. valamely vétek eszünkben jutna mit kell
tselekedni?

F Meg kell azt gyonni leg első alkalmatóságál.

K Hogy ha jól meg nem²⁷⁸ visgálván valaki magát, vagy szégyenből, ³⁰
vagy valamely más okbol, egy halálos vétket el hagyna a gyonásban.
mit kellene tselekedni?

²⁷⁴ mitsodasnak [ts-n-ből javítva.]

²⁷⁵ Értem azt. [r-z-ből javítva.]

²⁷⁶ [A lap alján tollvonások.]

²⁷⁷ a <m> feledékenység, nem a mi

²⁷⁸ nem [Beszúrás.]

F. A gyonás haszontalan, és szentség törés volna, tartoznék ujjolag meg gyonni, és penitentiát tartani a szentség törésért,

K Hát ha a gyonásban egy halálos vétet felejtene nek ell. azért, mert nem tudták. hogy halálos legyen. a vétet. a gyonás haszontalan volnaé.?

F. Hogy ha a²⁷⁹ tudatlanság halálos volna, a tudatlanságtól okozot feledékenység. a gyonást. szentségtelenné tenné. hogy ha pediglen, a tudatlanság. bocsánando volna, a gyonás is jó volna [47a:]

A tudatlanság. halálos, a midőn. tunyaságból, és szán szándékal mulattják el. kötelességeknek meg tanulását.

Botsánando pediglen. hogy ha nem tunyaságból. és nem szán szándékal valo, vagy mikor a tudatlanság, nem nagy dologból álló.

K sokan vannaké olyanok. akik tudatlanságban élnek. a gyonás iránt?

F Nem lehet arról, rettegés nélkül. gondolkodni. kevés keresztény vagyon minden féle renden olyan., aki vetkes tudatlanságban. nem, élne. a kötelessége iránt. kevés is vagyon olyan akinek nem kellene tartani gyonásáért. és Communiojáért.

Magyarázat.

20 A te szán szándékkal valo tudatlanságod az oka. hogy magadot bé nem vádolod, vétkes hajlandóságodrol., ugyan ezért is olyan papot keresz magadnak, a ki semmi kérdéseket ne tegyen. és absolutiot adgyon. de az absolutio semmire valo., szentség törésben is estél,²⁸⁰ talám apapod is. halálos állapotodban meg maradtál. azután. Communikálsz, az ujjab szentség törés.

K Mit értesz, az alázatoságal valo gyonáson.?

F Azt értem, hogy alázatoságal kell meg gyonni. érezvén sullyát vétkeinknek, meg szánván, és bánván azokat.

K Miről lehet azt meg üsmérni. ha a gyonás nem alázatos?²⁸¹

30 F Arol. midőn avétet szomorúság nélkül vallyuk meg. tsak ugy, mint ha valamely historiát beszélենék. midőn magunkot menttyük, vagy²⁸² másokot okozunk., midőn a pap intesét, nem veszszük engedelmességel, az ilyen forma gyonás nem alázatos s aug. supr. ps. 31. n. 15.²⁸³ [47b:]

35 K Mit értesz az edgyügyüségel valo gyonáson?

²⁷⁹ a <feledékenység> tudatlanság [A javítás a törlés fölé írva.]

²⁸⁰ estél,, [e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

²⁸¹ alázatos? [z-t-ből javítva.]

²⁸² vagy <v> másokot

²⁸³ [A lap alján tollvonások.]

F. Azt értem, hogy a vétket meg kell vallani igazán, minden menttség nélkül, abból se el nem vévén, se hozzája nem tévén.

K Miről üsmérhetni meg, hogy nem edgyügyüségel vagyon a gyonás?

F Hogy ha magunkat²⁸⁴ jobbnak tétettyük. lenni, mint sem a mint vagyunk., vagy ha ugy bé hálozuk vétkeinket, hogy lehetetlen apának meg érteni. vagy ha ugyan azon is igyekezünk. hogy meg ne érthesse., és másra magyarázza, az ilyen gyonás nem edgyügyüségel valo, de igen közönséges, és nagy véték.²⁸⁵ Conc. trid. sess. 14. Cap. 5.

K Mit értesz azon; hogy okoságal kell lenni agyonásnak.?

F Azt értem, hogy tisztészes szokal kell meg vallani a vétket. és nem kell a mások vétkeit elő hozni szükség nélkül. mondom szükség nélkül, mert adatik olyan alkalmatosság., amelyben szükséges ki nyilatkoztatni a más vétkit.,²⁸⁶ ugy mint, midőn a magad vetkit tellyeségal ki nem terjesztheted, hogy ha tsak a máséról is emlékezetett nem tész.

K Nagy vétéké a, midőn a gyonásunk haszontalan valo?

F A szentséget meg szeplősítvén, szentség törést tselekeszünk. a mely irtoztato véték.²⁸⁷ [48a:]

K szükségesé némelykor. egész életünkről valo gyonást tenni?

F Vannak olyanok, a kiknek szükséges, némellyek pedig. magokhoz²⁰ valo okos gyanakodásból tselekeszik.

szükséges azoknak, a kik soha illendő képpen nem járultak, a penitencia tartásnak szentségihez, az olyanok nem térhetnek viszá az Isten kegyelmében. hogy ha életekről valo gyonást nem tésznek..

A kik pediglen. magokhoz valo okos gyanakodásból, tselekeszik.,²⁵ kételkedvén. az addig tett gyonásnak joságában. az olyanok ha életekről valo gyonást tesznek., igen hasznos dolgot tselekesznek. mind azon által, előbször. tanatsot kel kérni. ez iránt a gyontato paptol.

K Mit kell tselekedni, mikor a gyontato pap előtt le terdeplünk.?

F Alázatoságal kell az áldást kérni, azután. el kel mondani a Confité-³⁰ort. (gyonom a mindenható Istennek). vagy deákul, vagy magyarul: mind addig a szóig. mea Culpa, az én vétkem.) őt meg állapodván., meg kell mondani mikor gyontunk meg utólszór, ha adtak volté absolutiot., ha végben vittüké a penitentiát. ha nem felejtettünk volté el valamely vétket., azután. a vétkeket el kell mondani, penitentiát kell kérni, és³⁵ el kel végezni a Confitéort., töredelmeségal. azután²⁸⁸ figyelmeteségal

²⁸⁴ magunkat <jobban> jobbnak

²⁸⁵ [Utána későbbi beszúrás: *héja*]

²⁸⁶ vétkit., [v – megkezdett hosszú szárú betűből javítva.]

²⁸⁷ [A lap alján későbbi beírás világos tintával: *heja vagyon*]

²⁸⁸ azután [n – megkezdett hosszú szárú betűből javítva.]

kel halgatni a pap in-²⁸⁹[48b:]tését. és engedelmeséget. jó szívet kell venni a penitentiát mellyet ad., az ő ítéletire kell hagyni magunkot ha szinte el halasztanáis az absolutiot.²⁹⁰

10 Articulus.

Az Elégtételről, és annak szükséges voltáról.

K Miért ad apap penitentiát a gyonás után?

- 5 F Mert szükséges hogy a hívek eleget tegyenek az Istennek vétkeért, mellyeket tettek. a kereszttség után. Conc. trid. sess. 14. Cap. 8.²⁹¹ tertul. de penitentia. Cap. 8. 9. 10. 11. s. Cypr. de lapsis. s. aug. hom. 50. s. leo. epist. 91. ad theodorem.

K Lehető az embertől. hogy eleget tegyen az Istennek.?

- 10 F. Magától nem lehet, de lehet a kristusal. edgyüt. aki eleget tett érettünk. és a mely elég tétel,²⁹² teszi érdemesé a miéinket.

K Ha a kristus eleget tett érettünk., a mi elég tételünk haszontalan.?

- F A kristus elég tétele kívül is eleget kel nekünk tenni az Istennek vétkeinkért., mert hogy meg nyerhessük bűneinknek bocsánattját, nem
15 elég a, hogy a kristus eleget tett érettünk, mivel még a szükséges, hogy az ő elég tétele reánk illettessék, a pedíglén, tsak ugy léssen meg, hogy ha mi is eleget tészünk, az Istennek vétkeinkért., a menyiben lehet. töllünk. Conc. trid. sess. 14. Cap. 8.

- K. Nem volnaé illendőb az Isten joságához, és a kris-[49a:]tus elég
20 tételének érdeméhez, ha azt mondanok, hogy a kristus elég tétele olyan elégséges volt hogy a mi bűneink az által meg bocsátattak, és nem is tartozunk már. más elég tétellel?

- F. Szabad az Isten, olyan formán meg engedni nekünk, a mint néki téttzik, reánk illetvén. a kristus elég tételének érdemét., meg bocsát-
25 hattya vétkeinket, ha szinte azokért eleget²⁹³ nem teszünk is., ugyan így is bánik a kereszttségben. de a penitentzia tartásnak. szenttségében, az igasságos, hogy az Isten meg ne engedjen nekünk. valamég meg nem büntettyük magunkot. ez életben. a mi elégtételeinkel a kristuséval együt, mert mint hogy tsak az olyan háláadatlanokért. rendeltetett a
30 penitentiának szenttsége, a kik meg szegték. a kereszttségben tett fogadásokat., az igasságos, hogy azok aháláadatlanok. meg is büntet-

²⁸⁹ [A lap alján tollvonások.]

²⁹⁰ [Utána későbbi beírás világos tintával: *heja vagyom*]

²⁹¹ Cap. 8. <Tel> tertul.

²⁹² elég tétel, teszi [tétel, második t-je sz-ből javítva.

²⁹³ eleget <nem> nem teszünk [Törlés a sor végén.]

tessenek,²⁹⁴ és erre való nézve. az Isten is úgy bocsáson meg nekik, hogy ők is a sok nyomoruságban. és szenvedésben. részesek legyenek²⁹⁵ ez életben. azért az örökös kinért, a melyet érdemlettek volna, Conc. trid. sess. 14. Cap. 8.

K Mitsoda külömbiség vagyón a kereszttségnek szenttsége, és a penitentiának szenttsége között, a mi abünnek bocsánattját illeti? 5

F. A kereszttségnek szenttsége, meg bocsáttya az egész vétkeket. akar mely nagyok legyenek azok, úgy a büntetést is. egészen,²⁹⁶ mind az ideig. mind az örökké valót, nem kötelezvé az embert, az büneiért való elég tételre, A penitentia tartásnak szenttsége, meg bocsáttya a vétkeket, az örökké való bün²⁹⁷[49b:]tetést is meg bocsáttya, de az ideig valót nem mindenkor, és a bünöst kötelezdi. a büneiért való elég tételre., ugyan ezért is nevezik a penitentiát. sullyos, és munkával való kereszttségnek Conc. trid. sess. 6. cap. 14. et sess. 14. Cap. 2. de penitentia. 15

11 Articulus.

A szent írásból való példák, a melyek meg bizonyíttják.
az elégtételnek szükséges voltát.

K Találunké valamely példát a szent írásban,²⁹⁸ a bűnnek bocsánattjáról, hogy azért kelletet volna ez életben eleget tenni az Istennek.?

F. Edgy néhányat találunk, láttyuk azt is hogy a kristus előtt, avétek meg nem bocsátattak, másképpen, valamint mostanában is meg nem bocsátatnak.,²⁹⁹ hanem a kristus elég tételének erdeme által, 20

Az Izraéliták, Egyiptumból való ki szabadulások után, az arany bornyut imádnak apusztában, és sokszor fel támadván., panaszkodának az Isten ellen. az Isten meg bocsátta azt nekik a mojses kérésére, de hogy meg büntesse azokat³⁰⁰ a meg bocsátott vétkeket., negyven esztendeig hagyá őket apusztában, és meg nem engedé, hogy bé menyenek a meg ígért földre, 25

szent David, házaság törésben. és gyilkosságban való esetét. meg szánta, bánta, az Isten meg is bocsátta neki vétkeit., de Náthán proféta által. meg izené neki, hogy azokért a meg bocsátott vétkekért. nehéz.

²⁹⁴ büntetessenek, [t-ss-ből javítva.]

²⁹⁵ legyenek <,> ez életben,

²⁹⁶ egészen, <akár-> [Törlés a sor végén.] mind az ideig. <v> mind az örökké valót,

²⁹⁷ [A lap alján tollvonások és beírások: *A mely elég, erde Érettünk*]

²⁹⁸ írásban, </> a bűnnek

²⁹⁹ bocsátatnak., [Szóvégi t-n-ből javítva.]

³⁰⁰ azokat [k-n-ből javítva.]

és aláztos szomorúságokat fogna³⁰¹ [50a:] szenvedni büntetésül, azután. kevélységben esvén, az is néki meg bocsátaték, de azonnal, három napig tarto dög halál által meg büntetteték., 2. reg. 12. 10. 13. 14.

K Valo hogy ki tettzik. mind ezekből. a példákból. hogy büntetésére
5 vétkeinknek., el kell szenvednünk. mind azokat a nyomorúságokat, mellyeket az Isten küld mi reánk, de azokbol. kinem tettzik. hogy akarattal valo penitentzia tartásokat., és elég tételeket. kellene azokhoz tenni?

F. Ez iránt valo példákat is találunk aszent írásban. David, egész
10 életében siratá vétkeit. böjtöléseket tett, Cilicumot hordozot., minden éttzakákon. imádkozni felkölt, noha ő király vala, és az Isten meg izente vala néki. a proféta által. hogy meg bocsátotta volna vétkeit. nézd meg a 7. penitentzia tarto soltárokat. a 68. és a 118 soltárt.

A Ninivé béliek példája nem aláb valo, Jonás ninivé városában
15 menvén, meg mondá nekik az Isten parantsolatlyából, hogy negyven nap mulva vétkekért az egész város el rontatnék. a Ninivé béliek, azonnal sákban öltözének, hamuval bé hinték magokat. erősen böjtölének, és kérní kezdék. az Isten irgalmaságát., aztot meg is nyerék., a kristus azt mondgya hogy ez a nép fel kéll ellenünk, az itéletkor. hogy
20 ha öket nem követtyük, és hogy mindnyájan el veszünk., ha penitentiát³⁰² nem tartunk. valamint ök tartottak, a kristus parantsolatlya tehát, az akarattal valo elég tétel, olyan formában, valamint a ninivé béliek tselekedének. joan. 3. 5. matth. 12. 41. luk. 11. 31.³⁰³ [50b:]

A manasses király, és a béthuliai sidoknak példájokból. meg láttyuk,
25 hogy a böjtölésel, az alamisnával, és más egyéb jó tselekedeteknek elég tételivel engesztelhettyük meg az Isten haragját, és nyerhetünk bocsánatot., nem tévén azokal semmi kissebséget. a kristus elég tételének, minthogy a fő, az ártatlan testben szenvedet az emberekért, szükséges azért hogy a bünös emberekis szenvedgyenek a fejeknek példájára, és
30 bé tölttsék, szenvedésekel., akristus szenvedésének maradékát. a mint szent pál mondgya., Colos. 1. 24. Egész szivetekből térjetez meg hozám. mondgya az ur, aböjtölésekben, könyhullatásokban.³⁰⁴ és suhajtásokban..... hogy a házasok fel kelvén ágyokból, böjtölyenek, penitentiát tarttsanak, a meg tartozkodásban. de azt egyenlő akaratbol kell tselekedni. a mint szent pál mondgya. joel. prof. 2. 12. 16. joan. 3. 5. Colos. 1. 24. 1 cor. 7. 5³⁰⁵

³⁰¹ [A lap alján, a bal sarokban egy vastag tollvonás van, mely a következő lapról itatódott át.]

³⁰² penitentiát [Második t-z-ből javítva.]

³⁰³ [A lap alján egy vastag és két kisebb tollvonás van.]

³⁰⁴ könyhullatásokban., [h – javítva olvashatatlan betüből; első a-á-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

³⁰⁵ joan 3. 5 Colos. 1. 24. 1 cor. 7. 5. [Utólag írta hozzá a már előzőleg leírt utaláshoz.]

12. Articulus.

Az Anyaszent egy háznak. régi rendelkezése szerint való elég-
tételről. A négy rend béli nyilván való penitentzia
tartásrol.

K Az Anyaszent egy ház., adotté. mindenkor penitentiát azoknak,
kik a keresztség után tett vétkeket meg gyonták.?

F Igen is. de azok a penitentiák, hol kevesebbek
valának, a szerént, amint már. a véték, vagy nagy, vagy kicsiny volt.,
eki is tettzik, az egész szent atyákból.[51a:] 5

K Miképpen vizik vala végben. azokat a penitentiákat?

F. Vannak olyan vétkek. a melyekért., nyilván kellették penitentiát
tartani, meg olyanok vannak, a melyekért különösön. tartának peni-
tentziát.

K Miben állott. arégi időben, anyilván való penitentzia tartás.? 10

F sok féle próbákon. kellették által menni., amelyek, egy néhány
esztendőig tartottanak. és némelykor holtig., a mint ekitettik. a régi
Conciliumokból. és a szent atyák írásiból., ez a proba, nem volt egy-
aránsu formában mindenüt, de³⁰⁶ mindenüt egyaránt tartották. azt,
hogy a penitentzia négy³⁰⁷ rendre volt osztva, a melyeken által kellett
menni a bűnösnek, a kik az első rendben voltak, azokat nevezték
siroknak, a második rendben lévőket. halgatoknak, aharmadik rend-
ben lévőket, le boruloknak, a negyedik rendbelieket jelenlövőknek,
(Sistentes.). Cardí. bona libr 1. de liturg. Cap. 17.

Midőn valamely bűnös. magában szálván., penitentiát akart tartani,
20
annak kételme volt, a templom ajtaján kívül le térdepleni, mint³⁰⁸
ollyannak., a ki nem volt érdemes a templomban bé menni, és kérni
kelletet azokat kik mellette el mentenek., hogy imádkozanak érte,
evolt az első rendlövő penitentzia tartás, az ilyeneket hitták sirok-
nak. s. basil. 2 epist Canon., ad amphiló.³⁰⁹ 25

sok idő mulva, a penitentzia tartokat azután bé botsátották, a
templomban. az ajtóhoz, leg közeleb való helyre., a hon-³¹⁰[51b:]né,
halgatták. a tanításokat, prédikációkat., de a közönséges könyörgése-
ken jelen nem lehettek. ezeket nevezték halgatoknak, s. Greg. tauma-

³⁰⁶ de <e> mindenüt egyaránt

³⁰⁷ négy <részre> rendre <rész-> sor végén, <re> sor elején törölve;
rendre – <re> fölé írva, a sor elején, részben a margóra.]

³⁰⁸ mint [mindből javítva:] ollyannak., a ki nem [nem – beszúrá:]
volt [ol – javítva.]

³⁰⁹ amphiló. [a-e-ből? javítva.]

³¹⁰ [A lap alján tollvonások.]

tur,³¹¹ epist. Can. 11. s. basil. Can. 56. s. Greg de Niss. epist. ad letoium.

A³¹² második renden lévő penitentzia tartoknak., szabad volt atemplomban., a közönséges könyörgéseken³¹³ maradni. és még a misén is, az Évangélium végig. de azután, atemplomból ki kellett menniek, mint olyanoknak., kik nem érdemlették jelen lenni a szent áldozaton, de minek előtte ki küldötték volna őket. a templomból; imádságokat mondottak érettek., és az imádság alatt. a templom közepin le borulva valának, az egész nép előtt, ezen renden lévőket nevezték; le boruloknak. vagy tsak penitentzia tartoknak. Conc ancyr. Can. 16.

A harmadik rendnek vége felé, a mint eki tettik a régi Conciliumokból., a penitentzia tartoknak solemnis absolutiot adtanak., azután szabad volt nékik. jelen lenniük a könyörgéseken.³¹⁴ és a szent áldozaton, de nem Kommunikálhattanak. mind addig valamég. a penitentzia tartás negyedik rendének. szabot idejét ki nem töltötték., a mely negyedik rendet, nevezték, jelen lévők rendének. Conc ancyr. can 4. Conc. Nicae: Can. 12. s. basil epist. ad amphilo.

K Miképpen éltenek ezek. penitentzia tartásoknak ideje alatt?

F Minden féle mulattságot, és hivatalt el kellett nékik kerülni, leggyakrabban³¹⁵ vízzel, és kenyérel böjtöltenek.. alamisnát adtak, gyakorta imádkoztak. [52a:]

A mi pedig azt tekintti, hogy mitsoda vétkekért. kellett közönségesen. és nyilván valo penitentiát tartani., ezen a theologusok magok között meg nem egyeznek, némellyek azt tarttyák. hogy minden halálos vétkekért. nyilván valo penitentiát tartottanak, némellyek, hogy tsak. a nyilván valo vétkekért. tartottanak. nyilván penitentiát. némellyek meg azt tarttyák hogy ezen három vétkekért, ugy mint. aházáság törésért, a gyilkosságért, és a bálványozásért, tartoztanak. nyilván penitentiát tartani³¹⁶ akik eről bővebben. akarnak. tudni. meg láthatták az olyan auctorokban a kik erről irtanak.,

³¹¹ s. Greg. taumatur, [r-s-ből? javítva.]

³¹² A <harmadik> második [A javítás a törlés fölé írva, világosabb tintával.] renden [második e-o-ból javítva.]

³¹³ könyörgéseken [Szóvégi k-d-ből? javítva.]

³¹⁴ könyörgéseken. [ny-n betűje g-ből javítva.]

³¹⁵ gyakrabban [kr-b-ből javítva.]

³¹⁶ penitentiát <tartani> akik [A sor eleji törlés tévedés, így a mondat értelmetlen.]

13 Articulus

Hogy mitsoda okra valo nézve rendelte. és rendeli. az
Anyaszent egy ház. a penitentzia adást.

K A régi időkben, miért adot az anyaszent egy ház oly kemény penitentziákat?

F I. Azért, hogy az által eleget tegyenek az Isten igasságának 2. hogy az ilyen példákál, meg tartoztassa a híveket. a vétékben való³¹⁷ eséstől. 3. hogy annál is inkább, meg utáltassa vélek a vétket. 4. közönséges jora 5
valo nézve, 5. hogy ne engedgye. az ilyen szent keménysége által. abünösnek, ismét viszá térni avétekre. 6. hogy az olyan nehéz. és hoszas proba után., bizonyosabb lehessen valóságos meg téréséről. s. Cyp. de lapsis. s. leo. epist 91. s. basil. epist ad amphilo. Can. 39. Conc. trid sess. 14. Can. 8. et Can. 17.³¹⁸[52b:] 10

K Kivánnyaé azt az anyaszentház.,³¹⁹ hogy mostanában is azon régi penitentziákat adgyák.?

F Nem, mert az anyaszent egyház. fiainak gyengeségekre valo nézve, sokat el hagyot ez iránt a régi szokásiban,³²⁰ meg engedi hogy ne adgyanak oly hoszas. és sulyos penitentziákat, 15

De mind azon által, az anyaszent egy ház. apenitentzia tartást, mostanában is szoroson akarja meg tartatni. ha olyan formában nem is mint az előtt., mivel azt parantsollya hogy a nyilván valo vétékért, nyilván valo penitentziát tarttsanak, azt is hadgya keményen, a gyonta-
to papoknak, hogy a penitentzia adásban, amenyiben lehet, arégi sza-
bot rendelkezh, és a szent atyához alkalmaztassák. magokat., vigyáz-
ván a vétéknek nagyságára, a penitentzia adásban. Conc. trid. sess. 24.
cap 8. sess. 14. Cap. 8

K Lehető dologé a penitentziát avétekhez képest intézni?

F Hogy ha el választanok. a mi elég tételeinket, akristus elégtételétől. 25
tsak aleg kisebb vétékért³²¹ valo leg nehezebb, és leg sulyosab penitent-
zia tartás. semmire valo volna., de a kristus elég tételéhez tévén a
miéinket, lehet valamenyiben, a penitentziát a vetekhez intézni.³²²

K Mit mondhatni hát. az olyan papok felől. akik nagy vétékért is.,
kevés penitentziát adnak? 30

F. A szent atyák. az előtt, mint egy kegyetlenségnek, és mint egy
gyilkoságnak tartották a papoktól. hogy ha avétekhez nem intézték a

³¹⁷ valo eséstől. [v-e-ből javítva.]

³¹⁸ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

³¹⁹ anyaszentház., [Így ritkán fordul elő.]

³²⁰ szokásiban, <2.> meg engedi [Törlés a sor elején.]

³²¹ vétékért [e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

³²² [Utána későbbi beírás világos tintával: *heja vagyon*]

penitentia adást. s. Cypr. de lapsis. mostanában is hasonlot mondhatni. a Tridentinumi Con[53a:]cilium, azt tanította. hogy olyan állapotban a pap. nem hogy abünöst fel oldozná, de magat kötözi meg, és részesül vétkében. sess. 14 cap. 8. s. ambr. libr. 2. de penitentia.

⁵ Cap. 9.

K Mitsoda féle penitentiát kell hátt adni atridentinumi Concilium szerént?

F Ollyat, a mely büntetésül, és orvoságul légyen avéteknek, orvosága. a véteknek³²³ akor, a midön nem engedi, és meg oltalmazza. a ¹⁰ bünöst, a vétekben valo eséstöl, ugy mint, a magános élet, a jó könyvek olvasása., és a rosz alkalmatoságok el kerülése által., büntetése pedig avéteknek az olyan penitentzia, a mely nehéz, meg aláztrato, és avétekhez hasonló nagyságu., ugyan erre valo nézve is nevezi a tridentinumi gyülés., az egész szent Atyák után., a penitentzia tartást. sulyos, és ¹⁵ munkával valo kereszttségnek, sess.14:³²⁴ Cap.8. sess.6. cap.14.

14. Articulus.

A penitentiális szabot rendekről.

K A papok mire vigyáztak. az előtt, a penitentzia adás iránt,?

F Tartoztanak követni szorgalmatoságal. apenitentiális szabot rendeket, ugy mint, az anyaszent egy ház parantsolatit. a penitentzia iránt., erre valo nézve. kellett nekik, azokat tudni. s.Celest 1. Epist.3.

²⁰ K szükségesé azokat tudni mostanában? [53b:]

F. A papoknak. igen is kell tudniok, a hiveknek, pedig jó, és hasznos ha tudgyák,³²⁵

K Miért kell. a papoknak tudni a penitentiális szabot rendeket?

F. Hogy amenyiben lehet, azokhoz alkalmaztassák. magokat, azért ²⁵ hogy meg értethessék. másokal. mi modon büntették meg az előtt avétket,

K Miért jó. és hasznos. hogy a hivek is tudgyák azt?

F Azért. hogy meg láthassák, miképen bánt volna vélek az anya szent egy ház. az előtt. és hogy erre valo nézve inkább meg térjenek, és ³⁰ penitentiát tarttsanak.

K Ezek a szabot rendek sokáig valának szokásban?³²⁶

F. A Deák anyaszent egy házban. tovább voltak ezer esztendőnél.,

³²³ a véteknek <,> akor,

³²⁴ sess. 14: [4-2-ből javítva.]

³²⁵ tudgyák, <?>

³²⁶ szokásban.? [á-o-ból javítva.]

a görög anyaszent egyházban. még mostanában is szokásban vannak.
in fine decret Grat³²⁷

A penitentiális szabot rendek rövideden.

Azért hogy ahített meg tagadta valaki., tiz esztendeig valo penitentiára kényszeritetett.³²⁸ 5

Azért. hogy a jövendő mondohoz ment, vagy valamely babonaságot tselekedet; ött esztendeig valo penitentiára.

Azért hogy szánszándékal. káromkodot, és hamisan meg esküdöt, negyven napig. száraz kenyérel. és vizele. valo böjtre, és hét esztendeig valo penitentiára. [54a:» 10

Azért hogy másokot is. hamis esküvésre kényszerített, hasonló penitentiára.,³²⁹

Azért hogy történetből. az Isten nevére hejában meg esküdöt, először, hét napig, kenyérel, és vizele valo böjtre, masodsor tizen ött napig valo hasonló böjtölésre. 15

Azért hogy nyilván káromkodot. az Isten, a Boldogságos szüz, vagy a szentek ellen. hét vasárnapokon egy más után. a templom ajtaján kívül, le kellett terdepleni az egész mise alatt., és a hetedik vasárnapon, mezitláb. és a nyakán egy kötélel. kellett misét halgatni, a hét vasárnap előtt valo péntekeken., kenyérel, és vizele böjtölt, és ezen idők alatt a templomban nem volt szabad menni, 20

Azért hogy vasárnap. vagy innep nap. szükség nélkül dolgozot, három napig kenyérel, és vizele valo böjtre.

Azért hogy szükség nélkül.. vasárnapon utra indult. hét napig valo penitentiára. 25

Azért hogy a templom előtt táncolt., vasárnap.³³⁰ vagy innep nap., három esztendeig valo penitentiára.

Azért. hogy a templomban. az Isteni szolgálat alatt beszélt. tiz napig valo böjtre, kenyérel, és vizele.

Azért, hogy husvétot, pünkösödöt, és karátsont., nem alako helylyin 30 lévő parochiában szentelte., hogy ha beteg nem volt. ke-³³¹[54b:]nyérel, és vizele tiz napig valo böjtölésre.

Azért hogy a nagy böjtöt meg szegte. valahány napot meg nem böjtölt, mindenik napért., hét napi böjtöt.

Azert hogy a kántort meg nem böjtölte, kenyérel, és vizzel, negyven 35 napig valo böjtölésre

³²⁷ in fine decret Grat [Későbbi beírás világosabb tintával.]

³²⁸ kényszeritetett. [é-a-ból, vagy o-ból, ri-n-ből javítva.]

³²⁹ penitentiára., [A második *i* pontját tévedésből a *z* fölé rakta ki, majd áthúzta.]

³³⁰ vasárnap. [*v*-o-ból vagy *a*-ból javítva.]

³³¹ [A lap alján tollvonások.]

- Azert hogy valamely átkot mondot. apja., vagy anya ellen, kenyérel, és vizeL. negyven napig valo böjtölésre.
- Azért hogy őket meg szidta, három esztendeig valo penitentiára,
- Azért hogy őket meg ütötte, hét esztendeig valo penitentiára
- 5 Azért hogy fel támadot, püspökje, pásztora, vagy apja ellen. egy klastromban. holtig valo penitentiára
- Azért. hogy püspökének. oktatását. parantsolattját. meg nevette, vagy meg tsufolta., kenyérel, és vizeL. negyven napig valo böjtölésre.
- Azért hogy egy papot meg ölt, hétt esztendeig valo penitentiára.
- 10 Azért hogy terhben esésének negyven napja után. azon igyekezet hogy idétlent szülylön, három esztendeig valo penitentiára.
- Azért hogy gondatlanságbol. meg hagyta halmi gyermekét.³³² kereszttség nélkül, három esztendeig valo penitentiára. a melyek közül egy esztendöt. kenyérel: és vizeL kelletet meg böjtölni. [55a:]
- 15 Azért hogy szánszándékkal. egy embert meg ölt, holtig valo penitentiára. de idővel. hétt esztendőre hagyták
- Azért hogy valakinek halálára igyekezet, ha azt vegben nem vihette is, annyi időre valo penitentiát, mint ha meg ölte volna,
- Azért. hogy valakit meg öletet hamis vádolásával, annyi időre valo
- 20 penitentiát. mint ha maga ölte volna meg.
- Azért hogy történetből valakit meg ölt. gondolván ötet valamely vad állatnak lenni. kenyérel, és vizeL. negyven napig valo böjtölésre., és ött esztendeig valo penitentiára.
- Azért hogy valakit meg sebesitet. ha a seb veszedelmes, negyven
- 25 napig kenyérel, és vizeL valo böjtölésre., és esztendeig valo penitentiára.
- Azért. hogy meg ütötte felebarattját. haragbol. ha szinte meg nem sebesitette is., kenyérel, és vizeL., harmad napig valo³³³ böjtölésre, hogy ha azt egy Cléricus tselekedte. tizen nyolcz holnapig valo penitentiára.
- 30 Azért hogy gyülölségben élt felebaráttjával., kenyérel és vizeL valo böjtölésre. mind annyi ideig. még a gyülölség tartot.
- Azért hogy gyülölségben élt felebaráttjával., kenyérel, és vizeL valo got viszá kell adni. kenyérel. és vizeL. háromszor. negyven napig valo böjtölésre, és hétt esztendeig valo penitentiára.³³⁴ [55b:]
- 35 Azért. hogy valamely réliquiákat lopot. azokat viszá kel adni, és³³⁵ hétszer, negyven napig valo böjtölésre.

³³² gyermekét. [g-k-ból? javítva.]

³³³ harmad napig valo <penitentiára,> böjtölésre,

³³⁴ [A lap alján tollvonások.]

³³⁵ és <heſ> hétszer,

Azért. hogy ezüst vagy arany³³⁶ edényeket lopot a templomból; négy anyit kel viszá adni helyette. és hét esztendeig valo penitentiára.

Azért. hogy a templomot fel égette. vagy az égetésben részes volt. a kárt meg kell fizetni, és tizen ött esztendeig valo penitentiára.

Azért hogy aholt testekről. valamit el lopot. hétt esztendeig valo penitentiára, és azok közül hármát, kenyérel. és vizelel valo³³⁷ böjtölésre. 5

Azért hogy valamit meg tartott abból. amit a templomra adtak, kenyérel, és vizelel. negyven napig valo böjtölésre;

Azért. hogy ha valamely nagy dolgot lopot el. hétt esztendeig valo penitentiára, hogy ha Clericus. ött esztendeig³³⁸ valo penitentiára. hogy ha világi. és viszá kell adni a³³⁹ lopot jóságát. 10

Azért, hogy egy szer, vagy kétszer lopot. ámbár kevés dolgot is, esztendeig valo penitentiára.

Azért. hogy meg találván a más jóságát. viszá nem adta., annyi penitentiát mint ha el lopta volna. 15

Azért hogy usorát vett, három esztendeig valo³⁴⁰ penitentiára, egyet azok közül. kenyérel, és vizelel valo böjtölésre. [56a:]Azért. hogy egy szabad személyel paráználkodot., három esztendeig valo penitentiára. 20

Azert hogy egy aszszony, házasság törésben eset. tiz esztendeig valo penitentiára

Azért hogy a felesége házasság törését meg engedte, holtig valo penitentiára.

Azert hogy egy házas aszszonyal vétkezet., maga nem lévén házas. hét esztendeig valo penitentiára. 25

Azért hogy kétt egy testvér személyel vétkezet., holtig valo penitentiára.

Azért. hogy a második ágon lévő atyafiával vétkezet., holtig valo penitentiára. 30

Azért hogy természet ellen valo³⁴¹ vétket tselekedet., tizen ött esztendeig valo penitentiára.

Azért hogy meg kendőzte magát. hogy a férfiaknak tessék. három esztendeig valo penitentiára.

Azért hogy hamis tanu bizonyyságot tett. hétt esztendeig valo penitentiára. 35

³³⁶ arany <mn> [?] edényeket [n – megkezdett k-ból javítva.]

³³⁷ vizelel valo <penitentiára.> böjtölésre.

³³⁸ esztendeig [Szóvégi e-ö-ből javítva; ig helyén elkenődött a tinta.]

³³⁹ a <p> lopot

³⁴⁰ valo <böjtölésre.> penitentiára,

³⁴¹ valo <ve> vétket [Tollhiba.]

Azért hogy hamis mértékel élt. akárt viszá adván. husz napig valo böjtölésre. kenyérel, és vizez.

Azért hogy embert szollot. hét napig valo böjtölésre, kenyérel és vizez.

- 5 Azért. hogy egy aszszony, férfiu köntösben öltözöt, és a férfiu. aszszony köntösben három esztendeig valo penitentziára.³⁴²[56b:]

Az olyanok. a kik nem böjtölhetnek, vagy alamisnával. vagy más jó tselekedetekel vitték végben.

in decret Gratian.

15 Articulus

Az elégtételi tselekedetekről.

- 10 K Mitsoda tselekedetek azok. amelyek által, büneinkert eleget teszünk. az Istennek?

F. Azok közül némellyek az imádsághoz tartoznak, némellyek a böjthöz, némellyek az alamisnázkodáshoz. valamint raphael angyal mondá tobiásnak³⁴³

- 15 K Mellyek az imádsághoz tartozo elégtételi tselekedetek.?

F. 1. midön az Istennek ajánlyuk tselekedeteinket, testi vagy lelki nyomoruságinkot, szenvedésinket,, 2. szoval vagy elmével valo minden féle imádságok, 3. az Isteni szolgálaton valo jelen létel, 4. a szent dolgokrol valo olvasások,

- 20 K Mellyek a böjthöz tartozo tselekedetek?³⁴⁴

F A testnek minden féle sanyargatása, ugy mint a Cilicium,a kemény ágy, minden féle gyönyörüségektől valo el, távozás. az elmének sanyargattatása, mikor a magunk akarattyát nem követtyük, hanem a másét. mikor az Istenért el szenvedgyük a meg aláztatást, és a bestelenséget

- 25 [57a:]

K Mellyek az alamisnázkodáshoz tartozo tselekedetek?³⁴⁵

F Az alamisnához. foglaltatik minden irgalmaságbéli tselekedet, akár lelki, akar testi legyen az, erről már³⁴⁶ szollottunk az első szakaszban.

- 30 K Meg kellé elégedni azal a penitentziával. mellyet a pap ád, nem tselekedvén annál többet?

40

³⁴² [A lap alján tollvonások és beírás: $\frac{7}{280}$]

³⁴³ valamint raphael angyal mondá tobiásnak [Utólag írta be a *Felelet* végére.]

³⁴⁴ tartozó⟨k⟩? tselekedetek [*tselekedetek* – utólag írta a *Kérdéshez*.]

³⁴⁵ tartozó⟨k⟩? tselekedetek [L. az előbbi jegyz.]

³⁴⁶ már [r-l-ből javítva.]

F Igen is jó még ahoz többet is adni. tsak okoságal légyen, ez iránt hasznos³⁴⁷ tanátsot kéni apáosztortol.

K Mitsoda penitentiák leg hasznosabbak. azoké, melyeket mik³⁴⁸ adunk magunknak. vagy azok. amelyeket a pap ád nekünk?

F. A kétt egyaránsu penitentzia közöt, hasznosab, és érdemesebb. ⁵ amelyet a pap ád nekünk.³⁴⁹

16. Articulus

Hogy mitsoda igyekezetben. vagy szándékban kell lenni,
hogy az elégtétel hasznos légyen.

K Mitsoda szándékban kell lennünk. hogy eleget tehesünk az Istennek?

F Nem kell semmi hajlandoságal lenni avétekhez, azaz, bännunk kell annak tselekedetit., fel tévén valósággal magunkban. hogy többé azt ¹⁰ nem tselekeszük,

K Az olyanok, kik még halálos vétekben esnek, kik azt nem bánnyák, és akik még fel sem tették magokban, hogy azt többé³⁵⁰[57b:] nem tselekeszik, de sött még semmi erőszakot sem vesznek magokan.,³⁵¹ az illyeneknek tehát penitentzia tartások haszontalan.? ¹⁵

F. Igen is, sött még vétkes, mert kétt színü, I mert az olyan, mint egy jádzik az Istennel., aki olyan vétkekért, kér botsánatot, a melyeket szereti, és el hagyni nem akarja. s.aug. hom.41. 2. valamely penitentzia tartás. nem a szivnek meg téréséből származik, a nem igazán valo, nintsen tehát meg térés azokban. kik a vétket szeretik. és azt el nem akarják hagyni, ez így lévén az ő penitentzia tartásokkal., nem hogy az ²⁰ Isten haragját meg engesztelnék, de söt azt³⁵² fel ingerelik.

K leheté ezt a feleetett meg bizonyittanod a szent irásbol?

F Lehet, mivel a szent irás azt mondgya, hogy a hamisaknak ajándéka., nem kedves az Isten előtt., meg is veti az ő áldozattyokot. nem is szenvedheti azokat; hogy a vétekben lévő böjtölő, ha abban sokszor esik. semmi hasznát nem veszi meg alázásának., és hogy senki meg nem halgattya könyörgését. Isai.³⁵³ 1. 10. Eccl.24.31. prov.28.9 s.aug. manua. ad laurent Cap,70.³⁵⁴

³⁴⁷ hasznos [a-o-ból javítva.]

³⁴⁸ mik adunk [!]

³⁴⁹ [Utána későbbi beírás világosabb tintával: heja vagyon]

³⁵⁰ [A lap alján tollvonások és beírás: Azok kö]

³⁵¹ magokan., [Így!] <il> az illyeneknek

³⁵² azt <m> fel ingerelik.

³⁵³ Isai. <1 10> 1. 10. [Tollhiba.]

³⁵⁴ [Utána későbbi beírás világosabb tintával: heja vagyon]

17. Articulus
A purgatoriumrol.

K Tsak az élő hivek tehetneké eleget az Istennek [58a:] az ideig valo szenvedésel avétekért?

F. Azok kik a kegyelemben meg halván, az Istennek valo elég tétel nélkül, ahok purgatoriumban mennek. hogy vétkekből meg tisztittassanak. Conc.trid.sess.6. Can.30.

K Mitt értesz apurgatoriumon.?

F. Azt a szenvedést értem, melyet szenvednek alelkek ez élet után. hogy meg tisztulván mennyekben mehessenek

K Mitsoda tisztaság kívántatik a meny országban valo menetelre?

10 F Nem kell semminémü vétkeben lenni. még tsak botsánando vétkeben is. és mentnek kell lennia z ideig valo szenvedéstől, mert oda semmi tisztátalan bé nem mégyen: és hogy oda bé vétessék, nem kell adóságban lenni. valamint a kristus tanította. matth.5.25. apoc.21.27.

K Honnan tudgyuk mi azt. hogy purgatorium vagon.?

15 F A szent írásból, és atrádioból. Először, a makabéusok könyvéből láttyuk. *hogy igen szent, és hasznos dolog ahalotakért imádkozni. hogy bűnökből meg szabadullyanak.* 2 mach.12. szent pál. timotheushoz irt levelének 1 részében. azt mondgya. onésiforusrol., *hogy az ur adgya meg néki, hogy nyerjen irgalmaságot az urnál, az utolso napo.,* a negyedik
20 résziben láttyuk pedig. hogy onésiforus meg holt volt már, mivel szent pál. tsak a háza népit köszönti, holot nem lehet a halotakért imádkozni. ha a purgatoriumot nem tarttyák. [58b:]

2. A kristus azt mondgya., hogy vannak olyan vétkek, amelyek sem ezen, sem a más világon³⁵⁵ meg nem botsátatnak, matth. 12. 31.
25 vannak tehát olyan vétkek, a mellyek. tsak a más világon botsátatnak meg., ezt szent ágoston is így tarttya, de Civit. Dei. libr. 21. Cap. 24.

3. szent pál azt mondgya hogy némelylek a hivek. közül. a tűzön mennek által, az üdveségre, szent ágoston, és a több szent atyák. ezt a purgatoriumra értik. 1. Cor. 3. s. aug. supr. ps. 37. n. 9:³⁵⁶ s. ambr.
30 serm. 20. supr. ps. 118.. s hier. libr. 2. Contr. jovini.

A purgatoriumrol valo traditióban nem lehet kételkedni. az egész világon levő³⁵⁷ anyaszent egy házban. ezt mindenkor így tanították. a kristustól fogvást. és ezt meg lehet bizonyítani. minden saeculumokban lévő szent atyákból,³⁵⁸ a görögök is. ez iránt mindenkor meg egyeztettek a Romai anyaszent egy házal; nézd meg, az ide fellyeb Cítált szent

³⁵⁵ világon [i-e-ből? javítva.]

³⁵⁶ n.9: [9:-3-ből javítva.]

³⁵⁷ levő <traditióban> anyaszent egy házban.

³⁵⁸ atyákból, [k-b-ből javítva.]

atyákat.. szent ágoston kéri mind azokat, kik az ő gyonásit olvasák, hogy az ő anyáért imádkozanak.

K Miből áll, a purgátoriumban lévő szenvedés?

F. Az anyaszent egy ház. nem végezet se annak nagyságáról, se hoszas voltáról, hanem csak azt tudjuk. hogy vagyon purgátorium, és hogy a szenvedés. hasonló [59a:] nagyságu a vétekhez. 5

K Miért nevezik ezt a szenvedést purgátoriumnak.?

F Mert szükséges hogy a lelkek meg tisztítván., tisztán mehessenek meny országban s. basil. Cap. 9. supr. Isai.

K vagyoné valami vigasztalások. az őt lévő lelkeknek? 10

F Abban nem lehet kételkedni, hogy ne volna, mert az Istennek eleget tévén, őtet szeretik, őtet még meg is láttyák, és birni fogják, ez a remenség pedig vigasztalás nékik.

K Az őt lévő lelkeknek. leheté valamely³⁵⁹ könyebülést venni?

F. Az anyaszent egy ház. mindenkor azt tartotta. hogy lehet. az imádságok, alamisnák, és fő képpen. a szenttséges Mise áldozattya által. tertull. de monogam. s. Chrysost. hom. 41. supr. I epist. ad Cor. s. ambr.³⁶⁰ serm. supr imper. valentin. et theodos. s. hier. epist. 26. ad pammachium.. s. aug. manua. ad laurent cap. 110. libr. 9. Conc. 3. Carthag. Can. 29. 20

K A purgátorium, fogé mindenkor tartani?

F Világ végezetig fog tartani. akoron. nem lészen más hely, hanem csak meny ország, és pokol. s. aug. libr. 21. de Civit dei. Cap. 24.

18. Articulus.

Az Indulgentiákrol.

K Midön³⁶¹ az Istennek eleget nem tettünk bűneinkért, vagy ha olyan állapotban vagyunk, hogy eleget nem tehetünk, vagyoné [59b:] az anyaszent egy házban valamely mód, a mely által. azt bé tölthessük? 25

F. Igen is bé tölthettyük. elégtételeinket, az anyaszent egyháznak indulgentiája által., vagy a hiveknek könyörgések. és jó tselekedetek által. s. ambr. libr 5. supr. s. luc.³⁶² num. 92. et de penitent libr. 2. Cap. 10. 30

K Mit értesz az indulgentián?

³⁵⁹ valamely <vigasztalást venni.> könyebülést venni?

³⁶⁰ s. ambr. <supr> serm. supr

³⁶¹ Midön [d – megkezdett k-ból javítva.]

³⁶² s. luc. <n> num. 92. [Törlés a sor végén;] et de penitent [d-p-ből javítva.]

F Ertem azt a kegyelmet, a melyet térszen az anyaszent egy ház, a bünösel. el engedvén néki egy részit. az ideig valo büntetésnek. a melyet adott volna néki másként büneiért.

Magyarázat:

5 Mondám, *azt a kegyelmet. a melyet térszen az anyaszent egy ház, egy bünösel*, mert³⁶³ minden indulgentia supponit peccatum, mivel, ha vétünk nem volna, szükségünk sem volna, se a botsánatra, se az indulgentiára.

Mondám azt is, *Elengedvén néki egy részit az ideig valo büntetésnek, a melyet adot volna néki. másként*³⁶⁴ büneiért. ez az ideig valo büntetés. amelyet el enged az indulgentia, nem más, hanem.³⁶⁵ az a penitentzia, a melyet látunk a penitentiális szabot rendekben, a melyekről ide fellyeb szollottunk, 14. artic.

Már azt meg magyaráztuk. a 14. artic. hogy az Isten. kívánnya azt a bünöstől. hogy az ideig tarto szenvedésekel eleget tégyen az ő igasságának, a keresztsége után [60a:] tett büneiért, a mely igasságnek. ha eleget nem térszen ez életben, a purgátoriumban fog eleget tenni, ugyan ennek az elégtételnek szükséges voltára valo nézve. ád az anyaszent egy ház penitentiát abünösnek. ennek apenitentiának pedig végben vitele, tsak akor menti meg a bünöst az Istennek valo elégtételtől., amidön, a penitentia hasonló nagyságu a vétkekhez. amint már ezt. ide fellyeb meg mondottuk, a penitentia tartások sokal inkább meg egyeztek a vétkek nagyságival. amidön. a penitentiális szabot rendek szokásban voltak, mint sem mostanában. erre valo nézve, a mi penitentiánk távul lévén a régiekétől, sokal többel³⁶⁶ is tartozunk az Isten igasságának., mint sem a régi penitentia tartok. ebből következik tehát, hogy rend szerént sok ideig valo szenvedéseken kell által menni, hogy eleget tehessünk. az Isten igasságának, az indulgentia tehát, ezeket az ideig valo büntetéseket engedi ell.

30 De tsak egy részit engedi ell, mert az anyaszent egy ház, azal hogy indulgentiát ád, a bünöst fel nem szabadittya a penitentia³⁶⁷ tartástól, hanem tsak segíteni akarja gyengességében, az is akarja. hogy tehetség szerént. eleget tégyen az Isten igasságának. a mennyiben tölle lehet.

³⁶³ mert <az> minden [minden <az> fölé írva, világosabb tintával.]

³⁶⁴ másként <a> büneiért. [Törlés a sor végén.]

³⁶⁵ hanem. <1.> az a penitentzia,

³⁶⁶ többel [l-k-ből javítva.]

³⁶⁷ penitentia [A második i-t z-ből javította a pont felrakásával. Vö.

a mi azon fellyül valo. azt néki meg engedi, vagy egészen, vagy egy részét. a mint ezt bővebben meg fogjuk magyarázni.³⁶⁸ [60b:]

K Az anyaszent egy háznak, vagyoné hatalma az indulgentia adására?

F vagyon. és mindenkor élt ezzel ahatalommal. Conc. trid. sess. 25. 5 de indulgen.

K Mi okra valo nézve veszi magának ezt a hatalmat.?

F. A kristus szavaira valo nézve, *Néktek adom a menyországnak koltsait, valakiket meg kötöztök e földön, menyben is kötözve lesznek, és valakiket meg oldoztok, e földön, oldozva lesznek menyben is.* matth. 10 18. 18.

K Látunké valamely példát.³⁶⁹ a szent írásban, hogy az apostolok éltenek volna. ezen hatalommal.?

F. Igen is. mert szent pál. meg engedvén, a korintusbéli paráznának, a kit is ki rekesztette volt a gyülekezetből, evalóságos indulgentia vala, 15 mert el engedé néki a büntetést, a melyre ítélte vala és a melyet szenvedni kellett volna³⁷⁰ 2 Cor. 2. s. Chrys. hom. 4. supr. epist. ad cor. s. ambr. libr. 1. de peniten. Cap. 6.

K Ezt a hatalmat. miképpen bizonyítod meg atráditióból?

F. A szent atyák írásból, és a Conciliumokból.

A szent atyák írásból. tertullianus, és szent Cypriánus. azt mondgyák, hogy a püspökök, a fogságban lévő martyrumok kérésekre. a bünösöknek indulgentiát adtanak a melyre valo nézve, a hátra maradot penitentiájokat elnem végezni meg engedék. tertul. ad martyres. Cap. 1. et libr. de pudicitia. Cap. ulti. s. Cypr. epist. 9. et 10. [61a:] 25

Ezt a szokást. a Conciliumokban is lehet meg bizonyítani. 1. A midön még apenitentialis szabot rendel eltenek, egynehány Concilium meg engedé a püspököknek. hogy meg rövidithessék. a penitentiának idejét. azoknak kedvekért., kik penitentiájokat leg nagyob buzgoságal viszik vala végben conc. ancyr. anno. 114.. Can. 5. Conc. niceae Can. 12. Conc. 4 Carthag. Can. 75.

2. A midön üldözések támadtanak, szokás volt ilyen indulgentiákat adni a penitentzia tartoknak., azért hogy az absolutio és a Communio után. bátrabban szenvedhessék az üldözést. s. Cypr. epist. 54. ad Corne.

K Mint hogy a szabot rend szerént valo penitentiák már mostanában szokásban nintsenek., tehát. az indulgentiák haszontalanok? 35

F. sött még mostanában szükségesebbek, mint mikor azok szokás-

³⁶⁸ [A lap alján tollvonások.]

³⁶⁹ példát. <h> a szent írásban, hogy

³⁷⁰ és a melyet szenvedni kellett volna [Utólag írta be a latin utalás fölé a sorközbe.]

ban voltak., mert mostanában, a mi elég tételeink sokkal kisebbek lévén, mint sem abban az időben, tehát mostanában nagyobb szükségünk vagyon az anyaszent egy ház, indulgentiájának segítségére.

19 *Articulus.*

Az Indulgentiákról

K. Mitsoda a hét esztendeig, az esztendeig., negyven napig valo
5 indulgentia.³⁷¹ [61b:]

F.³⁷² nem egyéb, hanem, ezek az indulgentiák el engedték a penitentiális szabot rendek szerént adatott penitentiából., hét esztendőt, esztendőt, negyven napot.³⁷³ a melyeket végben kellett volna vinni azok nélkül³⁷⁴

10 K Mitsoda a jubilaumnak indulgentiája?

F. Nem más, hanem egészen valo indulgentia. indulgentia plenaria. a melyet apápa szokot adni minden huszon ötödik esztendőben. azoknak, kik butsura el mennek romában lévő négy fő templomokban; ezt leg először száz esztendőre rendelék, azután ötvenre, azután harminz
15 háromra.,³⁷⁵ végtire minden huszon ötödik esztendőre.

Magyarázat

Bonifacius octavus. rendelé a jubilaumot olyan formában. amint mostanában tarttyák, parancsolá. hogy el kezdvén. 1300. esztendőtől, minden századik esztendőben. közönségesen valo indulgentia adatnék.
20 mind azoknak. kik romában mennek butsura, a szent péter, és szent pál templomában, ezt pedig arra valo nézve rendelé, mert 1299 temérdeki sok szárandok menvén romában, mondák a pápának.,³⁷⁶ hogy még az attyoktól hallották volna, hogy a kik minden saeculumnak avégin romában mennek. azok indulgentiát nyernének.,

25 Clemens sextus, a száz esztendőt igen hoszu időnek találván, azért a jubilaumot ötvenedik esztendőre rendelé. [62a:] és 1350 ben, a bonifáciushoz, hasonló közönségesen valo indulgentiát ada azoknak kik

³⁷¹ [A lap alján beírás: A]

³⁷² F. <E> nem egyéb. hanem. <ez> ezek [ezek <ez>] fölé írva világosabb tintával;] az indulgentiák [indulgentia-ből javítva a k beírásával és az ékezet felrakásával;] el engedték [el engedi.-ből javítva.]

³⁷³ negyven napot. [Fölötte beírás: heja vagyon]

³⁷⁴ a melyeket végben kellett volna vinni azok nélkül [Utólag írta a Felelet végére.]

³⁷⁵ azután harminz háromra., <azután.> végtire

³⁷⁶ a pápának., [n-p-ből javítva.]

a romai negy fő templomokban, butsura el mennének. ez a szokás tartá. második pál pápáig., a ki is 1470 ben.³⁷⁷ ezt az indulgentiát. minden huszon ötödik esztendőre rendelé., a mely rendelést. leg előbször sixtus quartus vivé végben.,1475. azon időtől fogvást. meg maradot ez a szokás. mindenkor; második pál előtt, Gregorius. undecimus. bullát 5 adot volt ki, rendelvén. minden harmintz harmadik esztendőre az indulgentiát. de a historiákból nem láttzik. hogy szokásban vették volna.

K Miért nevezik a szent esztendőkben lévő közönséges indulgentiát jubilaemnak? 10

F sixtus quartus nevezé leg előbször jubilaemnak, mert hasonlít a sidok jubilaemjához.

K Mi volt a sidok jubilaemja?

F. A sidok. akik el adták,³⁷⁸ vagy el zálagosították. volt jóságokat. minden ötvenedik esztendőben. viszá tért jóságok kezekhez, az ollyanok. a kik kételenségből. más sidoknak rabul adták volt el magokat.³⁷⁹ ugyan azon esztendőben fel szabadultak., a mely esztendőt jubilaem esztendőjének nevezték. az Isten azért adta volt nekik ezt a törvényt, hogy mindenkor eszekben tarttsák., hogy ingyen valo kegyelméből³⁸⁰ szabadította meg őket. az egyiptumbéli rabságból., és hogy azért, hozzá hálaadásal legyenek. levit. 25. ez a jubilaemja a sidoknak, a proféták, és a szent atyák. szerint, jelentette³⁸¹ [62b:] mind azt, a mit a kristus munkálodot az emberekért, ő minket meg szabadított a bűntől, a melyet az irás adoságnak nevezi. és az ördögnek rabságából. nézük mit mond erről a kristus képében Isaiás. *Az ur lelke reám szállot, ---- 25 el küldöt engemet. ---- hogy a foglyoknak az engedelmet prédikállanám, és a bé rekesztetteknek a meg szabadulást. hogy az urnak. engesztelő esztendejet prédikállanám.* Isa. 61. 1. 2. avilágosan ki tettzik. hogy a proféta ezen szavaival. a jubilaem esztendejit tekintette., és a kristus világosan ki adgya nekünk, hogy ez a jövendölés. ő benne bé tellyesedet. luk. 4. 18. 30

K Mitsodák azok arendkivül valo jubilaemok, a mellyeket ad apápa?

F Azok jubilaem formára adatot egész indulgentiák. a mellyeket bizonyos nagy időkben adgyák, tsak nem ollyan formában,³⁸² mint ha 35

³⁷⁷ 1470 ben. [4-7-ből javítva.]

³⁷⁸ el adták, <volt.> vagy

³⁷⁹ magokat. [k-t-ből javítva.]

³⁸⁰ kegyelméből [Első l-s-ből javítva.]

³⁸¹ [A lap alján tollvonások.]

³⁸² formában, [f-v-ből javítva.]

a sidok között, rend kívül adták volna³⁸³ meg azt a kegyelmet. a mely csak a jubilaem esztendejekor engedték meg nékik.

K Mitsoda féle szabadság adatik. a jubilaem idejekor?

F. Egy néhány féle. 1. szabad kinek, kinek, olyan gyontato papot választani. a mitsodás tettzik. 2. apapok olyan vétkeket. absolválhatnak. amelyeket nem volna szabad más időben. 3. meg változtathattya a fogadást. hogy arra hatalma adatik a bulában., és több ilyeneket, a melyeket meg lehet látni a bullában.³⁸⁴ [63a:]

K Midőn az anyaszent egyház. indulgentiát ad. azzal meg akarja menteni ahiveket a penitentzia tartástól?

F. Az anyaszent egyház távul vagon az ilyen szándéktól. olyan formán. nem hasznos, hanem ártalmas volna. az indulgentia, mivel semmi meg nem mentheti őket, hogy ne teremjenek a penitentzia tartás-hoz való illendő gyümölcseket, az évangélium parancsolattya szerint, midőn pedig az anyaszent egy ház, indulgentiát ad, a migyengeségünknek, és tehetetlenségünknek segítségire adgya, hozánk illetvén a kristus elég tételének érdemét, s Cypr. de lapsis. 1. Conc.Nicae. Can.12.³⁸⁵

K Az anyaszent egyháznak vagoné arra. hatalma hogy a maga akarattyaiból hozánk illesse a kristus érdemét?

F. Ez a hatalom a kristus szavaiból ered; aki is azt mondgya; *valakit meg oldoztok e földön, meg léssen oldozva* matth. 17. 19.³⁸⁶

K Mi képpen lehet hasznosan venni az anyaszent egy ház indulgentiát?

F. 1. valóságos töredelmeséggel kell lennünk vétkeinkért. 2. kívánjunk azokért eleget tenni az Istennek, 3. ne csak kívánsággal, hanem ugyan tselekedettel tegyünk azokért eleget. 4. véghez kel vinni mind azt. a mi meg vagon parancsolva az indulgentia adáskor. úgy mint³⁸⁷[63b:] a böjt, az imádság, a templomban való menetel. az alamisnátkodás. és mind azokat valamik fel vannak téve a bullában. mivel az indulgentia. az ilyen tselekedeteknek végben vitele alatt adatik.

K Nem az anyaszent egy ház tanításaé a, hogy³⁸⁸ valamikor misét mondanak valamely privilegiátus oltáron hogy az indulgentiára való nézve. mindenkor egy lélek szabadul³⁸⁹ ki purgatoriumból?

F. Az ilyen tanításnak nem lehetne a fundamentumát fel találni. se

³⁸³ adták vol-<me>na meg [Törlés elvlasztás után, a sor elején.]

³⁸⁴ [A lap alján örszók: *midőn az anyaszent egyház*]

³⁸⁵ [Utána beírás: *heja*]

³⁸⁶ [Utána beírás: *heja vagon*]

³⁸⁷ [A lap alján egy tollvonás.]

³⁸⁸ hogy <m> valamikor misét mondanak

³⁸⁹ szabadul [Ékezethiba.]

a szent írásban, se a tráditióban, nem is abban áll, a privilegiátus oltároknak indulgentiája.

Hanem abban áll, hogy az olyan oltárokon, különösön, ajánlja. a kristus elégtételeit., és a szentek érdemit a szent áldozatban. a meg holt lelkekért, e ki is tettik abbol., hogy az olyan oltárokon. szabad misét 5 mondani a lelkekért. olyan napokon. a mely napokon más oltárokon nem volna szabad. azt minden pap tudgya. hogy a halotakért. bizonyos napokon különösön misét nem mondhatni, mivel az officialmal meg kell egyezni amisének, erre valo nézve engedtetett tehát meg, hogy bizonyos oltárokon, ahalotakért. misét mondhassanak, egyszer, vagy kétszer 10 egy hétben., de a privilegiátus oltár is olyan templomokban engedtetik meg, a melyekben bizonyos szamu oltárok vannak

K kitsoda adhattya az³⁹⁰ indulgentiákat?

F. közönségesen valo indulgentiát a pápa, vagy a [64a:] Concilium generale adhatt, a püspökök pedig a magok diecésisekben., a szerént. 15 amint az anyaszent egy ház. ez iránt hatalmat adot nékiek.

20³⁹¹ Articulus

Az absolutiorol

K Midön valaki meg szánván büneit, azokat meg gyonta., magát meg jobbitani fogadta. mí vagyon még azután hátra?

F. Egyéb nincsen hanem hogy absolutiot vegyen a³⁹² paptól.

K Mitsoda az az absolutio.?

F. Az olyan sententia. amelyet apap mond a bünösre akristus nevében. a mely által. a bünei meg bocsátatnak azoknak kik azokért töredelmeségel vannak, és akik mindent véghez vittek tehetségek szerént, hogy azokért, botsánatot nyerhessenek Istentől.

K A pap valóságal meg bottsáttyaé a vétkeket?

F Igen is, *A kiknek meg bottsáttátok bünöket*, mondgya. akristus. *meg lesznek bocsátatva. és akiknek meg tarttyátok*, &. joan. 20. 23.

K Tsak egyedül az Isten botsáthattya meg avétkeket, a pap nem botsáthattya hát meg?

F. Igen is tsak az Isten botsáthattya meg a maga nevében, de apapok 30 a kristus nevében botsáttják meg, mivel ő tölle is³⁹³[64b:] vették azt a hatalmot.

³⁹⁰ az <oltárokat?> indulgentiákat?

³⁹¹ 20 <19> Articulus [A 20-as számjegyet a javítás után írta a törlés elé.]

³⁹² a </> paptól.

³⁹³ [A lap alján tollvonások.]

K Honnét tudgyuk mi azt. hogy ökk arra hatalmot vettek.?

F. Ezt már meg mutattuk. mind aszent irásbol, mind a traditiobol., hanem tsak azt teszem hozzá., hogy még a harmadik saeculumtol fogvást. az anyaszent egy ház. eretnekeknek tartotta. a novatiánusokat, mert azt tanították hogy az anyaszent egy háznak nintsen hatalma, akereztszég után tett minden vétkek meg bortsátására. s.Cypr.Contr. novatian.

K Hogy ha apap tsak akristus nevében bortsáttya meg avétkeket, tehát akristus bortsáttya meg azokat., és ilyen formában a pap nem tselekszik egyebet. hanem tsak azt jelenti az absolutioval. hogy meg bortsátattak vétkeink.?

F. A pap valósággal meg bortsáttya avétkeket., mivel a kristus nem mondotta³⁹⁴ hogy meg bortsátatik azoknak bünök, a kiknek meg jelentitek. hogy meg bortsátatott bünök, hanem hogy meg bortsátatik azoknak, akiknek meg bortsáttyátok

15 K Vagyoné valamely példa az ó testámentumban., a melyből meg mutathatnád. apapnak ez iránt valo hatalmát?

F. Azt láttyuk az ó testámentumban. levit. 13. hogy a³⁹⁵ belpoklosok tartoztak apapokhoz menni hogy azok meg visgállyák. mitsoda féle belpokloságban volnának, meg is kelletet nekik jelenteni amidön abbol meg gyógyultanak., apapok meg is próbálták azokat. akiknek gyógyulásokban kételkedtenek. a tudni valo. hogy a belpoklosság a vétket jelentette. szükséges tehát abünösnek vétkit meg mutatni apapnak a gyonásban, a papnak is kell különbözést tenni a véték között, és ahoz illen[65a:]dö orvosságot adni, vagy pedig meg kell próbálni az absolutio el halasztásával.

K Ebből a következik. hogy a papok tsak meg jelentik. hogy büneink meg bortsátattak., valamint az ó testamentum béli papokis egyebet nem tselekedtek. hanem tsak tudtára adták. a belpoklosnak.³⁹⁶ hogy meg gyógyult.?

F. Ez a különbözés vagon az árnyék. és a valóság. között, hogy az ó testámentumbéli papok. egyebet nem tselekedtek, hanem tsak meg jelentették. a gyógyulást, de az új testámentum béli papok valósággal meg³⁹⁷ gyógyittyák. a lelki belpokloságbol a bünöst, a bünnek bortsáttya által, mondgya szent Chrysostomus. libr 3. de sacerdot. Cap. 6.

³⁹⁴ nem mondotta <me> hogy meg bortsátatik

³⁹⁵ a [Beszúrás.]

³⁹⁶ a belpoklosnak. [A p helyén felfelé húzott szárú betűt kezdett.]

³⁹⁷ meg <gyogyitotyák.> gyógyittyák. [A törölt szóban a <ty>-<tt>-ből javítva.]

21.³⁹⁸ *Articulus.*

Az absolutionnak el halasztásáról.

K A papoknak kellé valamely rendre vigyázni. vagy tsak az ő akarattyokon áll, a fel oldozás, vagy az el halasztás?

F. Igen is³⁹⁹ kell a rendre vigyázni, hogy ha azt nem követik. vétkeznek. és amit e földön tselekesznek, a nem hagyatik jóvá az égben, mondgya szent gergely, hom. 26. supr. evang. s. cypr. de lapsis. s. hier. 5
supr. cap. 16. s. matth.

K Mellyek azok a rendek amelyeket követniek kell?

F. Meg lehet azokat látni arituálékban, és a szent Carolus oktatási-ban. instruct. s. Carol. ad Conf. aleg közönségesebbek ezek,

Hogy tsak azokat kel fel oldozni, akik valóságál szán⁴⁰⁰[65b:]nyák, 10
és bányák vétkeket., és akik el tökéltették magokban. hogy többé azokat nem tselekeszik.

K Hogy ha valaki azt fogadgya apapnak. hogy ebben a fel tett szándékában meg marad, azö szavára tartoziké azt néki él hinni?

F. olyanok talalkozhatnak, akiknek nem kell mindgyárt hinni, ha- 15
nem mind addig kel halasztani a fel oldozást. valamég meg nem mutat-
tyák, magok viselésekel. hogy se apapot, se magokat meg nem akarják
tsalni.

K kitsodák azok. akiknek el kell halasztani bünökből valo fel oldoz-
tatásokat. mind addig még életeket meg nem változtatták.? 20

F. Azoknak el kell halasztani a fel oldozást. 1. akik valamely meg
szokot vétekbén élnek. mind addig meg azt el nem hadgyák. 2. azok-
nak, akik vétekre vivő alkalmatoságban élnek, mind addig valamég
attól el nem távoznak. 3. azoknak. akik gyülölségben élnek egymásal.
valamég meg nem békéllenek egymásal. a menyiben töllök lehet. 4. 25
azoknak a kik magoknál tarttyák amás joszágát. valamég azt viszá nem
adgyák. de ilyen állapotban, tsak akor kell el halasztani, a mikor
lattyák. hogy meg nem tartotta igéretit,⁴⁰¹ és viszá nem adta. 5. azok-
nak, kik a keresztényi, és amagok rendihez illendö hivatallyokot. és
köteleseget nem tudgyák. mind addíg valamég azokra magokat nem 30
oktattatták s. Carol. instruc. ad Conf. Conc. 2. generale later. Can.
22. [66a:]

K Miért kell el halasztani azoknak az absolutiot., a kik valamely
szokot vétekbén élnek, valamég azt el nem hadgyák.?

F. Mert tsak azokat kell fel oldozni akik töredelmeségel vannak 35

³⁹⁸ 21. [20-ból javítva.]

³⁹⁹ Igen is <re> kell a rendre

⁴⁰⁰ [A lap alján tollvonások.]

⁴⁰¹ igéretit, [e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

avétek iránt, azért az ő igazán való töredelmeségekről és meg térésekről. nem lehet más képpen ítéletet tenni, hanem ha meg változtatták életeket. mivel a fát agyümlöcséről üsmerik meg, matth. 7. 20.

5 K Miért kell el halasztani azoknak az absolutiot. a kik vétekre vivő alkalmatoságban élnek?

F Mert valamég avétekre vivő alkalmatoságban szán szándékal maradnak, mind addig aveszedelemre teszik magokot., sőt még el is vesznek. aveszedelemre tenni pedig valakinek magát. vétek, mert azzal az Istent kísérténé, tehát fel nem oldoztathatik addig még attol el nem távozik. eccli. 3. 27.

10 K Miért kel el halasztani azoknak az absolutiot. a kik gyűlölségben élnek egy másal. mig meg nem békéllenek ha lehet., és azoknak kik⁴⁰² a más jóságát birják. amelyeket még viszá nem adták. noha viszá adhatták volna. ígéretek szerént?

15 F. Mert⁴⁰³ Nem szabad fel oldozni az ollyat. aki avétket gyakorol-lyá, azok pedig vétekbenn vannak akik gyűlölségben élnek. mind addig még meg nem békéllenek azokat sem lehet fel oldozni a kik a más jóságát birják. valamég azt viszá nem adgyák. ha töllök lehet

20 K Miért kell el halasztani az absolutiot azoknak., kik nem tudgyák hivataloknak köteleségeit.⁴⁰⁴[66b:]

F. Mert egy keresztényben. az illyen tudatlanság nem meg menthető. vétekbenn is élnek azok kik abban vannak, mind addig még azokat meg nem tanulják, szükséges tehát. mind akoráig el halasztani a fel oldozást.

25 K Nem elégé a, hogy tsak⁴⁰⁵ apapok tudgyák. mikor kell fel oldozni. vagy mikor kel azt el halasztani. szükségesé még a hiveknek is azt tudni.?

F Igen is jó. és hasznos ahiveknek is ezeket tudni, azért hogy meg tudhassák. ha papok jól vezetiké. őket, ha követiké hivatallyokot vagy
30 sem, úgy hogy el kerülhessék az ollyanokot kik hirtelenséggel adgyák az absolutiot, mivel akristus azt mondgya, *örizzétek magatokat a hamis profétáktol, kik hozátok jönnek juhoknak ruhájokban, de belől ragadozo farkasok*. matth. 7. 15. ezek által azt akarja akristus hogy oltalmazuk meg magunkot azoktol, kik a kedvezésnek színe alatt el veszítik a lelkeket., így is tselekesznek az ollyan⁴⁰⁶ lágy gyontato papok.

⁴⁰² kik <egy> a más jóságát [a <egy> fölé írva.]

⁴⁰³ F. Mert <F.> Nem szabad [A javítás miatt itt nem új bekezdésben van az F., hanem a sor elejére került, a törlés elé.]

⁴⁰⁴ [A lap alján tollvonások.]

⁴⁰⁵ tsak [Beszúrás.]

⁴⁰⁶ ollyan <tudatlan> lágy [Törlés a sor végén; lágy – sor előtti margóra írva.]

akik fel oldozák abünöst, midőn meg kellene kötozni, erre valo nézve abünös meg elégedvén minden kételkedés nélkül haszontalanul valo fel oldoztatásával, tsak gyakorollya azonban, rendeletlen életét, de mint hogy meg nem intették, ök lesznek okai, hogy végtire örököül el veszti magát. s. hier. supr. s. matth. Cap.⁴⁰⁷ 16. s. ambr. serm. 8. supr. ps. 118. et libr 2. de penit. Cap. 9.

K Mit kell annak tselekedni,⁴⁰⁸ azon idő alatt a kinek el halasztották az absolutiót? [67a:]

F Töredelmeséggel kel ahoz készülni hogy azt meg nyerhesse; magát sanyargatni kell, imádkozni, a vétékre vívő alkalmatosságot el kell kerülni, jó könyveket kell olvasni, az ellenséginek meg kell botsátani, a másét viszá kell adni. ujj életet kezdvén, minden féle vétéktől el kell távozni.

K A kinek az absolutiót el halaszttyák., és az alatt meg talál halni, lehető jó reménség az olyan felől?

F Az anyaszent egy ház mindenkor jó reménségben volt az olyan-nak üdvösege felől, az olyanért holtá után imádkozik, mint ha fel oldoztatot volna, mivel, avalo hogy ha tekéleteséggel valo töredelmeséggel holt meg, üdvözült. s. Cypr. epist. 12. 4 Conc. Carthag. Can. 79.

22⁴⁰⁹ Articulus.

A pápákat, püspököket. illető absolutiókrol. (Caus reservatus:). és a Censurákrol.

K vannaké olyan alkalmatóságok. amelyekben a papok nem adhatnak absolutiót?

F Igen is vannak, mivel bizonyos dolgokrol⁴¹⁰ absolutiót nem adhatnak.

K Mit értesz azokon bizonyos dolgokon. vagy a Casus reservatuson?

F Értem, az olyan halálos vétéket. a melyekről valo absolutio tsak apápát. vagy a püspököket illeti, meg lévén tiltva arend szerént valo gyontato papoknak. azokat absolválni. hogy⁴¹¹ [67b:] ha tsak arra, különösön valo hatalmat nem vesznek, Conc. trid. sess. 14. Cap. 7.

⁴⁰⁷ Cap. <7> [?] 16. <J> s. ambr. serm. 8. supr. ps. 118. <libr 2> et libr 2.

⁴⁰⁸ tselekedni, <akinek> azon idő alatt a kinek

⁴⁰⁹ 22 [21-ből javítva.]

⁴¹⁰ dolgokrol [ro - ot-ból? javítva.]

⁴¹¹ [A lap alján tollvonások.]

K Miért tartották meg magoknak a fellyeb valok. bizonyos vétkeknek absolutioját?

F 1. Azért. hogy nehéz lévén az absolutionak meg nyérése, avétek is ritkáb légyen. 2. Azért, hogy meg büntessék. üdveséges gyalázzattal abünösököt. akiknek a fellyeb valok eleiben kell el menni. 3. Azért. hogy az ő meg térések bizonyosab legyen. olyanok eleiben terjesztvén vétkeket. akiknek több világoságok vagon mivel nagy nyavalyák, a nagy értelmü doktorokat illetik. Conc. trid. sess. 14. Cap. 7.

K vagoné olyan alkalmatoság., a melyben minden pap adhat absolutiot⁴¹² minden féle vétékért?

F. vagon. 1. mivel jubiléumkor. minden pap absolválhat minden féle vétket., hogy ha a bullában hatalom adatik arra, 2. mikor valaki⁴¹³ utolsó oráján vagon, akkor minden féle vétkeiből absolvhatták. és minden pap,⁴¹⁴

15 K Mitsoda a Censura?

F. Az olyan egy házi büntetés.,⁴¹⁵ a melyel egy keresztény. valamely nagy és botránkoztató vétékért, az anyaszent egy háznak lelki javaitól meg fosztatik.

K Az anyaszent egy háznak. vagoné az a hatalma, hogy a keresztényeket meg büntesse. a Censurák által?

F Igen is vagon, és ez a hatalom a kristus szavaiból származik. a kiket meg kötöztök e földön, meg lesznek kötözve menyekben. matth. 16. 19. [68a:]

K kitsodák azok. akik élhetnek⁴¹⁶ ezen hatalommal?

25 F. A pápa, és apüspökök. amagok püspökségekben., és azok akiknek apápa erre hatalmat ad.

K Az anyaszent egy ház mikor áll. az ilyen Censurákal. a bünösök iránt?

30 F A midön láttya. hogy minden intési, kérési. abünösök előtt haszontalanok

K Hány féle a Censura?

F. Három féle. az exCommunicatio. suspensio. interdictio.

⁴¹² absolutiot [ti - cz-ből? javítva.]

⁴¹³ valaki [ki - utólagos beírás a szóközbe.]

⁴¹⁴ és minden pap, [Utólagos beírás.]

⁴¹⁵ büntetés., [b-v-ből javítva.]

⁴¹⁶ élhet<het>nek

Az Ex Communicatiorel. az az, az egyeségből való
ki rekesztésről.

K. Mitsoda az exCommunicatio ?

F. Ez olyan egy ház béli büntetés., amely el tilt valakit, valamely nagy vétkiért., a közönséges jonak, a hivel való reszesülésétől.

K vagyone egy nehány féle exCommunicatio.?

F vagyon. nagy ex Communicatio. (major, kis excommunicatio. 5 (minor). az első. el tiltta a bünöst a közönséges joban való reszesüléstől, minden ki vétel nélkül. a második. tsak bizonyos jóktól rekeszti el.

K. Mitsoda jóktól vannak el rekesztetve azok, kik anagy⁴¹⁸ [68b:] exCommunicatioban estenek?

F. Az olyanok egészen el lévén rekesztetve, a hivek társaságától. a 10 könyörgésekben, szenttségekben, és más jó tselekedetekben nem részesülhetnek., és ha abban meg hálnak. a szent földben sem temetik ell.

K Mitsoda jóktól vannak el rekesztetve azok. kik a kis exCommunicatioban estenek.?

F Az olyanok a szenttségekhez nem járulhatnak, se az egy házi 15 rendbe. nem vétetődhetnek.

K Tartozunké el kerülni azokat kik exCommunicatioban estenek?

F. Igen is tartozunk el kerülni azokat kik a nagy exCommunicatioban vannak. de nem tartozunk azokat, kik akis excommunicatioban estenek. 20

K Mitsoda az ex Communicatusok büntetése?

F Az anyaszent egy ház közönségesen való könyörgésiben nem részesülnek, mind azon által. a hiveknek imádkozni kell érettek. 2. ebből következik. hogy az Isteni szolgálaton jelen nem lehetnek., ha a misén jelen volnának is, ki kell őket⁴¹⁹ küldeni. ha pedig nem engedel- 25 meskednének, a misét félben kell hadni. de a predikation. és más egyéb tanításokon. jelen lehetnek. 3. ebből következik. hogy a szenttségeket, se fel nem adhatyák, se fel nem vehetik. 4. a szent földben őket nem temetik. [69a:] 5. ahivek semmiképen vélek nem társalkodhatnak, se hozzájuk nem szolhatnak, nekik nem irhatnak, őket nem köszönhetik. 30 vélek senem imádkozhatnak. se nem lakhatnak, se nem dolgozhatnak., se nem ehetnek., ezt rövideden ezen deak versel szokták ki mondani. Os, Orare, vale, Communio, mensa negatur.

K El kellé ugy telyeségel. kerülni az exCommunicatusokat. hogy semminémű állapotban ne légyen szabad vélek társalkodni? 35

⁴¹⁷ 23 [22-ből javítva.]

⁴¹⁸ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

⁴¹⁹ őket [k-d-ből javítva.] küldeni.

F. Történhetik olyan állapot a melyben társalkodhatunk vélek. az anyaszent egy ház mag bántódása nélkül. mitsoda állapot lehessen pedig az, ez a deák vers meg mondgya.

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

5 1. Utile, lehet hozzájuk szolni. és vélek beszélgetni a lelki jovokra valo nézve, hogy őket, a meg térésre, és a penitentzia tartásra vezethessük.

2. A házasság személyek között, ha valamelyike exCommunicatioban vagon is. de egymáshoz ugy kell lenni. valamint annak elötte, noha nem kell. az exCommunicatus személynek vétkeiben részesülni.

10 3. humile. A fiaknak, tselédeknek. ugy kell, lenni az ex Communicatus atyokhoz. urokhoz, aszszonyokhoz. valamint annak elötte, nem vévén mind azon által részt a vétkekben. a mellyekért exCommucálttak. [69b:]

4. res ignorata, akor nem vétünk semmiben., ha nem tudván exCommunicatioban valo létit valakinek. véle társalkodunk.

5.⁴²⁰ Necesse, adolognak szükséges volta, ugy hozhattya magával. hogy kell beszélteni egy exCommunicatusal; törvényben lehet hini, az adoságot meg lehet kérni. adoktorok, borbélyok betegségében hozzája el mehetnek. de tsak a szükséges dolgokrol beszélhetnek véle.⁴²¹

20 K Miért bánik ilyen keményen az anyaszent egy ház az exCommunicatusokal.?

F Azért hogy kénseritste őket. az ilyen üdveséges kemenysége által, arra, hogy magokban szálván, magokat meg alázák, és penitentziát tarttsanak

25 K Mit kell tsinálni azoknak, a kik exCommunicatusok.?

F. Meg alázván magokat. helyre kel hozni a botránkozást melyet okoztak. penitentziát tarttsanak. és magokat tellyeségel az egy házi törvény alá vessék, egy szoval, azon igyekezzenek. hogy az exCommunicatiobol fel oldoztassanak.⁴²²

⁴²⁰ 5. <A> Necesse, adolognak [*d* – megkezdett *k*-ból vagy *h*-ból javítva.]

⁴²¹ [Utána beírás: *heja vagon*]

⁴²² [Alatta beírás világos tintával: *heja vagon*]

7. Rész
Az utolsó kenetről.

Első Articulus
A betegségről. [70a:]

K Mitsoda abetegség?

F. Az olyan testi vagy lelki nyavalya, mely az eredendő büntől származot. és amellyet az Isten. reánk bottsáttya. mikor néki tettzik.

K Miért bottsát az Isten mireánk betegségek?

F. 1. Hogy minket meg alázon. 2. hogy mind avilágtol., mind pedíg magunktól minket el vonnyon; 3. hogy minket a halálra készítsen, 4. hogy a vétekért meg büntessen. és hogy az által. penitentiát tarttsunk, 5. hogy az által. abekéséges türesre és a sanyaruságra tanittson. 6. hogy az ideig valo ostorozás által, minket meg tisztittson. prov. 3. 12. hebr. 12. 5. 6.

K Mit kell egy kereszténynek tselekedni, midön betegségben esik?

F Az Isten akarattya alá kel magát vetni, nékie ajánlani betegségit. és azt jora fordítani. valamint. jób, Dávid, Ézékiás, tobiás.

K Mit kell tselekedni egy betegnek hogy jora fordittsa betegségit?

F Mindgyárt a penitentzia tartásnak szenttségéről kel gondolkodni, hogy ha szükséges. bekéséges türelel kell lenni, és alázatoságal., az Isten rendelése alá hadgya magát. tsendeségel legyen azokhoz kik hozzája látnak. akristus szenvedéséről elmelkedgyék, tégyen rendelést. mind alelki, s' mind avilági dolgairól jó idején, a szenttségeket fel vegye, hogy ha a beteg⁴²³ nehezebedik., a halálhoz készülyön, és ha eljő, ál,⁴²⁴ doza jó szivel életét az Istennek.

K Mitsoda vétket kell el kerülni. a betegnek?

F A türehetetlenséget, panaszolkodást, az élethez valo nagy ragaszkodást. a szenttség⁴²⁵ halogatását. és a kéttségben valo esést.

K Mit mondhatni az olyan betegnek gyonásárol. aki tsak akkor akar meg gyonni, midön már igen el nehezedet?

F Az olyan gyonás. vagy roszul tett, vagy haszontalanul.

Magyarázat.

Még egészséges korában is szükséges akár kinek. egész elméjét arra függeszteni, hogy hasznal vehesse a szenttségeket., a lélek üsméret meg

⁴²³ a beteg <se> nehezebedik., [Törlés a sor elején;] a halálhoz <készül> készülyön, [törlés tollhiba miatt.]

⁴²⁴ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

⁴²⁵ a szenttség<ek> halogatását.

- visgálásához. idő és figyelmetesség kívántatik. nem⁴²⁶ könnyű dolog meg gyonni az egész vétkeket., mivel, hogy ha valaki azt egészséges korában is nehezen viheti végben, ha magának nem akar hízkelni., tehát a bizonyos hogy annál is inkább abeteg veszedelemre. veti üdvességét. ha az utolsó orára hadgya, mert a midőn az elme a kemény fajdalmokban foglaltatik. nem gondolkodhatik⁴²⁷ akkor másrol., abban az állapotban a halált, mint egy jelen láttya lenni, amely az elméjét felháborttya., és nem engedi hogy abban a tsendeségben legyen, a melyben kellene lenni a készületre., ez így lévén noha nem kell kétségben esni az ollyannak üdvességiről a ki utolsó orájára halaszttya a szenttség vételét, mert az Isten irgalmasága nagy, mind azon által igen lehet féltetni az ollyat; illyen példát minden nap látunk., és [71a:] azok. kik a betegnek tsak az utolsó oráján jóvallyák hogy a lelkiről tegyen rendelést. tartván attol hogy addig meg ne ijesszék., az ollyanok nem igazán való szeretettel vannak hozzája, és a szánások kegyetlen. holot inkább kell attol féltetni a beteget hogy készületlen ne mennyen az Isten eleiben. mint sem attol tartani hogy meg ijed, a midőn eleiben adgyák a veszedelmet, erre pedig valóságosan kell figyelmeznii mindennek. mind magáért, mind másokért.
- 20 K Miképpen kell tselekedni abetegnek. hogy jó rendet tehessen lelke üsméretiről?

- F 1. Ha valakivel gyűlölségben élt. meg kell békélleni, és ha a gyűlölség. nyilván való volt. a békéllésnek is nyilván valonak kell lenni.
2. ha valakit meg bántot személyiben, betsületiben, jóságában., ezeket mind helyre kell hozni., agyontato paptol ez iránt tanátsot kell kérni.,
- 25 3. ha valakit meg bottránkoztatott, azt meg kell orvosolni. 4. ugy kell el rendelni a világi dolgait. hogy még halála előtt. semmi hátra ne maradgyon. ne is hadgyon maga után, ha lehet semmi törvénykedésre inditto dolgot; erre való nézve idején tsinállya. meg atestámentumát. a
- 30 keresztényi rend szerént.

2 Articulus

Hogy mi formában kell a testámentumot. a keresztényi rend szerént meg tsinálni.

K Mire kell vigyázni, hogy keresztényi rend szerént lehesen a testámentumot meg tsinálni?⁴²⁸ [71b:]

F. 1. Azt meg kell hadni hogy pompáson ne temesék. el hagyván minden világi hejában való szokásokat. hanem hogy mindenek felet az

⁴²⁶ nem [e-o-ból javítva.]

⁴²⁷ gondolkodhatik [kod - dol-ból javítva.]

⁴²⁸ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

Isteni szolgálat mennyen rend szerént végben. s. aug libr 1. de Civit dei. Cap. 12.

2. Az is igen dicséretes, és keresztényi alázatosághoz illendő, hogy inkább kívánna a tziinteremben temetetni, mint sem a templomban. Conc. 4. mediol. p. 1. titt. de sepult. 5

3. Hogy ha gyermekei még kisdedek. az atyafiak, vagy mások közül. kell olyan értelmes és jó keresztény embert választani, a ki nékik attyok helyet legyen. a kristus halálakor szent Janos gondviselésére bizá azö szenttséges szent Annyát.

4. leg először is viszá kell adni amás jószágát. és jó rendelést tenni 10 az adossága meg fizetéséről. s. aug. epist. 54. ad macedonium.

5. A tselédinek fizetésekről, rendelést tegyen. és azon fellyülis szolgálattyyokot meg jutalmaztassa a menyiben lehet. eccli. 7. 22.

6. Mindenekben az ország törvényére és szokására vigyazon. a jószág iránt valo rendelésben, vagy hagyásban. rom. 13. 1. 429 15

7. mentől világosabban és értelmesebben lehet úgy irassa le testamentumját., ne hogy holta után azt más képpen magyarázván. abbol veszekedések támadgyanak. eccli 33. 24.

8. Az attyafiai közöt. inkább a szegényebre vigyázon.

9. Ha jószága vagyon, leg inkább ajószágában lévő szegényeket kell 20 segitteni.

10. A ki az egy háznak akar valamit hadni, arra vigyá-[72a:]zon. a mellyik szegényeb. a parochiára inkább kell vigyázni mint sem más templomokra, fő képpen. a mely parochia a jószágában vagyon., és szegény. 25

11. Ha a templomokra valamit olyyat hágy. úgy mint. öltözetet, kelyhet, vagy más effélét. meg kel hadni hogy a tziimerit azokra ne tegyék. mert az anyaszent egy ház⁴³⁰ rende ellen volna, apapoknak sem kell azt el szenvedni.

12. ne tegyen semminémü fundatiot olyyat. amely meg ne egyezék az 30 anyaszent egy ház rendével. az illyen dologban magától ne tselekedgyék, hanem okos, és értelmes emberektől kérjen tanácsot. mindenkor aleg szükségeseb. és üdveségeseb fundatióra kell vigyázni,

13. kétt dolgot kell el kerülni, az egyike a, hogy mindenit a gyermeki-nek hadni, nem gondolván a templomokal. szegényekkel. és az ispotá- 35 lyokkal, noha. feles jószága vagyon. a második a, hogy a gyermekeit meg fosza. és nagyob részt jószágának, a templomokra. és klastromokra hadgya; a buzgoság úgy jó, ha igasságos. mivel az Isten rendelése a, hogy hadni kell az atyafiaknak a mi őket illeti törvény szerént. mert az

⁴²⁹ rom. 13. 1. [A latin utalást utólag írta be.]

⁴³⁰ egy ház <elle> rende ellen

anyaszent egy ház azt jóvá nem hadgya. midőn atemplomokra holmit hadgyanak, másoknak kárával. s. aug. serm. 49. de diversis.

14. Hogy ha papi jorzágot birt. abból nem kell hadni az attyafiara. hanem az atyai jorzágból. és nem kell esze elegyíteni a papi jorzágot az atyaival., mivel az egy házi jorzág. a szegények jorzága. Conc. trid. sess. 5. 23. Cap. 1. de reform.

Meg lehet tehát ezekből látni valamennyire, mitsoda formában kel tsinálni a testamentumot, leg előbször az anyaszent⁴³¹ [72b:] egy ház, és az ország törvényére kell vigyázni. azután a felebaráti szeretetre, és az igasságra:

3. Articulus.

Hogy mi légyen az utolsó kenet magában

K Mitsoda az utolsó kenet?

F Ez olyan szentség, mely meg segíti a beteget. hogy békeséges türéssel szenvedhesse nyavalyáját, ez, avétket el törölvén., a testnek egésséget is ad, ha a szükséges az üdveségre. jacob. 5. 14.

15 Az utolsó kenet szentség, mivel olyan látható jell, mely kegyelmet ad, a pap meg keni a beteget., és imádságot mond reája. ez a látható jell, a kegyelem pedig ez,⁴³² hogy a betegnek lelki gyógyulást ad, és testit is, ha a szükséges az üdveségre.

K Honnét tudgyuk azt., hogy a kenet, és az imádság kegyelmet ad.?

20 F A szent írásból. és a traditióból.

Beteg valaki közöttetek. hivassa az egy házi szolgakot., és imádkozanak érte, meg kenvén azt olajjal. az urnak nevében. és az hitből származot imádság. meg tarttya a beteget, és fel segéli ötet az ur, ha bünt tselekedet, meg botsátatik néki. jacob. 5. 14. 15

25 A traditióból tudgyuk, mert a régi szent Atyák. erről. [73a:] emlékezetet tésznek, a bizonyos hogy az anyaszent egy ház, mindenkor élt ezzel a látható jellel., hogy kegyelmet osztogasson a betegeknek, s. Chrysost libr 3. de sacer, s. Inno: 1. epist. 1. ad decentium.

K Miért nevezik ezt a szentséget utolsó kenetnek?

30 F. Mert leg utolszor veszik fel ezt a kenetet., mivel már meg kenetek⁴³³ volt a kereszttségkór. a bérnaláskor., a püspök, vagy a pap fel szenteltetésekör; és leg utoszor⁴³⁴ a halálos betegségekör.

9 18

⁴³¹ [A lap alján tollvonások és beírások: $\frac{9}{27}$ Mdicsē]

⁴³² e, z, [A z,-t utólag írta be.]

⁴³³ meg kenetek [Szóvégi k-tt-ből javítva.]

⁴³⁴ leg utoszor [Két sorral feljebb leg utolszor alakban írja.]

K Mitsoda féle olajjal kenik meg abeteget?

F Az olaj magnak, olajával, a melyet a püspöknek kell meg szentelni nagy tsötörtökön.

K Mit jelent a püspök által meg szenteltetett olajnak kenettye?

F Jelenti a szent léleknek. belső képen valo kenetit. mely alelket 5
bűneiből meg tisztítja. és meg erősíti az ördögi kísértetekben., akris-
tus áldásának erejével. a kinek is képit viseli a püspök.

K Kiknek kell fell adni ezt a szenttséget?

F A püspököknek, és a papoknak,

F Fel leheté ezt adni minden féle papnak.? 10

F. E leg inkább a plébanusokat illeti. de szükségben minden féle⁴³⁵
pap fel adhattya.

K szükségesé jelen lenni egy néhány papnak, ezen szenttség fel
adásakor?

F. A görögoknél hét pap vagyon jelen., az előtt nálunk is⁴³⁶ [73b:] 15
egy néhány papoknak kellett jelen⁴³⁷ lenni, mikor lehetet, de egy
elegendő., ez is most a szokás, hogy tsak egy adgya fell.

K kiknek adgyák fell ezt a szenttséget?

F A keresztényeknek, kik betegségben vannak, és a kik el érték. az
okoságnak idejét, de főképpen azoknak. kik⁴³⁸ veszedelmes betegség- 20
ben vannak. Conc. trid. sess. 14. de extrem. unction.

K Meg kellé várni. hogy a beteg utolsó orájára jusson, és akkor
adgyák fel néki.?

F. Nem, mert az elég, ha a betegség veszedelmes. és hasznosab is.
ha utolsó orájára nem hadgyák. 25

K Miért leszen hasznosabb?

F I. mert azt nagyobb készüllettel vehetik fell, 2. ugy tettzik, mint ha
az Istent kísértének, ha a betegnek⁴³⁹ olyankor kérnek testi egésséget,
a midőn már haldoklik. hogy ha pediglen még a beteg felől reménség⁴⁴⁰
lehet. akkor kísértés nélkül. ez a szenttség, a testi orvoságot hasznosá 30
tészi.

⁴³⁵ minden féle <világi> pap

⁴³⁶ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások és beírás: *Minnnden m*
m]

⁴³⁷ jelen <m> lenni, mikor

⁴³⁸ kik <el érték az okoságnak id> veszedelmes betegségben vannak.

⁴³⁹ a betegnek [Első e-a-ból javítva.]

⁴⁴⁰ reménség <he> lehet.

4. Articulus.

Az utolsó kenetről.

K Mitsoda hasznát tévesen. az utolsó kenet mi bennünk?

F 1. A vétkeket meg bocsátta. 2. kegyelmet és erőtt ad hogy békével szenvedhessük a betegségben lévő fájdalmakat [74a:] és hogy ellene állhassunk az ördögi kísérteteknek, amelyek akoron erősebbek. 3. egészséget is ad atestnek. ha a szükséges a léleknek, Conc. trid. sess. 14 Cap. 2. de extrem. unct

K A halálos vétkek bocsátatnaké meg, vagy csak a bocsánandók ebben a szentségben.?

F szent jakab közönségesen szól mindenikéről. mondván. hogy ha a beteg vétkekben vagon, ez a szentség meg bocsátta neki., erre való nézve el kell hinni. hogy meg bocsátta. azokat a vétkeket; a melyekben a beteg vagon., és a melyekért, igazán való töredelmeséggel vagon; de az anyaszent egy ház arról nem végezet.⁴⁴¹ hogy ha csak abotsánando vétkeket bocsáttaé meg, vagy a halálóst is. atheologusok sem egyeznek meg ez iránt. szent károly. azt tanította, hogy mindenikét. Instruct. supr extrem unct.

K Mivel hogy szent Jakab azt mondgya hogy ez a szentség meg gyógyította a beteget., miért monddod tehát. hogy egészséget úgy ad atestnek. ha szükséges a léleknek.?

F. Noha szent jakab nem ilyen formában mondgya is. mind azon által. természet szerént. lehet azt úgy mondani., mivel a szentségek a mi hasznunkra lévén, rendeltetve., a testi egészség⁴⁴² annyiban hasznos. amennyiben. szükséges az üdvéségre.

K Az utolsó kenet. tellyeséggel szükségesé. a betegnek.?

F Nem, mert a nélküli lehet üdvezülni., de magunknak roszt kívánnánk, az Istent is meg bántanok., hogy ha szánszán-⁴⁴³[74b:]dékál meg fosztanok magunkot olyan nagy hasznoktól a melyeket ad eza szentség.

K Mitsoda készüllettel kell azt felvenni?

F Erős hittel, penitentzia tartó elmével, büneiért való töredelmeséggel. és magát az Isten akarattya alá való ajánlásal,

K szükségesé elsőben a penitentzia tartásnak szentségéhez járulni, minek előtte az utolsó kenetett fell. vegyék.?

F. Igen is jó és hasznos hogy ha a meg lehet.

⁴⁴¹ végezet. hogy [Első *e-o*-ból javítva.]

⁴⁴² egészség <azért> annyiban

⁴⁴³ [A lap alján tollvonás.]

K szükségesé hogy⁴⁴⁴ ha lehet az viaticumot az utolso kenet előtt fell venni.?

F. Az anyaszent egy ház régi szokása. szerént, az előtt, az utolso kenetett adták fell. először, azután a viaticumot; mindenüt is tarta ez a szokás. az egész romai anyaszent egy házban a tizen harmadik saeculumig., még most is nemely szerzetesek így tarttyák, leg aláb a Cistertiánusok., de mostanában a nap nyugoti anyaszent egy házban közönségesen a viaticumot, az utolso kenet előtt adgyak fel..

K Mit kell. abetegnek tselekedni, midön az utolso kenetet fel veszi,?

F. Imadkozni kell a papal edgyüt. és az Istentől. büneiért valo¹⁰ botsánatot kell kérni,

K Mit kell azoknak tselekedni. akik jelen vannak. midön ezt a szenttséget fel adgyák?

F Imádkozni kell a papal edgyüt abetegért, magokban kell szálniok, meg gondolván az életnek rövid voltát. és azt, hogy még [75a:] öök is.¹⁵ arra az orára jutnak. amelyben láttják lenni a beteget.

K Mit kell abetegnek tselekedni az utolso kenet fel vétele után?

F Tsak az Istenről kell gondolkodni valamég áll, hálákat kell néki adni, gondolkodni kell a halálrol, és az örökké valóságrol.

K Az utolso kenetet fel adgyaké többször egy szernél?²⁰

F Igen is, mindenkor mikor valamely nagy betegségben esik valaki, de akinek egy szer fel adták. ugyan azon betegségben már többször fel nem adgyák, hanem ha hoszas betegségben esvén. jobban kezd lenni. kevés idő mulva pedig ismét. betegségben talalna esni. emostanában. közönséges szokása a⁴⁴⁵ deák anya szent egy háznak. Conc. trid. sess.²⁵ 14. Cap. ult.

8. Rész

Az Egy házi rendről.

Első Articulus

Mi légyen az egy házi Rend.

K Mitsoda az egy házi rend?

F. Ez olyan szenttség. a mely hatalmat és kegyelmet ád. az olyan szolgálatra. a mely az Isteni⁴⁴⁶ ditséretet, és alélek üdveségit tekintí.

Mondám. hogy az egy házi rend szenttség. mert az olyan láthato³⁰ jell. a mely kegyelmet ád, mivel midön apüspök kezeit tészí arra a kit szentel; és imádságot mond reája, ebből áll a külső láthato jell. a

⁴⁴⁴ hogy <ha> ha [Tollhiba.]

⁴⁴⁵ a <nap> deák anya szent egy háznak.

⁴⁴⁶ szolgálatra. a mely az Isteni <szolgála> ditséretet,

hatalom, és a kegyelem a melyel követi a szent szol-[75b:]gálatokat. ugy mint a szent Mise áldozattját. a bűnök meg bocsátását., a predikállást, és a szentségek ki szolgáltatását. etehát a kegyelem, melyet ád ez a látható jell.⁴⁴⁷

- 5 K kinek kel fel adni az egy házi rendnek szentségét?

F Tsak egyedül a püspöknek, ezt lattjuk a szent írásbol hogy tsak az apostoloknak, és a püspököknek kik helyekben következenek, adatot ahatalom, a⁴⁴⁸ kézzel valo illetésre., ezt a tráditiobol is tudgyuk., mivel az anyaszent egy ház. mindenkor azt tartotta. hogy tsak egyedül a püspököknek volt arra hatalmok. és mindenkor ellene állot azoknak, kik apapoknak is akarták⁴⁴⁹ tulajdonítani azt a hatalmat. 1. et. 2 Can.⁴⁵⁰ apost. s. Cornel. papa. epist ad fabium⁴⁵¹ antioch. s. Chrysost. hom. 11. supr. 1 epist. ad tim.⁴⁵²

K Hány féle az egy házi rend?

- 15 F. Rend szerént hetet számlálnak. 1. a kapus, ki a templom ajtajára vigyázot. 2. az olvaso. 3. az exorcista. 4. acolysta, 5 a sub diaconus. 6. a diaconus. 7. a papi rend.

K⁴⁵³ kellé azt hinni. hogy a püspökök fellyeb valok a papoknál.?

- F Igen is. mert még a negyedik saeculumban az anya szent egy ház
20 eretneknek tartá Áériust azért. hogy ezt az igazságot tagadá. s. epiph. heret. 25. s. aug. libr. de heres. 53 s. ignac. mart. in. 1 saeculo. epist.

K Mind ezek a rendek. Isteni rendeléseké.?

F. A püspökség, papság. és adiaconuság. Isteni rendeések. a többbit, az anyaszent egy ház rendelte.⁴⁵⁴

[76a:] 2 *Articulus*

Azokrol az akadályokrol mellyek meg nem engedik az egy házi rendben valo menetelt.

- 25 K kitsodák azok kik az anyaszent egyház rendelése szerént az egy házi rendet fel vehetik?

F. Mind azok, a kikben valamely akadály nem találkozik. a kik alkalmasok az egyházi szolgálatra, és kik az Istentől arra hivatalosok.

⁴⁴⁷ [Utána későbbi beírás világos tintával: *hejavagyon*]

⁴⁴⁸ a <kezt> kézzel valo

⁴⁴⁹ akarták <tul> tulajdonítani [Tollhiba.]

⁴⁵⁰ Can. [a-o-ból javítva.]

⁴⁵¹ ad fabium <anthio> antioch.

⁴⁵² [Utána későbbi beírás: *heja vagyon*]

⁴⁵³ [A sor elején beírás világos tintával: *heja vagyon*]

⁴⁵⁴ [Utána későbbi beírás világosabb tintával: *heja vagyon*]

K Mít értesz azon, akikben valamely akadály nem található?

F. Értem azokat a fogyatkozásokat, a melyek miatt bé nem vétethetik valaki az egy házi rendben, vagy ha bé vétetett is, nem követheti annak hivatallját.

K Hány féle az az akadály?⁴⁵⁵

5

F. két féle. 1. az a mely valami fogyatkozástól jö, 2. a mely valamely vétektől.

K Melyek azok az⁴⁵⁶ fogyatkozások melyek akadályt tehetnek.?

F Nyolczat számlálnak. 1. az elmének fogyatkozása, 2. a testnek, 3. a születésnek, 4. az időnek, 5. a szabadságnak. 6. a szentségnek. 7. a jamborságnak., 8.⁴⁵⁷ az maga viselésben való fogyatkozás.

K kitsodák azok, a kiket meg akadályoztattya, az elmének fogyatkozása?

F. Az esztelenek., akiket a nagy nyavalya törí, az ostobák, és a kik tellyeséggel tudatlanok.. [76b:]

15

K kitsodák, azok, akiket meg akadályoztattya a testnek fogyatkozása.?

F A kik tisztességel nem tehetik az egy házi szolgálattot, úgy mint, a kikek az első, vagy a második ujja, el vagyon vágva, kik bal szemekre vakok, sánták, vagy görbék.

20

Azok, kik ezekben a fogyatkozásokban, estenek⁴⁵⁸ fel szenteltetések után, végben vihetik szolgálattokat, amenyiben meg engedik azok a fogyatkozások, tudni illik, egy pap akinek a kezét el vágták, misét nem mondhat., de predikálhat, és gyontathat, ha meg süketült.⁴⁵⁹ nem gyontathat, de misét mondhat.

25

K kitsodák azok, akiket meg akadályoztattya, a születésnek fogyatkozása.?

F. Azok., akiknek apjuk, és anyuk, nem a⁴⁶⁰ törvény szerént való házásban éltenek

K kitsodák azok, akiket meg akadályoztattya az időnek fogyatkozása?

30

F Azok, kik még elnem érték azt időt, hogy az egy házi rendben bé vitthessenek a szabot rend⁴⁶¹ szerént.

⁴⁵⁵ akadály? [l-n-ből javítva.]

⁴⁵⁶ az <akadályok.> fogyatkozások

⁴⁵⁷ 8. <és> az maga

⁴⁵⁸ estenek [Beszúrás.]

⁴⁵⁹ ha meg süketült. <misét nem> nem gyontathat, de misét mondhat.

⁴⁶⁰ nem a [a – beszúrás:] <házásban élnek.> nem a törvény szerént való házásban éltenek [a törlés és javítás későbbi, világosabb tintával.]

⁴⁶¹ rend szerént. [s (hosszú) f] r-ből javítva.]

K kitsodák. azok. akiket meg akadályoztatty a szabadságnak fogyasztkozása?

F Azok kik rabok. vagy jobbágyok. vagy azok kik adóságokban vannak⁴⁶²

5 K kitsodák azok, akiket meg akadályoztatty a szenttségnek fogyasztkozása?

F Azok. kik nintsenek meg keresztelve., kik bigámiában estenek.

K Mit értesz ezen a szón bigamia?

F Értem azokat. a kik egy néhány rendben házasodtanak meg. [77a:]

10 K kitsodák azok, akiket meg akadályoztatty.⁴⁶³ a jámborságnak fogyasztkozása?

F Azok, kik olyan tisztségekben voltak. a melyekben vér ontásot követtek, úgy mint, a had viselők, kik hartzokon voltak, a bírák. kik halálra ítélték a rabokat.,

15 K kitsodák azok. akiket meg akadályoztatty a maga viseléseknek fogyasztkozása,?

F Azok, akiknek nyilván valo penitentiát kellett tartani. azok, kik rosz magok viselésekért. rosz hir, névben estenek.

K Mitsoda vétkek azok, a melyek. meg akadályoztattyák. azokat.

20 kik azokban estenek?

F A szánszándékal valo gyilkosság, a kétszer valo meg keresztelkedés. az etretnességben valo részesülés.

K Mit kell tselekedni az olyannak, aki ilyen akadályoztatásokban találkozik.?

25 F Az olyan. hogy ha nem egy házi. avilági rendben kell maradni. hogy ha pedig egy házi. minden⁴⁶⁴ egy házi szolgálatot félben kell hadgyni.

3. *Articulus.*

Hogy mitsoda készülettel, és mitsodásnak kell annak lenni. aki az egy házi rendben akar menni. és hogy, hivatalosnak kell erre lenni.

K Mind azoknak. kik a fellyeb meg mondot akadályoknélkül vannak. leheté az egy házi rendben menni?⁴⁶⁵ [77b:]

30 F. Nem, mert még szükséges azon kívül. hogy azokra a szent szolgálatokra hajlandok, alkalmatosak. és Istentől hivatattak legyenek.

⁴⁶² [Utána későbbi beírás: *heja*]

⁴⁶³ meg akadályoztatty. [*dá-ly*-ből javítva.]

⁴⁶⁴ minden <t> egy házi szolgálatot

⁴⁶⁵ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások és beírás: *M*]

K Mitsodásnak kell hát lenni, hogy alkalmas legyen valaki, az egy házi hivatalra?

F. 1. szükséges. hogy a világtól. magat meg vonnya, 2. a maga hasznát ne kerese., 3. felebaráttya szerető legyen. 4. az Isten ditsőségét. és felebaráttya. üdvességét kerese. 5. tudománya legyen. 6. alkalmas az anyaszent egy ház szolgálattára., 7. bátor. és áthatatos legyen. 8. okos. 9. békeséges tüdő, 10 tiszta életü legyen. 11 szerese a munkát. és a tanulást., 12. amagános életet: 13. kerüllye a kényeséget, 14. alázatos. és intést szerető legyen. 15. szeresse az imádságot, s. hier. epist ad nepotianum. s. Chrysost de sacerd. 10

K Ezeken kívül. kívántatiké még valami a papi renchez?

F Még ezeken kívül szükséges. hogy arra Istentől hivatalos legyen.

K Honnét tudgyuk mi azt. hogy nem magunknak kel ezt a rendet választanunk. hanem Istentől kell arra hivatalosnak lenni?

F. Azt tudgyuk. a szent írásból, a traditioból. a proféták. a kristus, 15 és az apostolok példáiból, és valamenyi szent püspökök, és szent egy háziak voltak. azoknak példájokból. [78a:]

K kitsodák azok., akik nem hivatalosok az Istentől, az egy házi rendre.?

F. 1. Az olyanok. a kikben azok a készültek., és indulatok nincse- 20 nek. a melyekről szollottunk. 2. az olyanok. a kik ebben a dologban. tsak a szülejek. és attyok fiai akarattyokot követik. 3. az olyanok kik az egy házi rendre tsak az előmenetelért. és a fősvénységért vágynak. 4. az olyanok., kik minden féle uton modon. azon vannak. és sürgetik püspökjöket. hogy fel szentelyle őket. 5. az olyanok. akik a rendetlen 25 életből: az egy házi rendben akarnak egy szers mind menni.

K kitsodák azok. akik felöl el lehet gondolni. hogy az Istentől hivatattak arra a rendre.?⁴⁶⁶

F Az olyanok. akik noha érdemesek legyenek is arra, de akik magoktól semmit nem tselekesznek., hanem meg várják hogy a püspök- 30 jök sürgesse arra. vagy is leg aláb. egy olyan okos, és értelmesnek követik tanátsát. aki mind buzgo, mind pedig tudgya. az anyaszent egy ház szabot rendeit. mivel kételkedhetünk abban. hogy ha az Isten hivuté ebben arendben. amidön magunk választtyuk magunknak.

K Miért lehetne abban kételkedni? 35

F Mert szent pál azt mondgya. hogy *senki nem vészi ő magának etisztességet., hanem aki hivatattik Istentől valamint Aron; a képpen a kristus is. nem tulajdonította magának etisztességet hogy fő pap lenne., hanem azt, az atya Istentől vette.* hebr. 5. 4.⁴⁶⁷ [78b:]

K szabadé az atyáknak. papi rendre szánni az ő gyermekeket? 40

⁴⁶⁶ [Utána későbbi beírás világosabb tintával: *héja vagyon*]

⁴⁶⁷ [A lap alján tollpróbászertü tollvonások.]

F Igen szent dolog azt kívánni. hogy gyermekek. az egy házi rendre hivatassanak., és hogy őket úgy is neveljük, hogy arra alkalmasak lehessenek., de elkel kerülni azokat a vétkeket, a melyekben esnek sok atyák.

5 K Mellyek azok avétek?⁴⁶⁸

F 1. Amidön⁴⁶⁹ gyermekeknek hajlandóságokat erőltetik 2. midön azt rendelik a papságra. a melyekben keveseb elmét tapasztalnak. 3. amidön tsak az előmenetelt, és a hasznot tekintik. és rendeletlenül vétetik bé fiokot.

10 K Mik követik rend szerént az ilyen vétkeket

F.⁴⁷⁰ 1. Az Isten rend szerént meg nem áldgya az olyanokat⁴⁷¹ kik ilyen formában mentenek az egy házi rendben. és gyakorta. familiájoknak gyalázattárára., és az anyaszent egy háznak. botránkozattására léznek., 2. az ilyen vétkekért az Isten átka száll némelykor a familiákra., 3. a szent írásban nagy példákat látunk. az olyanokrol. akik hivatlan akartak az egyházi rendben menni. a melyekért rettegienek az olyan atyák. akik az Isten rendelése ellen akarják ebben a szent rendben tenni gyermekeket nagy példa. korédáthán, ábiron. osiás király meg pélpoklosodék azért. hogy a füstölöre akará tenni kezét. num. 16. 20 4 reg. 15.

4. Articulus.

A Tonsuráról. az. az. ahaja el nyiréséről annak a ki az egy házi rendben vétetik [79a:]

K Mitsoda a tonsura?

F Ez olyan Cérémónia a melyel az egy házi rendben vétetvén valaki, azután, mind egy házi jóságot birhat. mind a több szent rendeket fel veheti.

25 K Miért nevezik ezt a Ceremoniát tonsurának.?

F Mert nagyob része ennek a Cérémóniának a haj nyirésből áll.

K Miből áll tehát ez a Ceremonia?

F Három dologbol. 1. aki arendben akar menni., a püspök eleiben mégyen, papi köntösben. a karján tartván a superpeliciumot; és a
30 kezében egy gyertytát. 2. annak a püspök a haját meg nyiri kereszt formára. és az alat a kit nyirnek. fogadást téssen. hogy egyedül az Istent veszi örökségül. magának. 3. apüspök reá adgya azután. a superpeliciumot.

⁴⁶⁸ [Utána beírás halvány tintával: *heja vagon*]

⁴⁶⁹ Amidön [*n* – megkezdett hosszú szárú betűből javítva.]

⁴⁷⁰ [Beírás a sor elejére: *heja vagon*]

⁴⁷¹ olyanokat [Ékezetthiba.]

K Miért veszen hoszu ruhát magára. az, aki magát tonsuráltatni mégyen.?

F Mert. az, az egy házi rendnek ruhája. a szent szabot rend szerént. Conc. trid sess. 23. Cap. 6. de reform

K Miért tart gyertytát a kezében?

5

F Azért. hogy a püspök képében.,⁴⁷² a kristusnak ajánlván a gyertytát, azal meg mutassa hogy az Isten szolgálattában. ugy akar égni, valamint a gyertyta.⁴⁷³[79b:]

K Miért nyiri elahaját. a püspök annak. akit az egy házi rendben véssen.?

10

F Meg akarja néki mutatni azal., hogy e világtol tellyeségel el kell magát vonni., és el hagydni, mind azt valami a szükség felet vagyon.

K Miért mondgya az alat a még nyirik, hogy az Istent veszi magának egyedül örökségül.?

F. Azt fogadgya fel a kristusnak. és az anyaszent egy háznak., hogy evilágtol tellyeségel meg válván. az egy házi rendben akarja tellyes életét. az urnak szolgálattában szentelni.

K Miért adgya néki a püspök a superpelliciumot?

F. I. Azért. hogy meg értesse véle az által. hogy egyházi személy lévén. az egy házi ruhát viselheti. és hogy a fejer ruha, ártatlanságot, és tisztaságot jelentvén, tiszta életet is kell néki élni.

20

K Miért nyirik el az egy házi renden lévők haját?

F Az anyaszent egy házhoz valo engedelmességért. a ki is azt akarja, hogy az egy háziak meg különböztessenek az által. a világiaktol.

K A tonsura régi szokásé az anyaszent egy házban?

25

F közönségesen azt tarttyák. hogy a hatodik saeculumban kezdődöt.

Magyarázat⁴⁷⁴

Az első saeculumokban. a püspökök, és a több egy [80a:] házi renden lévők, semmiben nem különböztetettek meg külső képpen. a világiaktól, mivel a sok féle üldöztetések. azt meg nem engedték az egy háziaknak. hogy más féle köntösököt viseljenek., valamint hogy még most is . a nap keleti országokban. a missionáriusok, tsak nem mind világi köntösben járnak, hanem azt láttyuk szent gergely pápa idejében, a hatodik saeculumban., hogy az egy háziak. már különös köntösöket viseltenek, a mi pedig a tonsurát illeti, a hetedik és a nyolczadik saeculumban már közönséges bé vett szokás volt.

35

K kiknek kell a tonsurát meg engedni?

⁴⁷² képében., [b-n-ből javítva.]

⁴⁷³ [A lap alján tollvonás.]

⁴⁷⁴ Magyarázat [Utólag írta be a sorközbe.]

F. Az olyanoknak., a kik felöl el lehet hinni. hogy az Isten hitta a papi rendre.

K Hány esztendősen korában lehet valakit tonsurálni?

F A tridentinumi Concilium.⁴⁷⁵ meg engedi a gyermekeket is. tsak
5 tudgyanak mar irni. olvasni. meg legyenek bérmálva, és a hitnek fő ágazatit⁴⁷⁶ tudgyák. Conc trid sess. 23 cap. 4.

K Mitsoda szándékban kell lenni. annak a ki a tonsurát fel veszi.⁴⁷⁷

F. 1. olyanban. hogy az egy házi rendben akar élni és meg halni. 2. hogy abban, az Istennek szenteli magát. min[80b:]den haszon keresés., és kevélység nélkül. 3. hogy mindenben fog engedelmeskedni a püspök-jének. és a szent szabot rendeknek. 4. hogy a világot meg fogja. vetni, és el kerüli azokat a mulattságokat, a melyek tiltatnak, az egy háziaknak.⁴⁷⁸

K Mitsoda hasznai vannak a tonsurának?

15 F 1. A tonsura. az embert. az egy házi rendben teszi, 2. az egy házi rendnek privilégiumával élteti. 3. a több egy házi rendekhez⁴⁷⁹ közelíti. 4. hatalmat ad. arra, hogy beneficiumot birhat.

5 *Articulus.*

A beneficiumrol: vagy az egy házi jóságokrol. és a simoniáról.

K Mitsoda a beneficium?

F Ez,⁴⁸⁰ olyan egy házi titulus., a mely állandó és meg maradando
20 részt ad annak., a ki azt viseli. hogy birhassa némely részit. az egy házi jóságoknak, véghez vivén azokat a kötelességeket a melyek ahoz vannak foglalva.

Az első saeculumokban nem ilyen formában üsmerték a bénéficiu-mokot., mivel az egy házi jóságok. közösök voltak. a püspökök viseltek azokra gondot., és ök is tartották azokbol. az olyanokat, a kiket kívántatot, a többit ala[81a:]mispára.. és a templomra fordították., de idővel, és lassanként. az egy házi⁴⁸¹ jóságokbol, részt kezdének szabni a püspöknek, részt az egy háziaknak. részt a szegényeknek. részt a

⁴⁷⁵ Concilium. [c-s-ből javítva.]

⁴⁷⁶ ágazatit [ágazatitból javítva az ékezet áthúzásával.]

⁴⁷⁷ [Utána beírás világos tintával: *heja vagon*]

⁴⁷⁸ [Utána későbbi beírás: *heja vagon*]

⁴⁷⁹ rendekhez [Második e – megkezdett h-ből javítva:] közelíti. [ö-e-ből javítva.]

⁴⁸⁰ Éz, [És-ből javítva az ékezet áthúzásá nélkül.]

⁴⁸¹ az egy házi </> jóságokbol, [g-b-ből javítva.]

templom ujjítására. végtire, a sok változtatások után. az a szokás maradt meg, a melyet mostanában látunk, és ugyan azon mostani szokás szerént is szollunk itt az egy házi jóságokrol.⁴⁸²

K Mitsodásnak kell lenni. hogy lehesen beneficiumot birni?

F. Tonsurátlatotnak kell lenni., jó életűnek, és jó erkölcsűnek. és hogy alkalmas legyen, végben vinni. ahivatalokot mellyek kívántatnak a beneficiumhoz. 5

Hogy ha pedig olyan beneficiumot bir. hogy a mások lelkére kell vigyázni; papnak. és alkalmasnak kell lenni arra. hogy gyontathasson prédikállyon.⁴⁸³ és a szenttségeket jól ki osztogathassa 10

K Lehető beneficiumot adni atyafainak vagy jó akaroinak.?

F lehet. hogy ha arra azok méltobbak másoknál. de ha nem méltobbak. az Istent meg bánttyák. és az anya szent egy házat meg botránkozatttyák, igen könnyű ez iránt magának hizelkedni. de jaj annak aki ebben a dologban magának hizelkedik.⁴⁸⁴[81b:] 15

K A keresztényeknek nem kell tehát. tsak könnyen arra ajánlani magokot, hogy⁴⁸⁵ beneficiumot kérjenek attyokfiainak, és jó akarajoknak?

F. Nem, mert az olyan keresztények. kik az Istent félik, könnyen arra nem ajánllyák magokot hogy másoknak egy házi jóságokot kérjenek 1. azért, hogy ne részesüllyenek azoknak vétkekben., kik azokot osztogatttyák, és akik kérésekre nem aleg érdemesebbet választották, 2. azért. hogy Isten előtt számot ne adgyanak azokért a vétkekért, a mellyekben eshetik az, akinek az egy házi jóságokot szerzették. ugyan azon jóság ki szolgáltatásáért, a mely kereszténynek élő hite 25 vagyyon. az olyan retteg, amidön láttya. hogy a mások vétkiért is számot kell adni Istennek.

6 articulus a simoniáról⁴⁸⁶

K Mitsoda a simonia?

F. A nem más. hanem a midön fel tett akarattal akarják. meg venni, vagy el adni a lelki dolgokot. vagy azt ami a lelki dolgokot illeti. 30

K Hány féle a simonia.?

⁴⁸² [Utána beírás: *heja vagyon*]

⁴⁸³ prédikállyon. [r-e-ből? javítva.]

⁴⁸⁴ [A lap alján tollpróbaszerű jelek és beírások: 1752 23 *temettük el N omni Az Is Mitsoda Az Ist!*]

⁴⁸⁵ hogy <f> beneficiumot

⁴⁸⁶ 6 articulus a simoniáról [Utólag írta be a sor végén üresen maradt helyre.]

F. Három féle. valóságos. Conventionalis. és mentális.

K Mitsoda a valóságos simonia?

F. A midőn. pénzt, vagy más egyebet adnak. vagy [82a:] vesznek valamely lelki dologért, vagy azért. a mi a lelki dolgot illeti.

5 K Mitsoda a Conventionalis simonia?

F A midőn azon meg alkuszna, hogy a földi jókért⁴⁸⁷ lelki jokat adgyanak, hogy ha az alkut végben vitték. a valóságos simonia., hogy ha pedig nem Conventionalis.⁴⁸⁸

K Mitsoda, a mentális simonia?

10 F. A midőn. fogadás⁴⁸⁹ alku nélkül. olyan szándékal adnak valamely lelki dolgot. hogy azért testi hasznot vegyenek. vagy hogy olyan szándékal adnak valamely földi jót. hogy azért lelki jót vegyenek.

példának okáért, Én másnak egy házi jóságot adok, de azért. mert remélem hogy azért ajándékot veszek. más képpen nem adnék, aján-

15 dékot adok. hasznos szolgálatot teszek., de olyan végre. hogy én azért magamnak. vagy atyám fiának egy házi jóságot nyerhesek. én semmi ígéretet, se alkut nem tettem. az én szándékom tsak a., hogy a⁴⁹⁰ lelki jóért. földi jót szerezhessenek., vagy a földi jóért, lelki jót., mind azon által. szívemben, és elmémben. simoniát tselekedtem.⁴⁹¹

20 K Honnét jó⁴⁹² ez a szó simonia?

F simon magustol.⁴⁹³ a ki pénzt akart adni. hogy ő is tudádot tehesen. act. 8. 19.⁴⁹⁴[82b:]

K Honnét tudgyuk mi azt. hogy a simonia tilalmas?

25 F Az okosság meg tanyithat arra, hogy nem szabad se el adni. se meg venni a lelki dolgot., de ezen kívül. mind a kristus, mind az anyaszent egy ház. azt tilalmazza. adgyátok ingyen, mondgya a kristus. a mit ingyen vettetek. matth. 10. 8.

K Mitsoda büntetéssel büntetik meg a simoniát?

30 F 1. Hogy ha a simonia nyilván valo. az ex Communicatio a pápát illeti, hogy ha. titkos. a püspököt. 2. a papi jóságot tölle el veszik. 3.

⁴⁸⁷ földi jókért <j> lelki jokat [Törlés a sor elején.]

⁴⁸⁸ hogy ha pedig nem Conventionalis. [Utólag írta be világosabb tintával.]

⁴⁸⁹ fogadás [Beszúrás világosabb tintával.]

⁴⁹⁰ a <f> lelki jóért. földi jót szerezhessenek., [Második z – hosszú f-ből javítva.]

⁴⁹¹ [Utána beírta a sorközbe: *K. simonia volnaé <valaki> valamely szolgálá-; külön sorban, valamely alatt: heja]*

⁴⁹² jó [jő ~ jö helyett; ékezethibával.]

⁴⁹³ magustol. [s (hosszú f) beszúrás.]

⁴⁹⁴ [A lap alján tollpróbászterű tollvonások és beírás: *Mint hogy*]

semmi papi jóságot többé nem bírhat, gyalázatban esik., és a régi szabot rend szerént. a papi hivataltól el tiltathatik. Conc. Calcedo. Can. 2⁴⁹⁵ extra. de sim.

7 articulus⁴⁹⁶

K Mitsoda a kötelesek azoknak. akik egy házi jóságot bírnak.?

F. 1. Hogy nagy hűségel vigyék végben. azokat, a hivatalokot, 5
mellyek azon egy házi jóságot illetik., 2. igen vigyázanak arra., hogy
a jóság elne romollyék. és annak levelei elne veszenek., 3. hogy annak
jövedelmét. szentül költtsék el. 4. hogy az Isteni szolgálatot. szorgalmas-
talással. és buzgósággal vigyék végben.⁴⁹⁷

K Mire kel fordítani a beneficiariusoknak az egyházi jóságot?⁴⁹⁸ 10
[83a:]

F. Az egész jóságban a romlot épületeket meg kell ujítani. 2.
A jóságban lévő templomokban. az oltári ruhákra⁴⁹⁹ köntösökre és
eszközökre gondya legyen, hogy az Isteni szolgálat tisztességgel legyen.
3. tarttson annyi számú papokot, és egy házi renden lévőket., a menyi
kivántatik az egy házi jóságnak fundatiojához, 4. minek utánna. min- 15
deneket ki fizetett volna., a jövedelemből tsak annyit tarttson meg. a
menyi szükséges hogy magát betsületesen tarthassa 5 minek utánna ki
vette volna. a maga szükségére valot. a mi meg marad. adgya a szegé-
nyeknek.

K Mitsoda szegényeknek kell adni. minek utánna ki vette volna a 20
maga szükségére valot.?

F fő képpen. az olyan szegényeknek kell adni. akik az egy házi
jósághoz valok. a kik ót lakosok. az okoság hozza magával, hogy az
olyanokot, kik a jóságot. az egy háznak adták. kik annak tizedet
fizetnek, és annak szolgálnak, inkább kell segíteni mint sem az idegene- 25
ket. a felebaráti szeretet is ezt hozza magával. vagyon mindenik egy
háznak. olyan szegényei. akiket tartani kell.

⁴⁹⁵ Can. 2 [2-3-ből javítva.]

⁴⁹⁶ 7 articulus *heja*, [Utólag írta be a sorközbe, világosabb tintával.]

⁴⁹⁷ [Utána beírta a sor elejére: *heja vagyon*] <K Miben áll a költtsé-
gek azoknak> [*ek azoknak*] beszúrás;] <a melyet kell tenni annak a
kik [*a kik*]- második *k*-t utólag írta be;] <egy házi jóságot bír.? nak?>
[*nak?*] utólagos beírás halvány tintával.]

⁴⁹⁸ [Ezt a *Kérdést* utólag írta be a lap aljára, az előzőleg leírt és törölt
Kérdés helyett; a lap alján őrszók: *F. I. Az egész jóságban*]

⁴⁹⁹ ruhákra [*ruhárából* javítva;] <és> köntösökre [*n*-sor alatti beszú-
rás.]

K A ki egy házi joszágít bir. adhaté az atyafiainak is a jövedelem-
ből?

F Hogy ha az atyafiai szegények.⁵⁰⁰ nem tsak adhat.⁵⁰¹ [83b:] de
kell is azokat segitteni ugy mint szegényeket., de azért adni hogy meg
5 gazdagullyanak., hogy kényesebben és nagyob uraságban éllyenek, az
olylan vétek, a melyet az egész Conciliumok, és a⁵⁰² szent atyák.
kárhóztattyák. Conc. trid. sess. 25. Cap. 1. de reform.

8⁵⁰³ *Articulus.*

Az Egy házi also rendekről.

K Mellyek az also egy házi rendek.?

F. Négyet számlálnak, ugy mint. a kapus. az olvasó. az exorcista,
10 és az acolystha.

K Miért nevezik ezeket also⁵⁰⁴ rendeknek.?

F. Hogy meg különböztessenek. a fő⁵⁰⁵ szent renden lévőktől. a kik
az oltárhoz közeleb valok. és akik. tellyeségel az anyaszent egy háznak
szenteltettek.

15 K. Mitsoda⁵⁰⁶ a kapusnak hivatallya?

F. 1. hogy a templom kapuját meg nyissa, és bé zárja. 2. Hogy a
hiteleneket. eretneket. és az excommunicátusokat a templomban ne
bottsása. 3. meg ne engedgye hogy mások bé menyenek a sanctuarium-
ban., hanem tsak azok akiknek illik oda bé menni. 4. meg ne engedgye
20 a templomban a tiszteletlen dolgokat a hejában valo beszélgetést. [84a:]
5 a templomban lévő eszközöket, az oltárhoz valo ruhákat. és a templo-
mot tisztán tarttsa. 6. a szabot időben harangozon.

K Mitsoda az olvasonak hivatallya?

F 1. Hogy énekellye. vagy fel szoval olvassa az epistolákat: és a szent
25 atyák írásit.

2. A régi⁵⁰⁷ időkben. amidön a pap magyarázta a népnek a szent
írást, az olvaso fent szoval. olvasta el. a verseket a melyeket magyará-

⁵⁰⁰ szegényék. [Ékezethiba.]

⁵⁰¹ [A lap alján tollvonás és beírás: *Meg*]

⁵⁰² a [Beszúrás.]

⁵⁰³ 8 *Articulus.* [8-6-ból javítva.]

⁵⁰⁴ also <m> rendeknek.?

⁵⁰⁵ a fő <rendektől.> szent <rendekről.> [Törlés a sor elején.] renden
lévőktől.

⁵⁰⁶ Mitsoda [*d* – megkezdett hosszú szárú betüből javítva.]

⁵⁰⁷ régi [*g-d*-ből javítva.] időkben.

zot. az az. hogy az olvaso⁵⁰⁸ elolvasot egy részt., a pap azt utánna magyarázta,⁵⁰⁹ a midön pedig a püspök magyarázta az evangéliumot. akor a diaconus olvasta el. a mit meg kellett magyarázni. pontifi rom. ad lector.⁵¹⁰

K Mitsoda az exorcistának hivatallya?

5

F. 1. régenten az ördögököt ök üzték ki akikben ördög volt, de már mostanában, ezt a hivatalt a papok viszik végben. 2. a szentelt vízhez valo só. és vizet. néki kell el készíteni, 3. a midön. apüspök. vagy egy pap. exorcizálni akar valamely ördögöset, néki kel elő készíteni mind azt, valami ahoz kívántatik.

10

K Mitsoda az acolythanak hivatallya?

F. 1. A gyertyyákat ö gyujtja meg.⁵¹¹ 2. a nagy misekor. a processio-
kor a gyertyyát ö viszi. 3. a füstölöt, és a temjént. ö hordozza. 4. a tüzet,
és a temjént ö készíti ell. [84b:] 5. a szent áldozathoz valo bort, és vizet
el készíti. és azt a subdiaconus kezében adgya a misekor; 6. a szent
áldozatkor a diaconusok. és a pap mellet vagon

15

K Nagyra kellé betsülení mind ezeket a hivatalokat?

F. Mind a, valamí az embert akristushoz közelitti, és reszesé teszi a
szentséges titkokban. amind nagy, és méltó a tiszteletre. a régi időkben,
nagy jutalomnak tartották. ha bé vétték. az olyanokat kik a pogányok
előtt vallást tettek a hitről. ha tsak a leg aláb valo rendben is. ezt láttyuk
a szent Cypriánus 33. és 34⁵¹² leveléből, melyet irt a maga népének két
olvasonak ordinatioirol, akik az üldözéskor vallást tettek a hitről,

20

7 Articulus

Az Egy házi fő rendekről.

K Mellyek az egy házi fő rendek?

F. A subdiaconuság. a diaconuság. és a papság.

25

K Miért neveztetnek. ezek a rendek. fő rendeknek?

F. 1. Azért, mert akik azokat fel veszik., az Istennek, és az anyaszent
egy háznak vannak szenteltetve. meg változhatatlan képen, és az anya-
szent egy ház, töllök, szüntelen valo tiszta⁵¹³ életett kíván. 2. mert ezek
az oltár mellet szolgálnak. és nagyob hatalmok vagon, mint az aláb
valo egy házi szolgáknak, [85a:]

30

⁵⁰⁸ az olvaso <eg elolvasot egy részt., [Törlés a sor végén.]

⁵⁰⁹ magyarázta, <pon> [...] pontifi

⁵¹⁰ lector. [e-o-ból javítva.]

⁵¹¹ ö gyujtja meg. <a> 2. a nagy

⁵¹² és 34 leveléből,

⁵¹³ tiszta <s> életett

K Meg volté mindenkor tiltva a subdiaconusnak, a diaconusnak, és a papoknak a házasság?

F Igen is, mivel soha nem volt szabad a püspököknek, papoknak, diaconusoknak, subdiaconusoknak, fel szenteltetések után meg házassodniok, mindenkoron evolt. aGörög, és a deák anyaszent egy házának szokása, Can aposto. 17. Justinii Imp. libr. 45. Cap. de episcopis et Clericis.

K Nem látunké sok házass papokot, diaconusokot, a görög anyaszent egy házban?

10 F Igen is, de fel szenteltetések⁵¹⁴ előtt házassodtanak meg.

K szabadé tehát, egy házass embert, subdiaconusnak, diaconusnak, papnak, vagy püspöknek fel szentelni?

F A deák anyaszent egy házban a nem szabad., hogy hatsak, a férfit. és az aszszony azt fel nem fogadgyák hogy holtig különösön fognak élni
15 egy másol., a fel szentelés után, hasonló szokást tartanak a görög püspökök. iránt, de a több egy házi renden lévőket⁵¹⁵ a görög anyaszent egy házban fel szentelik. házass korokban is nem kötelezvént őket arra hogy el vályanak feleségektől.

K Honnan vagyon ez a két féle szokás.

20 F Attól vagyon, hogy a deák anyaszent egy ház meg tartotta azt a régi szokást mely az előtt a görögöknel is meg volt, de idővel ökk azt el hadták, és új szokást vettek bé. conc. Nicae. Can. 2. Conc. Ancir. Can. 9. s. ambr. libr. 1. de offic. s. hier, libr contr. jovinianum.⁵¹⁶ [85b:]

K Mioltatol fogvást, engedte meg a görög anyaszent egy ház, a
25 házasságot a papoknak, és a diaconusoknak.?

F A hatodik saeculumnak a végén, a püspökök Constancinápolyban gyülvén., a Császár palotájában., arról törvényt tsinalának. Conc. in trullo. Can 6.

K A romai anyaszent egy ház, nem állae ellene annak a gyülvének.?

30 F Eleinte mindgyárt ellene álla., de azután látván hogy az a szokás nem tekéntené ahitet; a békeségnek kedviért el szenvedé. Conc. later. sub innocentio. III. Can. ut Clericorum mores.

K Miért parancsolya az anyaszent egyház, hogy az egy házi renden lévők, a házasságon kívül éllyenek.?

35 F Azért hogy a világi dolgoktól, bajoktól.⁵¹⁷ gondoktól mellyek követik a házasságot mentek lehesenek., és hogy szabadosan járhas-

⁵¹⁴ fel szenteltetések [té – beszúrás.]

⁵¹⁵ renden lévőket [ket – beszúrás.]

⁵¹⁶ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

⁵¹⁷ bajoktól. [b-j-ből javítva.]

nak az Isteni, és a felebaráti⁵¹⁸ szolgálatban., tiszták lévén testben. és lélekben, jobban vihessék végben. az oltári szolgálatot. 1. Cor. 7. 28. 32. 33. 34.

8. *Articulus*

A subdiaconusnak. Diaconusnak. papoknak. és püspököknek hivatallyiroi.

K Mellyek. a subdiaconus hivatallyi?

F. 1. Hogy az Isteni szolgálatkor segittsen a diaconusnak, 2. a nagy⁵ misekor az épistolát énekellye. 3. a nagy [86a:] misekor vizet tölttsön a kehelyben. 4. gondgya legyen a ruhákra mellyek szükségesek a szent áldozathoz, 5. a Corporalét. és a purificatoriumot meg mossa, 6. az Evangyelimos könyvet tarttsa a diaconusnak. és azt a papnak vigye meg tsokolni. 7. az ajánlot ajándekokot a nép kezéből elvegye. pontifi.¹⁰ missa.

K Mitsoda jó erkölcsöt kel birni a subdiaconusnak.?

F. 1. A tisztaságot, 2. a tanulásnak szeretetit. 3. az Isten házához valo nagy buzgoságot, 4. az imádságot, 5. a penitentzia tartást., 6. az anyaszent egy házhoz valo szeretetett, 7. az alázatoságot, 8. a püspökjéhez¹⁵ valo engedelmeséget, a papokhoz, és diaconusokhoz valo tiszteletet.

K Mellyek a diaconusnak hivatallyi?

F. 1. Hogy az oltár előtt szolgállyon, a papnak kezében adgya mind azt a mi a szent áldozathoz szükséges., noha ő nem szentel, de apapal együt ajánlya a szent áldozatot a népnek nevében. 2. az evangéliumot²⁰ énekellye. 3. oktasson és prédikállyon ha arra. szabadságot ad apüspök. 4. Cérémoniával kereszteltyen szükségben.,⁵¹⁹ 5. hogy a népnek hirt adgyon a templomban a midön le kellesék térdepleni.⁵²⁰ az Isteni szolgálat után. a népnek tudtára adgya. hogy ki ki el mehet 6. a templomban mindenre vigyázon., régenten. a diaconusok viseltek⁵²¹ 25 gondot az egy házi jóságokra. a püspök parancsolattya alat. ökk is osztogatták az alaminát.

K Mitsoda jó erköltsök szükségesek a diaconusnak?⁵²² [86b:]

F szent pál. hasonlo jó erköltsöket kíván töllök: valamint a püspökötöl. ugy mint. a tisztaságot, egyeneséget. nem a magok hasznok³⁰ keresését, tellyesek legyenek hittel. szeretettel. okoságal. buzgoságal.

⁵¹⁸ a felebaráti <szer> szolgálatban.,

⁵¹⁹ szükségben., <6.> 5.

⁵²⁰ térdepleni. [d-p-ből javítva.]

⁵²¹ viseltek [l-s-ből javítva.]

⁵²² [Tollpróbaszerű tollvonások és betűk a lap alján: *Inte Do D D D D M M M M*]

alázatoságal. tudományal., szegényekhez valo szeretettel., egy szoval tellyesek legyenek⁵²³ szent lélekel. valamint az első hét diaconusok⁵²⁴ act. 6. 3. 1 tim. 3. 8.

K Mellyek a papnak hivatalljai?

- 5 F. 1. Hogy a szent Mise áldozattát ajánlya, 2. hogy a szenttségeket ki szolgáltatassa, a bérmálás. és a papi renden kívül. 3. az Isten beszédit hirdesse., 4.⁵²⁵ a lelkeket vezesse. 5. a népet meg áldgya. és érette imádkozék.

K Mitsoda jó erköltsök szükségesek apapnak.?

- 10 F. Minden féle jó erkölcsnek kell benne lenni., mivel a pap az Isten embere, egy papnak minden tselekedete⁵²⁶ oktatás helyet kell lenni., szükséges is. hogy tellyes legyen Isteni szeretettel, az Isteni szeretet pedig magában foglal minden féle jó erkölcsöt.

K Mellyek a püspöknek hivatalljai?

- 15 F. *A szent lélek őket vigyázoká tette. az Isten anyaszent egy házának legeltetésére. melyet tulajdon vérével kereset.* mondgya szent pál. act. 20. 28. a püspökök, az apostolok helyeit tarttyák., ő hozájok is tartozik az anya szent egyháznak igazgatása. és annak nagyobra valo ki terjesztése.

- 20 K Mitsoda jó erköltsök szükségesek a püspöknek.?

F. A püspökség. leg nagyob tökéleteségü rend lévén., szükség-**[87a:]**széges tehát. egy püspöknek. minden féle jó erköltsöket birni nagy tekélleteségel; de mindenek felet. az Isteni szeretettel, okoságal. tudományal. bátorságal. álhatatosságal. buzgoságal. vigyázasal. és nagy alázatoságal bővölködyék

A ki a pásztoroknak. jó erkölcseiről akai bővebben tudni, szükséges hogy olvasa. Názianus sz. gergely 1. discursusát. sz chrysostomusnak, a papságról valo könyveit. sz. hieronimusnak. nepotianusnak irt levelet., de mindenek felet a szent pál leveleit.. és azok közöt. a timoteushoz. 30 és titushoz irt leveleit., vagy hogy még jobban mondgyam, az egész uj testámentumot.

⁵²³ legyenek [Későbbi beírás a sorközbe.]

⁵²⁴ valamint az első hét diaconusok [Utólag írta be a sor alá, világosabb tintával.]

⁵²⁵ 4. a lelkeket [4.-a-ból javítva.]

⁵²⁶ tselekedete<nek> oktatás helyett [Törlés a sor végén.]

9 *Articulus.*

Magyarázattya. a Ceremoniáknak. a melyekkel fel szentelik
a püspököt.

K A választot püspököt. miért kell három püspöknek fel szentelni?

F Ez a szokás még apostoli traditio., és az anyaszent. egy ház. ezt
mindenkor követte. tim. 4. 15.⁵²⁷

Magyarázat.

A nicaei Concilium. Can. 4. azt hadgya. hogy a püspököt. leg aláb 5
az egész tartományban lévő püspökök szentellyék fell, *Episcopum Con-*
venit. maximé quidem ab omnibus qui sunt in provincia ordinari. ennek
a szent⁵²⁸[87b:] Conciliumnak hagyásából úgy tettik. mint ha azt
kivánná az⁵²⁹ anyaszent egy ház. hogy az egész világon lévő püspökök
jelen lehetnének egy püspöknek fel szentelésin. és mindnyájan tehetnék 10
kezeket az uj püspökre., hogy ha a meg lehetne; a püspökségnek
egyeségiért, de⁵³⁰ mint hogy a nem lehető. se nem szükséges hogy
mindnyájan jelen legyenek, a tartománybéli püspökök, jelentik az egész
apostoli gyülekezetet; de mint hogy az is nehéz dolog hogy az egész
tartományban lévő püspökök mindnyájan jelen legyenek a fel szentelé- 15
sen. a szent nicaei Concilium azt hadgya, hogy leg aláb három jelen
legyen, ugyan ezis az apostoli traditio., de azt is hadgya., hogy a mely
tartomány béli püspökök jelen nem lehetnek. azok írásban fel tegyék,
hogy jóvá hadgyák a fel szentelést,

K. Miért mondgya, egyik a püspökök⁵³¹ közül. a fővebb Consecra- 20
tornak. hogy az anyaszent egyház. azt kivánnya. hogy amely papot
néked bé mutatok., püspöknek szenteltessék.?

F Meg akarja azal mutatni. hogy a püspököt. tsak valamely anya-
szent egy háznak szükségére szentelik fel.

K A főveb Consecrator. miért olvastattya el a bulát minek előtte. 25
a fel szenteléshez kezdgyen?

F Mert a mostani törvénye szerént az anyaszent egy [88a:]háznak.
a deák anyaszent egy házban. a püspököket fel nem szentelhetik, a pápa
engedelme nélkül, és hogy ha fel szentelésekre valo szükséges bulát nem
nyernek, 30

K Az uj püspök. miért teszi le a hitet. a Consecrator kezeiben.?

⁵²⁷ tim. 4. 15 [A latin utalást később írta be, világosabb tintával.]

⁵²⁸ [A lap alján tollvonás.]

⁵²⁹ azt kivánná az <t> anyaszent egy ház

⁵³⁰ de <minthogy> mint hogy [Törlés a sor végén.]

⁵³¹ püspökök [Második p-k-ból javítva.]

F Meg akarja azal mutatni hogy holtig egyesében akar lenni a szent székel, és hogy a pápához, és az utánna valoihoz tisztelettel lészen.

K Miért hogy, a püspök. aki Consecrator. kérdezkedik.⁵³² az uj püspöktől. az ő hitéről, szokásiról. és más egyebekről, a melyet meg lehet látni a romai pontificaléban.?

F Mert az anyaszent egy ház. azt akarja hogy olyan püspököket tegyenek. kik a hitet meg tarttsák. kik a szent szabot rendeket hiven kövessék.

K Miért adgya eleiben a Consecrator az uj püspöknek a püspökök kötelezéseit?

F Azért hogy, azok a köteleések. fel szenteltetésekor adatván eleiben. azokat holtig nagyob köteleésel vigye végben.

K Miért mondgyák el. a minden szentek litániáját. minek előtte. a fel szenteléshez kezdgyenek?

F Azért. hogy a anyaszent egy ház. a földön lévő anyaszent egy házal. az⁵³³ Istentől. bövséges kegyelmet kérjen az uj püspökre. az anyaszent egy ház annál nagyobbat nem kérhet. mivel egy jó püspök. mitsoda jót⁵³⁴[88b:] nem tselekedhetik az anyaszent egy házban. ellenben pedig egy roszt püspök, mitsoda rosztat nem okozhat?

K A három. fel szentelő püspökök, miért teszik az évangyéliumot az uj püspöknek, fejére, és a vállaira?

F Meg akarják véle értetni. hogy a fel szentelésel az évangyéliumnak terhét adgyák reája. amelyet holtig örömel kel viselni.

K Mitsoda az évangyéliumi terh viselés?

F. A hogy tellyes légyen a kristus tanításával, a mely az évangyéliumban⁵³⁵ foglaltatik, ahoz is szabja életét, beszédit, tselekedetit.⁵³⁶ minden maga viselésit.

K A szentelő püspökök. miért teszik kezeket a püspök fejére akit szentelnek.?

F Ez a Ceremonia. az imádságal edgyüt, a melyet mondanak., leg szükségeseb dolog a püspökök fel szenteltetésekhez. amint e kí tettzik a szent írásbol, és a traditiobol. 2. tim. 1. 6. s. aug. libr 5. Contr. dona.

K Miért kenik meg a szent olajal az uj püspöknek fejét?

F Azért, hogy azon külső kenetel. az Istent kérjék. hogy a belső kenet. az az, a szent léleknek kegyelme le szállyon. és töltte bé az uj püspököt, a pontificaléban lévő imádságbol meg lehet látni az okát

⁵³² kérdezkedik. </> az uj

⁵³³ az <Istől.> Istentől.

⁵³⁴ [A lap alján tollpróbászertü tollvonások és beírások: *Mm Isr te De Misere, Inte Dem Demina venite*]

⁵³⁵ az évangyéliumban [é-a-ból javítva.]

⁵³⁶ tselekedetit. [Első t-f-ből javítva.]

ennek a Ceremonianak. a mely Isteni imádság. és mind a szent írásbol
valo. [89a:]

K A püspök, miért keni meg a két első ujjait. és kezeit az új püspök-
nek.?

F Hogy azon külső kenetel. az Istent kérje. hogy a belső kenet. az 5
az, a szent léleknek kegyelme., foganatosá tegye azokat, a kezeket.⁵³⁷
és azoknak erőt adgyon. a meg áldására. és meg szentelésére. mind
azokra.⁵³⁸ a mikhez ér apüspöki szolgálattában.⁵³⁹

K A Consecrator. miért adgya az új püspöknek a püspöki páltzát
kezében? 10

F Hogy azal. a püspöki hatalomban tegye.

K Miért ad neki egy gyűrűt?

F Meg akarja neki mutatni. hogy az anyaszent egy házal. mint egy,
házasági szövetséget tett.

K Miért adgya az evangyeliomos könyvet kezében? 15

F Meg akarja neki azal mutatni. hogy az ő leg szorosab kötelesége
a léssen. hogy az evangyéliumot hirdesse a népnek. aki az ő gondviselése
alá bízattatik.

K Miért tarttyák az evangyeliomos könyvet nyitva a vállán mind
addig még kezében nem adgyák? 20

F Meg akarják⁵⁴⁰ azt véle értetni. hogy egy püspöknek tellyesnek
kell lenni az evangyéliumal. minek előtte azt másoknak hirdesse, és
hogy másokat tanithasson a kristus terhének viselésére. magának kell
azt elsőben viselni.⁵⁴¹ [89b:]

K Az új püspök miért mondgya a misét együt a püspökkel. ki ötet fel
szentelte.?

F Ez olyan Ceremonia. a mely az egész anyaszent egy házban
mindenkor meg volt. hogy meg mutassák azzal. apüspökségnek, és az
áldozatnak egyes voltát., a görög anyaszent egy házban. az új püspök
Communicál elsőben. ő is Communicáltatta a püspököt. a ki fel 30
szentelte.

K A misének avégin, miért teszik az új püspöknek a fejében. a
püspöki süveget.?

F Mert azon süveg. a püspökök fejének ékessége. az olyan mint egy
sisak. amelyet azért adgya nekik az anyaszent egy ház. hogy rettentőb- 35
bek legyenek. az üdvességnek ellenségi előtt. mondgya a pontificále.

⁵³⁷ a kezeket. [Beszúrás világosabb tintával.]

⁵³⁸ azok<nak>.ra [ra <nak> fölé írva.]

⁵³⁹ [Utána beírás: *hejavagyon*]

⁵⁴⁰ akarják [Beszúrás.]

⁵⁴¹ [A lap alján tollpróbászertü tollvonások és beírások: *venite Exul-
temus Minden mm*]

- K. A püspök a ki Consecrál. miért ad kesztyűt. az uj püspöknek,?
 F. ugy lehet a kesztyűt tekénten a püspök kezein. mint a kristus tisztaságának. és ártatlanságának képit. a melyeket magára kell venni⁵⁴² a püspöknek. hogy az Isten előtt. kedvesek, és anépnek hasznosok⁵ lehessenek az áldozatok. és az⁵⁴³ imádságok mellyeket ajánlani fóg.
 K A fel szentelés után miért énekelik. a te deum laudamust?[90a:]
 F Azért hogy hálákat adgyanak az Istennek kegyelmiért. mellyet tett az anyaszentegy házal. uj püspököt adván néki a ki ötet vezesse.
 K Miért ültetik aszékben az uj püspököt?
 10 F. Hogy püspöki székit magának el foglallya.
 K A kétt assistens püspök. miért hordozák el azután mindenüt a templomban.?
 F Hogy a nép ötet meg láthassa, és áldását vehesse.
 K A tedeum laudamusnak a végin. az uj püspök. miért Ceremoniá-
 15 val ád⁵⁴⁴ benedictiot?
 F. Az olyan tisztelet. a melyet néki meg adgyák a püspökök. és azon is kezdi el a püspöki hivataljának hatalmát. a melyet vett.
 K Az uj püspök. miért mondgya három szor meg hajtván térdit. a püspöknek. ki ötet fel szentelte., ad multos annos. sok, esztendőig.?
 20 F. Ez olyan köszöntés. a melyel köszönti a fel szentelőjét. hoszu életet kívánván néki. az anyaszent egy ház jóvára.
 K Mit kell tselekedni azoknak. akik jelen vannak ezen a Cérémoni-
 án?
 F. Buzgóság kel azoknak imádkozni az uj püspökért, és a szent
 25 léleknek kegyelmét kell reája kérni.⁵⁴⁵[90b:]

10 Articulus

Hogy mivel tartoznak a hivek.⁵⁴⁶ a püspököknek, papoknak, és más egy házi renden lévőeknek.⁵⁴⁷

- K Mivel tartoznak a hivek apüspököknek?
 F. Tartoznak nekik tisztelettel.⁵⁴⁸ szeretettel, parantsolattyukhoz valo engedelmeséggel. és érettek valo imádság. 1 thess. 5.12.13.
 K Mikoron tartoznak. főképpen érettek imadkozni?

⁵⁴² venni <egy> a püspöknek. [a <egy> fölé írva.]

⁵⁴³ az [Beszúrás.]

⁵⁴⁴ ád [Beszúrás.]

⁵⁴⁵ [A lap alján tollvonások és ábraféle:]

⁵⁴⁶ a hivek<nek>. a püspököknek,

⁵⁴⁷ lévőeknek. [Ékezethiba.]

⁵⁴⁸ tisztelettel. <enged> szeretettel, [...] engedelmeséggel.

F 1. Az ő fel szenteltetések, 2. midön⁵⁴⁹ valamely nagy dologhoz fognak. 3. midön jó tselekedetekért valamely üldözést szenvednek. 4. midön valamely nagy veszedelemben vannak 5. midön egy házi. vagy az ország gyűlésében vannak. 6. midön betegségben vannak., egy soval a népnek mindenben kel vigyázni apüspökjökre, és részt venni mind 5 abban a mi őket tekintti.

K Mit kell tselekedni anépnek. midön apüspökjé meg hall?

F Imádkozni kell érette. kérni kell⁵⁵⁰ az Istent hogy adgyon néki. kedve szerént valo pástort. és meg nem kell szünni az imádságtól, valamég uj püspökjé nem léssen. 10

K Nem kellé hasonló képpen tselekedni a pápa. halálakor? [91a:]

F. Igen is. mivel az. az egész anyaszent egyházat tekintti.

K. leheté vizsgálodni., zugolodni a püspök ellen?

F. Nem mert a nagy véték, és az Isten keményen meg bünteti az olyan vétket. exod. 12. 28. eccli. 18. 13. 15

K Mitsoda rosz követi rend szerént ezt a vétket?

F A bal itélet, aleg jób. és szenteb parancsolatinak meg vetése. az igazságnak meg utálása. az üldözések. és a rágalmazások.

K Miképpen bünteti meg Isten ezeket a vétkeket?

F Némelykor irtoztato büntetésekkel. a melyekről példákat látunk a 20 szent írásban. exod 12. 28. num. 12. 10. de a leg nagyob büntetése a, hogy a jó püspököket. és a jó pástorokot magához veszi, és meg engedi hogy helyettek. más roszak legyenek.. osé. 13. 11. Isai. 56. 10. zaka. 11. 16.

K Mit kell a népnek tselekedni. ha oly nyomoruságban esik hogy a 25 pástora nem az Isten kedve szerént valo. és aki nem épületre. hanem rontásra valo?

F Mint hogy az. az Isten haragjától vagyon., azon kellene⁵⁵¹ igyekezni. hogy imádságával. és penitentzia tartásával. az Isten haragját. meg enyhittse., tsendeségben kell ollyankor suhajtozni. el kell fedezni 30 a mennyiben lehet az ur kenetettyének⁵⁵² fogyatkozásit. és tartani kel attól az átoktól⁵⁵³[91b:] a melyben esék⁵⁵⁴ kám, egyik a noé fia genes. 9. 23.

K Mivel tartoznak a hivek a több paszoroknak.?

F. Mind azokal valamelyekkel a püspököknek. hanem azt kell még 35 azokhoz tenni., hogy tartoznak neki még adézmát is meg adni.

⁵⁴⁹ 2. midön [Fölötte későbbi beírás: *heja vagyon*]

⁵⁵⁰ kell [Beszúrás.]

⁵⁵¹ kellene [*kelle* – sor végére, *ne* – sor előtti margóra írva.]

⁵⁵² kenetet <tyeb> tyének [Törlés elválasztás után, a sor elején.]

⁵⁵³ [A lap alján tollvonás.]

⁵⁵⁴ esék<ek> kám. [Az *esék* szóban *k*-n-ből javítva; *esének* volt.]

K Mivel tartoznak a hivek az olyan papoknak kik nem aző pásztorok. és a több házi renden lévőeknek?

F Tartoznak nekik betsülettel, tisztelettel: mint a kristus.⁵⁵⁵ egy házi szolgainak., töllök ne kívánnanak olyan állapotot. mely ellenkeznek.
5 az egy házi törvényel: és a tisztességel. se olyan hivatalban ne tegyék, mely meg kissebitené rendeket. ámbár azt magok kívánnák is., nem hogy ki nyilatkoztatná⁵⁵⁶ fogatkozásokat., de sőt még azokat el kel fedezniek, és érettek imádkozni kell.

11. Articulus

A szerzetesek rendéről

K Tsak az urnak szolgálai vannaké el szenteltetve az Istennek. aren-
10 dek által?

F A keresztények mindnyájan az Istennek vannak szenteltetve. a kereszttség által. de azon kívül. még két féle személyek vannak különö-
sön szenteltetve Istennek, ugy mint az egy házi⁵⁵⁷ renden valok. és a szerzetes személyek. [92a:]

15 K Szent állapoté aszerzeteseknek rendi?

F Igen is szent. és tsudálatra méltó. mivel az olyan rend amelyben ellene mondanak minden féle jország bírásának, minden féle világi gyönyörűségeknek, a maga saját akarattyának. és szabadságának. úgy
20 hogy tsak egyedül. az Isten szolgálattában. és a másokhoz valo engedelmeségben töltse egész életét.

K Míképpen mondanak ellene mind ezeknek a szerzetesi rendben?

F A három féle fogadás tétellel. a tisztaságal ellene mondanak minden féle világi gyönyörűségnek, a szegénységel, ellene mondanak minden féle földi jóknak. és az engedelmeségel, ellene mondanak a saját
25 akaratnak, és szabadságnak., az első fogadás meg zaboláza a testi kívánságot. a második a szemnek bujálkodását. és a harmadika az életnek kevésységét. ugyan ettől aharamtol is erednek minden féle vétkek.

K Mitsoda időben kezdődöt az anyaszent egy házban. a szerzetesi
30 rend?

F Erről, némely résziben, a jersalemben lévő első hivek között szép példát látunk, mivel közöttök, minden jószágok közös volt. de a szerzetesi rend a mint most szoktuk hívni, tsak a negyedik saeculumnak a kezdetén. kezdödek, egyiptumban: szent Antal alatt., szent benedeket.

⁵⁵⁵ a kristus(nak). egy házi szolgainak.,

⁵⁵⁶ ki nyilatkoztatná [Utolsó t-s-ből javítva]

⁵⁵⁷ az egy házi [e-a-ból javítva.]

ki az⁵⁵⁸[92b:] ötödik saeculumban. elt. ugy tekintik mint a nap nyugoti szerzetesek Attyát. noha a nagy szent Gergely, a ki aző életét írta. azt tarttya hogy nap nyugoton⁵⁵⁹ ő előtte is valának szerzetesek.

K Sokan valának az olyanok., a kik arra a szent társaságra adták magokat?

5

F. valának olyan superiorok, a kiknek kezek alat egy szersmind három ezer szerzetesek valának.

K Mitsoda életet éltenek azok a szent remeték?

F. Tsudálatos életet. inkább angyali életet éltek, mint sem emberit. erről bővön szól. sz. Chrysostomus. hom. 14. supr epist. 1. ad tim. ha 10 azt meg olvasnak azok. kik oly könnyen beszélnek a szerzetesi rend ellen. gondolom hogy az után, nagyob tisztelettel lennének ahoz a szent társasághoz.

K Mitsoda ókbol kell a szerzetesi rendben menni?

F. 1. Hogy el kerülhessék. a világnak meg romlottságát. 2. hogy a 15 vétekért. penitentiát tarthassanak., 3. hogy tsak egyedül az Isten szolgálatyára szentelhessék magokat

K Hát ha valamely más ókbol lenne valaki szerzetes⁵⁶⁰ mi következ-
nék abbol.?

F. Az igen nagy vétek volna. az Istennek átkát is várhatná magára. 20

K Mellyek azok a rosz szándékok, a mellyeket el kell kerülni. midön a szerzetes rendbe akar menni valaki?

F. 1. szerzetessé azért lenni, hogy azután könnyeb [93a:] életet élhes-
sen. 2. hogy az olyan atyának, vagy anyának keze alol magát ki
vonhassa. aki ötet sanyargattya, 3 hogy valamely superiorságra, mehes- 25
sen, vagy valamely beneficiumot nyerhessen, 4. hogy valamely olyan
dologt el kerülhessen. a melyért roszul lenne állapottya. 5. hirtelenség-
ből, és maga meg gondolatlanul. egy szoval. hogy ha más ókbol. mint
sem amint ide felyeb meg mondottuk. hogy pediglen olyan szerzetese-
ket látunk akik nem szerzetesi életet élnek. attol vagyon, hogy nem 30
tisztza szándékal adták magokat a szerzetesi rendre.

K Miképpen lehessen magát meg szentelni valakinek a szerzetesi
rendben?

F Nagy szorgalmatoságal kövesse a szabot rendet. alázatoságbol.
mindenkor az utolso helyt keresse: kerülye a mennyiben lehet a superi- 35
orságot, fel vegye mind azon által. ha azzá tesz. a maga saját akar-
tyát letegyé., semmin meg ne ütközzék. mindeneket betsülyön és tisz-
tellyen, másokal a klastromon kívül. szükség nélkül semmi szövetséget

⁵⁵⁸ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

⁵⁵⁹ nyugoton [t-g-ből javítva.]

⁵⁶⁰ szerzetes <?> mi [Törlés a sor végén.]

ne tartson. keveset beszéljen. mindenkor foglalatos⁵⁶¹ legyen., mindenkor készen legyen az engedelmeségre. és a mások szolgálattárára.

K Mitől vagyon hogy mindenik⁵⁶² szerzetes Congregationak. különb különb féle köntösök vagyok, meg kü⁵⁶³[93b:]lömböztetvén. 5 egyik rend magát. a másikatól. a köntösének. színével, vagy formájával?

F Azt ne tsudálljuk hogy mindenik szerzetben a szerzetesek egy féle ruhát viseljenek. azt láttyuk, hogy sok helyyeken a magistratusoknak egy féle köntösök vagyon, ugy hasonlo képen. a hadi embereknek is. 10 mindenik ezerben., a mi pedig a sok féle. szint, vagy formát illeti. attol vagyon, hogy mindenik társaság, olyan köntöst vett magának. a mitsodást viseltek abban az időben. azon országban, a melyben kezdődöt a Congregatio., idővel pedig a világiak meg változtatták köntösöket, a szerzetesek őket nem követvén., idővel az ő köntösök tsufosnak tettzet. 15 mitsoda nagy különbözés vagyon a lengyel. és a magyar köntös között.? de az országbol ne mennyünk ki, tsak azt nézük hogy ennek előtte. két száz esztendővel. a magyarok mitsoda formáju köntöst viselének. és mostanában. mitsoda különbözöt viselnek. nem tsak a világiak, de még az egy házi renden lévőök is. a régi képek meg mutattyák.⁵⁶⁴

20 A mely scapulárist viselnek, tsak nem mind azok. a kik a szent benedek rendit követik. és még más Congregatio is, a régenten olyan köntös volt, a melyet⁵⁶⁵ tsak akkor vették fel., a midőn a dologra mentenek azért hogy a más ruhát meg kiméllýék véle. valamint mostanában is a mester emberek elő ruhát kötnek ele[94a:]jkekben. szent 25 Benedek azt mondgya Cap. 55. scapulare propfer opera.. azt is mondgya ez a szent. hogy az ő szerzetesi ne vigyázanak a színre, se a köntösöknek durvaságára., hanem az országban a melyben vannak, a leg közönségeseb posztot válaszáik magoknak.

Mind ezekből ki tettzik. közönségesen szolván., hogy a szerzetesek 30 köntösében. semmi titkos dolgok nintsenek, de mindenikének, a maga szerzetében valo bé vett szokást kell követni. hogy ha valamely szerzetes világi köntöst akarna viselni abbol az ókbol. hogy az ő szerzetének köntöse regenten hasonló volt a világiakéhoz., az olyan meg érdemlené a büntetést. Conc trid sess 25.⁵⁶⁶

⁵⁶¹ foglalatos [Második *l-t*-ből javítva.]

⁵⁶² mindenik <Con> szerzetes Congregationak.

⁵⁶³ [A lap alján tollpróbászterü tollvonások.]

⁵⁶⁴ a régi képek meg mutattyák. [Utólag írta be a sor végére és a sor alá.]

⁵⁶⁵ a régenten olyan köntös volt, a melyet <régenten,> tsak akkor

⁵⁶⁶ [A latin utalást utólag írta be, világosabb tintával.]

9 dik. Rész.

A házasság Szenttségéről.

Első Articulus.

Közönségesen a házasságról:

K. Mitsoda a házasság?

F A férfit, és az aszszony között⁵⁶⁷ törvény szerént való társaság. a melyet az Isten rendelte. az emberi nemzetnek szaporodására

K⁵⁶⁸ Mikoron igazán való ez a társaság?

F. Midőn a törvény szerént vagyon.⁵⁶⁹[94b:]

K szabadé egy szersmind egy néhány feleségének lenni a férfinak?

F A házasság úgy rendeltetett hogy tsak egy férfit, és egy aszszony között való társaság legyen, mind azon által az ő testámentumban szabad volt egy néhány feleséget tartani. az emberi nemzetnek szaporodásáért, eki tettzik a szent patriárkák példájokból, de a kristus az első rendére hozá a házasságot., és meg tiltá az egynél. több feleség tartást. luk. 17. 18. ki is tettzik ebből. hogy luther, meláncton, és bucérus, tsalárdok valának. mivel. a kristus törvénye ellen. meg engedék a Hassiai langrávznak, philipusnak., hogy más feleséget vehetne. az első feleségének még éltében.

K Egy aszszonynak. leheté egy néhány férjet tartani?

F Az irtoztato vétek volna. és esoha nem volt szabad. és ugy az egész világ fel fordulna.

K A másodszori, harmadszori, vagy a negyedszeri házasságot, meg engedié az anyaszent egy ház az özvegyeknek?

F. A deák anyaszent egy ház. ezt mindenkor meg engedte. követvén szent pált. a ki is közönségesen meg engedi az özvegyeknek a házasságot., nem vetvén nekik semmi határt. a görög anyaszent egy házban, régi időktől fogvást meg vagyon tiltva a negyedszeri házasság. s. Basil. epist. ad amphiloichium. [95a:]

⁵⁶⁷ között <lévő> törvény szerént való [törvény szerént való <lévő> fölé írva utólag, világosabb tintával.]

⁵⁶⁸ K [F-ből javítva.]

⁵⁶⁹ [Utána későbbi beírás világosabb tintával: heja vagyon; a lap alján tollpróbászertü tollvonások.]

2 Articulus.

A hazaságnak szentségi voltáról.

K Honnét tudgyuk mi azt. hogy a kristus szentségnek rendelte a házaságot?

F. Azon kívül hogy szent pál nagy szentségnek nevezi a házaságot, azt bizonyosan tudgyuk a traditioból, hogy az anyaszent egy ház. 5 mindenkor ugy tekintette akeresztények házaságát, mint az ujj törvénynek. igazán valo szentségét. s. Ambr. libr. 1. supr Abraham. Cap. 7. s. aug. libr. de bono matrimonio.

K Miben szentség a keresztények házasa.?

F. Abban. hogy olyan látható jell. mely kegyelmet ad azoknak. kik 10 ahoz járulnak, és a mely, jelenti, az anyaszent egyháznak., a kristusval valo edgyeségét. eph. 5. 32.

K Mitsoda az a látható jel. a házaságban.?

F A két résznek. egy másnak valo hit adása, és a pap aldása, a ki is őket esze köti, a házasagnak. szent kötelével.

15 K Mitsoda kegyelmet ad ez a szentség.?

F. Hogy békeségben és edgyeségben élhessenek edgyüt, hogy keresztényi képpen nevelhessék. gyermekeket., egymáshoz valo hűséget meg tarthassák., egymást segíthessék. ez életben valo nyomorúságokban.⁵⁷⁰

20 K A házaság miben jelenti a kristusnak. az anyaszent egy házal valo edgyeségét?

F. I. Abban. hogy valamint a kristus el hagyta azö⁵⁷¹[95b:] Attyát. hogy meg egyesülne az anyaszent egy házal., ugy a férfiu is el hadgya attyát. és annyát. hogy meg edgyesüllyön feleségével. 2. valamint az 25 anyaszent egy ház a kristusból formaltatot., ugy az aszszony is a férfiuból formaltatot. 3. A kristus feje lévén az anyaszent egyháznak. a férfiu is feje az aszszonynak. 4. az anyaszent egy ház. egy test lévén a kristusval.. a férfiu is egy test az aszszonyal. 5. A kristus szereti az anyaszent egy házát. és az anyaszent egy ház tiszteli akristust, eképen 30 kell lenni a férfiunak is feleségéhez. és az aszszonynak férjéhez. 6. A kristus soha elnem hagyta az ő anyaszent egy házát. hasonló képpen. a férfiu, és az aszszony. edgyemástól meg nem válhatnak. hanem tsak a halála által valamelyikének. 7. A kristus mindenben az anyaszent egyház javát. és hasznát tekintéti., az anyaszent egy ház is azon igyekezik. hogy az ő ditsőségét kereshesse. így kell bálni a férfiunak is az ő 35 feleségével. és az aszszonynak az ő férjével 1. Cor 7. ephes. 1. 23. 1 Cor. 12. 27. Colos. 3. 18. 19.

⁵⁷⁰ [Utána beírás halvány tintával: *heja vagyón*]

⁵⁷¹ [A lap alján tollpróbászertű tollvonások.]

3. Articulus.

A házaságnak akadályairól.

K kitsoda szolgáltattya ki ezt a szentséget?

F. A theologusok ez iránt egymással meg nem egyeznek. az anyaszent egy ház is erről nem végezet. mivel né[96a:]mellyek azt tarttyák. hogy a hazasulo személyek a parochus és más bizonyságok előtt, egymásnak tett fogadásokal. szolgáltattyák⁵⁷² magoknak a szentséget; némellyek pedig azt tanityák. hogy a parochus fogadast tétetvén a hazasulando személyekel, a bizonyságok előtt. és áldást is adván reájok., ő szolgáltattya ki⁵⁷³ ezt a szentséget. nézd meg mit mondanak ez iránt a theologusok. maldonat. Estius. sylvius.

K kitsodák vehetik fel. a házaságnak szentségét? 10

F. Mind azok kik az ahoz valo időt el érték., és a kiknek házaságokat valamely akadály meg nem gátollya.

K Hány esztendő korában lehet valakinek meg házasodni?

F. A férfiaknak lehet tizen ötödik esztendő korokban, és a leányoknak tizen harmadik esztendő korokban. 15

K Mellyek azok az akadályok akik meg gátollyák a házaságot

F. Azok két félek, némellyek a házaságot semmivé valová teszik. ámbár az esküvés már meg volt is. vagyon meg olyan akadály. a melyre valo nézve. véték nélkül meg nem lehet hazasodni., de a házaságot semmivé valová nem tész. ha már meg volt az esküvés. az elsöket nevezik dirimens akadályoknak. a többit nem dirimens akadályoknak. 20

K Mellyek a dirimens akadályok.?

F. Elöször a meg tsalatkozás, 2. arend. 3 atisztaságról valo fogadás tétel. 4. az atyafiság, 5. a bün, 6 a különbözö vallás. 7. az erőszak tétel, 8.⁵⁷⁴ az egyházi rend. 9. a házaság-[96b:]nak kötele, 10 a szövetség, 11²⁵ a tehetetlenség. 12. a lopva valo házasság.⁵⁷⁵ 13 az el ragadás,⁵⁷⁶

K leheté az anyaszent egy háznak olyan akadályokat rendelni melyek aházaságot semmivé valová tegyék?

F. Igen is lehet. és mindenkor is ugy tselekedett. Conc.trid. sess. 24. Can 4. 30

Ezeket az akadályokat, rend szerént ezen deák versekkel mondgyák ki.

⁵⁷² szolgáltattyák <is> magoknak

⁵⁷³ szolgáltattya ki <tehát> ezt

⁵⁷⁴ 8. [Beszúrás a sorban;] az egyházi rend. <8> 9. [a lap alján tollpróbaszerüen egymás alá írt számok három oszlopban: 225 112 93 29 112 <187> <573> 187 93]

⁵⁷⁵ házasság. [Szóvégi á-javítva.]

⁵⁷⁶ [Utána későbbi beírás világosabb tintával: heja vagyón]

- Error, Conditio. votum, Cognatio Crimen.,
 Cultus disparitas, vis ordo, ligamen, honestas,
 si sis affinis, si forté Coire nequibis.
 Raptave sit mulier nec parti reddita tutae.
 5 si parochí et dupliciis desit praesentia testis
 Haec facienda vetant. Connubia, facta retractant.⁵⁷⁷

4. Articulus.

Az akadályokrol, melyek a házasságot semmire valóvá teszik.
 és a melyeket dirimens akadályoknak nevezik.

K Mit értesz a meg tsalatkozásnak akadályán.

F. Értem azt. hogy a házasság akkor semmire való a mikor meg tsalatkoznak a személy iránt. melyet el akar-[97a:] venni,, példának
 10 okáért. péternek az a szándéka. hogy el vegye ersokot. de ötet meg tsallyák, és Ilonának téssen ígéretet gondolván hogy a légyen ersok, az ő házassága tehát. ilonával semmire való.

K Miért tészí semmire valóvá a házasságot az ilyen tsalatkozás?

F Mert az ígeretnek valóságát el fedezi, a mely nélkül nincsen igazán
 15 való házasság.

K Hát ha péter. azt gondollya, hogy a személy a kit el akar venni, nemes, okos, és gazdag, de házassága után meg tsalatkozik mind ezekben. akkor semmire valóé az ő házassága?⁵⁷⁸

F Nem, mivel tsak magában a személyben való meg tsalatkozás.
 20 tészí semmire valóvá a házasságot, ki veszem a rendben való tsalatkozást.

K Mit értesz. a rendért való akadályon?

F Ertem azt. midőn valaki valamely rab személyt veszen el nem tudva. akkor aházasság semmire való.

25 K Miért rendelte az anyaszent egyház, ezt az akadályt?

F Azért hogy a rabságban való személy. az ő urának hatalma alatt lévén, nintsen szabadságában hogy másnak hatalma alá adgya magát, mind azon által. hogy ha tudva veszi el a rabságban lévő. személyt. akkor a házasság jó. mert szabad akarattyából veszen el olyyat. a ki más
 30 hatalma alatt vagyon.

K Mit értesz a fogadás tételért való akadályon?⁵⁷⁹[97b:]

F Értem a szerzeteseket. kik meg esküttek, az olyanok meg nem

⁵⁷⁷ retractant. [*retrant*ból javítva egy alig észrevehető *c* beszúrásával; később újra leírta a hibás szó alá, más színű tintával: *retractant*]

⁵⁷⁸ [Utána beírás más színű tintával: *heja vagyon*]

⁵⁷⁹ [A lap alján tollpróbászertü tollvonások.]

házasodhatnak, ha meg házasodnának,⁵⁸⁰ a házásokok semmire való volna

K A fogadás tétel, miért teszi semmire valóvá a házásokat?

F Az anyaszent egy ház azt így rendelte. mert. az ilyen fogadásokat lelki házásoknak tarttya., amely a kristushoz kaptollya holtig a szerzeteseket. 5

K Mit értesz az atyafisáért való akadályon?

F Azt hogy meg vagon tiltva az atyafiak között, a negyed iziglen⁵⁸¹ való házások.

K Mit értesz a szövetségért való akadályon? 10

F. Hogy erre meg felelhessek, azt kel meg tudni. hogy három féle szövetség vagon. 1. a házásoki szövetség, 2, az olyan szövetség a melyben esik valaki, a szabad, vagy házások aszszonyal való vétekért. 3. a kereszttség kori, vagy a bérmláskori⁵⁸² lelki szövetség, ezek a három féle szövetségek, dirimens akadályok lehetnek, de külömb féle 15 képpen.

K Miben áll. a házásoki szövetség akadályja?

F. Abban. hogy a férfiu, az ő feleségének atyafiaival szövetségben esik, hasonló képen az aszszony is. az ő férjének atyafiaival. ha valamellyik⁵⁸³ a kettő közül meg hall. a másika el nem veheti meg holt 20 házások társának, negyed iziglen való atyafiát, mivel házásoka semmire való lenne.[98a:]

K Miben áll. a szabad, vagy a házások aszszonyal vétekért való szövetségnek akadályja?

F Abban hogy szövetségben esnek minden atyafiaival annak a 25 személynek. akivel vétkeztenek. és minek utánna közösültek volna valamely személyel, ha annak el veszik második ágon való atyafiát, a házások semmire való.

K Miben áll a lelki szövetségnek akadályja?

F Abban. 1. hogy szövetségben esik az, aki keresztel, a gyermekel 30 akit keresztelt, és annak atyával, és anyyával, úgy hogy a ki keresztelt meg nem házásokhatik soha se a gyermekel a kit keresztelt, se annak atyával, vagy anyyával. 2. szövetség lévén a⁵⁸⁴ gyermek. és a kereszt atya. és kereszt anyya. között, úgy hogy soha meg nem házásokhatik. a kereszt atya. vagy anyya. a kereszt fiokal, vagy leányokkal. 3. szövetség 35

⁵⁸⁰ meg házasodnának, [nak - n betűje k-ból javítva.]

⁵⁸¹ negyed iziglen <le> való házások.

⁵⁸² bérmláskori [b - hosszú f-ből javítva;] <szöv> lelki szövetség, ezek a három féle <akadályok> [törlés a sor elején.] szövetségek, dirimens akadályok

⁵⁸³ ha valamellyik <ha> a kettő közül

⁵⁸⁴ a <k> gyermek. és a kereszt atya.

lévén. a kereszt atya, és anya között, és a gyermeknek. atya. és anya között, úgy hogy. se a kereszt atya, se a kereszt anya. soha meg nem házasodhatik. a gyermeknek atyával. vagy anyyával, ha valamelyik. özvedgyé maradna, mert a házasság semmire való volna.

5 K A testi szövetség miért akadállya a házáságnak.?

F. ugyan azon ókból, amelyel az, az atyafiság.

K Hát a lelki szövetség miért?

F Mert ⁵⁸⁵ az anyaszent egy ház. azt úgy tekenti, mint atyafiságot.

K Mit értesz a bünért való akadállyon?

10 F Értem a gyilkosságban vagy a házasság törésben való esést. ⁵⁸⁶ [98b:] olyan formán a mint azt meg fogom magyarázni.

1. Valaki meg öli a feleségét. azért hogy azt a személyt a kivel házasság törésben áll. el vehesse. vagy is annak a személynek az urát öleti meg, hogy ha azután el veszi azt a személyt, a házasság semmire való.

15 2. jól lehet ha semmi ígéretet nem tett volt is először annak a személynek, vagy ha tudtára. nem volt is az aszszonynak a gyilkosság. hasonló képen az aszszony is. a ki meg öletné az urát hogy mást vehetne ell. akivel házasság törésben élne, vagy annak feleségét. akivel. házasság törésben élt. ⁵⁸⁷

20 2. Hogy ha azért tselekeszik a gyilkosságot hogy egy másnak fogadást tettek hogy egy mást el veszik. az özvegyseékor. akkor aházasság semmire való volna. ámbár házasság törésben nem éltenek volna is edgyüt annak előtte., és ha szinte semmi része nem lett volna is a más résznek a gyilkosságban.

25 3. Egy házas személy, házasság törésre adgya magát, olyan ígéret ⁵⁸⁸ alatt. hogy el veszi az ura, vagy a felesége halála után. azt a személyt. akivel házasság törésben élt. azután, ha az ura, vagy a felesége meg halna, a házasság törő személy el nem vehetné azt a személyt akivel vétkezett., mivel az ígéretért, amelyet még házas korában tett, és az ígéretért való házasság törésért, a házasság semmire való volna.

30 4. Egy olyan ember a ki még házas. ujjontában meg házasodnék. még özvegyseé előtt, a házasság törésért a melyben eset. ha azután özvedgyé maradna is az első feleségitől de az ő házassága semmire való volna, ⁵⁸⁹ a másodikával, mivel még házas korában vette volt el. [99a:]
35 annál is inkább. hogy ha a személy akit el vett, tudta hogy nem özvegy hez ment. mert ha meg tsalatot. a házasság azután nem lenne semmire való;

⁵⁸⁵ Mert [e-a-ból javítva.] az anyaszent egy ház. azt

⁵⁸⁶ [A lap alján tollpróbászterű tollvonások.]

⁵⁸⁷ élt. <2.> [Új bekezdésben:] 2.

⁵⁸⁸ olyan ígéret<ért.> alatt.

⁵⁸⁹ volna, <fő képpen> a másodikával, <fő képpen> mivel

K Miért rendelte az anyaszent egy ház ezt az akadályt?

F Azért hogy meg gátolja a házasságban lévő személyeknek az ilyen házasságokért⁵⁹⁰ vétékben való eséseket. és hogy a házassági hűség jobban meg tartassék.

K Mit értesz a különböző valláson való akadályon?

5

F. Értem azt. hogy meg vagyontiltva a keresztényeknek, az olyan hitetlenekkel való házasság. kik nincsenek meg keresztelve, más képen azolyan házasság semmire való volna.

K Miért rendelte az anyaszent egy ház ezt az akadályt?

F. Azért. 1. mert az olyan házasság nem lehetne szentség. 2. azért hogy meg oltalmazza ahiveket ahitnek el vesztésétől.. a hitetlenekkel való szövetségért.

10

K A Catholicusoknak. az eretnekekkel való házasságok. semmire valóé.,

F Ámbár meg legyen is tiltva. de nem semmire való. hogy ha más képpen nintsen valami más akadály.

15

K Mit értesz az erőszakért való akadályon?

F Ertem azt. hogy a házasság semmire való mikor valamelyik rész, nem szabad akarattal veszi el a másikat. és hogy arra erőszakkal⁵⁹¹ kötelezdik

20

K Miért rendeltetett ez az akadály?

F Azért. mert 1. aházassághoz tellyeséggel szükséges a szabad aka⁵⁹²-[99b:]rat. semmi pedig úgy nem ellenkezik a szabadsággal. mint az erőszakosság. 2. azért. hogy a hatalmasok. ez iránt, senkit ne erőltessenek.

25

K Mit értesz az egyházi rendért való akadályon?

F. Értem, azt, hogy aki az egy házi rendben kötelezte magát. meg nem házasodhatik. és hogy egy subdiáconusnak házassága. engedelem nélkül semmire való volna.

K Mit értesz a házasság köteliért való akadályon.?

30

F Értem azt. hogy a házások másodsor meg nem házasodhatnak. hanem ha özvedgyé maradnak. mert mind addig kötélben lévén. magokal nem szabadok. 1 Cor. 7.

K Hát sok ideig való távul lete miat. egy férfinak, vagy egy aszszonynak, nem lehet ötet holttnak tartani, és meg házasodni?

35

F Nem lehet,⁵⁹³ akár mely sok ideig tartson atávul való létel. hogy

⁵⁹⁰ házasságokért <valo> vétékben való

⁵⁹¹ erőszakal [Így, ó-val; ékezethiba;] <veszik.> kötelezdik [a törlés és javítás későbbi, világosabb tintával.]

⁵⁹² [A lap alján tollpróbászertű tollvonások.]

⁵⁹³ lehet,<e.> akár mely

ha csak bizonyosan nem tudják halálát, mivel történik némelykor, hogy husz, vagy harmintz esztendő múlva is viszáj a gazda házához,
K Mit értesz atehetetlenységért való akadályon?

F Értem azt, a midőn tellyes lehetetlen eleget tenni a házassági kötelességnek, akkor aházasság semmire való, hogy ha pediglen az a tethetlenség a házasság után kezdődött, a házasság jó.

K Hát ha az a dolog valamely babonáságból történt [100a:] mit kell⁵⁹⁴ tselekedni?

F. Akor az imádsághoz kell fogni. és nem kell másféle babonásággal orvoslani. mivel a nagy vétek volna

K Mit értesz a lopva házasságért való akadályon?

F Értem azt, hogy a házasság jó lehessen., az egy háznak színe előtt. (in facie Ecclesiae). kell meg lenni, a parochus, és a bizonyságok előtt.

K Hány bizonyosság kívántatik.

15 F. Kettő, vagy három elegendő atridentinumi Concilium szerént, sess. 24. de reformat. matri.

K Mit értesz az ell ragadtatásért való akadályon?

F Értem azt. amidőn valamely személyt el ragadnak., a szüléi, vagy tutora akarattok ellen. akit is elnem vehetik mind addig, valamég szabados helyre viszá nem teszik., másként a házasság semmire való.

K leheté csak könnyen az anyaszent egyház dispensatiojához. vagy engedelméhez folyamodni. hogy meg lehessen házasodni. ámbár dirimens akadály legyen is?

25 F Nem lehet. hogy ha csak valami nagy ok nem viszi arra, nézd meg mit mond eziránt atridentinumi Concilium. *A mi a házasságokat illeti, vagy nem kell semmi engedelmet adni. a dirimens akadályok iránt, vagy ha adnak is. de ritkán legyen az. és igen nagy okért, és az engedelem ingyen⁵⁹⁵ ajándékon legyen. A mi amásodik izen való atyafiságot illeti. arra nem⁵⁹⁶ [100b:] kell soha engedelmet adni., hanem csak a nagy* 30 *fejdelmeknek, és a közönségesen való jóért. sess. 24. de reformati. matri. Cap. 25.*

5 Articulus.

Az olyan akadályoknak magyarázattya., a mellyek nem teszik semmivé. hanem tilalmassá aházasságot.

K Mellyek azok az akadályok, amelyek nem teszik semmire valóvá⁵⁹⁷ aházasságot hanem tilalmassá?

F 1. Az anyaszent egy ház tilalma, 2. a mátkás személynek, másal

⁵⁹⁴ kell <k> tselekedni?

⁵⁹⁵ ingyen [Beszúrás.]

⁵⁹⁶ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

⁵⁹⁷ semmire valóvá [Második v-h-ból javítva.]

valo mátkásodása, 3. a tisztaság meg tartásának., vagy valamely szerzetben valo menetelnek fogadása.

K Mit értesz az anyaszent egy ház tilalmának akadályán?

F Értem azt, hogy vétek az anyaszent egy ház tilalma ellen meg házasodni némely időkben, némely helyeken. némely személyekkel. és 5 bizonyos⁵⁹⁸ rend tartás ellen.

K mitsoda időkben tiltta az anyaszent egy ház a házasságot?

F Advent első vasárnaptól fogvást. viz kereszt másod napjáig. és hamvas szerdától fogvást, husvét után valo első⁵⁹⁹ vasárnapig. Conc. trid. sess. 24. Cap. 10. de reform matri. 10

K Mitsoda ez iránt az anyaszent egy ház akarattya?

F Ezzel azt akarja hogy a hivek nagyob szorgalmatos-[101a:]ságal foglalatoskodgyanak,⁶⁰⁰ az Isteni szolgálatban, a böjti napokban. az anyaszent egyház ez iránt a szent péter, és szent pál akarattyakot követi. akik arra intik még aházásokat is. hogy azokat a szent napokat 15 a meg türköztetésben tölttsék, de mind azon által, egyenlő akarattbol. legyen. az. 1 Cor. 7. 5. 1 petr. 3. 7.

K Mit kell telededni az ollyanoknak, kik valamely nagy okért szabadságot nyerne. hogy meg házasodhassanak azokon a napokon a melyeken a házasság meg vagyon tiltva? 20

F Az ollyanoknak. minden pompa. és vendégség nélkül kell végben vinni lakodalmokot., és mint egy tsak titkon.

K Mitsoda helyeken tiltta az anyaszent egy ház a házasságot?

F Az anyaszent egy ház. tiltta mindenüt másut a házasságot. hanem a templomban. hogy ha arra engedelem nintsen. az a templom is. a 25 parochia temploma légyen,

K Mitsoda személyekkel tiltta az anya szent egy ház a házasságot?

F A hitetleneken kívül. akikkel a házasság semmire valo. tiltta a házasságot az eretnekekel. szabadság nélkül, és az excommunicatusokkal. mivel az anya szent egy ház. az ollyanoknak osztogattya a szenttségeket. kik aző kebelében vannak, 30

K Mire kell vigyázni az anyaszent egy ház parancsolattya szerént a házasság előtt?⁶⁰¹ [101b:]

F 1. Arra. hogy három vasárnapon vagy innepen ki hirdessék, a templomban. a házasulando személyeknek házasságot. 2. Jol meg 35 vizsgállyák a két résznek állapottyát. hogy ha a házasságra elegendő szabadságok vagyoné.

K. Miért rendelte az anyaszent egy ház ezt a ki hirdetést?

⁵⁹⁸ bizonyos [Második o-e-ből javítva.]

⁵⁹⁹ első [l-s-ből javítva.]

⁶⁰⁰ foglalatoskodgyanak, [Második l-t-ből javítva.]

⁶⁰¹ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

F 1. Azért hogy meg lehessen tudni. ha nintsené valamely akadály a házáságnak. 2. azért. hogy a hivek imádkozanak a házassulo személyekért,

K Miben áll, az el jedzésnek akadályja?

5 F. Aban. hogy nem lehet el venni egy személyt. a ki jegyben vagyon másal. mind addig, még a mátkaság tart.

K A házáságot miért akadályozza⁶⁰² a jegyben valo létel?

F Azért. mert aki ígérte tett valakinek, azt meg is kell tartani. és azt meg nem szegheti vétek nélkül.

10 K Mikor lehet a mátkásoknak meg válni egy mástol,⁶⁰³ ugy hogy szabad lehessen mással meg házasodni?

F.⁶⁰⁴ Mikor halála történik valamelyik résznek. a kettő közül, mikor mindenik rész. reá áll. a meg válásra.

15 K Mitsoda fogadások azok a melyek. nem tészik semmire valová. a házáságot. hanem tilalmassá?

F A tisztaságnak. vagy valamely szerzetben valo menetelnek fogadása

K Miért teszik ezek a fogadások tilalmasá a házáságot? [102a:]

F. Mert nagy vétek. az Istennek tett fogadás ellen tselekedni:

20 K Mit kell az ollyannak tselekedni., a ki minek utanna fogadást tett volna meg házasodot?⁶⁰⁵

F Hogy ha az ollyan házása előtt fogadása alol fel szabaditatott, az ollyan meg házasodhatik., de ha fogadását meg szegte. nagy vétket tselekedet, és mentől hamaréb engedelmet kel kérni. és penitentziát kel tartani.

6. Articulus.

Hogy miképpen kell készülni a házásághoz, és kel el tölteni a lakadalmi napot

K Mitsoda végre kell meg házasodni?

F. Hogy az Isten felelmével békeségben élhessen a személyel akit el veszen, hogy gyermeke lévén, azt keresztényi modra nevellye, hogy a testi kívánságot meg zabolázhassa.

30 K Miképpen kell tselekedni. hogy békeségben⁶⁰⁶ lehessen elni aházáságban?

⁶⁰² akadályozza <el> a jegyben valo létel?

⁶⁰³ egy mástol, <?> ugy hogy

⁶⁰⁴ <F> F. [F. <F> alá írva.]

⁶⁰⁵ [Utána beírás halvány tintával: *heja vagyon*]

⁶⁰⁶ békeségben <élhessen a házáságban?>lehessen elni aházáságban?
[A törlés és javítás későbbi.]

F 1. Azon kell igyekezni, hogy Istenfélő személyel lehessen az edgye-
sülés. 2. arra kel vigyázni. a menyiben lehet. hogy egyenlőség legyen
mind az esztendő korban. mind a jóságban. mind a rendben, mind
a természetben. mind a hajlandóságban.

K Hogy kell készülni a házasághoz? 5

F A könyörgésekel. jó tselekedetekel., a szenttségekhez valo járulá-
sal.⁶⁰⁷ Conc trid. sess. 24. Cap. 1. de reforma. matri. **[102b:]**

K Mit lehet mondani az olyanokrol. a kik házaságokkor; tsak a
hejában valóságban foglalatoskodnak, a nagy költségekben, vigasság-
ban. és akik noha a gyonást el ne mulassák is, de tsak szokásból 10
tselekeszik., vagy hogy a pap arra köteledzi., de akiknek olyan állapot-
ban vagyon elméjük. hogy az Isten felől nem is gondolkodnak,?

F. Az olyanok nem keresztényi modra házasodnak meg, elis távoz-
tattyák. házasságotkol az Isten áldását. és⁶⁰⁸ a lakadalmok után nagy
keserűségeket fognak meg kostolni. s. Chrys. hom. 4. 8. et⁶⁰⁹ 56. supr. 15
genes.

K Mit kell. tselekedni. az esküveskor, és a lakadalomkor?

F Nagy buzgosággal kell kérni az Isten áldását. a házasságokra, akik
jelen vannak. azoknak is kel kérni az Isten kegyelmét. az ujházásokra. 20

K Miképpen kell tölteni a lakadalomnak napját?

F. Az olyan szent nap, a melyet meg nem kell szeplösíteni az olyan
rendeletlen vigasságokkal, a melyek ellenkeznének a kereszténységgel.

K Nem szabadé az uj házásoknak alakadalmokon vigadni. el híván
atyafiokat, és jó akarókat,?

F A mind szabad, mind illendő, a szent írásban láttyuk hogy⁶¹⁰ 25
akristus el ment alakadalomban., hanem tsak. a részegséget. tántzot,
illetlen beszédekkel kell ki rekeszteni a keresztényi lakadalmokból. tob.
9. 10.⁶¹¹ **[103a:]**

K Leheté még mast is jovallani az ujj házásoknak.?

F Jóbb tanátsot nem lehet nekik adni. mint a melyet Raphael 30
angyal. adott tóbiásnak. hogy a három első éttzakát. a meg türköztetés-
ben tölttse ell, az anyaszent egy ház is azt jóvallya hogy az ujj házások.
leg aláb az első napon meg türköztessék magokat, de egyenlő akarat-
bol. tob. 8. 5. hebr. 13:4.

⁶⁰⁷ járulásal. [Első *l-s*-ből javítva.]

⁶⁰⁸ és <alakalmok> a lakodalmok [A javítás a törlés alá írva; nem
Mikes írása; különösen a *k* és *d* betű alakja üt el Mikes írásmódjától.]

⁶⁰⁹ et <sup> 56. supr. [Törlés a sor végén.]

⁶¹⁰ hogy <m> akristus el ment

⁶¹¹ [A lap alján örszók: *K. Leheté még mast is <jó->*]

7. Articulus.

A házasoknak egy máshoz való kötelesegekről.

K Miképpen kell a keresztényeknek magokat viselni a házásban?

F Nagy okosággal., tisztességgel. tisztasággal. és nem oktalan állat modgyára, valamint ahitetlenek akik az Istent nem üsmérik. és akik el hadgyák merülni magokat, minden rossz kívánságokban. tob. 9. 12. 5 thes. 4. 3. 1 petr. 3. 1.

K A házasoknak egy máshoz való kötelesek mitsoda?

F Azt meg lehet látni. a szent pál leveleiből. 1. Cor. 7. ephes. 5. 23. szent péter. első leveléből. Cap. 3. tobiásnak az egész könyvéből, de ezeken kívül. is azt mondhatni. hogy az ő kötelesek a, hogy egymást 10 szeressék., segítsék, egy másnak szenvedjenek. békeségben éllyenek.

K Melyek rend szerént. azok a fogyatkozások. a melyek⁶¹² [103b:] fel háboritták a békeséget aházásban és a melyeket el kell kerülni a házasoknak.?

F. A mód nélkül való nagy szeretet, a mely is annyira megyen. hogy 15 a rossz kívánságokban, és a vétékben, egy másnak hizelkednek, azután. az egy más ellen való gyanakodás., hűségtelenség, veszekedés, az egy másnak való nem szenvedés.

K Miképpen kell a férfiaknak magokat viselni a feleségekhez?

F Szeretni kell őket, kegyeséggel kell vélek bánni, jó példát kell nékik 20 adni, kedv keresessel kell hozzájuk lenni., a dolgokat előttök el ne titkollyák, annyiban, a mennyiben az okosság azt meg engedni., elne szenvedgyék azt. hogy a feleségek uralkodgyék rajtok, hanem mindenkor meg tarttsák a főséget.

K Miképpen kell az aszszonyoknak magokat viselni a férjekhez.?

F. Tisztellyék, és betsüllýék őket. nékiek engedelmeskedgyenek, ha 25 szinte haragos természetűek volnának is. igyekezzenek a jó erkölcsre vezetni urokat, jó példájokkal nyerjék meg őket az Istennek, békeséges türök legyenek, az urok jóságát meg kiméllýék.

K Miképpen kell az aszszonyoknak magokat ruháznik és ékesítte- 30 niek?

F Tisztességesen kell leni.⁶¹³ kinek kinek a maga rendi szerént. magokat ne festtsék, a tzifraságokban ne bujálkodgyanak. mivel szent⁶¹⁴ péter. tilttya az keresztény [104a:] aszszonyoknak. a tzifra ruhát. és a köves öltözeteket 1. petr. 3. 2.

⁶¹² [A lap alján tollpróbászertü tollvonások és beírások: *Maria intercede pro*]

⁶¹³ leni [Későbbi beszúrás.]

⁶¹⁴ szent <pál> péter. tilttya az <aszszonyoknak> keresztény aszszonyoknak.

K Hát ha a férjék. tellyeségel. azt akarják hogy tziarán járjanak. kellé abban engedelmeskedni nékiek?

F Igen is kell engedelmeskedni a férjeknek, de olyan formán. hogy az ő tziaraságok ne ellenkezők. a szemérmességel. se a magok rendé-
kel.,⁶¹⁵ és hogy Esthert, azt a szent király nét kövessék, az az, hogy 5
kedvek ellen visellyék a tziaraságot, és hogy ha az urok meg engedi,
akor közönségeseb ruhában járjanak⁶¹⁶ valamint keresztény aszszonyokhoz illik.

K Miképpen kell viselni magokat a házásoknak. midön valamely
bajban vagy nyomoruságban esnek? 10

F. Még előre kell azokat magokra várni., mivel azok. meg válhatat-
lanok a házásági rendtől. de békeséges türelem kell azokat el venni, és
az Istennek áldozni bűnöknek botsánattyára. egy mást pedig segítsék.
és vigasztallyák. a szenvedésben. 1 Cor. 7. 28.

8 Articulus.

A házásoknak gyermekekhez valo hivatallyokrol.

K Mivel tartoznak az atyák. és anyák gyermekeknek. mihent szület-
nek.? 15

F I. Azzal tartoznak. hogy halogatás nélkül meg kereszteltessék. 2.
jó életű kereszt atyákat, és anyákat válaszanak, 3 magokkal ne hálas-
sák. egy ágyban. esztendős. és egy napi koráig: 4. nagy vigyázással
legyenek reájok [104b:] 20

K Mitsoda főképpen az anyak kötelessége a midön terhesek?

F I. Hogy ugy vigyázanak magokra. és ugy meg kimellyék magokat,
hogy semmi olyan veszedelemnek okai ne legyenek a melyért. idő előtt
kellene el szülni gyermekeket, 2. penitentzia tarto léleekben szenved-
gyék. mind azokat a nyavalyákat és fájdalokat, a melyeket szenved-
nek terhes voltokban. és szülésekben. 25

K Mit kell tselekedni az anyáknak. a gyermek ágyok után?

F Magoknak kell szoptatni gyermekeket. hogy ha lehet. valamint
azok a szent aszszonyok tselekedtek a kikiről szól az irás. a szent atyák
is mindenkor jóvallották ezt a keresztény aszszonyoknak., de ha tellye-
ségel magok nem szoptathatták.⁶¹⁷ jó erkölcsű, és jó természetű daj-
káknak adgyák., és mihent a meg lehet. magokat bé avattassák: 2
makab 7. 27. S. basil.. hom 21. s. Chrys. hom. supr. ps. 50. 30

⁶¹⁵ rendelék., [k-v-ből javítva; *rendével* volt. A javítás után nem
törölte az é ékezetét; a. m. *rendek(k)e*]

⁶¹⁶ járjanak. [Első a-á-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

⁶¹⁷ szoptathatták. [*sz-p*-ből javítva.]

K Mitsoda szándékal kell az aszszonyoknak a templomba menni hogy magokat bé avattassák?

F. 1. Hogy az Istennek hozzájok., és gyermekekhez valo kegyelmiért. hálaót adgyanak, 2. hogy az Istennek ajánlyák gyermekeket. kérvén
5 hogy vegye gondviselese alá őket. 3. hogy bünöknök botsánattyát kérjék, 4. hogy gyermekek jól neveltetésére kegyelmet nyerhessenek.

K Mire kell vigyázni az Atyáknak, és anyáknak [105a:] hogy keresztényi képpen nevelhessék. gyermekeket, gyermekségektől fogvást, mind addig az ideig. amidön már egy kevéssé nagyobbak.?

10 F 1. Idején kell őket a vallási dolgokhoz szoktatni. azokat szeretetni is kell vélek, 2. semmi rosra valo hajlandóságokat el nem kell szenvedniek., 3. semmit nem kell előttek⁶¹⁸ mondani, vagy tselekedni olytat, a mi el fordíthatná őket ajó erkölcstől. 4. nem kell meg engedni hogy leány gyermekel. vagy rosz erkölcösü férfiu gyermekekkel társalkodgyanak. 5. meg kell büntetni ha szó fogadatlanok, de harag nélkül. 6.
15 olyan mestert kell mellettek tartani. aki jó erkölcösü legyen., a ki avallást szeresse, kövesse. a midön pedig azt az⁶¹⁹ időt el érték, egyedül kell őket hálatni.

K Mivel tartoznak az atyák, és anyák. az ő fiokhoz a kik már
20 agyermekségből ki költenek?⁶²⁰

F kegyeségel kell vélek bänni.⁶²¹ és meg ne szomorítsák, és ha valami kedvetlenséget kell is hozzájok mutatni. azt szeretettel tselekedgyék, idején gondolkodgyanak felölök. hogy miképpen helyheztessek ell őket az ő rendek szerént., ne erőltessék hajlandóságokat valamely
25 rendnek választására, igyekezzenek azon. hogy gyermekek az egységben élyenek. egy másal. annak okáért. egyenlő szeretetet mutassanak hozzájok.

K Mivel tartoznak az anyák a leányokhoz. akik már agyermekségből ki költenek?⁶²² [105b:]

30 F Az⁶²³ ő elméjeket nem kell nevelni ahejában valóságban. hogy tsak a tanzot, és a tzifraságot szeressék. nagyon kell reájok vigyázni. idején kell őket szoktatni a dolog szeretésre, hogy had tanulhassák meg idején. ajó gazda aszszonyoknak hivatallyát. szeretessék vélek az imád-
ságot, ajó könyvek olvasását. és a szegényekel valo jó tételt. kegyeségel
35 kel vélek bänni, okoságal inteni, nem kell hajlandóságokat erőltetni. vagy a házasaúra, vagy az apátzasúra

⁶¹⁸ előttek [előttből javítva, ek hozzáírásával a szóközbe; valószínűleg nem Mikes keze írása.]

⁶¹⁹ azt az <t> időt

⁶²⁰ [Utána beírás: heja vagon]

⁶²¹ banni. [a. m. bänni; ékezetthiba.]

⁶²² [Utána beírás: heja vagon; a lap alján tollvonások.]

⁶²³ Az [A-I-ből javítva.]

9 *Articulus.*

A tselédes Gazdáknak. és Gazda aszszonyoknak tselédgyekhez
valo hivatallyokrol.

K Miképen kell a gazdáknak, és gazda aszszonyoknak⁶²⁴ magokat
viselni atselédgyekhez?

F Ugy kell magokat tekénten, hogy attyok.,⁶²⁵ annyok., és gondvi-
seljök lévén tselédgyeknek, öket szeretni kell, mind lelki. s' mind testi
szükségekről kell gondolkodniok. ezt aköteleséget pedig olly nagynek ⁵
kell tartaniok. hogy azokrol az Isten még számot kér töllök. 1. tim. 5.
8. s. aug. serm. 51. de sanctis.

K Miképpen kell vigyázniok azö lelki szükségekre?

F 1. Azon igyekezzenek. hogy engedelmesek legyenek az Istennek.
és az anyaszent egy háznak. 2. oktassák öket a vallásnak leg főveb ¹⁰
részeire, és rendelnek hivatalyira, 3 hogy az Isteni szolgálatra a temp-
lomba el mennyenek, 4. azt nem [106a:] kell el szenvedni hogy részege-
sek., esküvök, játékosok, vagy henyélök legyenek. 5. nékik jó példát
adgyanak, 6. el kell⁶²⁶ botsátani az ollyanokat. kik magokat meg nem
akarják jobbitani, ne hogy a többit el ronttsák, 7. mutassák kegyeséget ¹⁵
magokat az ollyanokhoz kik keresztényi modra élnek, és hivatallyokot
végben viszik., igen nagy társalkodásban ne legyenek vélek. mert a
kevélyeké tenné.⁶²⁷

K Miképpen kell vigyázniok testi szükségekre?

F Fizetésekét szorgalmatosággal meg fizesék, és meg adgyák a miben ²⁰
szegödtek, a miben lehet segittsék öket, és házok népét. tisztességesen
helyheztessek el mindenikét a maga rendi szerént, és jutalmaztassák
meg szolgálattyokot.

10 *Rész*

Az Imadsággrol. közönségesen.⁶²⁸

Első Articulus.

Hogy mitsoda az imadság. és a, hány féle.

K Mitsoda az imadság?

F A léleknek az Istenhez valo fel emelkedése.

K Miképpen emellyük fel lelkünket az Istenhez?

⁶²⁴ aszszonyoknak <t> magokat

⁶²⁵ attyok., <és> annyok., és

⁶²⁶ el kell [?] botsátani [Törlés a sor végén.]

⁶²⁷ igen nagy társalkodásban ne legyenek vélek mert a kevélyeké
tenné. [Utólag írta be a *Felelet* végére, részben a sorközbe.]

⁶²⁸ közönségesen. [Későbbi beírás, világosabb tintával.]

F A mikor ötet dicsérjük, és imádjuk, jó téteményiért hálákat adunk, kegyelmet kérjük, vagy a mikor⁶²⁹ néki ajánlyuk magunkot. jovainkot, tselédinket, szenvedésinket, ez így lévén, ött féle imádság vagon., imáadás, ditséret,⁶³⁰ [106b:] háláadás, kérés, és ajánlás.

⁵ K Hány féle képen lehet végben vinni⁶³¹ az edgyikét ezen ött imádságnak.?

F Azt végben lehet vinni belső vagy külső képpen, közönségesen. vagy különösön, az, a belső képpen való imádság, a mely a szívnek belső részéből származik. és a mely külső képpen ki nem tettzik, ezt az imádságot elmében való imádságnak nevezik, (oratio mentalis,) a külső képpen való imádság az, amely külső képpen ki tettzik, a szozat által. ezt az imádságot nevezik szoval való imádságnak (oratio vocalis). de azt meg kell tudni,⁶³² hogy a szoval való imádságnak, belső képpen valonak is kell lenni, hogy jó legyen. nem tsak külső képpen valonak.,¹⁵ ugy hogy a szív meg edgyezék a szájal. mert más képpen semmire való volna, I reg. 1. 13. a közönségesen való imádság a, midön a hivek edgyüt imádkoznak a templomban., a különösön való pedig a, mikor valaki magánosan imádkozik.

²⁰ K Mellyik imádság kedveseb Isten előtt. aközönségesen valóé. vagy a magánosan való.?

F Mindenik kedves Isten előtt. tsak buzgo legyen. mindenikel tartozunk., de aközönségesen való imádság hathatosab magában, mint a⁶³³ különösön való., mert az anyaszent egy ház. edgyüt imádkozván, a hathatosab Isten előtt, mint sem a különös embernek imádsága. mert²⁵ akor a mint [107a:] tertullianus mondgya, mint egy, szent erőszakot vérsznek az Istenen. a mely erőszak. ő előtte kedves, apolog. Cap. 39.

2. Mert akor a gyengék. és a buzgoság nélkül⁶³⁴ valok, részesülnek a buzgoknak imádságokban. 3. A kristus azt mondgya hogy a midön ketten vagy hárman öszve gyűlnek az ő nevében. ő közöttök léssen.,³⁰ annál is inkább közötté léssen az anyaszent egy háznak., midön edgyüt imádkozik.

K Mellyik az imádságok közöt legg tekéletteseb imádság.?

F Az amelyre maga akristus tanitot, a melyet mi Atyánknak nevezik,

⁶²⁹ a mikor <magunkot> néki ajánlyuk magunkot. [Törlés a sor végén.]

⁶³⁰ [A lap alján két tollvonás.] [106b:] <áldás,> háláadás,

⁶³¹ végben vinni [vinni – keresztel jelölt sor alatti beírás; valószínűleg nem Mikes írása.]

⁶³² de azt meg kell tudni, <d> hogy

⁶³³ a [Beszúrás.]

⁶³⁴ nélkül valok, [n-v-ből javítva.]

mivel ez az imádság magában foglalja rövideden mind azt, amit lehet kívánni, és kérni Istentől.

K A közönségesen való imádságok között, melyik a legtekéletesebb?

F A. szent mise áldoztatta. mert. 1. ez a szent áldozat, magában foglalja az imádat, ditséretet. hálaadást, kérést, ajánlást. 2. mert akristust., akitől minden kegyelem származik, abban az egész anyaszent egyház ajánlja.

2 Articulus

Az Imádságnak szükséges voltáról.

K. Honnan tudjuk az imádságnak szükségességét?

F. A krisztus parantsolatlyából, példájából. és a mi magunk szükségünkünk. ⁶³⁵ [107b:] 10

K Mit parantsol ez iránt akristus?

F Azt parantsoljja hogy szüntelen imádkozunk.

K Hogy lehet szüntelen imádkozni?

F. Az imádság aszivnek kívánsága, hogy ha az a kívánság az Istenhez emel minket, és ha ⁶³⁶ mindenkor, az imádság úgy szüntelen való., ¹⁵ és betű szerént bé töltjük a parantsolatot mondgya szent agoston. supr. ps. 37. n. 14.

Magyarázat.

A nem lehet hogy mindenkor térden allyon valaki, sem ahogy mindenkor ditsérje és kérje szájjal az Istent. sem hogy mindenkor belső képpen az Isteni szeretetnek tselekedetét tegye. de mindenkor lehet az Istent szeretni. és kívánni az ő véle való meg edgyesülést, hogy ha ezt igazán kívánnyuk., minden tselekedetinkben az Istent fogjuk tekénten, és azok helyesek is léznek, mert ha az Isteni szeretet uralkodik szívünkben., ő érette ⁶³⁷ munkálodunk, ha Istenről akár nem gondolkodunk is. ez így lévén., a mindenkori imádság, az Istennel való meg edgyesülésnek mindenkori kívánása., és az Istent szüntelen való szeretés., ez ollyon három féle dolog., amely tsak edgyet tézen, tehát, ezt a parantsolatot. hogy szüntelen imádkozunk, akkor végben viszük mi-
kor az Istent szerettyük. a mi imádságunk is akkor meg szünik, amidőn ³⁰ az Istenhez való szeretetünk meg szünik. s. aug. epist 121. ad probam. [108a:]

⁶³⁵ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások és imaszerű beírások: *En Istenem Könyörűly Minden R R R R* – vö. előbb a 18. sz. jegyz.; l. alább az 1355., 1388. sz. jegyz. is.]

⁶³⁶ és ha [Beszúrás:] <mindenkori> mindenkori, i, [i, – utólagos hozzáírás.]

⁶³⁷ érette [érettből] javítva az ékezet áthúzásával.]

K Miért mondd azt, hogy a krisztus példájából meg láttyuk⁶³⁸ az imádságnak szükséges voltát?

F Mert a krisztus, mind példa adásával, mind beszédével. arra akart minket tanítani., leg nagyobb részt életének. az imádságban foglalta.,
5 egész éttzakokat abban töltötte, és midőn valamely nagy dologhoz fogot., az imádsággal készült ahoz, luk 6. 12. 9. 29.

K Miért mondd azt. hogy a magunk szükségéből meg láthat-
tyuk.⁶³⁹ az imádságnak, szükséges voltát?

F. Mert mi magunktól. semmi jót és hasznost nem tehetünk az
10 üdvésre., tsak leg kisebb jó gondolatunk sem lehet., minden az Istentől
jö akrisztus által., és tsak az imádság által veszük a krisztus kegyelmét.
joan. 6. 66: 15. 5. 2 Cor. 3. 5.

K Nem veszüké az Isten kegyelmét a szenttségben is?

F. Igen is. de a szenttségek ki szolgáltatása., mindenkor imádsággal
15 vagyon., és tsak a mi magunk. vagy az anyaszent égy háznak imádsági-
ért. veszük az Isten kegyelmét. a szenttségekben való részesülésre, és
igy, mindenkor tsak az imádságért veszük a kegyelmet.

Magyarázat.⁶⁴⁰

A bizonyos, hogy az Isten tsak a könyörgésre adgya kegyelmét,
20 minden kegyelemnek pedig kut feje a krisztus, és hogy tisztán a maga
irgalmasága vitte az Istent arra., minden kérés nélkül. hogy a krisztust
a földre küldgye, avétek után.⁶⁴¹ de azt is akarta, hogy az emberek
sokáig suhajtozanak az ő el jövelete után., hogy meg érez-⁶⁴²[108b:]zék,
reája valo szükségeket. és hogy minek előtte ötet el küldgye. addig sok
25 ideig kérjék ötet, A krisztus el jöven, az ő imádságának, és vérenek
érdeme által állítá fel anyaszent egy házát. és már most, hasznos, és
üdvéséges kegyelmét. tsak az⁶⁴³ nem adgya kegyelmét az üdvésre, ha
nem tsak az anyaszent egy ház. kérésére, vagy azoknak⁶⁴⁴ kérésekre.
kik annak tagjai. és mindenkor, a krisztus vérenek érdeme. tészí erdeme-
30 sé imádságinkot.⁶⁴⁵

⁶³⁸ meg láttyuk <a szüntelen valo> az imádságnak [az – a törlés fölé írva.]

⁶³⁹ meg láthattyuk. <a szüntelen valo> az imádságnak, [az – a törlés fölé írva.]

⁶⁴⁰ [Utána beírás világosabb tintával: *heja vagyon*]

⁶⁴¹ avétek után. [Kereszttel jelölt későbbi beírás a lap alján.]

⁶⁴² [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

⁶⁴³ hasznos, és üdvéséges kegyelmét. tsak az [Kereszttel jelölt beírás a lap alján.]

⁶⁴⁴ azokk

⁶⁴⁵ [Utána későbbi beírás világosabb tintával: *heja vagyon*; a követ-
ző *Kérdés* elé is beírta: *heja vagy*]

K Hát az Istennek sok velünk való jó tétéménye, nem kötelezde minket⁶⁴⁶ az imádságra?

F Igen is kötelez, és mindenkori háláadásal tartozunk néki.

K Mellyek azok a jó tétémények, amelyekért háláadásal tartozunk az Istennek? 5

F Azok ajó tétémények, vagy⁶⁴⁷ közönségesek, vagy különösök, vagy személy szerént valok.

A⁶⁴⁸ közönségesek azok, mellyek.⁶⁴⁹ az egész emberi nemzqet illetik, ugy mint a teremtés, a kristus halala. &c.

A különösök. azok. mellyek sokakat illetik, de nem mindnyájan az 10 embereket, ilyen a meg igazulásnak jó tétéménye, a szenttségekben. és az Isten ígéjében való részesülés.⁶⁵⁰

A személy szerént valok azok., a mely jó tétéményeket vett kiki Istentől, és veszen minden nap. tudni illik. hogy kereszténységben neveltettünk, hogy az igazságot meg üsmértük, a vétket el hagytuk. az 15 ideig tarto nyomorúságokat meg próbáltuk, arosz kívánságnak végben viteliben akadályt találtunk,

Egy szoval semmink nintsen. a mit Istentől nem [109a:] vettük volna. hasonló képpen ugy mind azt is ami üdveségünkre hasznos, hálákat kel hát adni néki mindenért, ötet imádni és ditsérni kell, néki ajánlani 20 személyünket, és mindenünket, kérjük kegyelmét. hogy jora fordithasuk ajándékit, és minden időben áldhassuk ötet.

K kiknek kell imádkozni?

F Mind azoknak. kik az okoságnak idejét el érték, mindennek kell munkálodni az üdveségre. apedig meg nem lehet az imádság nélkül. 25

3. Articulus

Hogy kinek kell könyörögni, és kiért.

K. Kinek kell könyörögni?

F Egyedül az Istennek, mint akitől származik minden jó. és kegyelem, és a kristusnak., mint egyedül való közben járónknak, lehet kérni a Boldogságos szüzet, az szent angyalokat, és a szenteket, hogy a kristus Jésusnak esedezenek érettünk. Conc. trid. sess. 25. de invocat 30 sanctr.

⁶⁴⁶ minket [k-d-ből javítva.]

⁶⁴⁷ vagy [v – megkezdett hosszú szárú betüből, valószínűleg k-ből javítva.] közönségesek, vagy [a-o-ból javítva.]

⁶⁴⁸ A [K-ből javítva.]

⁶⁴⁹ mellyek. [m-a-ból? javítva.]

⁶⁵⁰ [Utána beírás: heja vagy]

K Tsak magunkért, kellé könyörögni?

F A felebaráti szeretet azt hozza magával, hogy másért is imádkozunk. *Imádkozatok egymásért., hogy*⁶⁵¹ *üdvözüljétek, mert igen hasznos az igaznak buzgóságos könyörgése, mondgya* szent jakab. 5. 16.

5 K Kiért kell imádkozni?⁶⁵² [109b:]

F. Minden emberekért, a pásztorokért, királyokért, fejedelmekért, birákért, atyánk fiaiért, jó akaróinkért, ellenséginkért. tselédinkért., az eretnekekért. hitetlenekért. 1 tim. 2. 1. colos.. 4. 3.

K Hasznos dologé a mások imádságiban ajánlani magunkot?

10 F Az olyan szent dolog., a melyet követték az ó testámentum béliek, az apostolok, és arégi hivek. 1.reg.7.8. judith. 8. 29. 31. 2. thess. 3. 1. 2. hebr. 13. 18.⁶⁵³

K Mit kell kérni másoknak.?

F. Mind azokat valamit magunknak kell kérni, az örök életet. a lelki
15 és testi jokat. a melyek arra vezethetnek.⁶⁵⁴

K leheté a halottakért imádkozni?

F A szent irás azt mondgya. hogy igen jó és hasznos a halottakért imádkozni. az anyaszent egy ház ezt mindenkor követte. 2. makab. 12. 46.

20 K Mitsoda halottakért kell imádkozni.?

F Azokért kik purgátorumban lehetnek. mivel akik. meny országban vannak., azokért nem kell imádkozni, és az imádság, haszontalan valo akárhozattaknak.,⁶⁵⁵

4. Articulus.

Hogy mitsoda készületben⁶⁵⁶ kell lenni annak aki imádkozik.

K Mitsoda készületben⁶⁵⁷ kell lenni, hogy az imádság hasznos
25 légyen.? [110a:]

F. Hogy erre meg felelhessek. azt meg kell tudni, hogy az emberek négy féle állapotban lehetnek, mikor imádkoznak,

Először, a midön valaki akegyelemben vagon, másodsor midön valaki halálos vétekben lévén. de azt el akarja hadni. harmadszor,

⁶⁵¹ hogy <meg> üdvözüljétek,

⁶⁵² [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

⁶⁵³ [A latin utalás végén későbbi beírás világosabb tintával: *heja vagon*]

⁶⁵⁴ a melyek arra vezethetnek. [Utólag írta a mondathoz.]

⁶⁵⁵ [Utána beírás: *heja vagon*]

⁶⁵⁶ <k> készületben [Utólag írta be] *állapotban* [alá.]

⁶⁵⁷ készületben [Utólag írta be] *állapotban* [alá, de az utóbbit itt sem törölte.]

midőn valamely eretnek valóságát kívánja keresni és meg üsmérni az igazságot, negyedszer, midőn valaki szeretvén a vétkeket, azt el nem akarja hagyni. hanem azt gyakorolgya. és aki minden nap vétkeket gyűjt a vétkekhez⁶⁵⁸

Ez így lévén. azt⁶⁵⁹ mondom. hogy azok kik az első három állapotban vannak. hasznal imádkoznak, de az utolsonak imádsága. hasznaltalan. és nem hogy az Isten haragját engesztelné., de sótt még fel gerjeszti.

K Miért gerjeszti fel az Isten haragját az ollyannak imádsága., a ki nem akar penitentiát tartani.⁶⁶⁰

F. Mert az ollyannak imádsága két színű, mivel tsufság kegyelmét kérti az Istennek ollyankor, a midőn el nem akarják hagyni avétkeket. a melyel ötet ingerlik, mind azon által. arra kell vigyázni., hogy a meg történhetik, meg is történt. hogy egy ollyan bűnös. aki avetkeket szereti, az Istenet azon kéri, hogy ne szeresse többé azt a vétkeket; az ollyan pediglen aki még el nem akarja hadgyini vétkeket, az Istenet azon kéri hogy azt el hadgyhassa, és végig abban ne maradgyon., a midőn tehát valamely bűnös illyen szándékban imádkozik. az ő imádsága hasznos: noha, az illyen belső [110b:] indulat és akarat; héjános, és gyenge legyen is. de a kegyelemtől jő, a mely, lassanként a meg térésre vezet abűnöst, nem kell azért tehát., hogy az Istenet, az imádsággal valo meg bántásnak félelme, benne el nyomja a kegyelemnek⁶⁶¹ ezt a kis sengéjét., melynek kezdete ámbár igen kitsiny legyen is., de végtire a meg térésre vezetheti őket. Ez így lévén, a bűnös, aki alázatossággal, és⁶⁶² bűnéhez valamely gyűlölséggel imádkozik, annak imádsága hasznos.,⁶⁶³ ha szinte imádsága. egyébre nem használna is., hanem hogy észire⁶⁶⁴ adgya neki nyomoruságos állapottyát, de az ollyan bűnös a ki alázatoság, és töredelmeség nélkül, vagy valamely kis jó. szándék nélkül, az Isten eleiben mér menni, ki nem⁶⁶⁵ veszi észre, hogy az illyen bűnös még imádságával is ingerli az Istenet., hát mennyi sok számtalan bűnösök tselekesznek ekképpen minden nap, akik tsak szokásból imádkoznak Istennek. de a szivek másut vagyon.

⁶⁵⁸ és aki minden nap vétkeket gyűjt a vétkekhez [Utólag írta be.]

⁶⁵⁹ azt [a-e-ből javítva.]

⁶⁶⁰ [Utána későbbi beírás: *heja vagyon*]

⁶⁶¹ a kegyelemnek [*kegyelem* – a sor végére, *nek* – új sor elejére, a margóra írva.]

⁶⁶² és <leg aláb> bűnéhez valamely [*vala* – *valo*-ból javítva, a sor végén; *mely* – sor előtti margóra írva.]

⁶⁶³ hasznos., <de> ha

⁶⁶⁴ észire <vegye> adgya neki [*észire* –*észre*-ből javítva az *i* hozzáírásával; *adgya neki* <vegye> fölé írva.]

⁶⁶⁵ nem [*n-v*-ből javítva.] veszi észre,

5. *Articulus.*

Hogy mit kell kérni Istentől.

K Mitsoda dolgokat kell kérni Istentől?

F Mind azt ami helyes, és igazságos.

K. Egy formában kellé kérni mind azt. amit az Istentől kérünk?

F. Ollyan állapotok lehetnek, a mellyeket tellyesé-[111a:]gel kell
5 kérni, olyanok is vannak. a mellyeket bizonyos ók alat kel kérni.

K Mellyek azok, a mellyeket tellyeségel kell kérni.?

F. Az örök életet. és mind azt, a mí arra viszen. ugy mint a bűnnek
botsánattyát, a jó erkölcsöket, az Isten, és az anyaszent egy ház. parant-
solinak meg üsmérésére, és végben vitelére valo kegyelmet. és a mi
10 rendünk köteleségének meg üsmérését.⁶⁶⁶

K Mellyek azok. a⁶⁶⁷ dolgok a miket bizonyos ók alat kell kérni.⁶⁶⁸

F Mind azokat, amelyek az Isten országában vezethetnek. de amel-
lyek⁶⁶⁹ nem szükségesek az üdveségre. tellyeségel:

K Mitsoda ók alat kell kérni⁶⁷⁰ az Istentől azokat a dolgokat?

15 F Ollyan formán kell⁶⁷¹ azokat kérni, és kívánni, hogy az Isten ugy
adgya azokat meg, ha láttya. hogy üdveségünkre szolgálnak

K Miért kell. sok állapotokot ilyen formán kérni Istentől?

F Mert a mi nem szolgál üdveségünkre, anékünk ártalmas, azt pedig
igasságál. senem kérhettyük, senem kívánhattyuk a mi ártalmas.

20 K Mellyek azok. amik minket. mind az Istenhez vezethetnek, mind
tölle el is távoztathatnak.?

F. Mind egészen a világi dolgok., mind a, valamit tes-⁶⁷²[111b:]tí
jonak, és haszonnak neveznek, ugy mint, valamely hivatalban lenni
inkáb, mint sem másban. bizonyos⁶⁷³ személyel inkább lenni egy⁶⁷⁴
25 szövetségben, hogy sem másal. tudni, vagy nem tudni bizonyos dolgo-

⁶⁶⁶ meg üsmérését. [Első é-o-ból? javítva.]

⁶⁶⁷ a <mellyeket> dolgok a miket [A javítás a törlés fölé írva utólag,
világosabb tintával.]

⁶⁶⁸ [Utána későbbi beírás világosabb tintával: *heja vagon*]

⁶⁶⁹ amellyek <tellyeségel> nem szükségesek az üdveségre. tellyesé-
gel: [*tellyeségel*: – utólag írta be a mondat végére; a törlés és javítás
későbbi, világosabb tintával.]

⁶⁷⁰ kérni [Beszúrás:] az Istentől azokat <kérni?> a dolgokat? [a
későbbi javítás a törlés fölé írva a sor végére, világosabb tintával.]

⁶⁷¹ kell <azt> azokat [A javítás a törlés fölé írva.]

⁶⁷² [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások és betűk: *Mm*]

⁶⁷³ bizonyos [*os* – beszúrás.]

⁶⁷⁴ egy <kötélben>, szövetségben [A későbbi javítás a törlés fölé
írva, világosabb tintával.]

kot, egy soval. a mi edgyet jóvá tehet, az el vesztheti a másikat, az ilyen állapotokat tehát, tsak annyiban kell kérni. amennyiben az Isten láttya. hogy az üdveségre szükségesek.

6 *Articulus.*

Az Imádságnak formájáról.

K A midön kérésünk helyyes. mi formában kell kérni hogy meg halgatathassunk? 5

F 1. A kristus nevében kell kérni, 2. lélekben és igazságban. 3. alázatoságal. és töredelmeségal. 4. figyelmetességal. 5. bizodalomal. 6. gyakorlatoságal.

A kristus nevében.

K Miképpen kell kérni akristus nevében? 10

F Az ő érdemei által. az ő véle valo meg egyesülést, és ami szükséges az üdveséghöz. mert ha valami mast kérünk az Istentől. ha az ő nevét emlegetnök is, denem kérnénk az ő nevében, mondgya szent agoston tract. 102. sup. s. joan.

K Miért kell⁶⁷⁵ a kristus nevében kérni? 15

F. Mert nintsen más név. a melyben lehessen üdvezülni, nintsen is más közben járonk. tsak a kristus, és tsak ő általa mehetünk az Istenhez. act. 4. 12. 1 tim. 2. 5. [112a:]

K Midön az anyaszent egy ház. a szenteknek esedezik, a kristus nevében imádkoziké akkor? 20

F. Igen is. mert az által nem akar egyebet, hanem hogy a szentek velünk edgyüt meg nyerjék a kristus által azt, amit kérünk, mivel a szentek, ugy valamint mi, tsak a kristus által mehetnek az Istenhez. Conc. trid. sess. 25. de invocat sanctr.⁶⁷⁶

K Mikor az Istent ditsérik. imádgják, néki hálákat adnak., néki holmit ajánlanak, a kristus nevében kellé mind azt tselekedni? 25

F Igen is. mert mind ezek olyan valóságos könyörgése, a melyek által. a lélek az Istenhez⁶⁷⁷ emelkedik, de mi tsak a kristus által emelhettyük magunkot az Istenhez. tsak egyedül. ő általa is mehetünk hozzája. 30

Lélekben, és igazságban.

K Hogy kell lélekben és igazságban kérni?

F Egész szivből kell imádkozni, és ohajtani valósággal hogy meg halgattassunk.

⁶⁷⁵ kell [Beszúrás.]

⁶⁷⁶ sanctf. [Rövidítésjellel az r fölött.]

⁶⁷⁷ az Istenhez <m> emelkedik,

K. Miért kell lélekben, és igazságban imadkozni?

F. Mert az Isten lélek, és igazság. és azt akarja hogy a kik ötet imádják, lélekben, és igazságban imádják. a kik másképpen tselekesznek. a sidokot. és a hipocritákat követik. joan. 4. 23. matth. 6. 5. [112b:]

5 *Alázatosságal. és töredelmeségel.*

K Hogy kell, alázatoságal. és töredelmeségel kérni?

F Ugy hogy fohászokdo töredelmes szivel kell kérni, meg tekintvén nyomoruságinkot., szükséginket., gyengeséginket, és meg alázván magunkot, vétkeinknek⁶⁷⁸ súlyos terhe alatt.

10

figyelmeteségel.

K Hogy kell figyelmetességel imádkozni?

F. Ugy hogy arra figyelmezni kel⁶⁷⁹ hogy mit kérünk, és kinek beszélünk.

K A figyelmetesség nélkül valo imádság haszontalané?

15 F Hogy ha szán szándékal nem figyelmezünk. az imádságra. akkor haszontalan valo. de ha nem szán szándékal vagyon, az Isten az mi gyengeséginket meg tekénti. és imádságinkot meg halgattya.⁶⁸⁰

K Miképpen kell tselekedni, hogy figyelmetes lehessen valaki az imádságban.

20 F Még az imádság előtt. kell ahoz készíteni lelkét, hogy ne láttassék. kísérteni az Istent. eccli. 18. 32.

K Miért kísértené azzal az Istent, ha az imádsághoz nem járul készülettel?

25 F Mert az Istent kísértik akkor. a mikor azt el nem kerülik hogy ötet meg ne bántssák, az Isten ellen vétkeznek pedig akor, mikor szánszándékal nem figyelmeznak az imád-[113a:]ságra, az imádság pedig nem lehet figyelmetes. hogy ha ahoz nem készülnek.⁶⁸¹

K Az olyan keresztények. a kiknek elméjek tele vagyon világi dolgokal. nem imádkozhatnak tehát ugy amint kell.?

30 F Igen is nem., valamég nem kezdik érezni nyomoruságokat, a világot el nem akarják hadgyni. és az Istenhez⁶⁸² nem kaptssollyák magokat, ezen szándék nélkül. az imádság semmire valo. és gyakorta vétkes.

⁶⁷⁸ [Alatta beírás: *heja vagyon*]

⁶⁷⁹ kel [Beszúrás.]

⁶⁸⁰ [Utána későbbi beírás világosabb tintával: *hejavagyon*]

⁶⁸¹ [Utána beírás: *heja vagyon*; alája utólag beírta a sorközbe a következő *Kérdést: K mi képen kel az imádsághoz készülni*]

⁶⁸² Istenhez [*n* – alig észrevehető beszúrás, igen apró betűvel.]

Bizodalommal.

K Hogy kell bizodalommal imádkozni?

F Ugy hogy az imádság hittel legyen, erős bizodalommal, hogy az Isten minket meg halgathat., nekünk irgalmaságal lehet. és erős reménység., hogy azt akarja is.

5

K Mitsoda ók viszen minket arra, hogy az Istent bizodalommal kérjük?

F Ezek az okok. 1. hogy az Isten meg adhattya kérésünket. minket meg gyógyithat., akár mely nagy légyen. a mi lelki, vagy testi nyavalyánk. 2 hogy tsak egyedül az Isten tehet a mi szükségainkről., ő is gyógyithattya meg gyengéseinket. és ezt a kegyelmet tsak azzal tseleskeszi, a ki őtet kéri. 3. hogy akár mely nagyok legyenek vétkeink, de azokért kétségben [113b:] nem kell esnünk. mert az Isten hatalma azoknál. még nagyobb. 4. hogy azt meg ígerte, hogy kérésünket meg adgya. ha úgy kérjük a mint kell, 5. hogy a mi üdvezitönk, minket segít. nekünk közben járonk, és szószóllónk. 6. hogy sok számu hozánk hasonlo bünösök. meg halgatattak, és irgalmaságot nyertenek. 7. hogy a szent lélek könyörög mi bennünk, és hogy annak a szenttésegés léleknek könyörgése. mindenkor meg halgattatik. rom. 8. 26. 27.

15

Gyakorlatosságal.

20

K Mitsoda a gyakorlatosságal valo imádság?

F A hogy mindenkor kell imádkozni. soha felben nem kell hadgyni.

K Miért kell mindenkor imádkoznunk?

F 1. Azért, mert a kristus parancsollya. 2. mert a minden napi szükségainkért. az Istennek segittsége. mindenkor szükséges. 3. mert az Isten sokszor azért nem halgat meg minket. hogy a kérésben. álhatatosak, és gyakorlatosak legyünk.

25

K Az Isten miért halogattya. meg halgatni kérésünket?

F 1. Azért, hogy meg próbállya hitünket, és bizodalomunkat. 2. hogy meg büntesse lágységinkot, és buzgotalan imádságinkot, mivel az Isten a buzgo. és áitatatos imádságot halgattya meg, 3. hogy jobban meg üsmértetvén velünk. [114a:] nyomoruságinkot, gyengséginket, szükséginket, az által minket alázatosabbaká., és vigyázobbaká tegyen. s. aug. tract. 102. sup. s. joan.⁶⁸³

30

K A mi imádságink olyanoké. a mitsodásoknak kell lenni. hogy ha semmit olytat nem kérünk. a mi ne légyen igasságos, és hogy ha a fellyeb emlitet hat féle készülettel imádkozunk?

35

F Igen is. mert akor bizodalommal remélhettyük. hogy meg halgatattunk. de vagyon még valami hátra, amit az imádsághoz kell tenni. úgy mint. a böjtöt, az alamisnát.

40

⁶⁸³ [A latin utalást utólag írta be.]

7. Articulus.

Hogy miképpen halgattya meg az Isten az imádkozokat..

K Az Isten meg halgattyaé mindenkor azokat akik olyan forman kéri, a mint ide fellyeb meg mondottuk,?

F. Igen is de nem mindenkor halgattya meg olyan formában a mint kéri, az az,⁶⁸⁴ hogy az Isten meg adgya azt. ami az üdveséget, és a jó erkölcsökben valo előmenetelt illeti, de némelykor bizonyos kérésinket meg nem halgattya, noha azok jók legyenek is. oka a, hogy az Isten minket szeretvén, jobban tudgya mi nálunknál., hogy nekünk mi hasznos, és szükséges, ha valamit meg nem enged; az, azö jóságától vagyon. ha pedig más uton akar minket vezérelni az üdveségre, nem azon a melyet mi választunk, azt irtalmaságából tseleskzi. s. aug. tract. 78. supr. s. joan⁶⁸⁵ [114b:]

K Az Isten meg halgattyaé meg a bünösök⁶⁸⁶ kérését. a mit tölle kérnek rosz kívánságál.?

F Sokszor történi hogy az Isten a hamisakat, sziveknek kívánsági¹⁵ ala adgya. és hozzájok valo haragját meg mutattya abban., hogy meg adgya a mit kernek., valamint hogy irtalmasságából nem adgya⁶⁸⁷ sokszor azt meg amit tölle⁶⁸⁸ kérnek, hogy ha amit tölle kérünk, az ártana az üdveségnek., ha az Isten azt meg adná. a rettentö jele volna az ö igasságának, és haragjának, ha pedig meg nem adgya. attyai²⁰ jóságának jele a, ebböl azt kell ki hozni, hogy midön az Isten⁶⁸⁹ ez életben ostoroz. nem⁶⁹⁰ hogy azért, zugolodni vagy panaszkodni kellene. hanem még meg kell néki köszönni. és azt kell kívánni, hogy tsak azt a kérésünket halgassa meg, a mellyikét láttya, hogy az üdveségre szolgálhat.

8. Articulus.

Hogy mitsoda⁶⁹¹ formában kell lenni a testnek az imádságkor.

²⁵ K Hogy az imádság jó legyen a⁶⁹² testnek mitsoda formában kell lenni.?

⁶⁸⁴ [Fölötte későbbi beírás halvány tintával: *heja vagy*]

⁶⁸⁵ [A lap alján egy tollvonás.]

⁶⁸⁶ bünösök [Ékezethiba.]

⁶⁸⁷ nem adgya <szó> sokszor

⁶⁸⁸ tolle [Ékezethiba.]

⁶⁸⁹ az Isten <az> ez [Törlés a sor végén]

⁶⁹⁰ nem [Beszúrás.]

⁶⁹¹ mitsoda <képpen> formában [*formában* <képpen>] alá írva utólag, más színű tintával.]

⁶⁹² a <testnek> testnek

F Külömböztessük meg először a közönséges imádságot a különösen való imádságtól., a mi aközönséges imádságot illeti, jobban nem tselekedhetünk., mint ha a Clericusokhoz szabjuk magunkot. a mi akülönösen való imádságot tekenti, az iránt nintsen semmi szabot rend. hogy mitsoda formá-[115a:]ban legyen atest., de akár mitsoda formában legyen atest az imádságkor; tsak a lélek.emelkedgyék az Istenhez buzgoságal. az imádság jó. s. aug libr. 2. ad simplicia. qu. 4. mind azon által igen jó szent pál modgyára térden imádkozni. eph. 3. 14. a husvéti napokban: és a Vasárnapokon, az anyaszent egyház. szándéka a, hogy fent álva imádkozanak. igen jó némelykor le borulva imádkozni. valamint akristus. tselekedet. matth.⁶⁹³26. 39. ülvé is lehet imádkozni. mint illyés. 3 reg. 18. 42. az imádságkor fel lehet emelni kezeinket. és szemekinket. valamint moyses, David, és a kristus. exod. 17. 11. ps. 120. 1.⁶⁹⁴ joan. 16. 1. lehet nap kelet felé fordulni az imádságkor; valamint tselekedtenek az első keresztények., követvén az apostolokat. tertull. 15 apolog. Cap. 16. s. basil. libr. de spirit. sanct Cap. 27. az is igen jó szokás., a templom felé fordulni az imádságkor. ahol az oltári szentség vagon Ez az egy néhány féle formában lévő imádság mind jó. tsak a lélek, imádkozék. és arra vigyázzunk, hogy leg inkább. belső képpen gerjeszük fel magunkban a buzgoságot, a mely nélkül az imádság nem tétzhetnék az Istennek.⁶⁹⁵

K Az anyaszent egyház. miért imádkozik. vasárnapokon és a husveti napokon fent álva?

F A kristus fel támadásának emlékezetire

K Az első keresztények miért fordultak nap kelet felé. mikor imádkoztanak?⁶⁹⁶ [115b:]

F Meg akarták⁶⁹⁷ az által mutatni, hogy e földön ugy voltanak mint szarándokok. és⁶⁹⁸ mint szám kivetésnek helyén, és hogy tsak a kristust suhajtották., a kit is nap keletnek nevezi az irás. és aki nap kelet felé

⁶⁹³ matth. <28.> 26. 39

⁶⁹⁴ 1. <2> joan. 16. 1 <n> lehet nap kelet

⁶⁹⁵ a mely nélkül az imádság nem tétzhetnék az Istennek. [Utólag írta be, világosabb tintával.]

⁶⁹⁶ [A lap alján tollpróbaszerű, elmosódott tollvonások.]

⁶⁹⁷ akarták [Beszúrás.]

⁶⁹⁸ és [Beszúrás.]

fordula menyben menetelekor. a mint tanittya atraditio. s. joan. damas. libr. 4. de fide orthodox. cap.18.

K Nem kellé ez iránt valami⁶⁹⁹ viszá élést el kerülni?

F. Igen is, mert a viszzá valo élés volna. hogy ha tsak a külsöre
5 vigyáznának, és el mulatnák belső képpen alelkit. akoron ugy imádkoz-
nának valamint a sidok, de hogy ebben ne essék valaki. azt kell meg
tudni, hogy az Isten leg inkább. a szívünket kívánja. azt is akarja,
hogy lélekben, és igazságban szolgállyuk, a testnek, térden, vagy le
borulva valo létele, tsak annyiban hasznos. a mennyiben külső képpen
10 jelenti a szívnek buzgóságát, mert a nélkül⁷⁰⁰ a többi tsak kép mutatás.
mely azIstent meg bánttya, a mint e ki tettzik az irásbol. Isai. 1. 15.
annál is inkább meg bánttyák tehát az Istent a midön a templomban.
illetlenül viselik magokat., mint ha tsak azért mennének oda, hogy meg
bánttsák, és nem azért, hogy könyörögjenek.⁷⁰¹

9 Articulus.⁷⁰²

Az imádságnak helyéről. és a templomhoz valo tiszteletről.

15 K Mitsoda helyen kell imádkozni? [116a:]

F. 1. Minden féle helyen végben kell vinni. a minden kori imádságra
valo parantsolatot., mert akár hol legyünk, de az Istent szeretni kell.
hozája kell fohászzkodni, és kívánni kell. a véle valo meg edgyezést. 2.
a közönségesen valo imádságnak a templom a helye, 3. a különösön
20 valo imádság⁷⁰³ mindenüt meg lehet. mert akár hol⁷⁰⁴ legyünk, de a
szívünket. gyakorta kell az Istenhez emelni., a mi pedig⁷⁰⁵ a különös
imádságot illeti. az iránt jó holmire vigyázni.

K Mire kell vigyázni?

F 1. különösön valo helyt kell arra választani, ahol az emberek ne
25 lássák, és a hol nagyob figyelmetességgel és szabadsággal lehessen imád-
kozni. 2. igen jó magánosan el menni a templomban, a kristusnak jelen
valo léte. meg ujittya bennünk ahitet. azon kívül is. a templom, az
imádságnak. szenteltetet helye, 3. mikor a templomban imádkoznak,

⁶⁹⁹ valami [mi – beszúrás.]

⁷⁰⁰ a nélkül [Szóvégi l-s-ből javítva.]

⁷⁰¹ könyörögjenek. [Első e-o-ból javítva.]

⁷⁰² [Fölötte beírás: heja vagyon.]

⁷⁰³ imádság(nak) mindenüt [Törlés a sor végén.]

⁷⁰⁴ akár hol <legyünk,> legyünk, [Az először leírt szó elején elmosó-
dott a tinta, ezért később föléje újra leírta.]

⁷⁰⁵ pedig [p-d-ből javítva.]

igen jó tiszteletnek ókáért, távul állani az oltártól., a publicanus példájára fő képen a ki igen vétkesnek érzi magát.⁷⁰⁶

K Vagyoné még valami más is. a mi atemplomhoz való tiszteletet illeti.?

F Vagyon. 1. mert szent pál azt akarja. hogy az aszszonyok bé fedet⁷⁰⁷ orczával mennyenek a templomban; mely igen távul vannak attol hogy engedelmkedgyenek ennek a parancsolatnak. a midön arra a szent helyre tsak azért mennek, hogy nagyobb⁷⁰⁸ ékességel. és tzifra öltözetekel láthassák őket mindenek, 2. nagy tisztelettel és példa adásal kell ót lenni, 3. ót nem kell beszélgetni. hanem nagy tsendeségben lenni. 10
4. azt szeret-⁷⁰⁹[116b:]ni kell, hogy az Isten háza. tisztességesen legyen, és azt fel kell ékesíteni amennyiben lehet. 5 ha valaki valamely öltözetet, vagy ezüst mivet ád atemplomnak. nem kell arra se fel varratni, se fel metztetni atzimerét. mert az ellenkeznek. a keresztényi alázatosság-
gal. 15

11 RÉSZ

Az Elmével való imádságról.

Első Articulus

Hogy mi légyen az elmével való imádság.

K Mitsoda az elmével való imádság?

F Ez olyan könyörgés a mely nem külső, hanem a szivben megyen végben.

K Az illyen imádság⁷¹⁰ hasznosé?

F Igen jó és⁷¹¹ hasznos, erről példát látunk a samuel annyában. 1. 20 reg. 1.

K Ez az imádság nehezebbé mint sem a szoval való imádság?

⁷⁰⁶ a publicanus példájára fő képen a ki igen vétkesnek érzi magát. [Utólag írta be a sor végére és a sorközbe.]

⁷⁰⁷ bé fedet [f-v-ből javítva.]

⁷⁰⁸ nagyobb [b-k-ből javítva.]

⁷⁰⁹ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások és beírások: *Istenem mindenem loránfi susánna*; ez a beírás a variáns első szakaszában is előfordul, vö. ott az 1085. sz. jegyz., 1. alább is a 902., 967., 1264. sz. jegyz.]

⁷¹⁰ imádság <szükségesé.>? hasznosé [A javítás a törlés fölé írva később, világosabb tintával.]

⁷¹¹ és <szükséges>, hasznos [A javítás a törlés alá írva később, világosabb tintával.] erről példát [é-á-ból javítva.]

F Nem, mivel nem nehezebb belső képpen könyörögni Istennek.. hogy sem szoval,

K Ez az imádság olly szükségesé, mint a szoval valo imádság?

F Még szükségeseb., mivel szollás nélkül is lehet imádkozni. mert
5 nem a szollásban áll az imádság hogy ha tsak a sziv meg nem edgyezik a szoval., tehát a belső képpen valo imádság szükségesebb. [117a:]

K Miért tekintik tehát, rend szerént, az elmével valo imádságot. olyan formán, mint a mely mindentől meg nem lehet?

F Azert, mert nem jól. és nem igazán gondolkodnak⁷¹² az elmével
10 valo imádságról, és azt, mind más föle képpen képzelik, mint sem a mint vagyon., azért, mert az elmével valo imádságot, a nagy okoskodásban. és a mély elmével valo gondolatokban tarttyák, és azt gondollyák. hogy azok, kik oly mélyen nem gondolkodhatnak, az elmével valo imádságra sem alkalmasok,

15 K Miért mondod azt hogy nem igazán gondolkodnak.? arol?⁷¹³

F Azért. mert az imádság nem az okoskodásban áll, hanem a szivnek, az Istenhez valo indulattyában, ez igy lévén, tsak a mi szivünk, az Istenhez emelkedgyék, valóság, az imádság jó, és hathatos, ámbár, az elme. ne légyen is alkalmas a mély, és bölcs gondolatokra.

20 K Mitsoda⁷¹⁴ hát. az igazán valo módgya az elmével valo imádságnak.?

F Az imádság jó, akár, szoval, akár belső képpen legyen. tsak a sziv az Istenhez emelkedgyék, tsak nyomoruságinkot meg érezzük, tsak bűneinket meg bánván. azokrol kívánnyunk valóságos penitentiázt
25 tartani, tsak életünket meg jobbitván, kívánnyunk munkálodni az üdvességért. erre tölle kegyelmet is kérjünk, tsak neki mindenekért hálákot⁷¹⁵ adgyunk, tsak néki ajánlván, egész életünkben tett tselekedetinket, néki⁷¹⁶ [117b:] fel áldozuk, minden ros hajlandóságinkot, a melyek ellenkeznek. törvényével.

30 K Hogy mind ezek végben mehessenek. nem hasznosé hogy az imádságban. a szent gondolatokban foglalatoskodgyunk?

F Azok a szent gondolatok. nem tsak⁷¹⁷ hasznosok, de még szükségsek, mivel a mi szivünk, és akaratunk, tsak a meg üsmert jóra hajol., azért., hogy magunkban fel gerjeszthessük. a vétékért valo töredelmesé-

⁷¹² gondolkodnak [g-k-ból javítva.]

⁷¹³ arol? [Később írta be a kérdőjel fölé a sor végére, világosabb tintával.]

⁷¹⁴ Mitsoda [M-Az-ból javítva.]

⁷¹⁵ hálákot [t-d-ből javítva.]

⁷¹⁶ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

⁷¹⁷ nem tsak <sz> hasznosok, de még szükségsek,

get. a valóságnak. és az igazságnak szeretetét, és az Isten⁷¹⁸ jó tétéményiért való hálaadást. igen szükséges meg üsmérni vétkeinket, a valóságot., az ígasságot. és az Istennek jó tétéményeit. gondolkodni kell tehát mind ezekről.

K Azt mondad ide fellyeb. hogy az imádság nem áll. se a gondolat-
bol. se az okoskodásból. most pedig azt mondd. hogy az imádsághoz
szükséges a gondolat. nem ellenkezőlag magaddal. 5

F. Ít semmi ellenkezőt nem látok, mert az imádság a szívnek, az
Istenhez való indulatnyában áll, azt az indulatot benne a gondolatok
gerjesztik fel., de azok a gondolatok. nem a szívnek indulati., kell tehát
gondolkodni. de a hoz még több is kell. mert a még nem volna imádság,
hanem még. azokhoz az áitatos gondolatokhoz kell foglalni a szívnek
töredelmeségit, és suhajtásit is. [118a:] 10

K Tehát az igaz. hogy azok. kik így nem⁷¹⁹ gondolkodhatnak,
éltelenek az elmével való imádságra.? 15

F. Az igaz, de azt is meg kell⁷²⁰ vallani, hogy azok kik az okosság-
nak idejét el érték, elegségesek az ilyen gondolatokra. ez így lévén.
mindentől meg lehet az elmével való imádság., példának okáért. egy
bűnös, töredelmeséggel lévén, az Istentől büneinek bocsánatnyát kéri, a
töredelmeség pedig, a mint már. meg mondtuk másut, nem egyéb, 20
hanem, hogy szánnyuk, és bánnyuk, hogy az Istent meg bántottuk, és
magunkban fel teszük. a magunk meg jobbítását, de hogy ilyen szán-
dékban lehesen valaki, azt kell tudni. hogy miket kíván az Isten tőlünk,
és mellyek azok adolgek. melyek ötet meg bánttyák, meg kell vizsgálni,
ha estünké azokba., azután meg kell nézni, hogy mitsoda okok vitték
minket azoknak tselekedetire, mi modon lehet el kerülni. avétekre vivő
alkalmatoságokat., de elsöben meg kell tudni, mellyek azok az alkalma-
tosságok. ezt hívják gondolkodásnak. és elmélkedésnek. tehát az igaz,
hogy szükséges az imádsághoz az elmélkedés. és a gondolkodás. kitso-
da, azért, a ki alkalmas lévén a vétekre, nem volna elégséges az ilyen
gondolkodásra., ki ki így gondolkodik. mikor agyonásra mégyen. 25 30

K Miért hát, hogy az elmével való imádságot. oly nagy, és nehéz
dolognak tarttyák?

F. Azért mert, az emberek. tsak a szón ütköznek meg,⁷²¹ [118b:]
nem. visgallyák meg annak értelmét, tsak a magok elméjüket és hajlan-
doságokat követik, és el távoznak attol, a mit a szó téssen: 35

⁷¹⁸ az Isten⟨hez⟩ jó tétéményiért [jó tétéményiért – kereszttel jelölt
későbbi beírás a lap alján, világosabb tintával.]

⁷¹⁹ így nem ⟨gondolkodnak⟩, gondolkodhatnak [A javítást később
írta a törlés alá a sor végére, világosabb tintával.]

⁷²⁰ meg kell ⟨tudni⟩ vallani,

⁷²¹ [A lap alján tollpróbászterű tollvonások.]

Az elmelkedésről. annak szükséges, és könnyü voltáról.

K Mitsoda az elmelkedés?

F Az elmelkedés a, midön az elme valamiben foglalatoskodik, és arrol gondolkodik, a midön valaki valamely⁷²² tiszttséget akar meg nyerni, vagy valamely hivatalban akar menni., előre elmelkedik azok-
5 ról. és jól meg vizsgállya uttyát, modgyát, hogy szándékát végben vihes-
se.

K szükségesé az Isten törvényéről elmélkedni?

F Igen szükséges., ezt igen jovallya az irás., és a szent atyák. deutr.
6. 7. s. ambr. supr. Cain. et abel. s. aug. libr. 11 de Conf. Cap.2.

¹⁰ K Mitsoda időben kell elmélkedni az Isten törvényéről?

F. Az irás azt tanítja hogy mind éjjel, mind napal. deutr. 6. ps. 1. 2.

K De meg leheté a, hogy az Isten törvényéről. elmélkedgyék minden-
kor valaki?

F A mindenkor nem lehet. nem is azt kívánnyá az Isten azzal, midön
¹⁵ azt mondgya., hogy éjjel napal kell elmélkedni törvényéről, annak
értelme a, hogy mindenkor atörvény [119a:] szerént kell tselekedni, és
a⁷²³ sziv tellyes légyen atörvényel. ugy hogy mindenkor a légyen kalau-
zunk., kell tehát nekünk gyakorta arrol gondolkodnunk. hogy mit
parancsol az Isten nekünk.

²⁰ K Mitsoda idő leg alkalmasab az elmélkedésre?

F A reggeli idő, valamint dávid tselekedet, azért, hogy a napot. a
törvény szerént tölthessük, este pedig, azért, hogy meg vizsgállyuk,
miben vétettünk. atörvény ellen. ps. 5. 5.

²⁵ K Azok. kik nem tudnak olvasni. elmélkedhetneké az Isten törvé-
nyéről.

F. Igen is. és kell is elmélkedniek, gondolkodván azokrol az igazsá-
gokrol a melyekre az Isten tanítja őket, akor, amidön a szent irást
hallyák olvasni, a midön a pasztorok intésit, és oktatásit halgattyák,⁷²⁴
vagy pedig avilági sok féle változások⁷²⁵ iránt. az illyen dolgokrol.

³⁰ lehet elmélkedni atudatlanoknak is.⁷²⁶

K Miről kell leg inkább, és leg gyakrabban elmélkedni?

F A halálról, az itéletről, a pokolrol., aparadicsomrol., a vétekről,

⁷²² valamely <titts> tiszttséget [Törlés a sor végén.]

⁷²³ a sziv [a – javítva.]

⁷²⁴ halgattyák, <meg lehet még> vagy pedig [A javítás a törlés fölé
írva később, világosabb tintával.]

⁷²⁵ változások<rol.> iránt. [iránt.<rol.> fölé írva a sor végén; későbbi
javítás világosabb tintával.]

⁷²⁶ [Alatta későbbi beírás: *heja vagyon*]

az Isten parantsolatirol. az évangyeliumi tanításokrol. a magunk rendi-
nek hivatalyárol, de arra kell vigyázni hogy az elmélkedés ne légyen
gyümölcstelen.⁷²⁷ hanem visgálljuk meg szívünket az igazság szerént.
a melyet olvasunk vagy hallunk. szánakodgyunk, a magunk meg rom-
lásán, gyengeségén, és nyomorúságán, kérjük az Istennek segittségét,
tegyük fel magunkban a meg térést, vigyázzunk magunkra. ezt nevezik
elmével valo imádságnak.⁷²⁸ [119b:]

K Tartoziké minden keresztény, ekképpen könyörögni?

F Meg láttzik abbol amit eddig mondottunk, hogy minden tartozik,
de még ezt világosabban is meg mutathatom, mint hogy mindennek kell
tudni az Isten törvényét, mindennek is kell meg visgálni, életét azon
törvényről,, keseregni kell a vétkekért, amelyeket⁷²⁹ azt meg szegik,
azokrol botsánatot kell kérni Istentől, a maga⁷³⁰ meg jobbittást, fel kell
tenni, és azt végben kell vinni, a ki eszerént tselekeszik. az imádkozik,
és elmélkedik.

K Nehézé az⁷³¹ ilyen könyörgés?

F. Annak aki üdvezülni akar, és aki meg akar edgyesülni az Istennel.
éppen nem nehéz. hanem annak nehéz. aki mindenkor feslet életet akar
élni, és aki szívének rosz indulattyára valo nézve, soha ugy nem könyö-
rög a mint kívántatik, mert nem gondolkodik, se az Istentől, se magá-
rol, valójában.

12. RÉSZ

A Szoval valo Imádságról.. közönségesen.

K. A szoval valo imádság hasznosé?

F Meg láthattjuk. abbol nagy hasznát, tsak nézzük meg a soltáro-
kot. az énekeket, az anyaszent egy ház könyörgéseit, szent pál arra int,
hogy szoval kérjük az Istent. és énekellyünk ditséreteket az urnak.
ephes. 5. 9. Colos. 3. 16. [120a:]

K A szoval valo imádság szükségesé.?

F Igen is, valamint szivel, ugy szájjal is kell könyörögni. el kell
mondanunk az imádságot. melyet az ur hagyot nekünk. a templom-
ban.⁷³² appal edgyüt imádkozni kell. és énekelni az Isteni ditsérete-

⁷²⁷ gyümölcstelen. <v> hanem visgálljuk meg [<v>ből h betűt pró-
bált javítani.]

⁷²⁸ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

⁷²⁹ amelyekel [Szóvégi l-rt-ből javítva; utolsó e-é-ből javítva az
ékezet áthúzásával; amelyekért volt.]

⁷³⁰ maga meg jobbittást, [mag-meg-ből javítva.]

⁷³¹ az <I> ilyen

⁷³² a templom<bom>ban.

ket., mind ezekből ki tettzik. a szóval való imádságnak szükséges⁷³³ volta

K Hasznosé mind azoknak imádságok., a kik szóval imádkoznak.

F Nem, mert tsak azoknak hasznos imádságok. akik bizonyos
5 modal imádkoznak. a mint már meg mondtuk., úgy mint ¹⁷³⁴ a
kristus nevében, 2 lélekben, és igazságban. 3 alázatoságal. töredelmesé-
gel. 4 figyelmetességal. 5 bizodalommal. 6 és alhatatosságal.

K Hasznosé azokat az imádságokat mondani, mellyek a könyvek-
ben találatnak.?

10 F Igen is, de legg hasznosab imádságok, a Mi atyánk, a soltárok,
és az anyaszent egy ház imádságai., vannak még, más sok szép imádsá-
gos könyvekis.

K Nem leheté viszá élni, az ilyen könyvekben lévő imádságoknak
mondásával?

15 F Igen is. mivel a leg szenteb állapottal is lehet viszá élni, ebben áll
azért a viszá élés. a melyben gyakorta esnek. 1. mert tsak szájal.
mondgyák az imádságot. nem figyelmevén arra, a mit mondanak. 2.
azt tarttyák. hogy elegendő. akönyvből el mondani az Isteni szeretet-
nek., a töredelmeségnek. hála adásnak tselekedetit. 3. azt gondollyák.
20 hogy a hoszu imádság inkább meg halgattatik., a kristus ezt nem így
mondgya. matth. 6. 7.⁷³⁵ [120b:]

K Mit kell tselekedni, hogy ne essünk az ilyen fogyatkozásban?

F Szükséges 1. hogy a sziv meg egyezék a szájal., 2. azon legyünk
hogy az akaratumk is éreze azokat a cselekedeteket. a mellyeket mon-
25 dunk az imádságban., és azt ne gondollyuk. hogy azok a tselekedetek.
a szivünkben volnának, mert az imádságban azt olvassuk. te benned
hiszek uram, te benned reménlek, és tegedet szeretlek, hanem kérjük az
urat. hogy óltssa maga szivünkben, ezeket a tselekedeteket. 3. akár
hoszu imádságokat mondgyunk. akár rövideket, de azt el hitessük
30 magunkal, hogy tsak annyiban halgattatunk meg, a menyiben. buzgo-
ságal. és hittel imádkozunk, és nem annyiban. amennyiben. hoszu vagy
rövid az imádság. mellyet mondunk.

K Mitsoda nyelven kell imádkozni.?

F A különösön valo imádság, hasznosab. amidön értik amit monda-
35 nak, mert akkor szent pal szerént. az elme meg egyezik a szivel, és a
nyelvel., de ha nem értik, a nyelv, és a sziv könyörög, de az elme arra
figyelmezhet. a közönségesen valo imádságokban pedig. ahoz a nyelv-
hez szabjuk magunkot. a melyen. az anyaszent egy ház imádkozik.

⁷³³ szükséges volta [sz – hosszú f betűje v-ből javítva.]

⁷³⁴ 1 [Utólag írta be a sor végére;] a kristus nevében, 2 [...] 3 [...] 4
[...] 5 [...] 6 [a számokat utólag szúrta be, világosabb tintával.]

⁷³⁵ [A lap alján tollpróbászertű tollvonások.]

ennek az okát. meg mondgyuk ezután. és meg mutattyuk, hogy abban a közönséges anyaszent egy ház. meg egyezik a szent pál tanításával. 1 Cor. 14. 14. 15. [121a:]

13 RÉSZ
Az Urnak Imádságáról.

Első Articulus.
Ennek az imádságnak Magyarázattya

K Mellyik aleg fővebb. és leg tekélteseb a szoval valo imádságok között? 5

F Az urnak imádsága, tudni illik,⁷³⁶ A mi Atyánk, neveztetik eképen, mert a kristus adta maga ezt nekünk, ez az Isteni imádság, magában foglallya rövideden mind azt, a mit kell kérnünk, és mitsoda rendel kell azt kérnünk, hét féle kérésből áll, *Mi Atyánk. ki vagy a menyekben.*, első kérés. *szenteltessék meg ate neved. 2. jöjjön el ate országod. 3. legyen meg ate akaratos, miképpen menyben. azonképen itt a földön is, 4. a mi minden napi kenyerünket ad meg mi nekünk ma, 5. botsásd meg mi nekünk ami vétkeinket, mi képpen mi is meg bótátunk azoknak. akik mi ellenünk vétetennek. 6. és ne vígy minket a kísértetben. 7. de szabadíts meg minket a gonosztól, Amen.*⁷³⁷ 15

K Mikor kell ezt az imádságot el mondani?

F Minden nap. mivel az, aminden napi vétek ellen valo orvoság, mondgya szent Agoston serm.⁷³⁸ 119 de temp.

K Miért hijuk mi Atyánknek az Istent. ezen⁷³⁹ imádság kezdetin? [121b:]

F. Hogy irgalmaságát vehessük,⁷⁴⁰ fiainak mondván magunkat, és hogy nagyob bizodalomal kérhesük, ötet. s. Cypr. de orati. dominica.

K Miért mondgyuk Mi Atyánk, és nem Én Atyám?

F Hogy meg mutassuk az által. hogy a mit kérünk, nem tsak magunknak kérjük. hanem az egész keresztényeknek, a kik is a mi atyánkfiai, és hogy az egész anyaszent egy ház nevében kérjük. s. Cypr, de ora dom. akinek mi tagjai vagyunk⁷⁴¹

⁷³⁶ tudni illik, <az> A mi Atyánk,

⁷³⁷ [Utána későbbi beírás halvány tintával: *heja vagyon*]

⁷³⁸ serm. <17> 119 de temp. [A törlés és javítás későbbi, világosabb tintával.]

⁷³⁹ ezen <I> imádság [g-k-ból javítva.]

⁷⁴⁰ [Fölötte későbbi beírás halvány tintával: *heja vagyon*]

⁷⁴¹ akinek mi tagjai vagyunk [Utólag írta be a latin utalás végére, világosabb tintával.]

K Miért mondgyuk utánna ezeket *a szokot. ki vagy a menyekben.*
holot az Isten mindenüt vagyon?

F 1. Azért, mért az égg leg fővebb része lévén a világnak. az Isten
ót nyilatkozattya ki nagyob fényességel az ő ditsőséget. és tekéletesé-
5 geit. 2. azért, hogy nagyob buzgoságal kívánnyuk azt a ditsőséges helyt.
a mi szenttséges Atyánkknak lako helyét.⁷⁴²

2 Articulus

A Mi Atyánkban⁷⁴³ lévő kéréseknek magyarázattya.

Első kérés.

K Midön azt mondgyuk. *szenteltessek meg ate Neved.* ez által, azt
akarjuké kérni hogy az Isten neve még nagyob szenttségü legyen.?

10 F Nem, mert az Istenben. a szenttség. és a tekéletes-**[122a:]**ség; ki
mondhatatlan nagyságal vagyon. hanem azt kérjük., hogy az ő neve
meg üsmértessék. tiszteltessek. és szolgáltassék. mi általunk. és minden
emberek által., valamint az égben.

Ezekből a következik, hogy azt kérjük az Istentől, 1. hogy a hittele-
15 nek meg térjenek, 2 hogy az eretnekségek el töröltessenek, és hogy azok,
akik az anyaszent egy háztol el távoztanak., az igazságot meg üsmér-
vén. vissza térjenek, 3. hogy mind azok a vétkek, a melyekel meg
kissebbittik az emberek az Istennek szent Nevét. tellyeségel ki irtassan-
nak, 4. hogy minden bünös, valóságos penitentiát tarttson. 5. hogy
20 minden emberek a jó erköltsőkben foglalatoskodgyanak. 6. hogy⁷⁴⁴
mi, és minden a keresztények., a tekéletességben elő mennyenek, és
abban végig meg maradgyanak. s. Cypr. de orat. domi.

K Miből veszi eredetét. ez a kérés?

F Az Isteni szeretetből. a magunkhoz valo helyes szeretetből. és
25 afelebaráti szeretetből,

K A szeretet miben eredete ennek a kérésnek?

F Abban. 1. amidön az Istent szerettyük, azt kívánnyuk hogy ő meg
üsmértessék. szolgáltassék; és tiszteltessek. 2. midön helyyesen szeret-
tyük magunkot., az Istennek szent nevét kívánnyuk meg üsmérni,
30 szolgálni, és tisztelni. 3. a midön⁷⁴⁵ **[122b:]** ugy szerettyük felebarátun-
kot mint magunkot., hasonlot is kívánunk neki, mint magunknak.

⁷⁴² [Utána beírás: *héja*]

⁷⁴³ Atyánkban [*k-b*-ből javítva.]

⁷⁴⁴ hogy <mindnyájan> mi, és minden [A későbbi javítás a törlés
fölé írva.]

⁷⁴⁵ [A lap alján tollpróbászterű tollvonások.]

K Azok kik meg kissebittik az Istennek nevét. esküvéssel, káromkodással., nem mondhatták el tehát ezt az imádságot?

F⁷⁴⁶ Hogy ha penitencia tartó szándék nélkül mondják el, a magok ítéletekre mondják, hogy kívánhatták. az Isten nevének meg szenteltetésit, a midőn ökk magok azt meg kissebittik. és hejában fel veszik. 5

K Miképpen kell tehát azt meg mutatni. hogy igazán kívánnyuk. midőn azt mondjuk az Istennek, *szenteltessék meg ateneved?*⁷⁴⁷

F. tsak⁷⁴⁸ kívánnyuk azt, amit mondunk. és⁷⁴⁹ igyekezünk meg szentelni az ő nevét. magunk jo viselésével, és másokkal is meg szenteltetni.⁷⁵⁰ 10

Második kérdés. *jöjjön el ate országod.*

K Mit kérünk mi ez által az Istentől. *jöjjön el ate országod?*

F Hogy olyan tellyeséggel uralkodgyék. az embereken. valamint az angyalokon, tehát azt kívánnyuk 1. hogy az Istennek örökös uralkodását az emberek meg üsmerjék, és magokat az alá vessék örömmel, 2. hogy az igazak., az Isten Atyai gondviselésének. jelit vegyék, és az ő üldözőjök, meg térjenek. vagy meg szégyenitessenek., 3. hogy az anyaszent egy ház. mindenüt. el terjedjen.⁷⁵¹ [123a:] az ördögnek. és a véteknék birodalma el rontassék, és a kristusé jöjjön ell, 4. hogy a kristus uralkodgyék egyedül szívünkben, kegyelme által, és hogy fel állítsa abban az igasságnak, és a szenttségnek birodalmát, 5. hogy mi is véle együt uralkodhassunk ditsőségében. 6. hogy a kristus jöjjön ell. meg itélni az embereket., és minek utánna meg alázta volna ellenségit, egyedül győzedelmeskedgyék.⁷⁵² 20 25

K Miért kérjük az Istentől azt, hogy az ő országa jöjjön ell, minek utánna azt kértük volna. szenteltessék meg az ő neve?

F. Mert azon nem munkálodhatunk hogy magunk viselésével⁷⁵³ az ő nevét meg szentelhessük, hogy ha a kristus nem uralkodik kegyelme által szívünkben. 30

Harmadik kérdés. *Legyen meg ate akaratom,*⁷⁵⁴ *mi képpen menyben. itt a földön is*

K Mit kérünk az Istentől ez által, *legyen meg ate akaratom &c.?*

⁷⁴⁶ [Az F elé, a sor előtti margóra beírta: *heja*]

⁷⁴⁷ [Utána beírás: *heja*]

⁷⁴⁸ tsak [Beszúrás a szóközbe.]

⁷⁴⁹ és [Beszúrás.]

⁷⁵⁰ meg szenteltetni. [Új bekezdésben:] <K> Második kérdés.

⁷⁵¹ [A lap alján őrszó: *az ördögnek-*]

⁷⁵² [Utána beírás halvány tintával: *heja vagyön*]

⁷⁵³ vise<ſ>lésével [Törlés elválasztás után, a sor elején.]

⁷⁵⁴ ate akaratom, <eföldön.> mi képpen menyben. itt a földön is

F kegyelmet; a mellyel az ő akarattya alá vessük magunkat hasonló buzgoságal, és szeretettel. valamint az angyalok, és aszentek tselekesznek az égben.

K Mit értész az Isten akarattján?

- 5 F. Először, értem azt. a mit az Isten akarja hogy meg tselekedgyük, 2. azt, a mi az ő rendelésit illeti, irántunk, vagy a több teremtet állatok iránt

K Mit akar az Isten hogy meg tselekedgyük?⁷⁵⁵ [123b:]

- F. 1. Azt akarja, hogy ne kövessük kívánságinkot, hanem szüntelen 10 igyekezőnk, azokat meg győzni 2. hogy minden féle vétket el kerülyünk, és az elmultakért, penitentiát tarttsunk, 3. hogy minden féle jó erkölcsökben foglallyuk magunkat. 4. hogy abban a hivatalban menyünk., a melyre hiv minket, 5. hogy álhatatosok legyünk. abban ahivatalban a melyre hivut, és annak köteleségeit bé tölttjük.⁷⁵⁶

- 15 K Mitsoda dolgok azok melyek⁷⁵⁷ aző rendelésit illetik, mi irántunk, vagy atöbb teremptet állatok iránt?

F Minden valami ezen avilágon történik, az⁷⁵⁸ Isten rendelete szerint vagyon. mivel semmi nem léssen az⁷⁵⁹ ő rendelése, vagy engedelve nélkül.

- 20 K Mit kérünk mi Istentől az ő rendelésére valo nézve, midőn azt mondgyuk. legyen meg ate akaratom.?

F. Kegyelmet kérünk. hogy az ő akarattya alá vethessük magunkat. a következő dolgokban., amelyek minket, vagy másokat tekintik.⁷⁶⁰

- 25 *Magyarázat*

A következő dolgok, vagy meg egyeznek., vagy ellenkeznek⁷⁶¹ a mi hajlandóságinkal, példanak okáért, valamely pernek, jóságának, vagy tiszttségnek meg nyerése. vagy kívánságunknak végben menetele: ellenben. vagy valamely betegség, atyánk fia halála. jóság, el vesztése.

- 30 vagy előmenetelnek meg változása, [124a:]

Az olyan következő ⁷⁶² dolgokban, a melyek meg egyeznek

⁷⁵⁵ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

⁷⁵⁶ [Utána beírás: *héja*]

⁷⁵⁷ Melyek azok adolgok. a kik [Alája utólag beírta:] Mitsoda dolgok azok melyek [az először leírt, javított szövegrészt nem törölte Mikes.]

⁷⁵⁸ az Isten <el> rendelete [*Isten* – beszúrás. A törlés és a javítás későbbi.]

⁷⁵⁹ az ő <Isten> rendelése, [*ő* – beszúrás.]

⁷⁶⁰ tekintik<ek>. [*tekintenekből* javítva; *ik-en-ből* javítva.]

⁷⁶¹ ellenkeznek<>

⁷⁶² követ<kez>kezendő

hajlandóságinkal, ennek az imádságnak., légyen meg atekaratod, az értelme a, hogy hálákot adgyunk az Istennek jó téteményiért. és kérjük. hogy vegye el töllünk a fellyeb emlitet jókót, hogy ha azok, árthatnak üdveségünknek, mivel az Isten akarattya a, hogy üdvezülyünk, valami tehát ellenkezik az üdveségel. az Isten akarattyaival. ellenkezik, midön 5 hogy vegye⁷⁶³ el azt mi töllünk., a mi akadályára lehetne üdveségünknek.

Az olyan dolgokban pedíglén., a melyek ellenkeznek a mi meg romlot hajlandóságinkal, valamint szoktak lenni, a nyomoruságok. az inségek., ennek az imádságnak. legyen meg a te akarotod, az értelme a, 1. hogy, az Isten rendelése alá vessük magunkat. és mondgyuk néki a kristusal. ne ugy légyen⁷⁶⁴ a mint én akarom, hanem a mint te akarod. 2. adgyunk néki hálákot a nyomoruságokért. meg üsmervén azokban az Isten kezét, a ki mint jó atya. meg akar minket jobbitani. 15 3. kegyelmit kell kérni, hogy azokat a nyomoruságokat jora fordítsuk, és azok az ideig valo szenvedések. el vonván minket e világtol. az üdveségre vezesenek.

K Miért kell nekünk kegyelmet kérni Istentől, az ő akarattjának végben vitelére. és arra hogy az ő rendelése alá vessük magunkat.? 20

F Azért, mert a meg romlásnak olyan kezete vagyon mi bennünk, a mely szüntelen ellenkezik azzal., a mit az⁷⁶⁵ [124b:] Isten kíván töllünk, és olyan gyarlok vagyunk. hogy segítségé nélkül, nem engedelmeskedhetünk néki. se abban az engedelmeségben alhatatosak nem lehetünk. 25

K Miért kérjük mi, hogy az ő akarattya legyen meg. mindgyárt azután. midön már. kértük. hogy aző országa jöjjön ell.?

F Mert a kristus ugy fog uralkodni szivünkben kegyelme által. és ugy fog magával uralkodtatni ditsőségében, hogy ha aző akarattját követtyük. elsőben, és ha aző parantsolati⁷⁶⁶ alá vettyük magunkot. 30

Negyedik kérés. A mi minden napi kenyerünket.⁷⁶⁷ ad meg mi nekünk ma.

K Mit kérünk ez által az Istentől. a mi minden napi kenyerünket ad meg minékünk ma.?

F. Azt, hogy méltoztassék. ez életben lévő. minden napi lelki és testi szükségieinkről tenni. 35

K Miért emlittyük a szükségeket a kenyérnek neve alatt?

⁷⁶³ vegye [Szóvégi e-t utólag írta be, világosabb tintával.]

⁷⁶⁴ légyen [e-o-ból javítva.]

⁷⁶⁵ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

⁷⁶⁶ parantsolati<t> alá [Törlés a sor végén.]

⁷⁶⁷ kenyerünket. [ny-n betűje r-ből? javítva.]

F Mint hogy a kenyér. leg szükségeseb az életre, a szent irás rend szerént. ezen a neven nevezi a lelki, és testi szükségeket. 2. A kristus a kenyér által. azt akarta velünk meg értetni, hogy tsak azt kell kérni a mi szükségés,⁷⁶⁸ és a mi azt meg haladgya, se kérni, se kivanni nem kell.

5 K Miért teszük hozzá ezt a szót. ma.?

F Hogy meg tudgyuk. 1. hogy nem kell szorgalmatoskodni a holnapi naprol. és hogy tsak a minden napi szükségéinkért kell minden nap kérni az Istent. 2. hogy a leg⁷⁶⁹ gazdagabbak is meg tudgyák, hogy az Istentől vették minde[125a:]neket, azért szükséges nékiekis, valamint a 10 leg szegényebbeknek., a minden napi kenyereket kérni, mert tsak az Istenen áll, hogy egy szempillantás alatt. leg nagyob szegénységben ne essenek, 3. mert a leg tekéltesebnek is vagon szüksége arra. hogy az Isten meg segítse lelki szükségében., valamint aleg nagyob bűnösnek. 4. hogy mind ezekre az okokra valo nézve, magunkat inkább meg 15 alázuk. és azö rendelésétől fűgünk.

K Miért vagon meg tiltva, a holnapi naprol valo szorgalmatoskodás.?

F. Azért hogy szoktassuk⁷⁷⁰ magunkat az ö rendelésétől függeni, és hogy ezen életért, nyughatatlanság nélkül legyünk.⁷⁷¹

20 K Az előre valo gondviselés, a magunk. szükségére, vagy a tseléd szükségére, meg vagon tehát tiltva.⁷⁷²

F Nintsen, mivel a kristus azt úgy tilttya., ha nyughatatlanságal. és bizodalom nélkül mégyen végben., azért, az Istenben valo bizodalomal. és békeségel kell tenni a szükségről, vigyazván mindenkor az igazságra, 25 nem úgy mint azok, kik nagy nyughatatlanságal. és kételkedésel gyűjtenek, a mely az ö kevés hitektől vagon., és attol, hogy inkább biznak az emberben, mint sem az Istenben.

K Mitsoda testi szükségek értetnek a kenyér nevezete alatt?

F Mind azok valami szükségések az élethez., az ételhez, ruházathoz, 30 és lako helyhez,

K Szabad tehát kívánni. és kérni ilyen állapotokat?⁷⁷³ [125b:]

F. Igen is, tsak mindenkor aszükséget, és az igazságot tekénttsük, és az Isten akarattya alá vessük magunkot, ha szintén meg nem adná is kérésünket, ugyan ezért is mondgyuk el még előre, hogy az ö akarattya 35 légyen meg, és ne amiénk.

⁷⁶⁸ a mi szükségés, <a> és a mi

⁷⁶⁹ a leg <gaz> gazdagabbak [Törlés a sor végén.]

⁷⁷⁰ szoktassuk [t-s-ből javítva.]

⁷⁷¹ lenni. [Föléje utólag beírta a sor végére:] *legyünk* [de a javított *lenni* szót is meghagyta.]

⁷⁷² tiltva? [Második t-s-ből javítva.]

⁷⁷³ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

K Miért engedi meg az Isten hogy az ő szolgálai nagy szükségekben legyenek.?

F. Hogy meg próbálja az ő hiteket, evilágtól el vonnia, hogy ez életben, penitentiát tartasson vélek, hogy békeséges tőrök legyenek, és őket meg koronázza az égben., egy szóval azért. mert őket szereti, és 5
jovakot akarja. s. Chrys. hom. de providen. s. aug. libr. 1. de Civit. dei. Cap. 8. 9.

K Mellyek azok alelki szükségek., a mellyeket. a kenyér neve alatt kérünk?

F Mind azok. valami szükségesek alélek táplálására., úgy mint, az 10
Istennek beszéde, a kristus kegyelme, és az oltári szentség.

K Miért nevezik a lelki, vagy testi kenyeret, minden napi kenyérnek?

F Mert minden napon vagy arra szükségünk.

E nyilván ki tettik atestiszükségben., könnyű azt is meg mutatni⁷⁷⁴
hogy a lelki eledel hasonló képen szükséges minden nap a léleknek, a 15
kegyelem oly szükséges hogy a nélkül semmit nem tselekedhetünk,
Nálam nélkül, mondgya akristus, semmit nem tselekedhettek. joan. 15.
5. ez így lévén, a kegyelem nem csak minden nap szükséges, de minden
szempillantásban, azt is el mondhatni, hogy az oltári szentség, ami
minden napi kenyérünk, a szent atyák szerént, a mi minden napi [126a:] 20
eledelünkre rendeltetett, és hogy ha arra elegendő szentségünk nintsen,
hogy azzal tápláljuk magunkot minden nap, igyekeznünk kell. oly
tisza életet elni, hogy azt meg érthessük, mivel ez a kristus, és az
anyaszent egy ház akarattya, minden nap ajánlyák a szent áldozatot.
azért, hogy azok akik oly szent állapotban vannak. minden nap Com- 25
municálhassanak, holot az első keresztyények így tselekedtenek.⁷⁷⁵

Ötödik kérdés. Botsásd meg ami vétkeinket, miképpen

mi is meg botsátunk azoknak, akik mi ellenünk vétetennek.

K Mit kérünk mi ez által az Istentől. botsásd meg a mi vétkeinket., 30
miképpen. &c.?

F Azt hogy meg botsása. vétkeinket, valamint mi is meg botsátunk
másoknak., 2. hogy irgalmasággal bánnyék velünk az iránt, amivel néki
tartozunk, valamint mi is irgalmasággal bánunk azokkal, kik nekünk
tartoznak.⁷⁷⁶

K Miért nevezik ebben az imádságban avétket, adoságnak? 35

F Mert a vétek. adosoká téssen minket, az Isten igasságának. a mely
vétek meg büntetődik, vagy ezen, vagy a más világon. ezen avilágon
meg büntetődik, az ostorozások. betegségek, nyomoruságok., és a/

⁷⁷⁴ meg mutatni <a> hogy a lelki

⁷⁷⁵ [Utána később halvány tintával beírta: *heja vagyon*]

⁷⁷⁶ [Utána beírás: *heja vagyon*]

inségek által, vagy is az akarattal való penitenzia tartás által,⁷⁷⁷ a más világon pedig, meg büntetődik. vagy ideig, a purgatoriumban., vagy örökösön apokolban., örökösön; ahalálos vétékért, hogy ha bocsánatot nem vett eföldön; ideig, hogy ha avétkek bocsánandok,

5 K Azok a kik vétékben nem érzik magokat lenni, tar-⁷⁷⁸[126b:]toznaké bocsánatot kérní?

F Igen is, mert azért hogy vétésnek nem érzik magokat, azzal meg nem⁷⁷⁹ igazultattak, mivel az Isten ítélete, aki a szívet láttya, különbözik a miéinktől, 1 Cor. 4.4.

10 2. Ha azt mondgyuk.⁷⁸⁰ hogy véték nélkül vagyunk., magunkat meg tsallyuk, és az igazság nintsen mi bennünk mondgya szent János, 1 joan. 1. 8. *mert nintsen olyan ember, a ki véték nélkül volna.* mondgya salamon, 3 reg. 8. 46. *ki vévén a kristust, a ki nem vétkezhetet. és a Boldogságos szüzet. akiről nem is kell szollani, amidön vétékről vagyon*
15 *a kérdés. az ő Isteni anyaságáért,* mondgya szent ágoston. libr. de natura. et de grac. Cap. 36.

K A kik Istennek el mondgyák ezt az imádságot. vesziké akor mindenkor bünöknek bocsánattyát?

F. 1. Hogy ha valóságos töredelmeségek nintsen. és azt fel nem tészik
20 magokban hogy életeket meg jobbittyák, és az Istennek eleget⁷⁸¹ tesznek, meg nem halgattatnak, mivel az Istentől bocsánatot kérní olyan vétékért, a melyet nem bánnyák, hogy meg tselekedték,⁷⁸² és a melyet még tselekedni kívánnják, ez az Istennel való jádzás volna.

2. Hogy ha töredelmeségel vannak. és a véték bocsánando véték, ez
25 az imádság bocsánatot nyér. hogy ha buzgó.

3. Hogy ha a véték halálosok. ez az imádság el nem töröli, hanem kegyelmet nyer Istentől a penitenzia tartásra, a mely által, a halálos véték el töröltetik. s. aug. de civit dei. libr 21 Cap. 72.

K Miért akarja akristus hogy a kéréshez tegyük⁷⁸³ [127a:] ezeket a
30 szokot. mi képpen mi is meg bocsátunk azoknak, kik mi ellenünk vétettének.?

F. 1. Azért, hogy az Istent irgalmaságra indittsuk, fogadván néki, hogy mi jó szível meg bocsátunk azoknak. kik minket meg bántottanak,
2. hogy meg mutassa, nekünk⁷⁸⁴ mitsoda szükséges meg engedni má-

⁷⁷⁷ által, [Fölötte beszúrás: heja]

⁷⁷⁸ [A lap alján elmosódott, tollpróbaszerű tollvonások.]

⁷⁷⁹ nem [Beszúrás.]

⁷⁸⁰ azt mondgyunk. [Íráshiba *mondgyuk* helyett.]

⁷⁸¹ eleget <nem> tesznek, meg nem halgattatnak,

⁷⁸² meg tselekedték, [é-ü-ből javítva, később.]

⁷⁸³ tegyük <ezeket> [127a:] ezeket a szokot.

⁷⁸⁴ nekünk [Beszúrás.]

soknak., mivel anélkül meg nem halgattatunk, tertul. libr. de orat. Cap 10. imádságinkban⁷⁸⁵

K A kiknek valamely harag, gyűlölség, boszszu állás vagyon szivekben. felebarátyok ellen., az olyanok, haszontalanul mondgyák el tehát ezt az imádságot? 5

F Nem tsak haszontalanul. de a magok. itéletekre.⁷⁸⁶ és veszedelmekre mondgyák ell. mert mint ha, azt mondanák az Istennek, bányál ugy velem, valamint én bánom másokal. meg ne botsás nekem, ha én is meg nem botsáttok.⁷⁸⁷

Hatodik kérés. Ne vigy minket a kísértetben. 10

K Mit tészén ez a szó kísértet?⁷⁸⁸

F Ennek egy néhány féle értelme⁷⁸⁹ vagyon 1. közönségesen azt teszi, mikor valami tudatlan, vagy nehéz dolgot akarnak meg próbálni, ezen értelem szerént. az Isten soha sem kísért, mivel mindent tud.

2 Arra is értetik, mikor az Isten meg próbálya valakinek jó erkölcsét, 15 hogy azt meg jutalmaztassa, ki nyilatkoztassa., valamint tselekedék Ábrahámal, mikor parancsolá néki fel áldozni fiát, eszerént is kísérti az embereket, az inségekkel,⁷⁹⁰ [127b:] betegségekkel, szegénységgel. &c. mind ezek olyan dolgok, a melyeket meg próbállyá az Isten hitünket, és jó erkölcsünket, valamint az arany próbáltatik, és tisztittatik az 20 olvaszto föld edényben, ezt nevezi az irás kísértetnek. deut. 13. 3. tob. 12. 13.

3. Ez a szó. avétekre valo vivést is tészén, a mely tsak az ördöghöz illik, aki is kísértőnek neveztetik., és azokhoz, kik azö ingerlésit követik. 25

K Mit értes ezen a szón. kísértetben vinni?

F Ennek egy néhány értelme vagyon, az első értelem szerént. azt teszi, mikor valaki valamely rosz tselekedetre viszen mást, 2.⁷⁹¹ mikor meg nem gátol⁷⁹² valakit, noha meg lehetne. hogy a kísértetben ne essék, és az Istent meg ne bántssa, 30

3. olyan helyben tenni vagy hadni valakit, a mely noha magában⁷⁹³ rosz, ne legyen is, de az ő gyengeségére valo nézve, vétekre vivő alkalmaság lészen. a melyben belé is eshetik.

⁷⁸⁵ imádságinkban [Később írta be a latin utalás végére.]

⁷⁸⁶ [Fölötte beírás: *héja vagyon*]

⁷⁸⁷ [Utána, részben mellé, részben alá később beírta: *héja vagyon*]

⁷⁸⁸ [Utána beírás: *hejavagyon*]

⁷⁸⁹ értelme [Szóvégi *e* – beszúrás.]

⁷⁹⁰ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások és beírás: *Dom*]

⁷⁹¹ 2. [Fölötte beírás: *heja*]

⁷⁹² gátol [Beszúrás.]

⁷⁹³ magában <nem> rosz, ne legyen is,

K Az Isten viszené valakit a kísértetben. az első értelem szerént?

F Nem, mert az Isten senkit sem viszen avétekre., azt tsak meg gondolni is irtoztato karomlás volna,

K kitsoda viszi hát az embereket a kísértetbe. az első értelem szerént.?

F Az ördög, avilág, és a test, az ördög az ő intselkedésével, és más egyéb sokféle mesterségeivel., avilág, az ő rossz példa adásával; beszédével, rossz szokásával, üldözésével, gyönyörködtetésével, atest. az ő megromlot. hajlandóságival.

10 K Az Isten⁷⁹⁴ viszené valakit a kísértetben a második értelem szerént? [128a:]

F. Igen is, mert mind azok akik vétkeznek attól vagyton mert az Isten azt meg engedi, az ő meg foghatatlan., de igasságos ítéletiből. s. aug. serm. 9. de diversis.

15 K Az Isten viszené valakit a kísértetben a harmadik értelem szerént.?

F. Igen is, mivel az Isten az embereket némelykor el hadgya az ő szíveknek kívánságára., meg is engedi nékik a gazdagságokat. méltóságokat. es több ilyeneket.⁷⁹⁵ noha tudgya hogy ők azokal. viszá fognak élni. rom. 1. 24.

20 K Miért viszi az Isten az embereket a kísértetben. ezen kétféle képpen?

F. Hogy meg mutassa rajtok. az ő igasságát. és némelykor az irgalmasságát. s. aug. de Correctione, de gratia. et de dono perseverantiae.

K Miért mondad azt, hogy az Isten meg mutattya azokon igasságát.

25 akiket el hágy akísértetben?

F Mert azért hadgya el. hogy meg büntesse vétkeket.

K Mikor mutattya meg irgalmaságát azokon, akiket el hágy akísértetben?

30 F Midőn azok. akik abban estek. fel kelnek. és el esésekre való nézve, azután vigyázobbak. és alázatosabbak⁷⁹⁶

K Mít kérünk mi Istentől ez által. Ne vigy minket a kísértetben.?

35 F 1. Azt, hogy meg ne engedgye az ördögnek minket kísértetni, vagy is leg aláb. a ne legyen erőnk felet való. 2. hogy a kísértetkor, el ne hadgyon minket., hanem a kísértőn, vé-⁷⁹⁷[128b:]tessen velünk győzedelmet; 3. hogy ne hadgyon minket szívünk kívánságára, hogy ha kívánságunk. nekünk ártalmas volna. hanem adgyon erőt, rossz kívánságunk, meg győzésére. 4. hogy inkább nyomoruságban tégyen, mint sem boldogságban., hogy ha az a boldogság. veszedelmünkre lehetne.

⁷⁹⁴ Isten [I-i-ből javítva.]

⁷⁹⁵ es több ilyeneket [Későbbi beírás a sor alá.]

⁷⁹⁶ és alázatosabbak [Később írta a mondathoz.]

⁷⁹⁷ [A lap alján tollpróbászertű tollvonások.]

5. hogy erőt adgyon a világ meg győzésére, hogy minket meg ne tsallyon. 6. hogy ha a kísértetben hagy ézni. bánnyék velünk irgalmasággal, kegyelmet adván, a felkelésre.

K Vétéké a, mikor az ördög, atest, és avilág kísért?⁷⁹⁸

F Véték a kísértetnek engedni., de érdemes dolog, annak ellene állani, és azt meg győzni. 5

K Mit kell tsinálni hogy a kísértetben ne esék valaki?

F Azt meg előzvéni, ahoz kell készülni⁷⁹⁹ az imádsággal, magára való vigyázással, vigyazatok. és imádkozatok. hogy a kísértetben ne esetek, mondgya az üdvezítő. 10

K Miben áll ez a vigyázás?

F 1. Abban, hogy a vétékre vivő alkalmatoságot el kerülyük, 2. mindenkor a magunk hivatallában foglalatoskodgyunk, 3. amagános életet szeresük, 4. ahitnek igazságival telleyesek lévén, azokal oltalmazuk magunkat., az ellenségünk ostromozásakor. ephes. 6. 16. 15

K Mit kell tselekedni mikor valaki akisértetben vagyon?

F Nagyob buzgosággal kell imádkozni, 2. keresztet kell magára vetni, 3. ahitnek igazsággal kell gondolkodni, amelyek el fordittsanak minket arosztol. 4. ha a kísértet tartana., azt tudtára kell adni a gyontato atyának. [129a:] 20

K Mit kell tselekedni, mikor valaki a kísértetben esett,?

F Botsánatot kell kérni Istentől. és abbol fel kell kelni mentől hamaréb a penitencia tartásal. és azután inkább kell vigyázni, *fiam*, mondgya a szent lélek, *vétkeztélé,? ne vétkezel többet, hanem imádkozál, vétkeidért, hogy meg botsátassanak néked.* eccli. 21. 1. 25

Hetedik kérdés. Szabadits meg minket agonosztol.

K Mit kérünk mi ez által az Istentől. szabadits meg minket a gonosztol,?

F. Hogy meg oltalmazon. 1. az ördög hatalmától., meg nem engedvén. hogy az alá vettessünk, 2. minden vétéktől, meg nem engedvén,⁸⁰⁰ 30 hogy a hamiság uralkodgyék bennünk, 3. avétékért való büntetéstől. a purgatoriumban. vagy a pokolban. 4 az ideig való gonosztol., ugy mint abetegségtől, szegénységtől, hadakozástol. éhségtől, dög haláltol, és minden más gonosztol, de ezektől az ideig való gonoszoktól, a meg szabadulást tsak annyiban kérjük az Istentől, amenyiben láttya hogy a hasznos lehet az üdveségre., mivel ebben az imádságban egyebet nem kérünk az Istentől., hanem hogy a gonosztol meg szabadittson., nintsen is igazán mondva más gonosz, hanem az. a mi ellenkezik az üdveségün- 35

⁷⁹⁸ kísért? [i-e-ből javítva.]

⁷⁹⁹ kell készülni<, > az imádsággal,

⁸⁰⁰ engedvén, [g-d-ből javítva.]

kel., midőn pedig a nyomorúságok az üdvéségre használnak., azok mi nekünk⁸⁰¹ jók.

K A gazdagok. akik viszá élnek gazdagságokkal, és mind azok. kik a nagy szerentsében el veszlik magokat., nyomorúságot kívánnak hát
5 az Istentől. mikor ezt az imádságot el mondgyák?⁸⁰² [129b:]

F. Igen is, mivel agazdagságok, és a nagy szerentsék. ő nékik ros és gonosz, és azt kéri az Istentől, hogy szabadittsa meg őket a gonosztól.

K Az olyanok nem igazán kéri hát az Istent. és neki hazudnak⁸⁰³
10 mikor azt mondgyák. szabadits meg minket a gonosztól.?

F. Igazán el mondhatni. hogy rend szerént nem tudgyák mit kérnek, nem is figyelmeznak kérésekre, mivel ha ugy imádkoznának a mint kell, azt kívánnák hogy az Isten ebben az életben küldgyön nyomorúságot reájok. hogy ha a szükséges az üdvéségekre. hogy ha pedig ilyen
15 szándékban nintsenek, az⁸⁰⁴ imádságok hamis, mivel olyat kérnek Istentől, amit nem kívánnak.

K⁸⁰⁵ Miért küld az Isten nyomorúságokat mi reánk?

F Hogy meg büntesse büneinket, és hogy azok által. a bünök el töröltessenek. 2. hogy meg üsmértetvén velünk az emberi gyarloságot.
20 hozzája emellyük szívünket, 3 hogy ötet nagyob szeretettel szeresük, 4. hogy a más életben lévő jó után suhajtozzunk.

K Miképpen kell venni a nyomorúságokat?

F Békeséges türessel. az Isten akarattya alá ajánlván magunkot, penitentzia tarto lélekel, és háláadásal.

25 Hogy az Amen. mit téssen.

Magyarázat

K Mit téssen ez a szó Amen, a melyet minden imádság után mondanak.?

30 F E sidó szó, és teszi 1. ez így vagon. 2. kívánom hogy [130a:] a légyen, úgy légyen, 3. reá allok arra a mit mondottak, vagy kértek,

K Miért mondgyák ezt a szót, minden imádságnak avégin.?

F Hogy meg mutassák az által, hogy reá állanak mind arra, a mit Istentől kértenek, az imádságot akár mások mondották el, akár mi magunk,

35 K Ennek aszonak. mire kell minket indittani?

⁸⁰¹ nekünk [Második *n-t*-ből? javítva.]

⁸⁰² [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

⁸⁰³ és neki hazudnak [Később írta be a sor fölé, világosabb tintával.]

⁸⁰⁴ az <üdvésé-> imádságok [Törlés a sor végén.]

⁸⁰⁵ K [Később beírt eléje egy keresztet: † Vö. alább a 891., 991. sz. jegyz. is.]

F. Arra, hogy figyelmeteseleg legyünk az Isteni szolgálaton, és hogy, mind szível, mind szájjal mondhassuk az ament. 1 Cor. 14. s. aug. serm 121. de diversis, Cap. 28.

K Hogy lehet a községnek mondani az ament, holot nem érti mitso-
da imádságot mond apap.?

F. A község, gyermekségétől fogva hallya énekelni a közönségesen
valo imádságokat, azért tudgya hogy az anyaszent egyház mit kér az
Istentől, és az elegendő néki hogy az áment el mondgya. ha szinte
deákul nem tud is. 2. apásztorok. tartoznak. a tridentinumi Concilium
szerént a népet arra oktadni, Conci. trid sess. 22. Cap. 8.

K A misekor mikor a pap mondgya a mi atyánkot. a nép azt feleli,
de⁸⁰⁶ szabadits meg minket a gonosztól, és apap egyedül mondgya az
ament, holot atöb imádságoknak a végén, nem a pap, hanem a kösség
mondgya az áment, honnan vagyon hát ez a szokás?

F. Ezt az okát adgya ennek, a tridentinumi Conciliumnak a Cate-
chismusa., hogy a pap. a szent áldozatot, akristus, es a nép nevében
ajánlván, a mi atyánkot el mondgya, és a nép, a kinek nevében el
mondotta az imádságot, a hetedik kérést fele-⁸⁰⁷[130b:]li reá, a mely
magában foglallya rövideden atöb kéréseket, a pap pediglen, a kristus
képeben, az ament mondgya el, mint ha azt mondaná, hogy az Isten²⁰
meg tekintvén a népnek, hitét, és könyörgését,⁸⁰⁸ meg halgatta. a szent
áldozatra valo nézve. Conc. trid, pars. 4.

14 RÉSZ

Némely⁸⁰⁹ Különös Imádságokrol.

Első Articulus.

Az Angyali köszöntésről.

K Mellyik a legnevezetesebb imádság, amelyel esedezik az anyaszent
egy ház. a Boldogságos szűznek?

F Az angyali köszönet, a melyel köszöntötte gabriel angyal. a szent²⁵
szüzet, ilyen képpen, 1. *Üdvöz legy Maria malasztal vagy tellyes, urva-
gyon te veled, te vagy áldot az aszszonyi állapot között, 2. és áldot ate
méhednek gyümölcse, Jésus, 3. szent mária, Istennek anyja, könyörögj
érettünk bűnösökért, most, és halálunknak oráján amen*

⁸⁰⁶ de <szabits> szabadits meg

⁸⁰⁷ [A lap alján két tollvonás.]

⁸⁰⁸ könyörgését, [k – javítva.]

⁸⁰⁹ Némely <Els ko> Különös [Némely – a javítás után írta be a
törlés elé; a törlésben <o>-ból ű-t próbált javítani.]

Ez az imádság, három féle részből áll. 1. az angyalnak szavaiból,⁸¹⁰
2. a szent Ersébeth köszöntéséből, midőn boldogságos szüz hozzája
ment. 3. azokból a szokból., amelyeket a hivek áitatosságból adának
azokhoz. és a melyeket jóvá hagyá az anyaszent egy ház, azt is el
5 mondhatni hogy ez az imádság, tiszteletet. háláadást, és kérést foglal
magában. [131a:]

K Mitsoda tiszteletett adunk mi a szent szűznek ebben az imádság-
ban?

F Már nagyobbat nem lehet adni egy teremtett állatnak, mint mikor
10 azt mondgyuk az angyalal, 1. hogy tellyes malasztal, 2. hogy az ur
vaygon véle, 3. hogy minden aszszonyi állatok felet boldog, és áldot.

K Mit tészon ez a szó. tellyes malasztal?

F Azt, hogy az Isten bé böltötte minden teremtett állatok felet;
ajándekival, kegyeségivel. és irgalmaságival.

15 K Mit tészon ez a szó ur vaygon teveled.

F Azt hogy, a Boldogságos szüz,⁸¹¹ különösképpen valo temploma
az Istennek, a szent lélek bövséges malaszttya által, és az ő Isteni
anyasága által.

K Mitsoda értelme vaygon ezeknek a szóknak, Te vagy áldot. az
20 aszszonyi állatok között?

F. Az⁸¹² hogy, az aszszonyi állatok között; a kik meg voltak áldatva,
vagy akik ezután meg áldatnak, soha olyan nem volt, nem is léssen,
a ki hasonló kegyelmet vett volna, vagy a ki végyen, mint a melyet a
szent szüz vett, mivel ő választatot az egész aszszonyok között. hogy az
25 Istennek annya legyen. és hogy gyermeket szülyön. szűzeségben.

K Mitsoda hálá adást foglal magában ez. az imádság?

F A ki tettzik leg inkább a szent Ersébeth szavaiból. Jésus a te
méhednek gyümölttse áldot. mivel ezeket a szokot mond-⁸¹³[131b:]ván,
az Istent⁸¹⁴ áldgyuk, és hálákot adunk néki. hogy Mária által. akristust
30 adta nekünk, nem tselekedhetet az⁸¹⁵ Isten, az emberekkel annál nagyob
irgalmaságot

K Mit kérünk mi ebben az imádságban a Boldogságos szűztől?

F Arra kérjük, és kénszerittyük. hogy érettünk esedezzék.

K Miért mondgyuk mi azt néki. szent Mária, Istennek Annnya?

35 F Mert ugyan az valóságal. 2. mert arra valo nézve nagyob bizoda-

⁸¹⁰ szavaiból, [v-ből javítva.]

⁸¹¹ szüz [Beszúrás.]

⁸¹² Az<t> hogy,

⁸¹³ [A lap alján két tollvonás.]

⁸¹⁴ az Istent [I-a-ból javítva.]

⁸¹⁵ az [Beszúrás.]

lommal kérhetjük., tudván azt. hogy hatalmas és hasznos az ő kérése
Fia előtt,

K Miért mondjuk azt neki hogy mi bűnösök vagyunk?

F Azért, hogy meg tekintvén nyomoruságinkot, bennünket meg
szánnyon, és Fiától nekünk irgalmaságot nyerjen. 5

K Miért kérjük arra, hogy esedezzék mi érettünk most?

F Azért, hogy szüntelen újab vétekbén esünk, újab veszedelemben
forgunk, újab szükségéink vannak, és mind ezekre, szüntelen szükséges
nekünk., az Isten kegyelme.

K Miért adgyuk hozzája, és halálunk oráján? 10

F Mert halálunk oráján. igyekezik leg inkább az ördög minket el
veszeszteni, akoron nagyob ami szükségünk, és az el⁸¹⁶ esésünk. vesze-
delmeseb.

K Gyakorta kellé el mondani ezt az imádságot?

F Igen szent, és hasznos dolog gyakorta el mondani, a Boldogságos 15
szüz esedezése. sokkal foganatosab, a több, [132a:] szentekénél, mivel
soha senki nem volt. nem is lesz. olyan szoros szövetségel. a kristusal.

K Mitsoda időben kell leg inkább el mondani ezt az imádságot?

F Reggel, délben, estve. amidön valamely veszedelemben vannak,
vagy kísértetben. vagy betegségben. 20

2. Articulus

Az Angelusrol.⁸¹⁷

K Mire rendeltet ez a szokás, hogy harangoznak angelusra, reggel.
délben, és estve.? az Angelusra?⁸¹⁸

F Ez a jó szokás arra rendeltetett, hogy a hivek. 1. az imádságban
szentellyék. a napnak kezdetit. középit. és végit. 2. hogy hálákot adgya-
nak Istennek. háromszor napjában, az ő szent Fiának⁸¹⁹ meg testesülé- 25
séért, 3. kérnünk kell a szent szüzet, hogy esedezzék érettünk, és nyerjen
kegyelmet szent Fiától az imádság pedig e,

✓ Az ur anyyala meg jelenté Mariának,

℟ Es a szent lélektől fogant⁸²⁰

Üdvez legy Maria. 30

⁸¹⁶ el esésünk. [el – beszúrás:] veszedelmeseb. [utána beírás: heja
vagyon]

⁸¹⁷ Angelusrol. [Az u betű alatt tintafolt van.]

⁸¹⁸ az Angelusra? [Később írta a Kérdéshez, világosabb tintával.]

⁸¹⁹ Fiának [a-á-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

⁸²⁰ fogant<at ott> [fogant-o-ja a-ból javítva.]

℣ Imhol az urnak szolgáló leánya,
℞ Légyen nékem a te beszéded szerént.
Üdvöz legy Maria,

℣ És az ige testé lett.

5 ℞ Es lakozot mi közöttünk,
Üdvöz légy mária.

*Imádság,*⁸²¹ [132b:]

Kérünk uram tégedet, önttsed szívünkben kegyelmedet., úgy hogy meg tudván, az anygaltol. a te szent fiad meg testesülésének⁸²² titkát, azö
10 kin szenvedése, és kereszttye által, vezetessünk. aditsőséges fel táma-
dásra, kérünk tégedet, a mi urunk Jesus kristus által amen.

K Tartzunké el mondani ezt a⁸²³ könyörgést?

F Arra nem vagyunk kötelesek, de ez oly áitatos szokás, a melyet jó, és hasznos követni.

15. RÉSZ

Az Anyaszent egy háznak, közönségesen valo
imádságirol.

Első Articulus.

Hogy mitsoda nyelven szokot lenni aközönségesen
valo imádság.

15 K Miért⁸²⁴ imádkozik az anyaszent egy ház olyan nyelven, a melyet
nem ért akösség?

F. Az anyaszent egy ház. az Isteni szolgálatot eleinte minden ország-
ban a közönséges nyelven mondotta, de az a közönséges nyelv,⁸²⁵ meg
változván, és nem lévén idővel közönséges nyelv., az anyaszent⁸²⁶ egy
20 ház azt meg tartotta. és nagy okokra valo nézve. azt meg nem változtat-
hatta.

2. Noha adeák nyelv⁸²⁷ ne légyen is közönséges [133a:] a nap nyugoti
országokban., mind azon által. azt mindenüt meg értik europában,
nem is lehet azt meg mutatni, hogy nap nyugoton más nyelven mondot-
25 ták volna az Isteni szolgálatot. Cardinalis Bona. a lyurgiórol valo

⁸²¹ [A lap alján beírás: *hejaban valosagoknak.*]

⁸²² meg testesülésének [[*é-n-ből* javítva.]

⁸²³ a [Beszúrás.]

⁸²⁴ Miért [*i-e-ből* javítva.]

⁸²⁵ nyelv,⟨e⟩ meg változván,

⁸²⁶ anyaszent [*e-a-ból* javítva.]

⁸²⁷ nyelv⟨e⟩ ne légyen

munkájában meg mutattya, hogy midőn a németek., franciák, anglosok, lengyelek⁸²⁸ az más északi nemzetek keresztényekké lettek, a deák nyelvet nem értették, mind azon által, azért a nyelvet meg nem változtatták, hanem, az Isteni szolgálatot deák nyelven mondták., a deák nyelv az egész romai birodalomban közönséges nyelv volt. minden parancsolatok, és törvények. azon a nyelven folytanak, a Conciliumokban a deák anyaszent egy ház. azzal a nyelvel áll, ugyan egy részint, az is tarttya meg. az⁸²⁹ egyenlőséget, és az egyeséget az anyaszent egy házban. mitsoda vigasztalás az, egy Catholicusnak. hogy akár. német országban, akár lengyel. országban mennyen, mindenüt egy nyelven halya lenni az Isteni szolgálatot., és mindenüt felelhet amise alatt.

A bizonyos. hogy a nap keleti országokban. egy néhány féle⁸³⁰ nyelven volt a lyurgia, de a nyelv meg változván, a lyurgia meg nem változott, az első keresztények. kétség nélkül. jerusálemben. syriai nyelven mondták az Isteni szolgálatot., de aváros el romlása után, a görögök meg építvén avárost, görög nyelven volt az Isteni szolgálat, az⁸³¹ [133b:] egész görög szent atyák. azon a nyelven irtanak, de idővel az a helenica nyelv meg változván, azzal azért a lyurgiát meg nem változtatták., és az⁸³² Isteni szolgálatot. most is a régi nyelven mondgyák. noha még a papok sem értik, hogy ha tsak ugy nem tanulják, mint nálunk. a deák nyelvet.

K Mitsoda illetlenség következhetnék abból., hogy ha minden országban, a közönséges nyelven volna az Isteni szolgálat?

F 1. Hogy ha ugy lenne, az anyaszent egy ház béli imádságok. szüntelen valo változásban esnének, mivel a nyelvek, szüntelen változván, egy nemzetnek nyelve. nem maradhat egy állapotban. száz esztendő mulva, 2. A⁸³³ szüntelen valo változtatás közben, alattomban, változás is szivárkozhatnék. a hitnek agazattyában, a mellyek, mostanában, változás nélkül maradnak az egy házi könyörgésekben. 3. ha a lyurgiát meg akarnák változtatni mindenkor, amidőn anyelv meg változik, lehetné mindenkor ollyat találni, a ki azt igazán meg fordítaná. de ha a meg lehetneis., hány szor kellene meg változtatni azokat a fordításokat, azért, hogy némely szók, akik egy időben jok voltak. másban illetlenek ne legyenek. ha minden tartományban a közönséges

⁸²⁸ a németek., franciák, anglosok, lengyelek [Keresztelt jelölt későbbi beírás a lap alján;] az más [más – későbbi beszúrás;] északi <nemzettségek> nemzetek [a későbbi javítás a törlés fölé írva.]

⁸²⁹ az <egyenlen> egyenlőséget, és az egyeséget

⁸³⁰ féle [e-o-ból javítva.]

⁸³¹ [A lap alján tollpróbaszerű beírások: *Miert Imád f m*]

⁸³² az [ez-ből javítva.]

⁸³³ A [a-ból javítva.]

nyelvre akarnák fordítani az Isteni szolgálatot. az Imperiumban hány száz féle lyurgia⁸³⁴ kívántatnék, hogy a kösség meg érthesse. magyar országban, és erdélyben, hány féle képpen [134a:] beszélnek, lehetné⁵ úgy fordítani a lyurgiát magyarul, hogy idővel valamely szó. valamelyik országban illetlenné ne változnék, szüntelen kellene munkálodni a változtatáson és a fordításon. még is azt végben nem vihetnék. hogy mindenek meg érthessék. mivel. az idegenek. semmit nem értenének. és olyan formában, a papokis, más idegen országokban. misét nem mondhatnak.⁸³⁵ 4. a világossan ki tettik hogy mitsoda nehéz volna meg változtatni a nyelvet. melyen az Isteni szolgálát vagyon. és a közönséges nyelvben. a bé vett szókót, ebben akaratt yok ellen is meg kell velünk egyezni a protestánsoknak.⁸³⁶

K Mint hogy idegen nyelven vagyon az Isteni szolgálát, nem ellenkeziké az, a szent pál tanításával.? 1 Cor. 14.⁸³⁷

15 F. Nem, I. mivel itt nem szól. az Isteni szolgálátrol. a mely korintusban görög nyelven volt. a melyet minden értet,

2 szent pál nem tart abban ellent. hogy a gyülekezetben idegen nyelven ne szollyanak. tsak meg magyarázák. azt azoknak. akik nem értik, 1 Cor. 5. 13. 26. 27. az anyaszent egy ház. pedig arra kötelezdi 20 apásztorokot, hogy meg magyarázzák a népnek. a közönséges nyelven., az egész Isteni szolgálátot. Conc trid. sess. 22. Cap. 8.

K Mitsoda alkalmatosságal, beszél szent pál. az idegen nyelv ellen? az Anyaszent egy házban?⁸³⁸

F Itt a külömb féle nyelveknek ajándékárol beszél. mivel az iránt, 25 sokan viszá éltenek.⁸³⁹ [134b:]

Magyarázat.

A kereszténységnek kezdetekor., hogy több, pogányok térhessenek. meg, az Isten ahiveknek, külömb, külömb féle nyelveken valo szollásnak ajándékát adá. de sokszor úgy történt., hogy azok. kik idegen 30 nyelveken szöllottanak, arra ajándékok nem volt., hogy azokat másoknak meg magyarázhassák, némelyek pedig meg magyarázhatták, az idegen nyelvet, de azon nem szolhattak, némellyek., valamint szent pál. ajándékot vettek volt. az idegen nyelvnek, mind meg értésére, beszélésére, és mind meg magyarázására.,

⁸³⁴ lyurgia [y-i-ből javítva.]

⁸³⁵ nem mondhatn(án)ak.

⁸³⁶ a pro(s)testánsoknak.

⁸³⁷ [A latin utalást utólag írta be.]

⁸³⁸ az Anyaszent egy házban? [Később írta a *Kérdéshez*, világosabb tintával.]

⁸³⁹ [A lap alján egy tollvonás.]

A korinthus béli anyaszent egy házban. két rosز kezdödöt volt, az idegen nyelvek iránt. 1. valának olyanok a hivek közül, akik agyülekezetben idegen nyelven beszéllettenek, meg nem várván, hogy mások el végezzék. beszédgyeket. 2. gyakorta történt a, hogy a gyülekezetben, nem találkoztot olyan a ki meg magyarázhatta volna, és ez, nagy 5 rendeletlenséget okozot, szent pál. ezt meg akarván orvosolni, két féle dolgot parancsolt. a korinthusbéliekhez irt. 1. levelének 14. részében, 1. hogy a gyülekezetben aki idegen nyelven akar szollani, kettő, vagy legg fellyeb⁸⁴⁰ három szollyon egy más után., 2. hogy ha nem találkozik olyan a ki meg magyarázhassa az idegen nyelveket, az aki idegen 10 nyelven szól., halgasson a gyülekezetben, tsak ő magának szollyon. és az Istennek., mivel tsak azt kell mondani közönségesen. a mi épületire lehet a [135a:] gyülekezetnek. az idegen nyelv. a melyet senki nem érti, epületire nem lehet,

Mind ezekből. ki tettzik tehát. 1.. hogy ezen a helyen szent pál nem 15 szöll. az Isteni szolgálatról., hanem atanitásokról, 2. hogy nem tarttya szent pál azt rosznak. hogy ha valaki idegen nyelven szöll agyülekezetben, tsak legyen valaki, aki azt meg magyarázza, 3. azt nem mondhatni, hogy az anyaszent egy ház nyelve. idegen nyelv volna tellyeségel, mivel nagyob része annak, a ki a templomban jár. azt érti, és atöbbi, gyermek- 20 ségétől. fogvást. ugy meg szokta. halgatni az imádságokat. és az éneket., hogy jól tudgya mire feleli az áment. azt is hozája. adom, hogy a pástorok meg magyarázzák. nékiek. a szent Miséhez valo imádságotat.. és atöb könyörgéseit az anyaszent egy háznak.

2 Articulus.

Az Anyaszent egy haznak közönségesen valo Cérémoniáirol.

K Az anyaszent egy ház. miért viszi az Isteni szolgálatot annyi sok 25 Cérémoniával végben?

F Azok a Cérémoniák azért rendeltettek, 1. hogy a nép akülső pompára valo nézve, az Istenhez⁸⁴¹ hajollyon. és az ő nagy méltóságához nagyob tisztelettel legyen.

2. hogy ahivek nagyob tisztelettel szentellyék a⁸⁴² [135b:] titkokot, 30 és legyenek jelen az imádságokon.

⁸⁴⁰ vagy legg fellyeb <tsak> három

⁸⁴¹ az Istenhez <haly> hajollyon. és az ő nagy [na-m-ből javítva.] méltóságához

⁸⁴² [A lap alján tollpróbászertü tollvonások.]

3. hogy az⁸⁴³ Isteni szolgálatra szenteltyék a teremtett állatokat, és azokat az ő szolgálattjára fordítsák, mivel úgy is hozzája tartoznak,

4. leg nagyobb része a Ceremoniáknak. vagy szükségből rendeltettek, vagy a tisztességre való nézve, vagy azért hogy a szokás volt az országban.

5. olyan Ceremoniák is vannak, a melyek titkosok, és holmit jelentenek, ugyan avégre is rendeltettek, hogy fel emeljük lelkünket. azokhoz, amiket jelentenek.

6. Az anyaszent egy ház, még eleinte bé vett egy néhány féle Ceremoniákat, a melyek szokásban voltak asidoknál,

7. A pogányok sok féle Ceremoniákat vettek⁸⁴⁴ volt fel asidoktól. a melyeket ők éltenek. az anyaszent egy ház, hogy könnyebben meg térítesse. a pogányokat, helyesnek találta. meg tartani sokakat azokból a Cérémoniakból. és azokat az Istennek szentelni. és ditsőségire fordítani.

K El kellett volna azokat a Ceremoniákat törteni., azután hogy a pogányok meg tértenek?

F 1. Mint hogy a sidoktól vétettek volt., tehát magokban azok. jók voltak, apogányok⁸⁴⁵ pedig meg térvén, és meg világosítván, azokat áitatoságal követték, és nem babonaságal., 2. ha szinte el akarták volna is törteni. de azt végben nem vihették volna, mivel azt minden [136a:] tudgya, hogy mitsoda ereje vagyon a szokásnak, és hogy mitsoda akadályok találkoznak arégi szokások meg változtatásában, és hogy sokal hasznosab azokat meg hagyni, hogy ha semmi rosz nincsen azokban. 3 hogy ha könnyen el lehetett volna is törteni azokat a Ceremoniákat. de nem kellett volna azt tselekedni, mert azok hasznosok. sőt még szükségesek is.

K Ezek a Ceremoniák nem ellenkezneké a kristus mondásával. aki azt mondgya. hogy az Istent lélekben és igazságban kell imádni.?

30 F Nem, mert akristus. ezekkel a szavaival nem rekeszti ki a külső képpen való imádást. hanem azt akarja mondani azzal., hogy az Istent lélekben. és szível kell imádni, és hogy ezek nélkül a többi haszontalan valok,⁸⁴⁶ ugyan ezért is szükséges hogy a pásztorok. meg magyarázák ahiveknek a ceremoniákat, meg értetvén vélek, hogy a külső Ceremoniák a végre rendeltettek., hogy⁸⁴⁷ belső képpen fel emeljük szívünket az Istenhez.

K Az a külső képpen való pompa. azok a drága és ékes oltári

⁸⁴³ az <ö> Isteni szolgálatra

⁸⁴⁴ vettek [v helyén más betűt kezdett.]

⁸⁴⁵ apogányok <t> pedig meg térvén,

⁸⁴⁶ haszontalan valok, [k – utólagos beszúrás a szóközbe.]

⁸⁴⁷ hogy <külső képpen> belső képpen

öltözetek, drága ezüst, arany mivek. mind ezek nem ellenkezneké az Évangéliumi edgyügyüségel,?

F Nem azokban áll az Évangéliumi edgyügyüség. ha nem az alá-tosságban: a szegény szivüségben, a közönségesen valo öltözetben. avilági hejában valóságok meg vetésében. mind ezek meg egyezhetnek 5 az templom béli ékeségel, a kris-⁸⁴⁸[136b:]tus azt meg ditsérte. hogy drága keneteket öntöttek lábaira, és jóvá hagyá hogy ha a földnek gazdagságát az ő szolgálattýára. szentelik, tsak a szivet is néki szentel-lyék.

K Az első saeculumokban. ilyen formában voltaké a templomok.? 10

F A három első saeculumokban igen nagy üldözesben lévén az anyaszent egy ház, a templomokban semmi ékeségeket nem tehetett, mivel nyilván valo gyülekezetet nem is⁸⁴⁹ tarthatot. de mihelyt az üldözések meg szüntenek, templomokat építtettek, és azokat, a keresztény tsászárok, nagy drágán fel ékesítették. a⁸⁵⁰ mely tselekedete- 15 ket, az anyaszent egy ház, mindenkor nagy buzgoságoknak⁸⁵¹ tartotta, Euseb. libr 10. hist. Cap. 3. s. hier. supr. Cap. 8. zakariae.

3 Articulus.

A Gyerttyáknak,⁸⁵² és a lámpásoknak, szokásárol.

K. Miért gyutanak gyerttyákat, és lámpásokat, az Isteni szolgálat- 5 kor?

F Midőn az Isteni szolgálat⁸⁵³ éttzaka vagyon, akor szükséges 20 gyujtani, akoron szükséges volt gyerttyákat⁸⁵⁴ gyujtani, amidőn az anyaszent egy ház. üldöztetésben lévén, a föld alatt valo pintzékben, és rejték helyékben kellett esze gyülni a hiveknek, az üldözesnek vége szakadván, az anyaszent egy ház . ezt mindenkor követte még nap világonis, és ez a szokás, az egész napkeleti anyaszent egy házban meg 25 volt, a negyedik saeculumtól fogvást, va[137a:]lamint ezt szent hieronimus mondgya. Contra vigilantiam.⁸⁵⁵ az anya szent egy ház. ezt a

⁸⁴⁸ [A lap alján tollvonások.]

⁸⁴⁹ tehetett [...] nem is <tehetet> tarthatot. [Törlés a sor elején.]

⁸⁵⁰ a mely [a – beszúrás.]

⁸⁵¹ buzgoságoknak [Ékezethibá.]

⁸⁵² A Gyerttyák⁷k, és a lámpásokk, [A rövidítésjelként szereplő k betűket utólag írta be, világosabb tintával.]

⁸⁵³ szolgálat <estve> éttzaka [A javítás a törlés fölé írva később, világosabb tintával.]

⁸⁵⁴ gyerttyákat [er-u-ból javítva.] gyujtani,

⁸⁵⁵ vigilantiam. [g-l-ből javítva.]

- szokást meg tartotta, 1. azért, hogy a régi szokás meg tartassék. 2. vigasságnak jeliért. 3. hogy azok az égő gyertyák akristust jelenttsék, a ki a világnak világosága. 4. némellyek a szent atyák. közül. azt tarttyák. hogy még aharmadik saeculumban is szokás volt. gyertyákat⁵ gyujtani⁸⁵⁶ napal. az Isteni szolgálatkor. s. paulinus. hymn. de s. foeli
- K Miért tartanak égő gyertyákat. mikor az évangéliumot éneklük?
- F Hogy azt meg tudjuk, hogy az évangélium, az a világosság, a melyet a krisztus hozta⁸⁵⁷ az embereknek. és annak kell meg világosítani az egész földet,
- ¹⁰ K Miért tartanak égő lámpást. a szent sacramentum előtt?
- F Az anyaszent egy ház. azt akarja. követni, amit az Isten parancsolt volt. az előtt, hogy a szent tűz, mindenkor égjen. a frigy láda előtt.

4. Articulus

A Temjénnek szokásáról.

K Az Isteni szolgálatkor valo temjénezés.⁸⁵⁸ régi szokásé az anyaszent egy házban?

- ¹⁵ F. Igen régi, a kí tettzik 1. anegyedik szabott rend-[137b:]böl, a melyet apostolinak.. nevezik. a mely rendek előnkben adgyák. az első három saeculumokban lévő rend tartásit az anyaszent egy háznak, 2. a szent ambrus írásból. libr. 1. supr. Cap. 1. s. luc. 3. az egész világon lévő anyaszent egy házának szokásiból, 4. aleg régiebb liturgiákból,
- ²⁰ ugy mint. a szent basilus, és szent Chrysostomus. liturgiáiból., még az ó törvényben is meg volt a parancsolva, exod.⁸⁵⁹ 29.

K Mire valo hát a temjén?

- F Sok féle szent dolgokra. tudni illik, atemjént az Istennek ajánljuk, mint örökös urunknak, azt is meg mutattjuk az által nékie, kívánnyuk.
- ²⁵ hogy a mi imádságink az ő széke eleiben fel hassanak, valamint a jó illatu temjén, az oltárokat meg füstölik. a mellyek. a kristust jelentik. az apocalypsis szerént, hogy meg halgassa imádságinkot, a melyeket jelenti a temjén. cap. 5. 8. az évangéliumos könyvet is meg⁸⁶⁰ füstölik, hogy meg mutassuk külső képpen is. mitsoda tisztelettel vagyunk az
- ³⁰ Isten Igéjéhez. az imádságok, a melyeket mondanak a füstöléskor: meg

⁸⁵⁶ gyujtani <az I> napal. az Isteni

⁸⁵⁷ hozott [Később beírta fölé:] hozta [de a javított alakot nem törölte.]

⁸⁵⁸ temjénezés. [n-z-ből javítva.]

⁸⁵⁹ exod. <29,> 29. [A törlésben <2> - <1>ből javítva.]

⁸⁶⁰ meg <fo> füstölik,

bizonyították ezt a magyarázatot, A⁸⁶¹ hiveket is meg szokták. füstölni, azért. hogy az Istenhez emellyék sziveket a buzgo imádságokkal. és hogy mindenüt, a kristus jó illattyát hinttsék ell, azt is el mondhatni,⁸⁶² hogy ezen füstölése[138a:]kel meg akarják mutatni, hogy mitsoda egység vagyon a kristus, és a hivek közöt. ugyan ezért is füstölik meg leg 5 előbször az oltárt, a mely a kristust jelenti, és azután a hiveket, a⁸⁶³ kik az ő tagjai. és a kiknek. a kristusban, akristus által, és a kristusal kel könyörögni.

K Miért füstölik meg, apüspökököt, papokot, királyokot. fejedelmet. és más fő renden lévőket, mindenikét különösön.? 10

F Azzal mindenikének, különös tiszteletet akarnak adni, mivel a népet⁸⁶⁴ közönségesen füstölik meg, a méltóságban levőket⁸⁶⁵ pedig különösen, de mind egyikét mind a másikat, egyenlő ökből füstölik meg.

K Miért füstölik meg a holt testeket, és a temető helyeket? 15

F Nem tsak a jó illatnak kedviért, hanem azért is, hogy az anyaszent egy ház. kebelében meg holt hiveknek,⁸⁶⁶ emlékezete, jó illatban legyen. és hogy az anyaszent egy ház. mind ő érettek, mind az élőkért, ajánlya, könyörgésinek temjényét.

K Az ilyen titkos, és mélyen valo magyarázattal. nem azt akarjáké, 20 hogy még viszá vigyenek minket az ő törvényre. a melyben, minden tsak figura, és árnyék volt, a figurák helyében, nem következetté a valóság. az uj testámentumban?⁸⁶⁷[138b:]

F. 1.⁸⁶⁸ Adná az Isten. hogy az olyanok, akik ilyen kérdéseket tesznek. tellyeséggel el hitetnék magokkal, hogy az olyan nagy dolgok- 25 ban, valamitsodás. az oltári szentség, avalóság, a figurák helyében következet, az uj testámentumban..

2. A bizonyos. hogy már most. nem minden jelentő a keresztények közöt, valamint a sidok közöt, minden avolt., de az is bizonyos. hogy a jelentő dolgoknak ideje még el nem mult. most is tsak tükör által, és 30 homályban üsmérjük az Istent, de a mennyekben, minden világosan ki nyilatkoztatik. nem is léssen azután többé, se árnyék, se figura. 1 Cor. 13. 12.

⁸⁶¹ A [a-ból javítva.]

⁸⁶² el mondhatni, [Az *i* fölött áthúzott pont van.]

⁸⁶³ a kik [a – beszúrás.]

⁸⁶⁴ a népet <kulonos> közönségesen [...] különösen,

⁸⁶⁵ levőket [lévőketből javítva az ékezet áthúzásával.]

⁸⁶⁶ hiveknek, <jo> emlékezete, jó

⁸⁶⁷ [A lap alján tollvonások.]

⁸⁶⁸ 1. [Beszúrás a szóközbe.]

3. Mint hogy testből, és lélekből állunk, szükséges azért, hogy valamely látható dolog, minket fel emeljen a lelki dolgokra.

4. némelyek. ezek⁸⁶⁹ a titkos Cérémoniák közül, nap keletről jöttek, az anya szent egy ház azokat bé vette, hogy magát a nap keletiek szokáshoz alkalmaztassa, a kik. is igen élnek, atitkos, és jelentő dolgokkal. még aközönséges dolgokban is.

5. *Articulus.*

A Anya szent egy háznak. az Isteni szolgálatban való
külömb külömb féle szokásiról. a rituale. és a
Ceremoniák iránt. [139a:]

K Az anyaszent egy háznak szokási, és Ceremoniái miért nem egyenlők mindenüt?

F olyan szokások. és Ceremoniák vannak, a melyek mindenüt
10 egyenlők, olyanok is vannak. amelyek különböznek, mindenik országban. és tartományban. ennek pedig ez az oka, valamit az apostolok rendeltek, és a⁸⁷⁰ mit traditioból vettünk, a mindenüt egyenlő képpen vagyon, a mit pedig az apostolok aző utánnok valojoknak akarattjukra és bölcseségekre hagytak, az olyan nem tartatik mindenüt egyenlő
15 formában, és változás alatt vagyon. Cardinális Bona. libr. 1. de liturgia sacra. Cap. 6. az apostolok nem rendeltek el mindent ömagok. mivel sok dolgok vannak olyanok. amelyeknek el rendelése az időtől, ahelytől, és a személyektől függ, és a melyeket ezekhez képest kel alkalmaztatni. az apostolok, tsak azokat rendeltek el, a⁸⁷¹ külső Isteni szolgálat
20 iránt, a mik az időtől nem függenek, és a miket. minden nemzeteknek. és minden tartományokban meg kell tartani.

K Miért hogy, azok. amiket az apostolok nem⁸⁷² rendeltek. nincsenek mindenüt egyenlő képpen, és hogy változás alatt vannak,?

F. Mert midön az emberek egy másról távol laknak, egy másal⁸⁷³
25 szándékjokot nem közölhetik, és azon egy⁸⁷⁴ [139b:] mestertől egyenlő oktatást nem vehetnek, lehetetlen hogy egyenlő szokást, és Ceremoniát tarthassanak, fő képpen az olyan dolgokban, a melyek szabad ítélre vannak hagyva. 2. a Nemzeteknek szokási, a melyekre kell vigyázni.

⁸⁶⁹ ezek [ezékből] javítva az ékezet áthúzásával.]

⁸⁷⁰ a <a>mit

⁸⁷¹ a <mi> külső Isteni szolgálat iránt, a mik <ezektől> az időtől [az időtől <ezektől> fölé írva.]

⁸⁷² nem [Beszúrás.]

⁸⁷³ egy másal [a-á-ból] javítva az ékezet áthúzásával.]

⁸⁷⁴ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

a rendtartásoknak rendelkezésiben, nem egyaránsuak. minden helyben. és sok emberi változások alá vannak vetve. s. aug. epist. 11. ad st. januar..

Mind ezekből azt hozhattuk ki,⁸⁷⁵ mint hogy, az emberek soha meg nem egyezhettek⁸⁷⁶ egy más között, a köz dolgokban, és hogy mindenik országnak, és diécésisnek, ez iránt különös szokása, és rend tartása vagyon: a midőn azt láttyuk, hogy a népek, és az anyaszent egy házak, meg egyeznek egy másal. valamely szokásban. rend tartásban. Cérémoniában., a⁸⁷⁷ vallásban. hogy ha annak bizonyos eredetit nem tudgyák, el kel hinni. minden kételkedés nélkül, mondgya szent ágoston, hogy azt az apostoloktól vették, libr. 2 de baptimate Contr. 10 donatis. Cap. 7.⁸⁷⁸

K Miképpen kell tehát tekinteni, az anyaszent egy háznak a rituáléban. és a ceremóniákban lévő különböző szokásait.?

F. Annak az anyaszent egy háznak szokásához kel magunkot alkalmaztatni. a hol vagyunk. és azt nem kell rosznak tartani, amit őt látunk követni. [140a:]

6 Articulus.

Az Éneklésnek,⁸⁷⁹ Musikának, és az orgonálásnak szokásáról.

K Az Isteni szolgálatkor valo éneklés, régi szokásé az anyaszent egy házban?

F. Igen régi. de ez iránt volt holmi változás. az Anyaszent ház⁸⁸⁰ rendelkezésiben. az előtt egy néhány anyaszent egy házaknak a volt a szokása. hogy a gyülekezetben tsak egy énekelte a soltárokokot.. a többi tsendeségben halgatta. idővel azt a szokást vették bé. hogy⁸⁸¹ változva. egy más után énekeljenek. valamint mostanában követik. mindenüt. Cardin. Bona libr. de psalmod. cap. 16:

K Ditséretes szokásé. az Isteni szolgálatkor valo musikálás? ²⁵

F Igen is ditséretes szokás, hogy ha azt. avalóságos buzgoságal követik, erre a szent lélek. gyakorta int a soltárokokban.. 149.⁸⁸² 150.

K Az a szokás. hogy orgonállyanak a templomokban. régi szokásé.?

⁸⁷⁵ hozhattuk ki, <hogy> mint hogy,

⁸⁷⁶ meg nem egyez<het>hettek

⁸⁷⁷ a <hitben>. vallásban [vallásban <ben>] fölé írva, a sor elején; későbbi javítás világosabb tintával.]

⁸⁷⁸ [Utána beírás: heja]

⁸⁷⁹ Éneklésnek, [Ékezetthiba.]

⁸⁸⁰ Anyaszent [egy] ház [L. előbb a 319. sz. jegyz. és alább az 1019. sz. jegyz.]

⁸⁸¹ hogy [o helyén felfelé húzott szárú betűt kezdett.]

⁸⁸² 149. <169.> 150.

F. Vannak olyan régi templomok. ahol. soha se orgonát. se semmi másféle musikát nem szenvednek.⁸⁸³ valamint romában. a Pápa kápolnájában, de meg sok számtalan templomok vannak olyanok, a hol a musika, és az orgo-⁸⁸⁴[140b:]na igen régtől fogva⁸⁸⁵ vagon szokásban
5 Cardin. Bona. de liturgia. libr 1. Cap. 5. num. 19.

K Mire kell vigyázni. a templomban való énekléssel?

F 1. Igen halkal. modoson. és sietés nélkül kell énekleni. úgy hogy az egyik⁸⁸⁶ rész ne kezdgye el addik, a még a másika el nem végezi 2. a szokot jól ki kell mondani, ne tsak szájjal, hanem inkább szível kell énekleni., reá emlékezvén arra, hogy az Isten azt akarja, hogy ötet, szolgállyuk. ditsérjük, és imádgjuk. lélekben, és igasságban.

16 RÉSZ

A Szent Mise Áldoztááról.

*Első Articulus*⁸⁸⁷

közönségesen⁸⁸⁸ a belső vagy külső áldozatrol.

K Mellyik az anyaszent egy ház imádsági között a leg fővebb imádság?

F A Mise szent áldoztattya.

15 K Mit értesz ezen aszon áldozat.

F. Ezen a szón értem közönségesen mind azokat a vallás béli tselekedeteket; a mellyekel az okos teremtett [141a:] állat, ajánlya magát. az Istennek, és ő hozzája kaptsoollya magát., úgy mint az imádságot; az Isteni ditséreteket, atöredelmeséget. az irgalmaságot. és a töb jó tselekedeteket. mind ezeket áldozatoknak nevezi az irás. ps. 49. 14. 50. 19.

20 Az áldozatot., lehet a maga tulajdon értelme szerént is érteni, és meg külömböztetni. a vallás béli tselekedetektől, ezen értelem szerént, az áldozaton, értem valamely külső és látható dolgoknak ajánlását., a

⁸⁸³ szenvednek. valamint [sz-v-ből javítva.]

⁸⁸⁴ [A lap alján tollpróbaszerű beírások: 96. 36. $\frac{29}{93}$ $\frac{93}{129}$ m 110]

⁸⁸⁵ régtől fogva <vannak> vagon [A javítás a törlés fölé írva.]

⁸⁸⁶ az egyik <ne> rész ne kezdgye el addik, [k~g helyett; ejtés utáni íráshibás alak.]

⁸⁸⁷ Articulus [l-s-ből javítva.]

⁸⁸⁸ közönségesen <az> áldozatrol. [Alatta későbbi beírás világosabb tintával írva:] a belső vagy külső áldozatrol.

melyeket,⁸⁸⁹ a törvény szerént valo egy házi szolgálja. ajánlja az Istennek. mint teremőtnek, és örökös urnak.

K Miért mondd azt, hogy az áldozaton. valamely külső és látható dolgoknak ajánlását érted.

F. Azért hogy meg különböztessem. a külső, és látható áldozatot., 5 a belsőtől,⁸⁹⁰ és a láthatatlantól.

K. Mitsoda a belső képpen valo. és láthatatlan áldozat?

F Az, a midőn az Istennek ajánlyuk magunkat. hogy véle meg egyesüljünk, de igazán szolván, ez az ajánlás tsak akkor vagyon. mikor az Istent szerettyük, ezért is mondgya szent agoston. hogy az Istent. ugy 10 tisztelik. ha szeretik. de Civit dei. libr. 10. Cap. 6. epist 110. ad honorat. Cap. 18.

K⁸⁹¹ Mitsoda a külső képpen valo. és látható áldozat?

F. Mikor az Istennek külső képpen valamit ajánlanak, valamint az előtt ajánlották. az állatokat. és a madarakot, [141b:] és a mint mosta- 15 nában ajánlyák. a kristus testét, és vérét. akenyérnek, és abornak színe alat. de hogy az Isten tiszteltesék a külső képpen valo áldozatban, szükséges hogy az ajánlás belső képpen valo legyen. mert⁸⁹² az Isten lélek, ugyan lélekben, és igazságban is kell őtet imádni, arégi külső áldozatokban., az Isten akkor ditsértetett, a mikor belső képpen nékie 20 ajánlották magokat. ettőlis volt. hogy az Isten sokszor meg vetette a sidok áldozattyokot., valamint a szent írásbol ki tettzik. Isai. 1. 21. jerem. 7. 21. ps. 50. 18. s. aug libr. 10. de Civit dei. cap. 5. 6. Az Isten mindenkor meg vetette az olyan külső áldozatokat., a melyeket együt. 25 a sidok nem ajánlották néki, szíveknek belső áldozattyát., akereszté- nyekről is hasonlot mondhatni, a midőn a mise szent áldozattyát⁸⁹³ ajánlyák. a pap által, szükséges hogy a kristusal, magokat is ajánlyák. az Istennek., hogy ha azt nem tselekeszik; a kristus érdemei⁸⁹⁴ a melyeket ajánlyák, és a ki magát is ajánlja, kedvesé tészik Isten előtt mindenkor⁸⁹⁵ az áldozatot. de a hivek tselekedete., akik⁸⁹⁶ a pap által ajánlyák 30

⁸⁸⁹ a melyeket, <egy> a törvény szerént valo [a névelő <egy> fölé írva, világosabb tintával.]

⁸⁹⁰ a belsőtől [től – beszúrás.]

⁸⁹¹ K [Eléje később beírt egy keresztet, halvány tintával: †; vö. előbb a 805. sz. jegyz. és alább a 991. sz. jegyz.]

⁸⁹² mert <mint hogy> az Isten [Törlés a sor elején.]

⁸⁹³ áldozattyát <an> [Törlés a sor végén; szóvégi t-ből javítva.]

⁸⁹⁴ érdemei,< > a melyeket ajánlyák, és a <melyek> ki [A javítás a törlés fölé írva;] <magokat> magát [a javítás a törlés fölé írva;] is ajánlja,<k> [szóvégi a-á-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

⁸⁹⁵ mindenkor [Kereszttel jelölt későbbi beírás a lap alján;] az áldozatot. de <annak> a hivek [a javítás a törlés fölé írva.]

⁸⁹⁶ akik [A szóvégi k-t utólag írta aki mellé a szóközbe.]

a kristust., az Istent nem tiszteli, mert azIstent úgy tisztelik ha szeretik. mondgya szent agoston ez így lévén mindenkor azt mondhatni⁸⁹⁷ hogy a külső áldozatot, a belsőtől. soha el nem kel választani

K Miért mondogod azt, hogy az áldozat, az Istennek tett ajánlás?

- 5 F. Mert tsak egyedül., az Istennek tartoznak. az örökös [142a:] vallás tételével., az áldozatot, úgy tekintették mindenkor, még a hitelleknek is, valamint az Isteni tiszteletnek jelét, amelyel tartoznak az Istennek, ettől is volt, hogy a gonosz lelkek., Isten gyanánt akarván magokat imádatni., magoknak áldozatot adattak., de soha senki nem áldozot
10 másnak. hanem, annak a kit Istennek tartot,⁸⁹⁸ vagy annak gondolta lenni, mondgya szent agoston. libr. 10. de Civit. dei. Cap 4.

K Miért mondogod. azt, hogy az áldozat. Istennek tett ajánlás, atörvény szerént valo egy házi szolgál által?

- F Mert az Istennek rendelése szerént, a külső áldozatokat, tsak
15 olyan egy házi szolgálknak kelletet ajánlani, akiket az Isten választot arra, hogy ajánlyák.

- A mojses törvényekor., tsak az ááron maradékból voltanak az áldozó papok, az új törvényben,⁸⁹⁹ tsak a törvény szerént valo püspököknek, és papoknak szabad a, mojses előtt, és⁹⁰⁰ természetnek törvényekor., azt el hihettyük. hogy még akkor is voltak áldozó papok, mivel
20 azírás fel teszi, hogy melkisedek, a magosság bélinek papja volt. a melyet az írás fel nem tette volna, hogy ha mindennek szabad lett volna. áldozó papnak lenni., nem tudhatni valósággal. kik voltak az áldozók a természet törvényekor.⁹⁰¹ azt tarttyák közönségesen. hogy a tselédes
25 gazdág. ajánlották az áldozatot. mind azon által. azt láttyuk, hogy kain, és ábel. áldoz.⁹⁰²[142b:]tanak, de azt el mondhatni. hogy az ádámtól. és évától születet fiaikat, úgy tekintették. még az apjuk éltekor is, valamint tselédes fő⁹⁰³ gazdákat., de akár mint légyen az, a mit az

⁸⁹⁷ ez így <lev> lévén mindenkor azt mondhatni [Később írta be a sorközbe; utána tett egy csillagot, majd csillaggal jelölve folytatta a szöveget a lap alján:] hogy a külső áldozatot, a belsőtől. soha el nem kel választani

⁸⁹⁸ tartot, <lenni.> vagy annak gondolta lenni,

⁸⁹⁹ törvényben, [y-k-ból javítva.]

⁹⁰⁰ és [Beszúrás.]

⁹⁰¹ nem tudhatni valósággal. kik voltak az áldozók a természet törvényekor. [Kereszttel jelölt későbbi beírás a lap alján, világosabb tintával.]

⁹⁰² [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások és beírások: *Inte En Istenem mindenem loránfi susanna*; l. a 709. jegyz. és alább a 967., 1264. sz. jegyz.]

⁹⁰³ fő [Beszúrás;] gazdákat, [k-g-ből javítva.]

írás mond melkisedek felől., abból el lehet itélni, hogy nem volt szabad⁹⁰⁴ mindennek akkor. áldozatot ajánlani.

Ettől vagy on. hogy az ördögök. hasonló tiszteletet kívántanak. a birodalmokban lévő emberektől, mint a melyel. tartozunk. az egy Istennek., arra. való nézve. választottak. magoknak különös embereket 5 a kik néki áldozanak., és azokat nevezték papoknak. és fő papoknak. valamint a volt szokásban az Isten népe között.

K⁹⁰⁵ Miért mondd azt. hogy az áldozatot az Istennek ajánlják., mint örökös urnak, és teremptőnek.?

F. mert az okos teremptett állatok. semmivel inkább nem szolgálhat- 10 tyák. se nem tisztelhetik az Istent, mint az áldozattal.

K A belső, vagy a külső képpen való áldozattal. tiszteliké az Istent?

F Mindenik áldozattal, abelső képpen való áldozattal annyiban, hogy kedvesebb dolgot nem tselekedhetünk Isten előtt, mint ha ő néki adgyuk magunkot. ugyan ezt is tselekeszik azok, akik az Istent szeretik. 15 mindennek felet, ebben a szeretetben is áll. a belső áldozat,⁹⁰⁶ [143a:] A külső áldozattal. annyiban, hogy a külső áldozattal, a mely abelső jelentí, az emberek meg mutatják. sziveknek. Istenhez való indulat-tyát.

K Miben mutatják meg az emberek sziveknek Istenhez való⁹⁰⁷ 20 indulat-tyát, akülső áldozattal?

F 1. Abban, hogy ötet. úgy tekintik. mint mindeneknek örökös urát.,⁹⁰⁸ és a teremtett állatokat, mint a semmit. 2. hogy az Isten örökös ura⁹⁰⁹ életeknek, és haláloknak. örömet is néki áldozzák. életeket. 3. hogy a vétekért. ahalált. meg érdemlették., de halált magoknak nem 25 adhatván. más áldozatot⁹¹⁰ ajánlanak Istennek helyettek., akinek is halálát. kéri hogy vegye kedvesen, és annak érdeme, tegyen eleget érettek azö igasságának..⁹¹¹

K Mitsoda más tiszteletet adnak még Istennek az áldozatokban.?

F Hálátot adnak néki jó téteményiért, irgalmaságát kéri a bűnnek 30 botsánat-tyára, és minden féle szükségekre való kegyelmeit.

⁹⁰⁴ szabad [Beszúrás.]

⁹⁰⁵ K [Fölötte beírás: *heja vagy on*]

⁹⁰⁶ [A lap alján órszók: *a külső áldozattal*]

⁹⁰⁷ Istenhez való <indulat-tyát> [⟨y⟩ – ⟨it⟩-ből javítva.] indulat-tyát,

⁹⁰⁸ urát., <és> és

⁹⁰⁹ ura [Beszúrás.]

⁹¹⁰ más áldozatot <mutatnak Is> ajánlanak Istennek

⁹¹¹ [Utána beírás: *heja vagy on*]

2 Articulus.

A belső képpen való áldozatnak kötelességéről

K Tartozunké az Istennek valamely áldozatot ajánlani?

F. Az Istennek belső képpen való áldozatot ajánlani, az az, ötet mindenk felet szeretni., azzal tellyeségel tartozik⁹¹² [143b:] minden értelmes teremtet állat.

5 K Ez a kötelesség. mire vagyon fundálva.

F. Arra, 1. hogy az Isten azért teremtette az értelmes állatokat, hogy ötet tiszteljük.. és ditsöittsék, de ötet nem tisztelhetik, se nem ditsöithetik más képpen, hanem akarattoknak. és szereteteknek szabados indulattyából.

10 2. Az igazságos hogy minden rendel légyen, és hogy az értelmes teremtet állat, az ő teremőjének alája vesse magát. ő alája pedig ugy veti magát., hogy ha tellyeségel azt akarja. a mit Isten akar, de ez is ugy lehet meg, hogy ha az Istent szereti.

3. Nintsen semmink is a mit az Istentől nem vettük volna, mindennel 15 néki tartozunk,⁹¹³ magunkal is néki tartozunk tehát, de magunkat ugy adgyuk néki., hogy ha ötet szerettyük. ez a leg elsőb áldozat. a melyel tartozunk. néki, mivel ezzel az áldozattal ő néki ajánlyuk mind azt. a mink vagyon. és a mik vagyunk. és néki hálákat adunk.

4. az emberek hajlandok avétekre⁹¹⁴

20 5. Az Istennek segítségére, és jó téteményére szüntelen való szükségünk vagyon. de azokat ugy érdemellyük meg. hogy ha szeretetünkkel hozzája kaptssollyuk magunkot.

mind⁹¹⁵ ezekből tehát, ki tettzik, abelső képpen való áldozatnak szükséges volta, 1. azért, hogy tiszteljük az Istent mint örökös urunkot. 2. hogy hálákat adgyunk jó téteményiért 3. hogy a vétkekért való 25 botsánatot nyerhessünk, 4. hogy mind testi, mind lelki segítséget vehessünk. [144a:]

K Mikor tartozunk mi az Istennek ajánlani a mi szeretetünknek belső képpen való áldozattát?

30 F. Minden időben. és minden helyen. mivel nintsen se idő, sehely,

⁹¹² [A lap alján és feljebb, a lap szélén tollpróbaszerű tollvonások.]

⁹¹³ tartozunk, <tehát> magunkal is néki tartozunk tehát,

⁹¹⁴ [Az 5-ös pont fölött beírás és kereszt: *heja vagyon* †; a kereszt a lap aljára beírt szöveget jelöli, mely a hiányzó 4. pontra utal. Vö. a végleges változattal (a főszövegben): 170. recto, 4. pont, más fogalmazásban.]

⁹¹⁵ mind [Eléje hosszú, függőleges vonalat tett a fordító, mellyel az új bekezdést jelöli. A végleges változatban (170 ab) is új bekezdés van; l. a következő jegyz. is.]

amelyben nem tartoznánk. szeretni az Istent, hozzája kaptsolni magunkot, ő érette munkálodni, és az ő akarattját követni,

de a⁹¹⁶ lehetetlen mi töllünk. hogy az Istenhez szüntelen fel emelkedgyünk. a szeretetnek tselekedeteivel., hanem az elég, hogy azokat a tselekedeteket tegyük néha néha, hogy magunkot fel gerjesszük az Isteni szeretetre. és ahitre. 5

3 Articulus.

A külső képpen valo áldozatnak. kötelességéről, és hogy mik voltak⁹¹⁷ az áldozatok. a moyses törvénye előtt, és utána.

K Tartozunké mi az Istennek valamely áldozatot tenni külső képpen? is?⁹¹⁸

F Igen is tartozunk, és az ördögök tsak azért kívánták az emberektől az előt. a külső áldozatot., mert azt tudták. hogy az emberek. 10
azzal tartoztanak. az Istennek. mondgya szent ágoston. de civit dei libr 10. Cap. 19.

K Ez a kötelesség, mire vagyon fundálva.

F Arra. hogy tartozunk. meg mutatni külsőképpen. és nyilván valamely látható jel által. a mi szívünknek indulattját, az Isten⁹¹⁹ [144b:] 15
örökös felségéhez.

K Miért tartozunk mi külső képpen. valamely látható jellel meg mutatni szívünknek indulattját. az Isten örökös felségéhez?⁹²⁰

F Azért hogy a külső dolgok magunkot fel gerjesszük belső képpen. 2. hogy jó példát adván felebarátunknak., és az Istenhez fordítván ötet,⁹²¹ hadgya meg amivel neki tartozik., 3. hogy az Istennek engedelmeskedgyünk, aki nekünk azt parantsollya. hogy mind külső., mind belső tiszteletett adgyunk néki.

K Ezt a belső indulatot. tsak akülső⁹²² áldozattal leheté az Istenhez meg mutatni.? 25

F A külső áldozatot minden féle népek ugy tekintették mindenkor, mint olyan dolgot. a melyel leg inkább meg mutathatni az Isteni felséghez valo belső indulattját szívünknek,

K Mitsoda azok a külső dolgok, a melyeket ajánlani kell az Istennek az áldozatban.? 30

⁹¹⁶ de [Eléje szintén új bekezdést tett Mikes; l. az előző jegyz. is.]

⁹¹⁷ mik voltak <azok> az áldozatok.

⁹¹⁸ is? [Később írta be, világosabb tintával.]

⁹¹⁹ [A lap alján és kissé feljebb, tollpróbaszerű tollvonások.]

⁹²⁰ felségéhez.? [h-s-ből javítva.]

⁹²¹ ötet [Beszúrás.]

⁹²² a belső indulatot. tsak akülső <in> áldozattal

F A Mojses törvénye előtt, szabad volt kinek kinek olyan dolgokat ajánlani az Istennek., a melyeket leg méltobbaknak ítélte lenni az ő nagyságához, és a melyeket leg inkább meg mutathatta hozzája valo hálaadáságát. Ábel, azt ajánlotta az Istennek, a melyik leg jobb volt.
 5 a juhai között, káin a földi⁹²³ gyümölcsökből ajánlot néki. noé, a bárkából ki szálván. madarakot. és állatokat áldozék fel, melkisedek, az áldozatban; kenyeret, és bort ajánlot az Istennek., az írot törvényben., az Isten, mojses által a sidok között, el rendelé az áldozatokat, elejekben adá hogy mik legyenek az áldozatra valok. és az osttyák, a
 10 [145a:] mellyeket néki ajánlyanak, és hogy mitsodás⁹²⁴ Ceremoniákra kell vigyázni azon külömb külömb féle áldozatokban.,⁹²⁵ de idővel mind azok az⁹²⁶ áldozatok el töröltetének a kristus által, a kit is jelentettek az áldozatok. és már mostanában, tsak egyedül a kristust magát. szabad az Istennek ajánlani, a ki is bé töltötte a töb áldozatokat
 15 amagáéval, és aki minket olyan állapotban tett, hogy az Istennek olyan tiszteletet adhatunk, a mely méltó az ő nagyságához. s. aug. libr. 10. de civit dei. Cap. 19.

K Miért nem szabad mostanában. valamint az előtt, az Istennek négy lábu állatokat. és madarakot ajánlani az áldozatban.?

20 F Mert az Isten előtt. azok az áldozatok. tsak a kristus áldozattyára valo nézve. voltak kedvesek, és azt is⁹²⁷ jelentették., a kristus pedig azokat el törölte a maga áldozattyával, az árnyék, és a jell. helyt adot az igazságnak, a kristust nagyon meg bánatának, hogy ha mostanában, az Istennek más áldozatot ajánlanának, az övén kívül.

25 K Miért mondod azt hogy a régi áldozatok tsak a kristus áldozattyára valo nézve voltak kedvesek., és annak jelei voltak?

F. Mert a lehetetlen volt, hogy a bakok, és a⁹²⁸ bikák vére, az Istent meg engeszteltye. és a vétket el töröltye, mondgya szent pál, hebr. 10. 4. A lehetetlen volt, hogy az emberek magoktól. meg engesztellessék az
 30 Istent, sziveknek belső⁹²⁹ indulattyával, és hitekkel, a melyel várták. a messiást, és⁹³⁰ kit jelentetene a régi áldozatok, azt kell mondanunk, hogy mindenkor a kris-⁹³¹[145b:]tus vére, munkálodta még akkor is abün botsánattyát. a régi áldozatokban., de abün botsánattyának egé-

⁹²³ a földi <gyul> gyümölcsökből

⁹²⁴ mitsodás [t-d-ből javítva.]

⁹²⁵ áldozatokban., [k-b-ből javítva.]

⁹²⁶ az <C> áldozatok

⁹²⁷ is [Beszúrás.]

⁹²⁸ és a bikák vére, [a – beszúrás a szóközbe.]

⁹²⁹ belső <áldozattyával;> indulattyával,

⁹³⁰ és a <kit> kit

⁹³¹ [A lap alján tollpróbászertü tollvonások és beírások: *Azt kel. ő*]

szen valo ereje és haszna. függőben volt mind addig. valamég ugyan valóságát a vért ki nem ontották. ugyan ezért is volt hogy az ó testámentum béli szentek kételesenitettek meg várni, hogy a kristus áldozattya bé tellyesedgyék, és a kristus mennyen őket meg szabadítani, és fel vinni magával. ditsőségel a menyben, a kinek kapuját. vérével nyitotta meg nekik. 5

4 Articulus.

A Moyses törvénye előtt valo áldozatok figuráinak magyarázattya.

K. Mire valok valának arégi áldozatok?

F. Arra valok valának, hogy valamely látható dologban. meg mutathassák. az Istenhez valo belső áldozattját a szívnek, 2. hogy a jelentse akerezten valo áldozattját akristusnak, a melyet mostanában is ajánlyák. minden helyeken az anyaszent egy házban., és a menyekben, valamint szent pál mondgya hebr. 9. s. aug. libr 10. de Civit dei Cap. 5. 10

K A régi áldozatok mindnyájan egy dolgot jelentetteké?

F Nem lehetet azoknak, mindnyájan, és egészen akristus áldozattját jelenteni, hanem némelyek, annak valamely részit jelentették. mások meg más részit., amint azt különösön, könnyü meg mutatni. st. aug. ibid. 15

K Mit jelentettek azok az áldozatok, amelyekben. a négy lá[146a:]bu, vagy a szárnyas állatokat meg ölték,?

F Azok a kristust jelentették., akinek meg kellett halni a kereszten. 20 ezért is nevezik a szent jános látásiban, a kristust: meg ölettetet báránynak. apoc. 13. 8. mert ő arégi áldozatokban ugy mondván⁹³² meg öletetet mind azokat az állatokat., mivel tsak az ő vére, és halála. tette kedvesé Isten előtt. azokat az áldozatokat

K Mit jelentett, a kenyérnek. és abornak áldozattya.. a melyet melkisedek ajánla? 25

F Jelenté akristus⁹³³ testének és vérenek áldozattját, a melyet kelletek ajánlani az egész földön, a kenyérnek, és a bornak szine alatt. st Cypr. epist. 63. ad Cecilium. st hier. epist ad marcellam, st aug. de Civit dei. libr. 16. Cap. 22. libr. 17. Cap. 20 30

K Honnét vagyon a. hogy szent pál. aki asidokhoz irt levelében meg mutattya, hogy melkisedek a kristust jelentette, arról nem szol. hogy a melkisedek áldozattya az oltári szenttséget jelentette volna.?

F Mert szent pál, amidön melkisedekről szöllót, nem arra vígyázot, hogy azt meg mutassa, mitsoda hasonlatossága vagyon a kristus áldo- 35

⁹³² ugy mondván [Későbbi beírás a sorközbe, világosabb tintával.]

⁹³³ akristus <tt> testének

zattyának, amelkisedek áldozattyával., hanem hogy mitsoda hasonlóság vagyon a krisztus papi személye között, és a melkisedek papi személye között.

Magyarázat

5 Szent pál a sidokhoz irt levelében. arra vigyázot, hogy azt⁹³⁴ [146b:] meg mutassa; hogy az ő törvény béli papság, nem lévén tekéletes, annak el kellett végződni, és hogy a tsak árnyékja,⁹³⁵ és figurája volt. akristus papságának., azt mondgya hogy a szent lélek., még előre. meg akarta velünk értetni ezt az igazságot. hogy a messiás. a melkisedek 10 rendi szerént valo pap lenne. szent pál azt fel teszi. hogy az irás nem mondgya., hogy az Aaron rendi szerént valo pap lenne; hanem a melkisedek rendi szerént.

1. Mert az Aaron papsága nem volt örökös. mivel önéki a papságát, a fiaira kellett hadni. melkisedeket pedig az irás ugy adgya előnkben, 15 mint atya. anya, és nemzetség nélkül valot. kezdet, és vég nélkül valot., aki is tsudálatosan jelenti a krisztus örökös papságát., a kit is az irás, a melkisedek rendi szerént valo örökös papnak nevezi. ps. 109. hebr. 7. 3

2. Melkisedek meg áldotta ábrahámot, és Áaront, ábrahámban, 20 tehát ő fellyeb valo volt ábrahámnál, és Aaronnál.

3. Melkisedek. király volt, és aneve magyarázattya szerént. igazságnak királya, ő sálemi király volt, az az, békességnek királya. mint ezek a nevek nem illenek Aaronra, hanem akristusra, hebr. 7. 2.

Mind ezekből ki tettzik, hogy a melkisedek papsága fellyeb valo 25 volt., az Aaron papságánál, mivel a szent lélek még előre meg mondotta volt dávid által, hogy egy olyan pap fog támadni, aki a melkisedek rendi szerént valo leszen, a mely papság, mind nagyob, mind tekélete-seb leszen az Áaron papságánál., akinek, se papsága, se az áldozatok, nem. [147a:] tartának⁹³⁶ mindenkor, hebr. 7. 11. 15. 16. 17. a sidok 30 ellen semmi nem lehet erősebb. mint ezek a mondási szent pálnak.

Mind abban valamit szent pál mond melkisedekről. a krisztus iránt, meg lehet látni, hogy szent pál. a melkisedek személyit hasonlittya a krisztus személyihez, és nem az áldozattyát. a melyről semmit nem szól. se ezt az áldozatot nem hasonlittya az Aaronéhoz, se a krisztuséhoz. 35 hanem azt mondgya. hogy melkisedekről sok nagy dolgokat mondhatna. de azokat el halgattya. hebr⁹³⁷ 5. 11.

⁹³⁴ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

⁹³⁵ árnyékja, [j-r-ből javítva.]

⁹³⁶ nem tartának <sokáig.> mindenkor,

⁹³⁷ hebr <e> 5. 11.

5. Articulus.

A Moyses törvénye alatt való áldozatok figuráinak magyarázattya

K. Mit jelentettek a sidok vérel való áldozati?

F. Jelentették. a krisztus kereszten való áldozattját., a melyen vérét ki ontotta.

K. Mitt jelentettek avérnélkül való áldozatok?

F. Azt lehet mondani, hogy azok jelentették. a Mise szent áldozat-⁵ tyát. a melyben vért nem ontanak.

K. Miért égették meg az áldozatokra valokat, egészen, vagy tsak azoknak némely részeit. minek utánna meg ölték volna őket?

F. Azért. hogy az által. meg mutassák. az Istennek., a teremtettt állatokon való uralkodását, 2. azért, hogy úgy mondván, azoknak¹⁰ füsttye, az Isten széke eleiben fel hassanak. mint kedves illatu füstök.⁹³⁸
[147b:]

K. Azt mondád. hogy az egészen való áldozatban, mindent meg égettek, holot a békeséges, vagy a vétkekért való áldozatokban, az áldozatnak tsak egy részit égettek meg, a többit. vagy tsak a papok magok ették meg, vagy a papok, a népel együt, mit⁹³⁹ jelentettek mind¹⁵ ezek.?

F. A holocaustum. az az. az egészen való áldozat. leg inkább jelentet- te. a kereszten való áldozatot. a mely bé tellyesedet. akrisztus fel támadá- sával., és menyben való menetelével. mivel a krisztus fel támadásával., és menyben való menetelével. mivel a krisztus egészen fel támadot., és²⁰ menyekben ment. valamint ebben az áldozatban, az egész⁹⁴⁰ az áldo- zatnak füsttye hogy fel ment.

A békeséges, és a vétkekért való áldozatok. jelentették a mise szent áldozattját. annyiban, hogy ezekben az áldozatokban. vagy tsak a²⁵ papok. vagy a papok anépel együt, ettek az ajánlott áldozatokbol., tsak egyedül apapok ettek a vétkekért⁹⁴¹ ajánlott áldozatokbol. a békeséges áldozatokbol., a papok. a népel együt ettek., de az egészen való áldozat- bol. senki nem ehetett.

K. Mi azoka. hogy soha a vétkekért való áldozatot úgy nem ajánlot- ták, hogy először nem ajánlották volna az egészen való áldozatot?³⁰

⁹³⁸ [A lap alján tollpróbászertü tollvonások és beírás: *Mit Jelen*]

⁹³⁹ mit [t-s-ből, vagy r-ből javítva.]

⁹⁴⁰ az egész az áldozatnak [az egész – későbbi beszúrás a sor alá, világosabb tintával.] füsttye hogy fel ment <egészen.> [A beszúrás után a már leírt az névelőt nem törölte Mikes. Értelmező szerkezetként felfogva nem felesleges.]

⁹⁴¹ a vétkekért <való> ajánlott

F Meg akarták ezel mutatni hogy a mise áldoztatta, nem tsak meg válthatatlan a kereszt áldoztattyától, de azzal egy, A sidok áldozati olyanok valának. hogy tsak egy féle áldozattal, nem lehetet annyi titkokot ki jelenteni, de amisének áldoztatta, amint azt meg fogjuk mutatni; egy szers mind, egészen valo áldozat. (holocaustum). békesé-⁵ ges áldozat, és a⁹⁴² vétékért valo áldozat, ugyan [148a:] azon egy⁹⁴³ áldozat akerezsten valo áldozattal. és ez egyedül. bé tellyesitti, az egész régi áldozatokat. mondgya szent ágoston. libr 10. de Civit dei. Cap. 20. et libr 17. Cap 20.

10 K Azt mondád. hogy azok. akik avetekért valo áldozatot ajánlot-
ták., nem ettek az áldozatból.⁹⁴⁴ mit jelentett a.?

F. Jelenté a lélek üsméretnek nagy tisztaságát, a melyel kell lenni, hogy az uj törvénynek áldoztattyában. lehesen Communicálni., A papok ajánlhattyák. az oltári áldozatot a bünösökért, de ezeknek meg kell békélleni az Istennel, minek előtte abban részesüllyenek.

Ebből ki tettzik, hogy a vétékért valo⁹⁴⁵ régi áldozatok, nem voltak tekéltetsek., mivel azok az áldozatok. meg nem tisztíthatták a bünösököt, és abün alat maradtak. az áldozat után is, ugyan azon⁹⁴⁶ ókból. nem részesülhettek az áldozatban.. de mi nekünk mondgya szent pál⁹⁴⁷ olyan oltárunk vagyon, amelyen olyan áldozatot ajánlanak., aki abünököt el törli, és részesülhetünk abban az áldozatban hebr. 13. 10.

K Azok akik áldozatot tettek, miért tették az áldozatra valo állat-
kezeket, minek előtte. fel áldozták?

F Meg akarták ezel a Céremoniával mutatni, hogy ahalált meg
25 érdemelvén. azt az állatot⁹⁴⁸ teszik helyekben, és készek ahalált elvenni, ha Istennek az ugy tettzik.

K A papok meg ölvén az áldozatra valo állatokat. azoknak a verit az oltár körül el hintették., mitt⁹⁴⁹ jelentet é?

F A jelentette akristus vérit, akinek halála után, az oldalá⁹⁵⁰-
30 [148b:]bol folyó vér, a kereszt körül el hintetett,

⁹⁴² a [Beszúrás.]

⁹⁴³ egy [Beszúrás.] <és egy> akerezsten

⁹⁴⁴ az áldozatból. <?> mit jelentett a.?

⁹⁴⁵ a vétékért valo <áld> régi áldozatok,

⁹⁴⁶ azon [n – megkezdett hosszú szárú betüből javítva.]

⁹⁴⁷ mondgya szent pál [Kereszttel jelölt későbbi beírás a latin utalás után, világosabb tintával.]

⁹⁴⁸ azt az állatot <tesz> teszik [Tollhiba.]

⁹⁴⁹ mitt [mintből javítva.]

⁹⁵⁰ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások és beírás: *vetek*]

K Mít jelentett a holocaustumok oltárán lévő áldozatoknak megöletése,⁹⁵¹ amely oltár a sátoron kívül volt?

F Jelentette a kristust, akinek a kálvária hegyén kellett szenvedni, jérusálemlen kívül.

K Mít jelentet a veres tehén. áldozattya? 5

F. A bizonyos, hogy minden féle képen, ez az áldozat. akristus halálát jelentette.

1. A fő pap az áldozatra valót, ki kísérté⁹⁵² a táboron kívül hogy meg ölesék, A fő pap. ítélte halálra a kristust, ki is vitetett avárosbol. a szenvedésre, 10

2. Az áldozatra valo, az egész nép előtt öletetett meg, a kristus az egész nép láttára feszitetett fel.

3 A fő pap. hét szer hintet annak vériből. a sátor ajtaja felé., a melynek superláltya le volt botsátva, ezel azt akarta meg mutatni, hogy buzgoságal ohajttya, hogy az, akinek vérit jelenti. az áldozatnak vére. 15
jöjjön el. és nyissa meg az embereknek, a menyeknek kapuját vérevel..

4.⁹⁵³ Az áldozatot bőröstől egészen meg égették. ejelentette a kristus. tellyes, és egész áldozattyát., és amint szent ágoston mondgya. az ő fel támadását., amely meg emésztette, ugy mondván. mind azt; a mi halando volt akristusban s. aug. quaest. 13. supr. num. 20

5. A Cedrus fa, az isop. és a scárlát. amelyeket a [149a:] fő pap. a tűzben vetette., jelentették. szent ágoston szerent, a hitet. a reménséget és a szeretetet, a mellyeket. a kristus áldozattya, teszi. érdemeseké.

6. A fő pap, aki meg ölte az áldozatot. és az aki azt meg égette. mind estvélig tisztátalanok voltanak. ezt ugy lehet tekénteni, mint olyan 25
dolgot. amely képzeli. azt az állapotot. amelyben léznek a sidok. világ végiig. a kristus meg öletéséért,⁹⁵⁴

K Mít jelentettek. a zemlye lisztnek áldozati.?

F A mise szent áldozattyát. amelyben akristus ajánlya magát, a kenyérnek. és a bornak szinek alat. 30

K Miért elegyítették meg a lisztet. olajal, és temjénel?

F Az olaj jelentette. a szent léleknek kenetit. amelyel tellyes volt a kristus, akit jelentet aliszt. a temjén,⁹⁵⁵ jelentette az imádságot, az az,

⁹⁵¹ meg öletése, [ö-e-ből javítva;] amely oltár [r-l-ből javítva.]

⁹⁵² ki kísérté [Későbbi beszúrás világosabb tintával;] a táboron kívül <ölte> [törlés a sor végén; a sor elején:] <te meg>, hogy meg ölesék [hogy meg ölesék <te meg>, fölé írva később, világosabb tintával.]

⁹⁵³ 4. [2-ből javítva.]

⁹⁵⁴ öletéséért, [ö-e-ből javítva; utána beírás: *héjavagyon*]

⁹⁵⁵ temjén, [m-j-ből javítva.]

aszívnek az Istenhez való emelkedésit, a mely nélkül, az ajándékok, ő
előtte nem lehettek kedvesek. lev.⁹⁵⁶ 2. 2.

K Mit jelentett. a bak áldozattya?

F Jelenti a Mise áldozattya.⁹⁵⁷ a melyben az áldozat egészen meg
5 marad, mivel a kristus őt élő áldozat.

K A midőn ezt az áldozatot ajánlották, két bakot, vettek,⁹⁵⁸ az
egyikét. fel áldozták. a másikának⁹⁵⁹ fejére tették az átkot, és a nép
hamiságát, a pusztában el bocsátották, mit jelentettek mind ezek?⁹⁶⁰
[149b:]

F. 1. Hogy a mise áldozattya. minden erejét. a kereszt áldozattyaól
10 veszi, ugyan ezt is jelentette a baknak vére akit meg ölték, és amely vérel
meg kenték. a másikat akit el bocsátottak, ez a két áldozat.⁹⁶¹ tsak egy
volt.

2. Hogy az ártatlan kristusnak, kelletet magára venni az egész
emberi nemzetnek vétkeit.

15 3. A meg öletet bak., jelentette. akristus emberi természetit., aki is⁹⁶²
halált szenvedet., a másika, jelentette az Isteni természetit., a ki meg
halhatatlan volt. ez a két bak. akiket egy szers mind ajánlották az
Istennek., tsak egy áldozat volt. a kristus Isten és ember, az Istennek
ajánlya magát, az ember halált szenved, az Isten meg marad., de az
20 ember s' Isten, magára⁹⁶³ véven avilág bűneit. és avétkes embernek
formáját, meg szabadított minket bűneinktől. lev. 16.

K Mit jelentet a veréb áldozattya akit szabadon el bocsátottak.?

F Ugyan azt jelentette a mit abak áldozattya, nagy hasonlatóság
vagyon. ezen két áldozatok között. lev. 14.

25 K A törvény szerént. minden féle áldozatra bort kellett hinteni, mit
jelentett a?

F A bort itt ugy tekinthetjük, mint akristus vérenek figuráját. a
mely még előre kedvesé tette arégi áldozatokat Isten előtt, az irás azt
mondgya. Gen. Cap. 49. [150a:] hogy a messiás borban fogja meg
30 mosni ruháját, az az, hogy a vérit ki onttya a keresztben.⁹⁶⁴

⁹⁵⁶ lev. <11.> 2. 2. [Utána, a sor vége felé beírta: *heja vagyon*]

⁹⁵⁷ áldozattya. <mivel> a melyben

⁹⁵⁸ vettek, [Beszúrás.]

⁹⁵⁹ a másikának [Első *k-n-ből, n-k-ből* javítva.]

⁹⁶⁰ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások és beírás: *Mit*]

⁹⁶¹ két áldozat. [Alatta törölt beírás: <hejavayon>]

⁹⁶² aki is <szenvedet.> halált szenvedet.,

⁹⁶³ magára <akarván> véven [Törlés a sor végén.]

⁹⁶⁴ [Utána, kissé lejjebb beírta: *heja vagyon*]

K. Meg leheté találni mind azt akristus áldozattyában, a miket láttunk arégi áldozatokban.⁹⁶⁵

F Mind azt fel találhatni a mise áldozattyában, ót látunk olyan népet, a ki a papnak kezében adgya mind azt valami az áldozathoz szükséges. aki a pap által ajánlya az Istennek az áldozatot, aki azért ajánlya., hogy imádgya az Istennek⁹⁶⁶ nagyságát. hogy bűneinek bostánattyát kerje, hogy néki hálákat adgyon,
meg fogjuk mutatni ezután. hogy mi formában foglallya magában ez az áldozat. mind azt., valamit láttunk arégi áldozatokban.hogy mi képpen ez bé tellyesedése a többinek. mondgya szent agoston. de Civit. 10 dei libr 10 Cap 20.

6 Articulus

Hogy mindenkor volt. és lészen az Anyaszent egy házban külső keppen valo áldozat.

K Honnan tudgyuk mi azt. hogy vagyon az anyaszent egy házban, olyan külső keppen valo áldozat. amelyet világ vegiig fogják ajánlani az Istennek.?

F. Mi azt tudgyuk a szent írásbol, és a hagyományokból.⁹⁶⁷ [150b:] 15

K Hogy bizonyittyák azt meg a szent írásbol?

F Azt meg bizonyittyák az ó, és az ujj testamentumból. Az ó testamentumban, az egész áldozatok a mostanit jelentették, a proféták között, pedig ez iránt malakiás szóll leg világosabban, *Az én kedvem nintsen ti bennetek mondgya a seregeknek Ura, a sidoknak., és tölletek el nem veszem az ajándékat., mert nap kelettől fogva, nap nyugotig minden helyen áldoznak nekem, és az én nevemnek tiszta áldozatot ajánlanak, mert nagy az én nevem a nemzettségek között.* Cap. 1. 10.

Ebben a profétiában három dolgot látunk, 1. hogy az Isten meg veti az sidok áldozatit, 2. hogy azok helyében olyan áldozatot téssen., a mely tiszta, és szent, 3. hogy azt az áldozatot az egész világon ajánlyák. 25

Visgálljuk meg tehát. mitsoda áldozat lehet a, mivel a keresztnek áldozattyát, nem ajánlották az egész földön⁹⁶⁸ minden helyen, a mi szeretetünknek áldozattya pedig. a protestánsok szerént is. nem olyan áldozat. a melyet tellyeségel. tisztának, és szentnek. lehetne mondani. 30

⁹⁶⁵ [Utána világosabb tintával beírta: *hejavagyon*]

⁹⁶⁶ [A sor végén:] az Isten [új sor elején:] tennek

⁹⁶⁷ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások és beírások: *En Istenem Mindenem nem loranfi sus* vö. előbb a 709. és 902. s alább az 1264. sz. jegyz.]

⁹⁶⁸ az egész földön [Kereszttel jelölt beírás a lap alján, világosabb tintával.]

akülső képpen való áldozatrol vagyon tehát itt aszó. ugyan ezt is érti a proféta, ezen a szón. *mincha*, a mely szó az originálisban találtatik, és a mely tézsen, lisztel, olajal, és boral való áldozatot., ez az áldozat, nem lehet tehát más áldozat, hanem a mise áldozattya. a melyet minden helyeken,⁹⁶⁹ és [151a:] minden nemzetek ajánlanak, ugyan ezen értelem szerént is magyarázzák ezen profétiaát az egész szent atyák. st Irene libr 4. Contr. heress. Cap. 32. tertull libr 2. Contr. marci. Cap. 22. st Chrys. supr. ps. 95. st aug, libr. 18. de civit dei. Cap 35.

Ezt meg lehet bizonyítani az új testámentumbol.

10 1. Az Eucharistiának rendeléséből. 2. az apostolok írásiból, a melyekből ki tettzik. hogy oltárok valának. ahol Kommunikáltak. és ő magok is ajánlották az áldozatot. 3. a szent jános látásiból.

1. Az Évangelisták, és az apostolok az oltári szentségnek. rendeléséről szólván, előnkben adgyák ezeket a szavait, a kristusnak, *Ez az én testem, mely meg töretett, vagy adatott érettetek. Ez az én vérem, mely ki öntetett érettetek.* a kristus nem mondgya a görög fordítás szerént. *mely meg töretik, vagy adatik, ki öntetik, hanem, mely meg töretett, vagy adatot. ki öntetett.* hogy meg mutassa ez által, még előre, az ő testének, és vérének. az apostolokért, és minden emberekért való titkos fel áldozását.

⁹⁷⁰ Visgállyuk meg szent pálnak a sidokhoz irt levelének Cap 13. 10. abbol meg láttyuk a mise áldozattját, mondván *vagyon oltárunk., melyről nem szabad enniek azoknak, akik a sátorhoz szolgálnak, mert a mely állatoknak vérek bé vitetik a fő pap által. a szent helyben abünért,* azoknak *testek meg égettetik ataboron kívül. erre való nézve szenvedet a kristus avároson kívül,* ebből kitettzik, hogy az ő testámentum béli⁹⁷¹ [151b:] áldozatoknak Cérémoniai. az új testámentum béli valóságos áldozatot jelentették.⁹⁷²

3. szent lukáts tézsen emlékezetet az áldozatrol melyet ajánlottak az Istennek az apostolok antiokiában, eképpen is szól, a görög fordítás szerént. *mikoron azért áldoznának az urnak. és böjtölnének. mondá a szent lélek. válaszatok el nekem⁹⁷³ pált, és barnabást. a munkára. a melyre én őket hittam.* act. 13. 2.

A bizonyos hogy a görög szó, amelyet itt az áldozatra magyarázták, mindenkor a mise szent áldozattjára értették,

4. Meg lehet még bizonyítani az oltarinkon lévő szent áldozatot. a

⁹⁶⁹ helyek,en, [k-n-ből javítva.]

⁹⁷⁰ 2 [Később írta be az új bekezdés elé.]

⁹⁷¹ [A lap alján tollpróbászertü tollvonások.]

⁹⁷² [Utána beírás: *hejavagyon*]

⁹⁷³ nekem <barnabást,> pált, és barnabást.

szent János látásiból, a ki is látot a királyi szék⁹⁷⁴ közöt, és anégy lelkes állatok közöt, és a⁹⁷⁵ vének közöt, mint egy meg öletett bárányt állani, a görög fordítás szerént, mint egy fel áldoztatot bárány állani. apoc. 5. 6. a négy lelkes állatok, és a huszon négy vének le borulván a bárány előtt, mondák, meg öletté, és meg váltottál minket véred által, minden ágazatból, és nyelvből, és népből, és nemzetségből, és⁹⁷⁶ tettél minket királyokká, és papokká, a milstenünknek ditsőségire. sokan az irás magyarázók⁹⁷⁷ közül, azt böltsen tarttyák, hogy a szent lélek, meg akarta ez által mutatni szent jánosnak, hogy mitsoda formában ajánlyak az Istennek akristust az oltári szenttségben., mivel [152a:] szent péter is azt mondgya. hogy az anyaszent egy ház. választot nemzetségből. királyi papság. szent népből álván, minden nap ajánlya Istennek ezt a barányt. 1 petr. 2. 9.

A tráditioból is nyilván ki tettzik, hogy mindenkor ajánlottak az Istennek külső képpen valo áldozatot az anyaszent egyházban, és ez az áldozat. nem egyéb, hanem a kristus testének, és vérenek ajánlása. akenyér, és abor szinek alat.

1. Ezt könnyü meg bizonyítani az egész Conciliumokból. az első közönséges Nicaeai Conciliumból. Can 18. 325 esztendőben. az Ancyriai Conciliumból. Can. 1. a Laodicaeai Conciliumból, Can 3. 4. a Carthagobéli második Conciliumból. Can. 2. 8. mind ezek a negyedik saeculumban voltak. a Toletumi tizenötödik Conciliumból. Can. 5. 681 esztendőben. többeket is még elő számlálhatnék, ha szükséges volna, ezek mind azt taníttyák hogy az anyaszent egy házban. ajánlották, akristus testének, és vérenek külső képpen valo áldozattját, és arrol Cannonokot is tsináltak:

Ezekhez azt is hozá adom, hogy a⁹⁷⁸ Calcédoniai közönséges Conciliumban. 451.eszt. panaszt tettek dioscorus ellen., azért. hogy fősvénységétől viseltetvén, a szent áldozatra bort nem küldöt lybiában, ez a hely egyiptumban vagyon. és arra valo nézve, sok ideig misét nem mondhattak.

2. Azt meg lehet bizonyítani. az egész anyaszent egy házaknak lyurgiaiból, vagy missáléiból.⁹⁷⁹ szent Basilius, szent Chrysostomus. mindenik a negyedik saeculumban éltek.⁹⁸⁰ [152b:] ezek a szentek a lyurgiát rendben vévén, meg most is azzal élnek agörögök., a lyurgia,

⁹⁷⁴ szék <ele> közöt,

⁹⁷⁵ a [Beszúrás.]

⁹⁷⁶ és tettél [s (hosszú f) t-ből javítva.]

⁹⁷⁷ magyározok [Elírás.]

⁹⁷⁸ a [Beszúrás.]

⁹⁷⁹ missáléiból. [b-v-ből? javítva.]

⁹⁸⁰ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

a melyek a romai anyaszent egy házban élnek, hasonló régi, ki is tettik mind azokból a könyvekből, hogy az anyaszent egyház, mindenkor ajánlotta.⁹⁸¹ külső képen az igazán való áldozatot. akenyérnek, és a bornak színe alatt

- ⁵ 3. Erről az egész szent Atyák, téznek bizonyosságot. az írásokban. sz. justinus. sz. Iraenús, libr 4. Cap. 34. Sz. Cyprianus. epist. 66. ad Cleri. sz. optatus libr. 6. ad donat. sz. Chrysostomus. libr. 6. de sacerdo. sz. Gregorius náziánus. apolog. 1. et 2. Contr. julianum. sz. agoston epist. 420. de Civit dei libr. 10. Cap. 20.
- ¹⁰ 4. A bizonyos hogy a Mise szent áldozatját. az egész világon. és az egész keresztények ajánlották. és azt soha más eretnekek. el nem akarták törölni. hanem csak luthérus., és Calvinus. nem is lehet oly időt mondani amelyben ez a szent áldozat kezdődött volna. tehát a szent áldozat apostoli traditio, mert a meg tsalhatatlan régula. a mint ezt már
- ¹⁵ másut is mondottuk., *hogy a mit az anyaszent egy ház. tart mindenüt egy aránt. és a melynek kezdetit nem tudhatták, hogy az a dolog nem ujonnan találtatott, hanem apostoli*⁹⁸² *tráditio.* ez, a szent ágoston tanítása libr 4. de baptism. Contr. donatistas. Cap.24.⁹⁸³ [153a:]

7 Articulus.

Erről a kétt szoról. Lyurgia. es Missa. a mely szokkal élnek, midőn az anyaszent egy háznak, külső képpen való áldozatjáról. szólnak.

K Miképpen nevezik az anyaszent egy háznak. külső képpen való
²⁰ áldozatját?

F A görögök azt liturgiának nevezik; a deákok Missának.

K Mit tézsen ez a szó liturgia?

F E görög szó. a mely közönségesen minden féle szolgáltatt tézsen. de az egész traditio szerént, ezen a szón a szent áldozatot értik, ugyan
²⁵ csak egyedül erre az értelemre is vagyton szentelve ez a szó a keresztények között.

K Mit tézsen ez a szó Missa?

F Némellyek azt gondolták hogy sido szó. némellyek pedig azt

⁹⁸¹ ajánlotta. a <kenyérnek, és a bornak színe alatt. a> külső képen <való> az igazán való áldozatot. akenyérnek, [Első *n-y*-ből javítva.] és a bornak színe alatt [a törlés és javítás későbbi, világosabb tintával.]

⁹⁸² apostoli [*p-d*-ből javítva.] traditio.

⁹⁸³ [A lap alján tollpróbászertű beírások: *Discedite a me patientia barát tántz*]

tartották, hogy ezt a szót. az észak⁹⁸⁴ felől jöt nemzeteknek régi nyelvekből vették ki. de azt inkább el mondhatni, hogy a deák nyelvből vették. Missa, vagy missio, tézsen küldést, mert az előt ki küldötték a Catéchuménusokat, és a penitenzia tartokot, minek előtte a szent áldozathoz kezdettenek, és ahiveket is ki⁹⁸⁵ küldötték a szent áldozat után. ami képpen mostanában is ki küldik. erre valo nézve szokták mondani. a Catechumenusok Miséje, a hivek miséje, idővel az egész Isteni szolgálatot Misének nevezték, eképpen szentelé a szokás. ezt a szot Mise, arra, hogy a szent áldozatot tegye.

K Régen vagyóné szokásban ez a szó?⁹⁸⁶ [153b:]

F Ezen a szón értették. a szent áldozatot, még a negyedik saeculum-tól fogvást. s. leo. epist. 11. vel. 81. ad dioscorum. Cap. 2. s. ambr. epist. 20. vel. 14. vel. 33. ad sororem. Cardinalis bona. lyurgia libr. 1. Cap 3.

8. Articulus.

Hogy mi legyen a Mise szent áldozattya.

K Mitsoda a mise áldozattya?

F. A kristus testének, és vérenek áldozattya. amelyet akristus, és az anyaszent egy ház ajánlya az Istennek. apap keze által, a kenyér, és abor szinek alat. akereszt fán lévő áldozatnak emlékezetire.

K Mind a, valamiket mondottunk ide fellyeb. akülső képpen valo áldozatrol. reá illiké aMise áldozattyára?

F Igen is, mert ez az áldozat. olyan külső, és látható dolgokból⁹⁸⁷ álló ajánlás, a melyet. az ajánlot dolgoknak valamely változásával, ajánlya Istennek, a törvény szerént valo egyházi szolgál, mind azokra a végegre valo nézve, a melyekre kell az áldozatokat ajánlani az Istennek.

E külső, és látható dolgokból álló ajánlás, tudni illik. a kristus testéből, és véréből, a melyet ajánlanak a kenyérnek, és a bornak látható szinek alat.

Ajánlya az Istennek. mert tsak egyedül az Istennek ajánlyák a Mise áldozattyat, és a több áldozatokat, emlékezetet tézsenek a misében a szentekről, de nem ajánlyák né[154a:]kiek az áldozatot mondgya szent ágoston. libr. 20. Contr fausti. Cap 21.

A törvény szerént valo egy házi szolgál, tudni illik, a püspökök,

⁹⁸⁴ észak [északból javítva az ékezet áthúzásával.]

⁹⁸⁵ ki <küldik a> küldötték a szent áldozat után. [Törlés a sor végén.]

⁹⁸⁶ [A lap alján tollpróbászertü tollvonások.]

⁹⁸⁷ dolgokból [Szóvégi l-n-ből javítva.]

apapok, akik is a krisztus szolgálai lévén, az ő képit viselik, és akik, ahivek nevében tészik az ajánlást.

*Az ajánlot dolgoknak valamely változásával, ez a változás valóságos volt a kereszt fán, amelyen akristus meg holt, de az oltáron, akristus haláláról tsak emlékezetet tésznek, mivel amisében, nem szükséges hogy valóságos más változás légyen, mint a mely akereszt fán volt, mert amise áldozattya. és a kereszt fán lévő áldozat, tsak egy áldozat.*⁹⁸⁸

Vagyon mind azon által. változás. az ajánlott kenyérben. és borban., de az a változás tsak a, hogy helyt ád a krisztus testének, és vérenek, 10 akenyérben, és a⁹⁸⁹ borban.

K Miért mondod azt, hogy apüspökök, és apapok., akristus képiben vannak. és aző szolgálai?

F Mert akristus fő papja lévén ennek az áldozatnak, ugyan ő is változtattya maga testévé a kenyeret, és maga vérevé abort, ugyan ő 15 magais ajánlya magát az Istennek, mivelvén maga, ezt a ki mondhatatlan változást.

K A püspökök, és apapok. miveliké ők is, ezt a ki mondhatatlan változást?

F. Igen is, de úgy mint élő eszközök. akikkel akristus munkálodik, 20 mivel akristus beszél az ő szájok által, és magát is aján-⁹⁹⁰[154b:]lya az ő kezek által, az atya Istennek, ugyan ezért is vagyon; hogy a szenteléskor úgy mondgyák akristus szavait, mint ha ő maga mondaná, ez az én testem. ez az én vérem.

K⁹⁹¹ Hogy ha ez így vagyon apüspököket, papokat., tsak a krisztus 25 szolgálainak kell hát nevezni., és nem papoknak, mivel ez a név. tsak azokra illik, akik áldozatokat áldoznak.?

F A krisztus az az egyedül való fő pap. aki magát valóságál fel áldozta. a kereszt fán, apüspökök, és a papok az alat. a fő pap alat 30 valok, de ők valóságos papok, és áldozok, mivel valóságál ajánlyák akristust az Istennek., és ötet *titkoson mystice*⁹⁹² áldozák az oltáron, a szentelésnek szavait mondván.

K Miért mondod azt. hogy a papok ebben. az anyaszent egyháznak is szolgálai.?

F Azért, mert az anyaszent egy háztól választattak arra, hogy az ő 35 nevében. ajánlyák a szent áldozatot

⁹⁸⁸ [Utána beírás a sor végén: *hejavagyon*]

⁹⁸⁹ a [Beszúrás.]

⁹⁹⁰ [A lap alján két tollvonás.]

⁹⁹¹ [A K elé beírt egy keresztet: †; vö. még a 805., 891. sz. jegyz.]

⁹⁹² *mystice* [*titkoson* alá írva később, a sor végére.]

Magyarázat

A Mise szent áldozatyában. az anyaszent egy ház. ajánlya akristust, és magát is ajánlya az Istennek akristusal. és a kristus által, és⁹⁹³ ezt mind a papok által viszi végben., s. aug. libr. 10 de Civit. dei. Cap 6. et 20. eképpen. a mise olyan áldozat, a melyet egy szers mind akristus, 5 apapok., és az egész anyaszent egy ház ajánlya. és mindenik a hivek közül.⁹⁹⁴ aki jelen vagon.

K A kereszt fán valo áldozat. egyé az oltáron levő áldozatal? [155a:]

F. Mind egyikében, mind a másikában., azon áldozatot ajánlották, és ajánlyák, és ugyan azon pap által, hanem tsak némely dologban 10 különbözik.

Magyarázat

A kereszt fán, és az oltáron a kristus magát ajánlotta, és ajánlya, de a kereszt fán. magát ajánlotta, vérit ki ontván, az oltáron pedig magát ajánlya vér ontás nélkül, ez a két féle ajánlás, nem szaporította meg az⁹⁹⁵ áldozatokat., mivel szent pál azt mondgya. hogy a kristus szünten ajánlya magát. az égben az atya Istennek., ami vétkeinknek el törlésiért, a kristusnak a kereszt fán. mi érettünk ki ontatot vérenek ajánlása az égben, és azon vérnek apap keze által valo ajánlása⁹⁹⁶ nem más, hanem azon áldozat. amely volt. akereszt fán, Noha sok miséket 20 mondgyanak is, de azt igazán el lehet mondani hogy tsak egy áldozat vagon az anyaszent egy házban., amely akeresztnek áldozattya és a melyet gyakorollyák mindenik misében.⁹⁹⁷ ámbár azt szokták mondani valamely püspöknek, vagy papnak., szent áldozatidban ajánlom magamot, de ezzel azt nem tarttyák. hogy sok áldozatok volnának, 25 hanem hogy az egy áldozatban. sok ajánlások vannak, melyeket meg ujittyák mindenik misében.⁹⁹⁸ erről példát látunk asidok áldozatiban., amelyeket az egész népnek büneiért ajánlották, azokban az áldozatokban, apap fel áldozván az áldozatot, azt az Istennek ajánlotta, azután azon áldozatnak vérit a sanctuariumban vivén, ujjolag az Istennek 30 ajánlotta., akor kétszer volt az ajánlás, de tsak egy volt az áldozat.⁹⁹⁹ [155b:]

K Mikor rendelte akristus ezt az áldozatot?

⁹⁹³ és ezt [s (hosszú f) z-ből javítva.]

⁹⁹⁴ a hivek közül. [Alája beírta a sorközbe: *hejavagyon*]

⁹⁹⁵ az [Beszúrás.]

⁹⁹⁶ ajánlása (< >) nem más,

⁹⁹⁷ amely akeresztnek áldozattya és a melyet gyakorollyák mindenik misében. [Kereszttel jelölt későbbi beírás a lap alján.]

⁹⁹⁸ melyeket meg ujittyák mindenik misében. [Kereszttel jelölt későbbi beírás a lap alján.]

⁹⁹⁹ [A lap alján tollpróbászertü tollvonások és beírás: *Tsöt!*]

F A szenvedése előtt, amidőn vevé akenyeret. és a pohárt, mondván, *Ez az én testem mely ti érettetek meg töretett, ez az én vérem., mely ti érettetek ki ontatot. ezt tselekedgyétek az én emlékezetemre.* I Cor. 11. 24. ezek a szók által., ezt tselekedgyétek. az én emlékezetemre., hatalmat ada akristus az apostoloknak., és az utánnok valojoknak, hogy azt tselekedgyék amit ő, és hogy ajánlyák az áldozatot, valamint ő ajánlotta, Conc. trid. sess. 22. Cap 1. de sacrificio missae,

9 Articulus.

Hogy mitsoda végekre, és okokra valo nézve ajánlyák a Mise áldozattját.

K Mitsoda okokra valo nézve ajánlyák a Mise szent áldozattját?

F. Mind azokra az okokra valo nézve, amelyekre ajánlották. a sidok¹⁰ az áldozatokot., mivel a szent mise bé tellyesedése az egész régi áldozatoknak, s. Chrys. supr. ps. 115. s. aug, libr 17. de Civit dei Cap 20.

Magyarázat

A Mise szent áldozattja. egész áldozat. *holocaustum* a melyet az Istennek ajánlyák mint örökös nagy urnak, mivel akristus őt magát¹⁵ egészen ajánlya. az attyának, valamint ajánlotta magát a kereszt fán, és valamint ajánlya [156a:] magát az égben, nem is lehet ahiveknek kedvesebb tisztelettel tisztelni az Istennek méltóságát,¹⁰⁰⁰ felségít a vallásnak valamely tselekedetivel, mint mikor a kristust ajánlyák ő néki, és magokat is akristusal.

20 2. A mise engesztelő áldozat. *propitiatoria*,¹⁰⁰¹ az az, olyan áldozat, melyet a bűnök bocsánattjára. ajánlyák, e meg bizonyittatik ezekből aszókból: *Ez az én testem mely meg töretett ti érettetek, ez az én vérem., mely ki ontott*¹⁰⁰² *ti érettetek, és többekért, a bűnöknek bocsánattjára.*

E meg bizonyittatik az anyaszent egy háznak. tráditióiból, a ki is²⁵ mindenkor engesztelő áldozatnak tartotta. ezen áldozatot, ugyan is mi lehet a mi meg engesztelhesse jobban az Istent, mint a, mikor ő néki ajánlyák. az ő fiának testét, és vérét, a melyet ki ontott¹⁰⁰³ érettünk a kereszt fán, ha az ő törvényben. az áldozatnak vére. meg engesztelte az Istennek haragját, a kristus vérenek ereje által, az ujj törvényben,³⁰ akristus teste es vére, a melyet nem figurában, hanem valóságál aján-

¹⁰⁰⁰ méltóságát., felségít <mint> a vallásnak [*felségít-méltóságát.*, fölé írva, utólag.] [...] mint

¹⁰⁰¹ propitiatoria, <m..> [Utolsó a-u-ból javítva.]

¹⁰⁰² kiontatott [Első o-ó-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

¹⁰⁰³ ki ontott<a> érettünk [A törlés későbbi. Mikestől?]

lyák. az Istennek, annál is inkább meg engeszteli ötet,¹⁰⁰⁴ mivel arégi áldozatok magokban nem voltak fogatosak, se magokban nem voltak engesztelők, mert csak példái voltak a keresztben való áldozatnak, és attól is vették minden erejüket, de a Mise áldozattya. magában engesztelő; mert abban valóság a krisztus testét, és vérét ajánlják, 5

3. A szent Mise, hálaado áldozat, ugyan ezért is nevezetik¹⁰⁰⁵ Eucharistiának, egörög szó, mely hála adást tézen. s. aug. epist. ad honoratum. 120. [156b:]

4. Ez az áldozat, meg nyerő áldozat, *impetratorium* azaz, olyan Istennek való ajánlás, amellyel tölle, mind lelki, mind testi szükségünkre 10
való segítséget meg nyerünk., mi semmit meg nem¹⁰⁰⁶ nyerhetünk más képpen Istentől., hanem akrisztus által, azért, ebben az áldozatban, ő néki ajánljuk az ő szenttséges szent Fiát, aki is csak egyedül. a mi közben járunk. hogy ő általa mehessünk az Istenhez. s. aug. epist. 59 ad pauli. 15

K Mint hogy a bűnnek bocsánattyaért ajánlják a Misét. elegendő tehát. abün bocsánat el nyeresire. amiséttel halgatni. és nem szükséges a penitentzia tartásnak szenttségéhez járulni?

F. A misét hittel halgatni, bocsánatot nyernek., a bocsánando vétékért, nem is szükséges azért, a penitentzia tartásnak szenttségéhez járulni., de ami ahalálos vétéket illeti, a szent Mise azokért meg engeszteli az Istent, és kegyelmét nyeri. hogy lehessen hasznoson járulni, a penitentzia tartásnak szenttségéhez. Conc. trid. sess. 22. Cap. 2. de sacrificio Missae. 20

Magyarázat.

 25

A keresztnek áldozattya, akitől véski amisének áldozattya minden erejét. eszerént¹⁰⁰⁷ engesztelő áldozat, mivel vétékek a keresztben lévő áldozatra való nézve, csak a¹⁰⁰⁸ szenttségek által bocsátatnak meg, de aszenttségek minden erejüket, akeresztben lévő áldozattal veszik, és az Isten csak annak az áldozatnak érdemiért adgya kegyelmit arra, hogy 30
haszonnal járulhassunk¹⁰⁰⁹ [157a:] aszenttségekhez.

¹⁰⁰⁴ ötet, [*öket*,-ből javítva.]

¹⁰⁰⁵ nevezetik <halaado> Eucharistiának, [Törlés a sor elején.]

¹⁰⁰⁶ nem [Beszúrás.]

¹⁰⁰⁷ eszerént [*n* – javítva, valószínűleg *r*-ből.]

¹⁰⁰⁸ csak a <penitentzia tartásnak> szenttségek által [*k*-t utólag írta be *szenttsége* mellé a szóközbe.]

¹⁰⁰⁹ járulhassunk a [*a* névelő – fölösleges beszúrás:] <apenitentzia tartásnak szent-> [157a:] <tségihez.> aszenttségekhez. [*a* törlés és javítás későbbi.]

10 Articulus.

Hogy kinek ajánlyák a Mise szent áldozattját. és hogy abban.
miért tésznek emlékezetet aszentekről.

K Kinek ajánlyák, a Mise szent áldozattját?

F Egyedül az Istennek, a mint azt már meg mondtuk másut, a Mise imádságiból eki tettzik. mind adeák, mind a görög anyaszent egy házban. s. aug. libr 20. Contr faustum. cap 21. Conc. trid. sess. 22. Cap. 5 3. de sacrificio missae.

K Miért szokták tehát eképen mondani. szent péter, szent pál miséje, a Boldogságos szüz miséje, a halottak miséje?

F Az által, tsak azt akarják mondani. hogy akkor emlékezetet tésznek a misében, szent péteről, szent párol. aboldogságos szüztől,¹⁰¹⁰ az 10 élőkről, és aholtakról.

Magyarázat

A szentek Miséje nem egyéb, hanem az az áldozat, amelyet ajánlyák az Istennek aszentek innepén, és amelyben emlékezetet tésznek rollok az áldozat előtt valo imádságokban. a halottak miséjinek azt nevezik, 15 a melyet fekete öltözetekkel mondanak. és melyben az imádságok. különösön mind inkább a halottakért vannak, de azt valóság el lehet mondani, hogy az esztendőnek, mindenik napján. valahány miséket mondanak, azokat mind egyedül az Istennek ajánlyák, a szentek emlékezetire., az élő hivekért, és a holtakért. Cardin. bona liturg. libr 1. Cap 20 2. [157b:]

K Miért tésznek emlékezetet minden misékben, a szentekről, az élő hivekről, és a holtakról?

F. Mert a mise szent áldozattya., az egész anyaszent egyház áldozattya, akristus azt ajánlya, mint feje az anyaszent egy házának, avitéz- 25 kedő anyaszent egy ház is ajánlya azt az ő fejével akristusal., és meg egyezvén a győzedelmes anyaszent egy házal, mind akettő az Istennek irgalmaságát. kéri akristus által, a szenvedő anyaszent egy házra. ezután bővebben fogunk erről szollani.

K Mitsoda okra valo nézve tésznek emlékezetet a szent áldozatban., 30 az angyalokrol, és a szentekről?

F. 1. Hogy meg mutassák. a földön valo anyaszent egy házának, az égben lévő anyaszent egy házal valo egyeségit, akivel is egy test, amint ide fellyeb meg mondók, 2. hogy örülvén győzedelmes voltáért, azért az Istennek hálákat adgyunk, 3. hogy az¹⁰¹¹ őket valo követésre ma- 35 gunkot fel gerjeszük, 4. hogy az ő esedezéseek által, a kristustol. kegyelmet nyerjünk. Conc. trid sess. 22. Cap. 3. de sacrificio missae.

¹⁰¹⁰ szüztől, [Második z-sz-ből javítva.]

¹⁰¹¹ az [Beszúrás.]

K Régi szokásé az áldozatban a szentekről való emlékezet tétel?

F Ez a szokás meg volt mindenkor az anyaszent egyházban., ezt meg lehet bizonyítani a leg régieb liturgiákból., és az első saeculumok béli szent atyák¹⁰¹² írásiból. s. justinus. apolog 2. s. Cypr. epist. 34. et 37. s. Chrysost. hom. 21. supr. act. apost. s. aug. libr 8. de Civit dei. Cap. 27. [158a:]

11 Articulus.

Hogy kiért ajánlyák. a Mise szent Aldozattyát.

K kiért ajánlyák. a Mise szent áldozattyát?

F. Az egész emberi nemzetért, fő képpen ahivekért, és a purgatoriumban lévő lelkekért.

Magyarázat.

A Misében közönségesen nem téznek emlékezetet másokrol, hanem a Catholicus hivekről, nintsen is olyan Deák liturgiánk a mely nyilván tenne emlekezetet ahitlenekről, hanem tsak nagy pénteken. tesznek emlékezetet mostanában ő rollok, az előtt minden misében imádkoztak érettek, leg aláb ollyankor, a mikor apüspök mondot misét, az anyaszent egy ház szándéka a, hogy leg aláb titkon imádkozanak érettek, a mi atyánkban, fel találtatik az érettek valo imádság., szent pál azt akarja. *hogy minden emberekért imádkozanak, mivel az illyen imádság jó. és kellemetes az ur jesus kristus előtt, aki azt akarja. hogy minden ember üdvözüljön, és az igazság üsméretire jusson.* 1 tim. 2. 1.

K Honnét bizonyított meg. hogy lehet ajánlani a szent áldozatot. apurgatoriumban lévő lelkekért?

F Az egész¹⁰¹³ világon lévő anyaszent egy házaknak hagyásiból.

1. Ezt a hagyást meg lehet bizonyítani az egész szent atyák¹⁰¹⁴ [158b:] írásiból, és a Conciliumokból., tertul. lib de corona militum Cap. 3. s. Cypr. epist 66. s. aug. libr 9. de conf. Cap 12. et 13. Conc. 4. Carthag. Can 79. Anno.¹⁰¹⁵398.

2. Az egész liturgiákból, mivel egy nintsen, aki¹⁰¹⁶ emlékezetet ne tenne ahalottakrol, az anyaszentegy ház az egész világon követi azt a szokást. hogy a holtakért ajánlya a szent áldozatot., szokásban volt szent Chrysostomus idejében, aki arról világosan beszél, hom 69 ad populum antioch., és szent agoston erről nyilván tanit. ezt a szokást

¹⁰¹² szent atyák<bol,> írásiból.

¹⁰¹³ egész [égészből javítva az ékezet áthúzásával.]

¹⁰¹⁴ [A lap alján tollpróbászertü beírás: *vigadgyunk az urban* – vö. alább az 1023. sz. jegyz. is.]

¹⁰¹⁵ Aö. [Rövidítésjellel.]

¹⁰¹⁶ aki<ben> emlékezetet ne tenne [Törlés a sor végén.]

mindenüt tartották, amidön. lutherus, és Calvinus azt el akarák törteni, nem is lehet meg mondani hogy ez a szokás mitsoda időben kezdődöt, tehát apostoli trádítio szent agoston mondása szerent,¹⁰¹⁷ libr 4. de baptist. cap. 24.

5 K Mitsoda az anyaszent egy ház szándéka. midön az élökért ajánlya az Istennek a szent áldozatot?

F A hogy abünösök meg¹⁰¹⁸ téréseket kérje Istentől, az igazaknak meg maradásokat, és mindenikének az üdveséget.

12 Articulus.

A halottakért valo miséknek, bővebben valo magyarázása

K Mitsoda az anyaszent ház¹⁰¹⁹ szándéka. midön ahalottakért aján-
10 lya az Istennek a szent áldozatot?

F A hogy, a szenvedő lelkeknek könnyebbülést nyer-[159a:]jen Istentől, és hogy a szenvedéstől meg szabadulván. az örök ditsőségben mehessenek.

K Leheté azt el mondani, hogy bizonyos számu misékel., vagy a
15 privilégiátus oltáron mondot misével,¹⁰²⁰ bizonyoson meg szabadithatni valamely lelkeket apurgátoriumból?

F. Azt nem lehet mondani, és magunkot ahoz kell szabni, a mit mindenkor hitt az anyaszent egy ház., tudni illik, *hogy a purgatoriumban lévő lelkek. meg könyebittetnek az imádságok, alamisnák, és a szent*
20 *áldozatok által. ezt szent ágoston mondgya. serm.32. de verbis apost.* libr 4. de baptist. Cap 24. ezeknél többet mondani bizonytalan dolog, és el kell kerülni az ilyen dolgokrol. az olyan kérdéseket, mellyek tsak a curiositast nevelik.

K Ajánlottáké az előtt, valamint mostanában. a szent áldozatot
25 különösön minden halotért?

F. Az előtt, valamint mostanában., a szent áldozatot, soha ugy nem ajánlották egy¹⁰²¹ halotért. vagy élőért. hogy akor atöbbiért is nem ajánlották volna, mert a mise az egész anyaszent egy háznak áldozattya, de a mindenkor meg volt, valamint mostanában, hogy az imádságokat
30 különös személyre is¹⁰²² fordították, eki tettzik a Conciliumokból. és

¹⁰¹⁷ mondása szerent, <ſ> libr 4.

¹⁰¹⁸ meg <térjenek.> téréseket

¹⁰¹⁹ anyaszent [egy]ház [L. még a 319., 880. sz. jegyz.]

¹⁰²⁰ misével, [s (hosszú ſ) v-ből javítva.]

¹⁰²¹ egy<ért,> [Kereszttel jelölve és a lap aljára írva:] halotért. vagy élőért.

¹⁰²² is [Beszúrás.]

a szent atyák írásiból. 4 Carthag. Can 79. tertull. libr. de monog. Cap. 11. Euseb. lib 4. de vita Constan. Cap. 71. s. ambr. oratio funeb. de valentin. s. aug. de Conf. libr 9. Cap 12.¹⁰²³ [159b:]

K Mitsoda napon ajánlyák. a szent áldozatot. ahalottért?

F 1. Azon a napon. a melyen valakí meg hal. tertul. libr. de anima. 5
Cap. 51. Euseb. de vita Constan. libr 4. Cap 71. s. aug. Conf. libr. 9.
Cap 12. atest jelen lévén.¹⁰²⁴

2. holta után valo harmadik napon. akristus harmadik napon valo fel támadásának emlékezetire. constitutiones apost. libr.¹⁰²⁵ 8. Cap. 42.

3. A hetedik napon., mert az Isten, azon anapon nyugodot meg, s. 10
ambr. ora. de fide resurecti.

4. A harmintzadik napon.. Amalarius. libr. 3. de offi Ecclesi. Cap 44.

5. Az anniversarium napján. esztendő mulva, azon a napon a melyen 15
meg holt. tertul. de Corona mili. Cap. 3.

K Nem babonaságé eképpen vigyázni a napokra.?

F. A napokra vigyázni valamely helyes ók nélkül babonaság, de 20
mikor nagy okból akarnak tselekedni valamely dolgot valamely napon, 20
inkáb mint sem a másikán, a nem babonaság. meg tartani avasárnapot,
és más napokat, a melyeken akristus titkait illik, a nem babonaság, 20
mind ezekből azt láttyuk, hogy jó¹⁰²⁶ okból mondanak miséket azokon
a napokon. és a szent, és ditséretes dolog. mostanában is meg tartani
azt a régi szokást.

K Nem leheté viszá élni. valamiben, ahalotti Misék iránt?

F. Igen is, mivel a szent dolgokal. minden nap. [160a:] láttyuk hogy 25
viszá élnek.

K Miben áll hátt az a viszá élés?

F. Abban hogy nem követik az anyaszent egy ház szándékát, akiis 30
azt akarja. hogy a halottakért valo Isteni szolgálatban. a hejában valo
költségeket el távoztassák, és hogy azt a rendet kövessék, amelyet ad 30
ez iránt, a mellyet sok volna itt fel tenni, azt a rubricában meg lehet
láttni, mind azon által, egyet szükséges fel tennem,¹⁰²⁷

Az anyaszent egyház azt parantsollya., hogy ha tsak rend kívül valo 35
dolog nem történik, a mise meg egyezék a napon¹⁰²⁸ lévő officiumal,
de a hivek azt nem tudván, vagy arra nem vigyázzván, midön valakiért

¹⁰²³ [A lap alján tollpróbászertü tollvonások és beírás: *Vigadgyunk Mig lehet* – I. előbb is, 1014. sz. jegyz.]

¹⁰²⁴ atest jelen lévén. [Később írta be, a latin utalás mellé.]

¹⁰²⁵ libr. <8> 8.

¹⁰²⁶ jó [Sor alatti későbbi beszúrás.]

¹⁰²⁷ fel tennem, <a> [Új bekezdésben:] Az [...]

¹⁰²⁸ napon [a-o-ból javítva.]

akarnak misét mondatni, azt akarják hogy halotti misét mondgyanak, meg nem vizsgálván, hogy ha a meg lehető, vagy nem azon a napon, találkozik is olyan pap. aki ebben kedvez a hiveknek. és halotti misét mond. nem vigyáztván anapra¹⁰²⁹ holot, ez abusus, mivel azt kellene tudni ahiveknek. hogy mindenik mise oly hasznos aholdtaknak. valamint az élőknek, A minden¹⁰³⁰ napi misékben szintén ugy imádkoznak különösön aholdtakért. valamint a több misékben. és tsak a halotti solemnitásért, és atöb Isteni szolgálatoért. melyek vannak aholdtakért, a fellyeb fel jedzet¹⁰³¹ napokon, hogy az anyaszent egy ház rendelte azokat¹⁰³² az imádságokot. és oktatásokot. a melyeket olvasák, a halotti misékben. nem szükséges tehát hogy a hivek az anyaszent egy háznak rendit meg bontsák, és olyan napokon mondassanak miséket a melyeken meg vagyon tiltva. és a papok¹⁰³³ [160b:] kik nékik ebben kedveznek, hivatalyokot nem tudgyák egészen, mivel másképpen, azt nem tselekednék.

13 Articulus.

Az Énekes, és a szóval valo misékröl.

K Hány féle képpen mondgyák a szent Misét?

F. Két féle képen, 1. azokás szerént valo nagy Cérémoniával. 2. Cérémonia, diaconusok, és ének nélkül, az egyikét nagy misének, amásikát kis misének nevezik.

20 K Láttuké azt arégi szokásokbol. hogy ilyen két féle képpen lett volna az áldozat?

F A nagy misének rendit láttuk a szent justinus második apologiájában., az apostoli Constitutiokban. libr 8. Cap. 6. egy szóval, mindenüt arégi irásokban.

25 A kis Misének régisége nem ujjab, mivel erröl nagy bizonyságokot találunk. tertuli libr. de persecuti. cap 14. st Cypr. epist. 5. Euseb. libr 4: de vita Constant. Cap 45. st aug. libr. 22. de Civit dei Cap. 8. st Grego. mag. hom. 37. supr Evang. Cardin. bona. liturg libr. 1. Cap. 14.

K szabadé Misét mondani. midön senki sem Communcial?

30 F. A papnak, aki a szent áldozatot ajánlya, aszenttségel kell Communcialni, anépnak. aki jelen vagyon. leg aláb lelki képpen, az anya-

¹⁰²⁹ és halotti misét mond. nem vigyáztván anapra [Kereszttel jelölt későbbi beírás a lap alján.]

¹⁰³⁰ minden <na> napi [Tollhiba:] misékben szintén ugy <u> imádkoznak különösön [ékezetthiba.]

¹⁰³¹ fel jedzet [t-n-ből javítva.] napokon,

¹⁰³² aokat [Íráshiba.]

¹⁰³³ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások.]

szent egy ház azt kívánná. hogy mind azok akik a misén jelen vannak, olyan tiszták volnának. hogy mind Communicálhatnának, vagy is leg aláb némelyek közüllök, de azért nem tiltta az [161a:] olyan misét. ahol tsak egyedül a pap Communicál, de söt még azt szentnek. és jónak tartta. Conc. trid. sess. 22. Cap. 6. de sacrificio missae. 5

Magyarázat

A papnak. a ki a szent misét ajánlja. Communicálni kel. 1. mert apapnak Communioja szükséges leg aláb¹⁰³⁴ az áldozatnak egész voltáért, 2. mert az anyaszent egy ház azt parantsolja a papoknak hogy Kommunikállyanak. mindenkor mikor misét mondanak¹⁰³⁵ Conc. 10-
let 12. Can 5.

A népnek¹⁰³⁶ aki a szent áldozaton jelen vagyon, Communicálni kell. leg aláb lelki képpen, mivel a mise, a népnek olyan áldozattya, valamint apapnak, együtt kell tehát ajánlani azt a¹⁰³⁷ papal, szükséges azért hogy abban részesüllyön. leg aláb szivel. és lelki képpen,¹⁰³⁸ 15

A misé a hol tsak egyedül a pap Communicál. jó, és szent. 1. mert azért nem különösön¹⁰³⁹ valo áldozat, hanem az egész anyaszent egy háznak áldozattya, közönséges, és valóságos áldozat.¹⁰⁴⁰

2. Az anyaszent egy ház¹⁰⁴¹ soha sem tiltotta az olyan miséket, ahol tsak egyedül apap Communicál, azt nem lehetne meg mutatni, hogy 20
mikor tiltotta volna azt meg, de azt. meg lehet bizonyítani sok régi bizonyságokkal. hogy az olyan misék, a hol tsak egyedül a pap Communicál, igen régen vannak szokásban meg sem lehetne mondani eredetit annak a szokásnak, Cardin. bona. liturg. libr 1. Cap 14.¹⁰⁴²

¹⁰³⁴ leg aláb [aláb – beszúrás.]

¹⁰³⁵ mindenkor mikor misét mondanak [Később írta be a sor alá.]

¹⁰³⁶ A nép^k [A ^k utólagos beírás a szóközbe.]

¹⁰³⁷ a [Beszúrás.]

¹⁰³⁸ [Utána beírás: *heja vagyon*; új bekezdésben:] A misé<k> a hol

¹⁰³⁹ különösön [Szóvégi *n* – javítva.] valo áldozat<ok>, hanem

¹⁰⁴⁰ [Utána beírás: *heja vagyon*]

¹⁰⁴¹ egy ház <az> soha sem tiltotta az olyan

¹⁰⁴² [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások és beírás: *ebül gyült szérdék*]

[161b:] 14 *Articulus.*

Hogy mitsoda helyen kell mondani a Misét, és a házaknál lévő kápolnákról.

K Mitsoda helyen kell szolgáltatni a szent áldozatot?

F. Az apostolok rend szerént a házakban szolgáltaták. act. 2. 46. mind azon által. ki tetzik szent pál mondásából, hogy már akkor volt arra rendeltetett hely. amelyet templomnak neveztek, 1 Cor. 11. 22. az⁵ üldözésekben pedig mindenüt. ajánlották. a szent áldozatot. ahol lehet, a tömlöczben, vendég fogadokban. és föld alatt való pintzékben, Euseb. hist. Eccles. libr. 7. Cap 17. de amidön a hivek szabadságban voltanak, mindenkor, arra rendeltetett helyeken áldoztanak, szükségben most is meg lehet a házakban, de¹⁰⁴³ szükségesen kívül másut nem¹⁰ szabad, hanem a templomban, és a meg szentelt kápolnában. Conc. trid. sess. 22.¹⁰⁴⁴

K Régi szokásé a házaknál kápolnáknak lenni, ditséretes dologé, és szabadé?

F Constantinus Császár. épitetet vala egyet amaga udvara számára, amint Eusebius mondgya. de vita Constan, libr 4. Cap. 17. már igen¹⁵ régi időktől fogva, adnak arra szabadságot a püspökök, a fejedelmeknek, és anagy uraknak, szükségben másoknak is meg engedik, példának okáért, midön a parochiális templom mesze vagon úgy hogy. az utra. vagy más akadályokra való nézve, sok[162a:]szor elkelletnék mulatni²⁰ az Isteni szolgálatot., de a háznál lévő kápolnák iránt, igen kell vigyázni az anyaszent egy ház rendelésire.

1. A nagy Innepekben nem szabad ótt misét mondatni, hanem a parochiában kell menni, hogy ha lehet.

2. Hogy üsméretlen, vagy idegen papal nem szabad abban misét²⁵ mondatni a püspök hire nélkül.

3. Minden harmadik vasárnapon leg aláb a parochiális templomban kell misét halgatni,

4. Arra igen kell vigyázni. hogy az oltárhoz való szent edények, öltözetek, fejér ruhák, tisztán, és tisztességesen tartassanak,

³⁰ 5. A parochusnak, meg kell némelykor vizgálni, a háznál lévő kápolnát, hogy ha ótt, minden jó rendben vagoné. Conc. trid sess. 22.

¹⁰⁴³ de <azon> szükségesen kívül [szükségen <azon> fölé írva világosabb tintával. A törlés és javítás későbbi.]

¹⁰⁴⁴ [A latin utalást utólag írta be.]

15 Articulus

Az oltárokról, oltári öltözetekről. fejér ruhákról,
és a szent edényekről.

K Regi szokásé az anyaszent egyházban. oltarokat tartani, a melyeken ajánlyák a szent áldozatot?

F Ez a szokás az apostoloktól maradt., szent pál arról emlékezetet tészén, az egész szent atyák is ezt a szokást bizonyítyják, 1 Cor. 10. 12. hebr. 13. 10. tertul. libr. ad Conjug. Cap. 7. [162b:] st. Iren. libr. 4. Cap. 5
34. st Cypr. epist. 66. st optat. lib 6. Contr. donatistas. st Chrys. libr
6. de sacerdo.

K A régi időkben, miből voltak az oltárok?

F Azt el lehet itélni, hogy az üldözésekkor. vagy fából, vagy kőből voltak. a mint lehetet., mivel abban az időben a szent áldozatot minden-
nüt ajánlották, ahol alkalmaság adatot., a negyedik saeculumban
válogatás nélkül áldoztanak., akő, vagy afa oltáron, st Gregorius. de
Nyss. emlékezetet tészén a kő oltárról, orat.supr. baptis. Je. Chr. szent
athánasius pedig a fa oltarrol. epist. ad solita de már régi időktől
fogvást, tsak kő oltáron szabad áldozatot tenni, 15

K Miért rendelte az anyaszent egy ház. hogy az oltárok kőből
legyenek.?

F Mert az oltár akristust jelenti, aki is aszent írásban négy szegeletű
könek neveztetik.

K Régi szokásé az oltárok alá. reliquiákat tenni? 20

F. Annak kezdetit nem tudjuk. hanem azt tudjuk hogy ez a
szokás. közönséges volt. a negyedik saeculumban, st. hier. Contr. vigi-
lan. st aug. libr 20. Contr. faust. Cap. 21. ami pedig leg előbször adhatot
erre okot. I. a szent jános látásiban olvasuk. hogy az oltár alatt látta a
martyrok lelkét, apoc. 6. 9. 2. a szükség, mivel az üldözésekben. kényszerítettek. misét szolgáltatni,¹⁰⁴⁵ a föld alatt való helyekben. a mártýru-
mok temetésin. 25

K Régi szokásé az anyaszent egyházban, egy nehány.¹⁰⁴⁶ [163a:]
oltárnak lenni egy templomban.?

F A görög templomban tsak egy oltár vagyon., mivel napjában tsak
egy misét mondanak, mindenik templomban, szent Ambrus a nénnyi-
nek írot leveleiben erről emlékezetet tészén, A nagy szent Gergely.
palládus püspöknek írot levelében, a ki is tizen három oltárt tsinálta-
tott volt egy templomban, arra inti, hogy gondviselésel legyen. azokra
a papokra, kik azoknak az oltároknak fognak szolgálni. 35

K A kő táblák. melyeket a püspök szenteli meg, hogy azon ajánlyák

¹⁰⁴⁵ szolgál<ta>tatni,

¹⁰⁴⁶ [A lap alján őrszó: oltárnak]

a szent áldozatot; az olyan helyeken ahol meg maradando szentelt oltár nintsen. régen vannaké azok szokásban,

F A deák anyaszent egy házban azok a szentelt kövek. igen régen vannak szokásban. ahetedik saeculumban., avenerabilis Béda, erről
5 emlékezetet téssen. histo libr 5. Cap 11.

A görögök. nem élnek olyan hordozható kö oltáral, hanem a helyet. nagy Cérémoniával szentelnek nálok. olyan ruhákat. a melyeket abrosz formára. el terittik. a hol misét akarnak mondani. azokat a szentelt ruhákat ők nevezik. *Antimisia* ez a szokás igen régi a görög anyaszent
10 egy házban. Cardin Bona. liturg. libr. 1. Cap. 14.

K Az abrosz, melyet leteritene az oltarra, a Corporale, a kehely, a paténa, az oltári eszközök, mind ezek régen vannaké szokásban az anyaszent egy házban?

F. Mind ezek igen régtől fogva vannak szokásban. hanem tsak
15 abban eset változás, hogy az előtt más féle formájuk¹⁰⁴⁷ [163b:]
voltanak. Cardin. Bona. liturg. libr. 1. Cap 25.

K Régi szokásé virágot tenni az oltárookra?

F. A régi időkben az oltárookra edényekben virágot nem tettek, és a nem régi szokás hogy téssnek, sok számtalan régi nevezetes templomokban most sem tesznek, de az oltarra, és az oltár körül virágot
20 hinteni, arégi szokás, szent agoston erről emlékezetet téssen. de Civit dei. Cap 8. libr 22. le is írja a tsudát melyet tett az Isten egy emberel, a ki egy virágot le vévén az oltárol, ahol volt a szent István első mártyr réliquiája, és azt a virágot egy betegnek a fejére tévén. a beteg meg
25 gyógyult. szent ágoston. meg akarván pedig mutatni, hogy a szent István esedezése által lett volna az a tsuda, azt fel teszi, hogy a beteg meg gyógyulván, és meg térvén, mindenkor ezek a szók voltak a szájában, uram Jesus, vedd hozzád az én lelkemet, noha a beteg nem tudta. hogy szent István mondotta volna leg először ezeket a szokot.
30 lehetnéé hitelt nem adni ilyen nagy szent bizonyításának.

16 Articulus.

A Miséhez való öltözetekről, a melyeket a püspökök,
a papok vesznek magokra, és azoknak régiségekről.

K Püspökök, és apapok miért vesznek magokra más féle köntöst, a misekor. mint a magok rend szerént való köntösök?

F A régi időkben, hasonló formájú köntösökben szolgáltak az oltárnál a püspökök a papok, és adiaconusok, mint a melyeket viseltek rend

¹⁰⁴⁷ [A lap alján és feljebb is, a sorok végein tollpróbászertü tollvonások.]

szerént, mind azon által. atisztaságnak és a tisztességnek kedviért, más köntöst¹⁰⁴⁸ tartottak az Isteni szolgálatra, a mely drágáb volt. hogy ha pedig [164a:] most nagy különbözes vagon a Mise mondo öltözetek közöt, és a közönségesen valo öltözetek közöt, az, az oka, hogy a világiak meg változtatták a köntösök formáját, de az anyaszent egy ház 5 azt a régi formát meg tartotta, noha abban is¹⁰⁴⁹ lett valamely változás. Cardin. Bona. lyturg. libr 1. Cap 24.

K Jó, és ditséretes szokásé az Isteni szolgálatra. különös köntöst tartani?

F. Azt tiszteletes dolognak tarttyák. amidön a fejedelmek bizonyos 10 Cérémoniákban, arra rendeltetett köntösököt vesznek magokra, és amidön atanáts urak, nagy palástokban mennek atanátsban,¹⁰⁵⁰ hogy lehetne azt rosznak tartani, ha az Isteni szolgálásban. különös köntöst vesznek fel, az Isten maga parantsolta volt¹⁰⁵¹ az ó testámentumban, hogy az Isteni szolgálathoz, a papok különös köntöst vegyenek magok- 15 ra, ez a szokás az anyaszent egy házban mindenüt mindenkor meg volt, valamég a protestánsok azt el nem hagyaták némely helyeken, mivel mindenüt el nem hagyathatták, de sött még ángliában is meg vagon ez a szokás. azok közöt, kik az anglicána liturgiát követik.

K Miért változtatttyák. annyiszor a szint. az oltári öltözetekben? 20

F A színek meg jelentik nekünk, hogy azon anapon mitsoda innepet 25 áll az anyaszent egy ház, tudni illik, a fejér szín, jelenti akristus titkainak innepét, és a szüzek¹⁰⁵² [164b:] Innepeit, a veres a mártynomokot, a viola szín, a penitentzia tarto napokat, a fekete. a halottakért valo szolgálathoz, a zöld szín, vasárnapokra, és más közönséges napokra 25 valo,

K Mitsoda hasznát vették az előtt annak az oltári köntösnek., a melyet pluviálénak nevezik?

F. Az olyan köpenyeg volt, melyet esős időkben aprocessiókban vették fel, azután azokat drága matériákból kezdék tsinálni, ugy annyi- 30 ra. hogy végtire. Ceremonialis öltözeté lett.

K A papi Casula regenten olyan formájú volté, mint mostanában?

F. Nem, mert egészen kerekded volt, hanem aközepin volt a hasittás, apap azon vetette anyakában, valamint mostan, ugy hogy a karját.,¹⁰⁵³

¹⁰⁴⁸ köntöst [Szóvégi *t-t* utólag, a törlés után írta be;] <volt rend> tartottak<az> az [törlés a sor elején.]

¹⁰⁴⁹ is [Beszúrás.]

¹⁰⁵⁰ atanátsban, [Szóvégi *a* – megkezdett hosszú szárú betüből javítva.]

¹⁰⁵¹ parantsolta volt<,> az ó testámentumban,

¹⁰⁵² [A lap alján két tollvonás.]

¹⁰⁵³ kar<jan>ját.,

és egész testét bé fedte, sok helyeken láthatni még ilyen régi Casulákat, régenten pedig közönségesen viselték azt. atöbb köntösön felyül. arégi formáju Cásula., egy nehány. Ceremoniára ada¹⁰⁵⁴ okot, a melyét még mostanában is meg tarttyák.

5 1. Az előtt, mikor apap a Confitéort mondotta., az egész Casula le volt botsátva, hanem akor türték fel akét karjánál, midön az oltárhoz fel ment. és a mánipulát is akor adták abal karjára, valamint most is, tsak akor adgyák a püspököknek a karjokra. Bona. liturg. libr 1.

2. A Casulának nehézsége miat, a pap nem emelheté jol fel szabado-
10 san a kezeit. hanem fel kellett emelni a¹⁰⁵⁵ [165a:] a Casulát., innét is jött az a szokás. hogy midön a pap akristus testét fel mutattya. a Casulát fel emelik. Cardin Bona. ibid.

A Görögöknél most is szokásban vagon az ilyen régi¹⁰⁵⁶ Cásula, a latinusok, azt lassanként az alkalmasoságnak kedviért a két oldalát
15 fel hasították, és aprodonként. addig hasították, hogy olyan formáju lett, a mint mostanában láttyuk., az anyaszent egy háznak minden parantsolatya nélkül.

17 Articulus.

A Szent Mise szolgáltatásának, napjairól. és oráiról.

K Mitsoda napokon kell szolgáltatni amisét?

F. 1. A bizonyos hogy a kristus ugy rendelte a mise áldozattyát, hogy
20 az anyaszent egy házban azt világ végiig ajánlyák.

2. Azt el hihetni hogy a jérusalémi anyaszent egy házban,¹⁰⁵⁷ melyet az apostolok fundalták. a szent lélek le szállása után, misét szolgáltat-
tak minden nap, mivel szent lukáts ezeket, mondgya, *Az Apostolok minden nap egyenlő akarattal. a templomban mennek vala, és a házaknál*
25 *a kenyeret meg szegvén.* act. 2. 42. 46. meg fellyeb azt mondgya. *hogy ahivek foglalatosok valának. a kenyérnek meg szegésiben, és a könyör-
gésben.* a világosan ki tettzik, hogy szent lukáts, a kenyérnek meg szegésin, az oltári szentséget érti, elhihetni tehát azt, hogy az apostolok aházaknál minden nap áldoztanak.

30 3. Azt tudgyuk a szent Irásbol, és atraditiobol., hogy ahivek¹⁰⁵⁸ [165b:] minden vasárnapon. özve gyültenek. a szent áldozatra, hason-

¹⁰⁵⁴ ada [Beszúrás.]

¹⁰⁵⁵ a [165a:] <zeit.> a Casulát.,

¹⁰⁵⁶ régi [Későbbi beszúrás.]

¹⁰⁵⁷ egy házban, [ban – beszúrás.]

¹⁰⁵⁸ [A lap alján két tollpróbaszerű tollvonás.]

lot kell mondani az innepekről. a melyeket sokat közüllök, az apostolok rendelték, act.20. 6.7.8.

4. A mi pedig aközönséges napokat illeti,¹⁰⁵⁹ azok iránt az anyaszent egy ház rend tartása nem volt mindenüt. egyenlő, *vannak olyan templomok.* mondgya szent ágoston, *ahol minden nap ajánlyák a szent áldozatot, vannak meg olyanok a hol tsak szombaton, és vasárnapon., másokban pedig tsak vasárnapokon,* azt is utánna teszi, hogy mindenik anyaszent egy háznak. amaga rend tartását kel ez iránt követni. epist 118. ad janua. a görög anyaszent egy házban nagy böjtön. tsak szombaton, és vasárnapon mondanak misét. a médiolánumi templomban soha sem mondanak misét, a nagy böjti pénteken. de másut mindenüt mondanak az egész deák anyaszent egy házban. minden nap. nagy pénteken kívül, a régi klástromokban az előtt, tsak vasárnapokon. és innep napokon mondottak misét., ezt a szokást sokáig tartották. char-tusiánusok, az illyen rend tartások. meg változhatnak. kinek, kinek, szent ágoston szerént. a maga anyaszent egyházának szokását kell tartani, rosznak nem tartván amását, de a mi ez iránt bizonyos, és a mi mindenüt szokásban volt. a, hogy vasárnapokon, és innep napokon. a mise szent áldozattya meg volt. mind ebben, mind más sok dolgokban is. aprotestánsok., el távoztanak az apostolok rendelésitől, és az egész anyaszent egy ház. tartásától. mivel ök. esztendőben. tsak négy szere rendelték az ur vacsoráját, noha azzal ditsekednek. hogy ök tsak a szent írásal tartanak. Cardi bona liturg, libr 1. Cap 14. de mind ebben, mind más sokakban azal ellenkeznek¹⁰⁶⁰ [166a:]

K Egy nehány miséket szolgaltatni egy templomban napjában, régi szokásé a?

F Azt már meg mondottuk. hogy a görög anyaszent egy házban mindenik templomban tsak egy oltár vagyon. és napjában soha sem mondanak két misét egy oltáron, ez igen regi szokás a görög anyaszent egy házban.

Egy nehány miséket mondani mindenik templomban, ugyan egy oltáron, vagy atöbb oltárokon, az igen régi szokás a deák anyaszent egy házban. és leg gyakrabban ugyan egy pap is mondotta azokat a miséket, valamint mostanában láttyuk karátson napján, de régenten, a nem volt közönséges, hogy mindenik pap különösön mondgyon misét, leg aláb vasárnapokon, és innep napokon. hanem mindnyájan együt ajánlottak a szent áldozatot, vagy apüspökel, vagy a papal, aki a nagy misét mondotta, erről példát látunk, midön püspököt, vagy papot szentelnek,

¹⁰⁵⁹ illeti, <k,> azok iránt

¹⁰⁶⁰ de mind ebben, mind más sokakban azal ellenkeznek [Később írta be a lap aljára, a latin utalás után.]

mivel az ujj püspök, vagy az ujj pap, együtt mond misét azzal, aki öt fel szenteli. Cardin. Bona liturg. libr 1. Cap. 14. et 18.¹⁰⁶¹

K A régi időben hány orakor szolgáltatták a misét?

F A krisztus ezt az áldozatot. tsötörtökön estve vatsora után rendelé
 5 De az anyaszent egy ház, az apostolok hagyása szerént, a krisztushoz
 valo tiszteletre nézve, helyesnek ítélte aszent áldozatot reggel éhomra
 ajánlani.¹⁰⁶² eképpen is¹⁰⁶³ tselekedet mindenkor az anyaszent egy
 ház, s. aug. epist. 118. ad janua. s. basil. hom. 1. de jejunio. mind azon
 által, az előtt, sokáig szokásban volt., hogy nagy tsö-¹⁰⁶⁴[166b:]törtö-
 10 kön. misét mondottak estve étel után, hogy azon anapon, egészen¹⁰⁶⁵
 azt tselekedgyék, a mint a krisztus tselekedet. Conc. carthag. can. 48.
 Anno.¹⁰⁶⁶ 397

Ezen traditiora valo nézve, hogy éhomra mondgyák a misét, a mise
 szolgáltatasának is ideje orája,¹⁰⁶⁷ hol éléb, hol hátrab eset, ahoz
 15 képést, a mint az ételnek ideje éléb, vagy hátrab volt, de rend szerént
 a nagy misét. tertia után mondották. az az, kilentz ora után, regel, a
 rend szerént valo böjti napokon. a sexta után. ugy mint dél után, mert
 az ebéd három orakor volt, a nagy böjtben pedig. a nona után, ugy mint
 három orakor dél után. mert tsak vetsernye után ettek. a vetsernyét
 20 pedig ött, vagy hat orakor mondották. A mostani közönséges szokás
 pedig a, hogy hajnaltol fogvást, délig lehet kis misét mondani.

18. Articulus.

Hogy mitsoda készülettel kell lenni azoknak, kik misét
 mondanak.

K Mitsoda belső képpen valo készülettel, és szenttségűnek kell
 annak lenni, a ki misét mond?

F. Mint olyan szenttségű embernek, aki akrisztus helyét tarttya, és
 25 képít viseli, avallásnak leg nagyob dolgában, hogy ha az ó testámen-
 tumban szentnek kellett annak lenni, aki a sánctuariumban lévő oltár-
 ron füstölököt égetet, és aki akenyereket az asztralra tette., mivel az irás
 azt mondgya. hogy a papoknak szentül kell magokat viselni, mert ök

¹⁰⁶¹ [A latin utalás mellé beírta: *heja vagon*]

¹⁰⁶² ajánlani. [Második *a-á*-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

¹⁰⁶³ is [Utólagos beírás a szóközbe.]

¹⁰⁶⁴ [A lap alján egy tollpróbaszerű tollvonás és beírás: *ma szent Mátyás*]

¹⁰⁶⁵ egészen [*en* – beszúrás.]

¹⁰⁶⁶ Aö. [Rövidítésjellel.]

¹⁰⁶⁷ orája, <hog> hol

ajánlyák atemjént, és a kenyereket, annak okáért szentek legyenek levit.
21. 6. annál nagyobb szentségűnek, és nagyobb készüllettel kel hát annak
lenni, aki [167a:] aszentekeknek szenttyét ajánlya, akinek szolgálattya
fellyeb valo az angyalok szolgálattyanál,

Mind azon által, akar mely nagy légyen ez aszolgálat, de azt halan-
dó, és vétek embereknek kell végben vinni, az is bizonyos hogy az
Isten,¹⁰⁶⁸ nem kívánna azt apüspököktől, és a¹⁰⁶⁹ papoktól. az olyan
tekélletes¹⁰⁷⁰ szentségüséget, hogy a botsánando vetkektől is mentek
legyenek, mert ha, az ugy volna, senki pappá nem lehetne, de leg aláb.
hogy a szent áldozatot méltán ajánlhassák, ne legyenek ragaszkodásal.
a botsánando vétekhez, hanem tellyeségel. a kristushoz kaptsoollyák
magokot. és buzgoságál ohajtsák a menyet. az olyan papok, kik
siettségel. és hamarságál mondgyák a misét, meg mutattyák azzal. hogy
tsak testi képen tselekeszik. a mit tselekesznek, az olyanok nagy száma-
dásal tartoznak, de még nagyobbbal tartoznak az olyanok. kik tisztáta-
lan lelki üsmérettel mérnek a szent oltárhoz járulni, az anyaszent egy-
ház azt kívánna, hogy azok kik misét mondanak, meg tartották volna
a keresztségi ártatlanságokot. mind azon által, meg engedí, hogy
pappá szenteltessenek azok, kik azt elvesztvén, helyre hozták igazán
valo penitentzia tartásokál, s. Chrysos. de sacerd.

19 Articulus.

Hogy mitsoda készüllettel kell jelen lenni a misén, és
hogy, mellyik a leg jobb modgya a mise halgatásának.

K Mitsoda készüllettel kell jelen lenni a Misén?

F Azt hittel, bizodalommal, és tisztelettel kell halgatni. [167b:]

Hittel, mert tsak egyedül a hit által, láttyuk azokot a nagy titkokot.
melyeket őtt imádunk.

Bizodalommal, mert semmi nem indithattya jobban a bünöst a
bizodalomra, mint a, hogy láttya. a kristust, hogy maga ajánlya magát
érettünk az attyának.

Tisztelettel, mert ez a vallásnak, legg szentebb tselekedete, mivel a
kristus őtt magát ajánlya az Istennek, nékünk is kell ajánlanunk a
kristus a pap kezei által, és magunkot is kell ajánlani akristusnak, őt
azért vagyunk jelen, hogy az ur haragját meg engeszteljük., kegyelmét
kérjük, örökös urunknak vallyuk,¹⁰⁷¹ jó téteményiért hálákok ad-

¹⁰⁶⁸ az Isten, <a szentség mellet,> nem kívánna

¹⁰⁶⁹ a [Beszúrás.]

¹⁰⁷⁰ tekélletes <szentségüek legy> szentségüséget,

¹⁰⁷¹ vallyuk,<k> [k-n-ből javítva.]

gyunk, mind ezek arra köteleznek minket, hogy igen nagy tisztelettel legyünk a mise alatt.

K kitsodák azok, kik ezen tisztelet ellen vétkeznek, a Mise alatt?

F. 1. Azok, kik őt botránkoztatva képpen vannak jelen, kik őt nem helyesen viselik magukat., nevetnek, beszélgetnek,¹⁰⁷² ide, s'továbbá tekingetnek illetlenül, magokon ruhájukat igazgatták, 2. azok kik. halálos vétekben lévén, se a penitencia tartására, se a meg térésre szándékok nintsen.

K Mitsoda formában kell a misét halgatni?

10 F. A kis misét térden kell egészen halgatni, a két evangéliumon¹⁰⁷³ kívül, az énekes mise alatt. jobban nem lehet tselekedni, mint a Cléricusokra vigyázni, fent állani, mikor azok fent állanak. le ülni mikor le ülnek, és le térdepelni, mikor le térdepelnek, mind azon által, a ki mindenkor térde-[168a:]pelni akar, ditséretes dolgot tselekeszik.

15 K Miért mondod azt, hogy azok nem tisztelettel halgatták a misét. akiknek meg térésre való szándékok nintsen.?

F Mert az olyanok két színűek, és hazugok, mivel külső képpen azért mennek oda, hogy az Istent ditsérik, és kegyelmet nyerjék, mind azon által, belsőképpen az ő szívek ezekkel meg nem egyezik,¹⁰⁷⁴ és nem 20 is azért mennek oda, hogy meg engeszteljék az Istent, hanem hogy még haragra ingereljék,

K Miért¹⁰⁷⁵ kényszeríti tehát az anyaszent egyház. a bűnösöket hogy a misére menjenek.?

F. Az anyaszent egyház, arra kényszerítvén őket. azt is elejében 25 adgya, hogy őtt hittel, alázatosággal, és töredelmeséggel kell jelen lenniük.

Magyarázat.

Mint hogy az anyaszent egyház. nem ítélheti a szívet. hanem akülső maga viselésről tehet ítéletet a belsőről, azért oly tellyeséggel is akarja 30 hogy a misét hittel és tisztelettel¹⁰⁷⁶ halgassák, hogy tiltta a papoknak a misét el mondani, *hogy ha azok, a kik őt jelen vannak, meg nem mutatják. külsőképpen is, hogy nem csak testben., de lélekben. és szível vannak jelen*¹⁰⁷⁷ *lévén, szent figyelmeteséggel.* Conc. trid. sess. 22. de sacrifici missae:decretum.

¹⁰⁷² beszélgetnek, <im.> ide, s'tovább [Törlés a sor elején.]

¹⁰⁷³ evangéliumon [a-á-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

¹⁰⁷⁴ meg nem egyezik, <n> és nem is

¹⁰⁷⁵ Miért [i-e-ből javítva.]

¹⁰⁷⁶ tisztelettel [Első l-sz-ből javítva.]

¹⁰⁷⁷ vannak jelen [Kereszttel jelölt beírás a latin utalás alá:] jelen lévén, <azt halgatták> szent figyelmeteséggel. Conc <18 et> [?] [:beszúrás.] <sess. 22.> trid. sess. 22.

K Az olyan bűnös, a kinek még a penitentzia tartásra szándéka nintsen., de a ki arra kegyelmet kér az Istentől, az ilyen¹⁰⁷⁸ [168b:] vétkeziké mikor ilyen szándékal halgattya a misét?

F Távul légyen hogy vétkeznék, sőt még ditséretes dolgot tselekezik, ugyan azt is kellene tselekedni minden bűnösnek, a ki a misére megyen, erre is inti őket az anyaszent egy ház. hogy meg térésre való kegyelmet kérjenek¹⁰⁷⁹

K Mit¹⁰⁸⁰ kell tekénten, a mise halgatásában.?

F Ugyan azt kell tekénten, amit az anyaszent egy ház, a midőn ezt a szent áldozatot ajánlya. 10

Magyarázat.

A Mise, amint már¹⁰⁸¹ azt gyakorta meg mondtuk, ugy a nép áldoztatty. valamint apapé, szükséges tehát, hogy a nép azt halgatván, és azt ajánlván. a pap által, ugyan arra¹⁰⁸² figyelmezen, valamire a pap figyelmez 15

Azt már meg mondtuk., hogy az anyaszent egyház ezt az áldozatot. négy végre ajánlya., 1. hogy az Istent azzal. örökös tisztelettel tisztelje, 2. hogy hálákat adgyon néki minden jó teteményiért, 3. hogy bocsánatot kérjen büneiért, 4. hogy kegyelmet kérje, az élő, és a meg holt hivekre, ilyen szándékban kell lenni mind azoknak kik jelen 20 vannak ezen az áldozaton.

K Mitsoda imádságot kell mondani a mise alat?

F. Tsak a misét halgassák tisztelettel, bizodalomal, hittel, és hogy meg egyesülvén apapal, ő véle együt ajánlyák a szent áldozatot. arra avégre a melyre az anyaszent egyház ajánlya, és azt kérjék¹⁰⁸³ közönségesen az Istentől akristus által., a mit apap kér, azt mondhatni hogy ez elegendő, midőn ilyen szándékban vannak., minden imádság jó és hasznos, tsak hittel legyen. de az anyaszent egy ház szándéka a, hogy belső [169a:] képpen. minden imádságokban. és Cérémoniákban apapot kell követni, mert a misében minden közönséges, a pap. és a nép 30 közöt,

¹⁰⁷⁸ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások és beírás: *Mászor töbet!*]

¹⁰⁷⁹ hogy meg térésre való kegyelmet kérjenek [Utólag írta be.]

¹⁰⁸⁰ Mit⟨e⟩ [t-r-ből javítva.] kell ⟨vigyaz⟩ tekénten,

¹⁰⁸¹ már azt [r-z-ből javítva.]

¹⁰⁸² ugyan arra ⟨te⟩ [Törlés a sor végén; új sor elején:] kénttsen, figyelmezen [*figyelmezen – kénttsen* alá írva; a *kénttsen* szórészt nyilván elfelejtette törölni;] valamire a pap ⟨teként.⟩ figyelmez [a javítások és a törlések későbbiek.]

¹⁰⁸³ kérjék [Első k – javítva.]

Magyarázat

A Nép a Choralal együtt énekelheti az introitust, akryrieleisont, a Gloriát, a gradualét, a Crédót, offertoriumot, és a sanctust, a nép minden imádságira a papnak, az áment feleli, az Epistolát, és az Evangeliumot a nép oktatására olvassák, aki is fent álva halgattya, az imádságokból¹⁰⁸⁴ is ki tetti hogy a nép a pappal együtt ajánlya a szent áldozatot., azért akiktől meg lehet, igen hasznos hogy kövessék apapot, az imádságokban, akiktől pedig ameg nem lehet., leg alább. lélekben meg egyesullyenek apapal.

20 Articulus.

A Misének rendiről. közönségesen¹⁰⁸⁵

- 10 K Hány részben vagy on osztva a Mise?
F. két részben, az első, melyet az előtt a Catechuménusok miséjének neveztek, mert¹⁰⁸⁶ akor a Catechuménusok jelen lehetek, ez az első rész magában foglallya mind azt, valamit mondanak a Crédoig s. aug serm. 237. de temp.
- 15 A második rész, melyet a hívek miséjének neveztek, mert tsak ahiveknek volt szabad jelen lenni, ez a második rész, magában foglallya mind azt, valamit mondanak a Credotól fogva, mind végig.¹⁰⁸⁷ [169b:]
K A régi időben tsak a Catechuménusoknak volt szabad jelen lenni az első részin a misének?
- 20 F Az anyaszent egy ház meg engedte hogy nem tsak ök, de a penitentzia tartok,¹⁰⁸⁸ az exCommunicátusok. és még a hitlenek is jelen lehessenek. ezen az első részin a misének, mert mindenkor tanítások valának, de mihelyt vége volt atanításoknak., mind ezeket ki küldötték atemplomból, a diáconus fel szoval mondotta. *sancta, sanctis, foris*
25 *Canes*, a szent dolgok a szenteket illetik, az ebek ki mennyenek, valamint a kristus mondgya. hogy nem kell a szent dolgokat. az ebeknek adni. és valamint az apocalypsisben is vagy on., *kivül ebek, és varáslok, és szemtelenek, és gyilkosok, és bálvány imádok, és mind aki szereti, és tselekeszi a hazugságot*, 22. 15.
- 30 K Mi foglaltatik a Catechuménusok miséjében?

¹⁰⁸⁴ imádsá<g>okból

¹⁰⁸⁵ közönségesen [Később írta a cím mellé, világosabb tintával.]

¹⁰⁸⁶ mert [mérítből javítva az ékezet áthúzásával.]

¹⁰⁸⁷ [A lap alján tollpróbaszerű tollvonások; feljebb is van egy tollvonás.]

¹⁰⁸⁸ penitentzia tartok,<at.> az

F Az introitus. kyrieleyson.,¹⁰⁸⁹ a Gloria in excelsis, a Collecta, epistola, graduale, évangélium,

K Mi foglaltatik ahivek miséjében?

F A Credo, az offertorium, akéz mosás, az imádságok, melyeket secretáknak nevezik. a praefatio. sanctus, a Canon. a mely egy néhány imádságokból áll, a Consecratio, a Mi atyánk, az osttyának meg szegése. az agnus dei, a Communio, a hála adás. a Communio után. mind ezeket az imádságokat olyan Cérémoniák követik. a melyek igen szépek, és régiek.

K A misének rendi olyané a görögöknél, mint¹⁰⁹⁰ a latinusoknál? ¹⁰
[170a:]

F. mind egy a főváb részeiben, a miben különbözik. a nem essentia- lé. példának okáért. az imádságok nem olyan rendel vannak mint nálunk, mind azon által meg egyeznek a miéinkel. mind egy végre tzelóznak, de nálok, valamint nálunk, vagyon offertorium. Consecratio, Communio. ami atyánk, az élökért. és a holtakért valo imádság, az szentekről emlékezetet tésznek, a Credo, az évangélium, és más egyéb velünk meg egyező imádságok. a melyeket meg lehet látni az ő lyturgiájokban, nékik szintén ugy vannak oltári öltözetek, és annyi Ceremoniák, valamint nálunk. ¹⁵

K Régiéké azok az imádságok, amelyeket mostanában mondanak ²⁰ a misében?

F Igen régiek,¹⁰⁹¹ aleg régieb szent atyák, le irván hogy mitsoda formában ajánlották a szent áldozatot. az ő idejekben, mostan is¹⁰⁹² azon rend tartás vagyon. s. justin. apolog, 2. azoknak régiségeket meg lehet látni. a szent. basilius, és szent chrysostomus lyturgiájiban. Car- ²⁵ din. bona. lyturg. a mely lyturgiával élnek a romai anyaszent egyházban. szintén olyan régi, a mely lyturgiával élnek. mediolánumban. a szent ambrus templomában, különbözik aromaitol, és igen régi, ugyan szent Ambrus miséjének is nevezik, mert azt tarttyák. hogy szent ambrus a misét ugy mondotta. ³⁰

¹⁰⁸⁹ kyrieleyson [eleyson első e-je beszúrás; y-i-ből javítva.]

¹⁰⁹⁰ mint [mindből javítva.]

¹⁰⁹¹ régiek, <1> aleg régieb

¹⁰⁹² mostan is <hasonlo> azon [azon <hasonlo> fölé írva.]